

**ALPER CANIGÜZ'ÜN “OĞULLAR VE RENCİDE
RUHLAR” ADLI ROMANININ SÖZCÜK
ANLAMBİLİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

**2022
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

Elif Buse PALAZ

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Nimet KARA KÜTÜKÇÜ**

**ALPER CANIGÜZ'ÜN “OĞULLAR VE RENCİDE RUHLAR” ADLI
ROMANININ SÖZCÜK ANLAMBİLİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Elif Buse PALAZ

Dr. Öğr. Üyesi Nimet KARA KÜTÜKÇÜ

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Ocak 2022

İÇİNDEKİLER

DOĞRULUK BEYANI.....	4
ÖN SÖZ.....	6
ÖZ.....	8
ABSTRACT	9
KISALTMALAR.....	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	13
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	13
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	13
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR	13
1. BİRİNCİ BÖLÜM.....	14
ALPER CANIGÜZ.....	14
1.1. Hayatı	14
1.2. Edebî Kişiliği	15
1.3. Eserleri	16
2. İKİNCİ BÖLÜM.....	17
2.1. İnsan Dili	17
2.2. Dil Çalışmaları ve Anlambilim.....	19
2.3. Bir Dizge (Sistem) Olarak Dil ve Alt Dizgeleri	22
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	24
ANLAMBİLİM	24
3.1. Genel Anlambilim.....	25
3.2. Felsefî Anlambilim	25
3.3. Dilbilimsel Anlambilim (Linguistic Semantics)	26
3.3.1. Dilbilimsel Anlambilim Modelleri.....	27
3.3.1.1. Yapısal Anlambilim.....	27
3.3.1.2. Üretici Anlambilim.....	28
3.3.1.3. Yorumlayıcı Anlambilim	28
3.3.1.4. İlk Örnekler Anlambilimi.....	29
3.3.1.5. Metin Anlambilimi	29
4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	30
SÖZCÜK ANLAMBİLİMİ.....	30
4.1. Dilde Anlamli Birimler.....	30
4.2. Kavramlaştırma (Anamlama)	31

4.3.	“Gösterge” Kavramı ve Sonraki Çalışmalar	32
4.4.	Kavram Alan Kuramı	33
4.5.	Anlam	33
4.5.1.	Sözcük ve Anlam	34
4.5.2.	Anlam Belirleyicileri ve Ayırıcıları	35
4.5.3.	Temel Anlam Ögesi ve Göndergesel (Temel) Anlam	62
4.5.4.	Tasarımlar, İmgeler	66
4.5.5.	Duygu Değeri	66
4.5.6.	Tasarımlar ve Duygu Değeri Açısından Özel Adlar	108
4.5.6.1.	Yer Adları Bilimi (Toponimi)	109
4.5.6.2.	Kişi Adları Bilimi (Antroponomi)	109
4.5.7.	Yan Anlam	119
4.5.8.	Mecaz Anlam	124
4.5.9.	Benzetme	138
4.5.10.	Aktarmalar	144
4.5.10.1.	Deyim Aktarması	144
4.5.10.1.1.	İnsandan Doğaya Deyim Aktarması	145
4.5.10.1.2.	Doğadan İnsana Deyim Aktarması	146
4.5.10.1.3.	Doğadaki Nesneler Arası Aktarma	149
4.5.10.1.4.	Somutlaştırma	149
4.5.10.1.5.	Duyular Arasında Aktarma	152
4.5.10.2.	Ad Aktarması	153
4.5.11.	Çok Anlamlılık	158
4.5.12.	Eşadlılık	165
4.5.13.	Bağlam	169
4.5.14.	Ters (Zıt) Anlamlılık	171
4.5.15.	Eşanlamlılık	183
4.5.16.	Terim	201
4.5.17.	Argo	210
4.5.18.	Buluşma	217
4.5.19.	Eksilti	223
4.5.20.	İkilemeler	226
4.5.21.	Gelişmeli Anlambilim Açısından Anlam Olayları	241
4.5.21.1.	Başka Anlama Geçiş	241

4.5.21.2.	Anlam İyileşmesi	243
4.5.21.3.	Anlam Kötüleşmesi	243
4.5.21.4.	Anlam Daralması	244
4.5.21.5.	Anlam Genişlemesi	246
4.5.21.6.	Genelleşme	248
SONUÇ.....		249
KAYNAKÇA.....		254
ÖZGEÇMİŞ		259

TEZ ONAY SAYFASI

Elif Buse PALAZ tarafından hazırlanan “ALPER CANIGÜZ’ÜN OĞULLAR VE RENCİDE RUHLAR ADLI ROMANININ SÖZCÜK ANLAMBİLİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Nimet KARA KÜTÜKÇÜ

.....

Tez Danışmanı, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. 04.02.2022

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Nimet KARA KÜTÜKÇÜ (KBÜ)

.....

Üye :Dr. Öğr. Üyesi İsmail TAŞ (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Sebahat ARMAĞAN (GOP)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisan Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Elif Buse PALAZ

İmza :

ÖN SÖZ

Dil, düşünceleri, duyguları karşı tarafa en doğru şekilde ileten bir araçtır. Her topluluk veya her varlık kendi ihtiyacı doğrultusunda ilk önce kendi dilini oluşturur. Dil insanın var oluşundan beri en önemli iletişim kaynağı olmuştur. Dilin daima kendi içinde bir düzeni vardır. Bu düzenin temeli fonem yani seslerden oluşmaktadır. Bu seslerin birleşiminden kelimeler meydana gelmektedir. Dil, bu temel taşları ile meydana getirdiği bağlar sayesinde, sonsuz bir gelişim ve değişim göstermektedir. İnsan en temelde konuşarak dilini kullanır, sonrasında bu faktöre ek olarak çeşitli görselleri, jest ve mimiklerini ekler.

Dilin, başlıca özelliklerinden biri de insanın gelişimiyle paralel olarak gelişme göstermesidir. İnsan geliştikçe dilde onunla birlikte zenginleşmiştir. Dil, var olduğu toplumun bütün özelliklerini taşır ve zaman içerisinde kendine özgü kaidelerini ortaya koyar. İçinde var olduğu toplumun gelişmesine katkıda bulunur. Bu özelliği ile dil, kültür koruyuculuğu yaparak kendi yayılmasını gerçekleştiren çok önemli bir olgudur. Türk dili de ilk ortaya çıkışından bugüne kadar gelen uzun sürede, birden fazla bölgelere dağılmış; buralarda geniş kollara yayılmıştır. Bu bölgelerde çeşitli dillerle birlikte komşu olarak yaşamıştır.

İnsanoğlunun zaman içinde dil üzerinde yapmış olduğu çeşitli araştırmalar sonucunda dilbilim alanı doğmuştur. Bu tezde dilbilimin alt dallarından biri olan sözcük anlambilimi üzerinde durulmuştur. Sözcük anlambilimi, kelimelerin anlamını inceleyen bir daldır.

Farklı anlam türlerini içinde barındırması aynı zamanda akademik olarak dilin roman üzerindeki etkisi bakımından Alper Canıgüz'ün Oğullar ve Rencide Ruhlar adlı romanı ele alınmıştır. Roman, modern anlambilim yöntemleri kullanılarak incelenmiştir.

Bu yolda ilk baştan itibaren bana inanan, destekleyen, çalışma sırasında her daim yol gösteren, bilgilerini benimle paylaşan saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Nimet KARA KÜTÜKÇÜ'ye teşekkürü borç bilirim.

Değerli jüri üyesi hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Sebahat ARMAĞAN ve Dr. Öğr. Üyesi İsmail TAŞ'a teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca tez sürecim boyunca maddi ve manevi olarak her zaman yanımda olup beni destekleyen ailem Murat PALAZ'a, Hanife PALAZ'a ve Burhan ÇÖRDÜK'e sonsuz teşekkür ederim.

Aynı zamanda kıymetli yazarımız Alper CANIGÜZ'e teşekkürlerimi sunarım.

ÖZ

Alper Canıgüz'ün romancılığı Türk Dili ve Edebiyatı içinde önemli bir yere sahiptir. Bu tezde, Alper Canıgüz'ün okurları üzerinde derin bir etki bırakan Alper Kamu karakterinin başkahraman olduğu Oğullar ve Rencide Ruhlar adlı romanı sözcük anlambilimi açısından incelenmiştir. Oğullar ve Rencide Ruhlar, ilk defa 2004 yılında basılmış olup 204 sayfadan oluşmaktadır. Bu çalışma, romanın İletişim Yayınları 25.baskısı ele alınarak hazırlanmıştır. Tez dört bölümden meydana gelmektedir. Çalışmanın giriş kısmında araştırma konusu, amacı, yöntemi, kapsam ve sınırı belirtilmiştir. Birinci bölümde Alper Canıgüz'ün hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde dil ve dil üzerine yapılan araştırmalardan bahsedilmiştir. Üçüncü bölüm ise anlabilime ayrılmış olup dilbilimsel anlambilimin modelleri sıralanmıştır. Dördüncü bölümde anlabilim kavramları sırasıyla açıklanıp bu kavramlar romandan örnekler verilerek desteklenmiştir. Verilen örneklerin zaman içindeki değişimleri parantez içinde açıklanmıştır.

Anahtar Kelimler: sözcük anlambilimi, dil, Alper Canıgüz, Oğullar ve Rencide Ruhlar

ABSTRACT

Alper Canıgüz's novelism has an important place in the Turkish Language and Literature. In this thesis, Alper Canıgüz's novel "Oğullar ve Rencide Ruhlar", in which the character of Alper Kamu, who left a deep impression on his readers, is the protagonist, is examined from the point of view of lexical semantics. Oğullar ve Rencide Ruhlar was first published in 2004 and consist of 204 pages. This study has been prepared by considering the 25th edition of the novel by İletişim Publications. This thesis consists of four parts. In the introductory part of the study, the subject, purpose, method, scope and limit of the research are indicated. In the first part, information about the life and literary personality of Alper Canıgüz is given. In the second part, language and researches on language are mentioned. The third part is devoted to semantics and the model of linguistic semantics are listed. In the fourth part the concepts of semantics are explained respectively and these concepts are supported by giving examples from the novel. The changes of the given examples over time are described in parentheses.

Key Words: word semantics, language, Alper Canıgüz, Oğullar ve Rencide Ruhlar

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Alper Canıgüz'ün Oğullar ve Rencide Ruhlar Adlı Romanının Sözcük Anlambilimi Açısından İncelenmesi
Tezin Yazarı	Elif Buse PALAZ
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Nimet KARA KÜTÜKÇÜ
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	Şubat 2022
Tezin Alanı	Yeni Türk Dili
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	240
Anahtar Kelimeler	Sözcük anlambilimi, dil, Alper Canıgüz, Oğullar ve Rencide Ruhlar

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	An Investigation of Alper Canıgüz's Novel Oğullar ve Rencide Ruhlar in Terms of Lexical Semantics
Author of the Thesis	Elif Buse PALAZ
Advisor of the Thesis	Dr. Lect. Member Nimet KARA KÜTÜKÇÜ
Status of the Thesis	Master
Date of the Thesis	Ferbruary 2022
Field of the Thesis	New Turkish Language
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	240
Keywords	Word semantics, language, Alper Canıgüz, Oğullar ve Rencide Ruhlar

KISALTMALAR

Ar. : Arapça

ET. : Eski Türkçe

Fr. : Fransızca

Far. : Farsça

FD. : Ferit Devellioğlu

İng. : İngilizce

KL. : Kubbealtı Lugatı

OT. : Orta Türkçe

S. : Sayfa

T. : Türkçe

TS. : Türkçe Sözlük

TT. : Türkiye Türkçesi

Vb. : Ve benzeri

Vd. : Ve diğerleri

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusu Alper Canıgüz'ün Oğullar ve Rencide Ruhlar adlı romanının sözcük anlambilimi açısından incelenmesidir. Bu çalışmada anlambilimin çeşitli kavramları verilmiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu tezin amacı Alper Canıgüz'ün Oğullar ve Rencide Ruhlar adlı romanını anlambilimin kurallarını ve yöntemlerini ele alarak incelemektir. Araştırmanın önemi anlambilim kavramlarını örneklerle açıklayarak Türk diline, dilbilime ve anlabilime katkı sağlamaktır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmanın ana kaynağı olarak Doğan Aksan'ın “Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi” adlı eser esas alınmıştır. Oğullar ve Rencide Ruhlar adlı romanda yer alan anlabilimsel kavramlar yukarıdaki ana kaynağın içerisinde verilen alt başlıklara göre tespit edilerek sıralanmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Alper Canıgüz tarafından yazılan Oğullar ve Rencide Ruhlar adlı romanın İletişim Yayınları 2019 yılı 25.baskısı ele alınarak romanda yer alan anlabilimsel sözcük ve kavramlar tespit edilmiş, roman üzerine sözcük anlambilim çalışması yapılmıştır.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

ALPER CANIGÜZ

1.1. Hayatı

Alper Canıgüz, günümüz Türk edebiyatı önemli yazarlarından. Yazarın hayatı hakkında kaynaklarda çok fazla ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Bu bölümde yazarın hayatının ayrıntılı şekilde ele alınması amacıyla yazar ile elektronik posta üzerinden iletişim kurulmuştur.¹

Alper Canıgüz, 13 Şubat 1969 yılında İstanbul'da doğmuştur. Annesi Yıldız Canıgüz, babası Hayri Canıgüz'dür. Annesinin evlenmeden önceki soyadı ise İğret'tir. Hayri Bey'in babası İstanbul'a Arnavutluk'tan, Yıldız Hanım'ın annesi ise Erzurum'dan gelmiştir. Alper Canıgüz ailenin tek çocuğudur. Babası Devlet Malzeme Ofisi'nde memurdu. Annesi ise uzun yıllar Beyoğlu'ndaki Dede mağazasında tezgâhtar olarak çalıştıktan sonra Devlet Malzeme Ofisi'nde teleks memuresi olarak çalışmıştır. Babası beyin tümörü nedeniyle genç yaşta malulen emekli olmuştur. 1978 yılında vefat etmiştir.

Alper Canıgüz İlkokulu Acıbadem Özdemiroğlu İlkokulu'nda okumuştur. 1980 yılında Darüşşafaka Lisesi'ne başlamıştır. O yıllarda yazarın elle deftere yazdığı hikâyeler elden ele dolaşmıştır. 1988 yılında Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'ne girmiş, 1994'te mezun olmuştur. Yazar, üniversite yıllarında Harlequin Yayınevi'nde çevirmen olarak çalışmıştır. 15-20 kadar Harlequin kitabı çevirmiştir. Üniversiteden sonra Hacettepe Üniversitesi'nde Deneysel Psikoloji dalında yüksek lisansa başlamıştır. Derslerini tamamlamıştır fakat tez aşamasında eğitimini bırakarak reklam sektörüne girmiştir. Yazar çeşitli aralıklarla 20 yılı aşkın hem yerel hem uluslararası ajanslarda reklam yazarı ve kreatif direktör olarak çalışmıştır. Askerliğini Kıbrıs Paşaköy 28.Mekanize Piyade Tümeni'nde 1999-2000 yılları arasında yedek subay psikolog olarak yapmıştır. Yazarın o dönemki tümen komutanı Osman Pamukoğlu idi.

¹ Yazar ile 18 Aralık 2021 tarihinde elektronik posta ile görüşme sağlanmıştır. Hayatı ve edebî kişiliği hakkında verilen bilgiler yazar ile yapılan görüşme doğrultusunda elde edilmiştir.

Alper Canıgüz, eski eşi Mutlu Doğruak ile Boğaziçi Üniversitesi'nde kayıt için sıra bekledikleri esnada tanışmıştır. Mutlu Doğruak ile 22 Ekim 1995 tarihinde evlenmiş, 9 sene sonra yine 22 Ekim tarihinde boşanmıştır. Kızları Ada Canıgüz 2 Temmuz 2001 tarihinde dünyaya gelmiştir. Halen Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde okumaktadır.

1.2. Edebî Kişiliği

Yazarı hikâyecilik konusunda esinlendiren ilk kişi babası Hayri Canıgüz olmuştur. Yazarın verdiği bilgiye göre Hayri Bey çok okuyan biriydi. Yazar bu konuda şu bilgileri vermektedir: “Ben küçükken bana bir sürü hikâye anlatırdı. Kimi kendi uydurduğu hikâyelerdi, kimi bazı yazarların eserleri. Deli Dumrul’u da ondan dinledim, Uzun Hasan’ın kömürü buluşunu da, Alexandre Dumas’nın Siyah Lale’sini ya da Robin Hood’u da. Bazen kendi gençlik yıllarına dair hikâyeler uydururdu. Ama en enteresanı, kahramanı ben ve mahalledeki arkadaşım olan bazı hikâyeler kurar, onları anlatırdı yatmadan önce. Buna “macera” derdik; “Haydi bana macera anlat baba!” Ben de işte ona özenip mahalledeki arkadaşlarıma hikâyeler anlatırdım.”

Alper Canıgüz’ün özgün bir kalemi vardır. Çocukluğu, lise yıllarında yazdığı hikâyeler, psikoloji bölümünden mezun olması, kısacası hayatı romanlarına da yansımıştır. Alper Kamu, Oğullar ve Rencide Ruhlar adlı romanın başkahramanıdır. Bu yönüyle hem yazarın kendi adı ile hem de ünlü Fransız yazar ve filozof Albert Camus ile bağlantılıdır. Alper Kamu 5 yaşındadır ve bir cinayeti çözmek için çabalamaktadır. Albert Camus ve Alper Kamu toplum içinde varoluşlarını kanıtlamaya çalışmaktadır. Bu da yazarın roman kurgusunu son derece düşündürücü ve insan psikolojisini ayrıntılı biçimde analiz etme üzerine kurguladığını göstermektedir.

Alper Canıgüz’ün romanlarında; cinayet, mizah, macera, aşk öğeleri, psikolojik, fantastik, absürt öğeler yer almaktadır. Canıgüz’ün romanlarındaki bu iç içelik, romanlarını tür bakımından kesin çizgilerle ayırmayı güçleştirmektedir. Kimi romanlarında fantastik roman, kimilerinde ise polisiye roman özellikleri ağır basmaktadır. Bunun yanı sıra tüm romanlarına mizah hâkimdir. Bu yüzden yazarın romanları mizahî roman özelliği de göstermektedir. Yazar, romanlarında zaman zaman postmodernist denemeler de yapmıştır (Şafak, 2019, 8).

1.3. Eserleri

Romanları:

Tatlı Rüyalar

İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.

Oğullar ve Rencide Ruhlar

İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

Gizli Ajans

İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

Cehennem Çiçeği

April Yayıncılık, İstanbul, 2013.

Kan ve Gül

April Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Kıyamet Park

Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2021.

2. İKİNCİ BÖLÜM

2.1. İnsan Dili

Dil, insanın varoluşundan bu yana geliştirmiş olduğu en etkili iletişim aracıdır. Dil, insanı oluşturan varlıkların atası sayılmaktadır. Dil olmadan insan medeniyetleri gelişemez, toplumlar oluşamazdı. Dilin vasıtasıyla insanoğlu sosyalleşmiş, iletişim kurmuştur bu sebeple dil iletişim mekanizmasının merkezinde yer alır. Dil, insanın istek, arzu ve tepkilerini ifade etme biçimidir. Dil vasıtasıyla insan etrafında var olan nesneleri, soyut veya somut varlıkların anlamını açıklayabilir. İnsan iletişim kurarken dile yardımcı bir etken olarak da jest ve mimiklerini dilde yaşayan sözcüklerin anlam ve ifade ettiği sembollere göre şekillendirerek daha etkili bir şekilde kullanır.

İnsan, toplum ve o toplumda yaşayan bireyler ile iletişimi için çeşitli dil sistemleri geliştirmiştir. Böylece her toplumun kendine özgü dil ve dil sistemleri ortaya çıkmıştır. Bu dillerden bazıları dünyada en çok konuşulan dil konumuna yükselmiştir; bu dillere örnek olarak Çince verilebilir. Bazı diller ise farklı bir dille başkalaşarak asimile olmuştur; bunlar Süryanice, Ermenice dilleridir. Bazıları da tamamen kendi yaşayan temsilcilerini yitirerek ölü dil haline gelmiştir; örneğin Sümerce.

Farklı dillerin ve çeşitli konuşma birimlerinin gelişmesiyle birlikte dilde hem fonetik hem semantik farklılıklar ortaya çıkmıştır. Örneğin, Türk Dili ile Latince'nin gelişim süreçleri farklı olmuştur. Türkçede bir konuşma sırasında matematik öğretmenin konuştuğu dil yapısı ile bir avukatın kullandığı dil farklılık göstermektedir.

Aksan dili şu şekilde tanımlamıştır:

“Dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sırları bugün de çözilemeyen büyülü bir varlıktır” (Aksan, 2015, 11).

“Dil, sözlü ve yazılı olarak iletişimde kullandığımız, doğduğumuzda hazır bularak edinmeye başladığımız, doğrudan doğruya insana özgü, çok güçlü, büyülü bir düzendir; düşünme ve düşünüleni aktarma dizgesidir” (Aksan, 2020, 17).

Dil ile ilgili Kerimoğlu şu sözleri ifade etmiştir:

İnsan, kendisine doğuştan verilmiş olan konuşma becerisi ile diğer canlılardan ayrılır. Hayvanlar kendi iletişimlerini birtakım sesler ile karşı tarafa aktarır fakat insan bu iletiyi ilk olarak algılar, irdeler ve beyinde dönüşüme uğratır. Ardından aldığı bu iletiyi başka bir ileti oluşturmak için kullanır (Kerimoğlu, 2019, 1).

Doğan Aksan'ın düşünme ve aktarma dizgesi olarak tanımladığı dil, beş alt dizgeden meydana gelmektedir:

1. Ses düzeni,
2. Bürün (prozodi) düzeni,
3. Biçim (yapı) düzeni,
4. Sözdizimi düzeni,
5. Anlam yapıları, özellikleri düzeni (Aksan, 2020, 18).

Dünya üzerinde konuşulan, iletişim kurulan dillerde oldukça fazla olan değişik sesler içinden her dil kendine özgü fonemlerden bir dizge oluşturmaktadır. Bu fonem, yani seslerden yüzlerce sözcük türetilmekte, belirli ekler, çekimlerin söz dizimleri ile sayısız yeni dil yapıları elde edilebilmektedir. Dilin bu yönü onun yaratıcılık (creativity) yönünü ön plana çıkarır. Ünlü bilgin Cruse “dilın en ilgi çekici özelliklerinden birinin sınırlı kaynaklardan sınırsız kullanımlar oluşturmak olduğunu” vurgular (Aksan, 2020, 18).

Dilin oluşma mekânı, insan hafızasıdır. Bir çeşit depo yeri olan insan zihni; algılamının ve çeşitli bilgilerin var olduğu yerdir. Beyin, vücutta yer alan her fiilin idare edildiği nokta olduğu gibi zihnî bütün fiillerin de noktasıdır (Boz, 2015, 30).

Dil de tıpkı bu zihinsel merkezin yaptığı gibi soyut ve somut kavramları kendi içinde kodlar. Somut kavramlar insan beyinde belli bir şekil, belli bir taslak oluştururlar ve dilde yer alan karşılıkları olan işaretler yani sözcükler yardımıyla bir diğer kimseye ya da yazıya aktarılabilirler. Bunun karşılığı olarak soyut kavramlar ise sadece dilde mevcuttur (Aksan, 2020, 19).

Dil, içinde doğup, var olduğu alanlarla ilişkisi olan bir varlıktır. Bu açıdan toplum, sanat, bilim, felsefe gibi birçok alanın içinde bulunan aynı zamanda bu alanları oluşmasına zemin hazırlayan bir kurumdur. Bu kurumu inceleyen bilime ise *dilbilim* adı verilir. Dilbilim, dildeki bütün sorun ve yaklaşımları ele alır (Aksan, 2015, 11).

Çeşitli gramer çalışmalarının sonucunda dil, kendisine zamanla farklı değerler katmış ve ihtiyacı doğrultusunda diğer bilim dalları ile ortak paydada buluşan bir kurum halini almıştır. Bu aşamada dilin kendine özel kuralları, sınırları ve eğilimleri de ortaya çıkmıştır. Bu eğilimlerden biri de insanın dilde kullanmış olduğu kelimelere farklı anlamlar yükleme çabası olmuştur. Bunun ışığında XX. asrın ortalarından sonra dil çalışmalarında önemli bir yere yerleşen *anlambilim* dilin ve diğer bilimlerin temeli oluşturmuştur (Aksan, 2015, 15).

2.2. Dil Çalışmaları ve Anlambilim

İnsanoğlu, var olduğu andan itibaren içine doğmuş olduğu toplumun dilini konuşmuştur. Yaşam sahasındaki iletişimini bu dil ile sağlamıştır. Zaman ile doğuştan kendisine verilen bu dil öğretisini fizyolojik bir şekilde araştırma isteği duymuştur. İşte insan, ilk dil araştırma bağlantısını içinde yetiştiği toplumun dini ile ilişkilendirmiş, ardından kültürel, sosyal ve psikolojik etmenlerle bunu desteklemiştir.

Doğan Aksan'a göre dilbilim çalışmalarının en eskileri Eski Hint'te gerçekleşmiştir. Bu dilbilim çalışmalarından bazıları anlambilim çalışmalarına da yol göstermiştir. Örnek olarak "IV. yüzyılın ünlü Hint bilgini Panini'nin *Ashtadhyayi* adlı eserini açıklamaya çalışan diğer dilciler kelimelerin, nesnenin kendisi mi yoksa türünü mü gösterdiklerini, tek tek harflerin anlamları olup olmadığı gibi sorunlar üzerinde durmuşlardır" (Aksan, 2015, 140).

Dilbilim çalışmaları sırasında Eski Yunan'da da anlambilim üzerinde çalışmalar yapıldığı kayıt edilmiştir. Bun çalışmanın en mühim örneği Platon tarafından kaleme alınan *Kratylos* adlı eserdir. Bu yapıtında Platon, sözcük ve anlatmak için söylediği söz arasında bir düzen olduğunu savunmuştur (Aksan, 2015, 140).

Bu eserde bir karşılıklı konuşma sırasında konuşan Kratylos geçmiş dönemdeki filozoflardan Herakleitos'un düşüncelerini benimsemektedir. Konuşmada

karşısında yer alan Hermogenes ise yine Sokrates öncesi önemli Antik Yunan filozofu olan Demokritos'un düşüncelerini benimsemektedir. Kratylos'un düşüncelerine göre bir insanın dilinde yer alan sözcükler, manalarını doğuştan edinmişlerdir. Bu açıdan sözcükler ile bu sözcüklerin işaret ettikleri varlıklar ve düşünceler arasında doğuştan var olan bir ilgi bulunmaktadır. Hermogenes'in düşüncelerine göre ise sözcüklerin fonetik biçimi ile işaret ettiği varlıklar arasında farklılıklar vardır (Akşehirli, 2004, 3).

Yıllar geçtikçe dünyada konuşulan dillerde ve bunun üzerine yapılan çalışmalarda her topluma kendi dilinin öğretilmesi dışında dinlerinin üzerinde var olduğu ana dillerinin (Hindistan'da Sanskrit, Avrupa'da Latince, Doğu dünyasında Arapça) öğrenilmesi dilin ilerlemesinde öncü bir faktör olmuştur. Mısır'da Yunanlılar tarafından kurulan İskenderiye Okulu M.Ö 3.-2.yüzyıllarda Yunanlıların etkisiyle Yunan metinlerine yönelmiş, bu okulda yetişen Dionysios Thrax, ilk olması açısından önemli olan bir Grek dilbilgisi kitabını yazmıştır (Aksan, 2020, 22).

Daha çok felsefî bir şekilde yürütülen dil çalışmalarında, XIX. yüzyıla gelinceye kadar anlam konusuna değinen dilciler görülmüştür. XVII. yüzyılda kendisini gösteren John Locke, *Essay Concerning Human Understanding* isimli eserinde anlam konusuna değinmiştir (Aksan, 2015, 141). "Locke, semiyotik terimini 'dil göstergesinin genel bilimi' olarak tanımlamaktadır" (Altınörs, 2003, 44). Sonrasında Francis Bacon, XVIII. yüzyılda Herder, Leibniz Ve Humboldt gibi ünlü dilbilimciler anlam konusu üzerinde söylenen düşüncenin anlamla ilgisine dikkat çekmişlerdir (Aksan, 2015, 141).

Bu tür çalışmalardan sonra sadece dilin anlam yönüyle ilgilenen bir alan olarak anlambilimin temelini Alman dilci H. REISIG atmıştır. Yapıtı olan *Latin Dilbilim Üzerine Dersler*'i yazarken Yunanca *semasia* (anlam) kelimesinden türetmiş olduğu *Semasiologie* terimiyle bu alana adını vermiştir (Aksan, 2015, 141).

Arsene Darmesteter 19. Asrın önemli dilbilimcileri arasında yer almaktadır. 1885 yılında kaleme aldığı *La vie des mots* (Sözcüklerin Yaşamı) adlı yapıtında anlam konusuna fazla miktarda önem vermiş, anlamın türlü halleri ve değişimleri konusunu ele almıştır (Aksan, 2015, 141).

Semantik terimini ise ilk olarak ünlü Fransız Dilbilimci Michel Breal kullanmıştır. Breal, bu yeni bilim dalını anlamı ve anlamların dönüşümünü inceleyen bilim dalı olarak tanımlamıştır. Breal semantiğin yeni oluşan bir alan ve henüz daha adının olmadığını belirtmiştir (Guiraud, 1999, 18).

Bir başka önemli dilbilimci olan Danimarkalı K. NYROP, Fransızca kelimelerin tarihî dilbilgisi konusunda kaleme aldığı kitabında *Semantique* başlığı içerisinde Fransızca sözcüklerin anlamları ve anlam değişimleri konusunu ele almıştır (Aksan, 2015, 141).

20. yüzyılın ilk çeyreğinde İsviçreli ünlü dilbilimci Ferdinand de Saussure dilbilimde yeni bir dönem açmıştır. Dile “dizge” (sistem) kavrayışını getirmiştir. Dilin özellikleri, farklı incelenme sistemleri üzerine önemli kurallar ortaya koymuştur. Bunun yanında “gösterge” kavramının da dilde yer almasını sağlamıştır (Aksan, 2020, 24).

Dilin bütün faktörleri arasında yakın bir ilişki ve birbirleriyle bütünlük biçimde vazife gördükleri yolundaki ilke kabul edildikten sonra anlam alanındaki çalışmalarda da kelimelerden öteki birimlere ve dilin eksiksiz olarak işleyişinin anlam yönüne geçilmiştir. Prag, Kopenhag ve Cenevre Okullarıyla Amerikan Dilbilim Okulu dilin ses ve şekil yönünü inceleme çalışmaları esnasında, bunlarla bağlantılı olarak anlam meselesine yer vermişlerdir (Aksan, 2015, 14).

Yapısalcılık, Saussure’ün de etkisiyle kısa sürede Amerika’da da etkisini yakalamıştır. Bloomfield sayesinde Amerikan dilbiliminde yeni bir döneme geçilmiştir. Chomsky’nin 1957 yılı ve sonrasındaki çalışmaları, onun doğrultusundaki diğer çalışmalar günümüze kadar ulaşmıştır (Aksan, 2020, 24).

Bugün anlambilim çalışmaları birçok araştırmacı tarafından dilbilim açısından ele alınmakta, *dilbilimsel anlambilim* olarak yürütülmektedir. Dilbilimsel anlambilimin başlıca iki alt alanı olduğu görülür:

1. Sözcük anlambilimi,
2. Tümce anlambilimi (Aksan, 2020, 26).

“Önceleri dil incelemesinin özel bir dalını belirten sözcük anlambilimini sonradan mantıkçılarla ruhbilimcilerce de kullanılmaya başlanmıştır” (Guiraud, 1999, 15).

2.3. Bir Dizge (Sistem) Olarak Dil ve Alt Dizgeleri

Ullmann’ a göre “Her kelimenin bir şekilsel tarafı, bir de anlamsal tarafı (şeklin taşıdığı bilgisel tarafı) bulunmaktadır. Yapısal dilbiliminin kurulmasını sağlayan Ferdinand de Saussure bu iki tarafı gösteren ve gösterilen olarak tanımlamıştır” (Ullmann, 1978, 356).

Aksan ise bu konuda öteden beridir dilbilgisi ve dilbilimin tamamıyla sözcüklere yönelen, onları ön plana çıkaran tutuma karşı duran Ferdinand de Saussure’ün, gösterge biçimiyle dilin sözcüklerden oluşan bir terimler listesi değil, aralarında sıkı bir bütünlük bulundurduğunu kanıtladığını söylemiştir (Aksan, 2020, 27).

Yine Aksan “Dil, genellikle birden fazla öğeyle ve bu öğeler arasındaki ilişkilerden yararlanarak işlevini yerine getiren bir dizgedir” tanımını yapmıştır (Aksan, 2015, 149).

Doğan Aksan’a göre dil dizgesinin beş ayrı alt dizgesi şöyledir:

1.Ses düzeni, ses alt dizgesi: “Dil sese dayalıdır, dilin ham maddesi sestir. Her dilin temel yapı taşı sestir. Dilin söz varlığını oluşturan binlerce söz sınırlı sayıdaki seslerin değişik birleşimlerinden oluşmuştur” (Karaağaç, 2015, 17).

2.Bürün (prosody) dizgesi: “Bu dizge seslerin yanında, vurgulama, tonlama, uzunluk, ezgi vb. anlamı ilgilendiren ve görevsel sesbilimin inceleme alanına giren dizgedir” (Aksan, 2020, 309).

Türkçe ezgisel dil grubunun tipik örneği olarak görülmektedir. Perde vurgulu dillerden farklı olarak Türkçede perde hareketi, sözcüğün tümce içindeki konumuna ve anlambilimsel-kullanımsal görevlerine bağlı olarak sözcüksel vurgunun değişik biçimleri alabilmektedir (Ivosevic, 2011, 29).

Türkçede yazma sözcüğü, ilk hecesi vurgulu olarak YAZma biçiminde söylenirse yazmak eylemi buyrum kipinin olumsuzunu gösterirken ikinci hecesi vurgulu olarak (yazMA), yazmak işini ve üzeri desenli bezi (başörtüsü) ve elle yazılmış kitabı anlatır (Aksan, 2020, 30).

3. *Yapı (hiçim) dizgesi*: Bir dilde yer alan kökler ve eklerin varoluş, kullanılış ve birleşmelerini gösteren, çoğul yapma, yapım, çekim, büküm, türetme gibi konulardaki eğilimlerini ortaya koyan dizgedir. Türkçenin yapı açısından en önemli özelliği sondan eklemeli bir dil olmasıdır. Bu olaylar Türkçede yalnızca soneklerle gerçekleşir (Aksan, 2020, 30).

4. *Sözdizimi dizgesi*: Bir dil içinde yer alan düşüncüyü ileten ve bir sözcük, kelime grubu ve bütünsel bir tümceden oluşan birlik, tümce unsurlarının sıralanışını belirleyen dizgedir. “Ferdinand de Saussure’e göre dizim, her zaman ardışık iki ya da daha çok sayıda birimden oluşur” (Yılmaz, 2018, 23).

5. *Anlam, anlam yapıları dizgesi*: “Bir dilde yer alan adlandırma, kavramlaştırma yollarını, zihinden geçenlerin sözcük ve tümceye dönüştürülmesini sağlayan anlam yapıları düzenidir” (Aksan, 2020, 30).

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANLAMBİLİM

Anlambilim türleri kendi içerisinde, gelişim gösterdiği sürede üç kola ayrılmıştır: Bunlar genel anlambilim, felsefî anlambilim ve dilbilimsel anlambilimdir. Semantik kavramının kullanımı ilk kez dilbilimi çevresi içinde olmuştur. Dilbilimcilerin yanında mantıkçı ve felsefeciler de semantik üzerinde yoğun bir çaba harcamışlardır. Bu yoğun çaba sonucunda felsefî ve genel anlambilim türleri doğmuştur (Akşehirli, 2004, 6).

Dili anlam bakımından inceleyen bilim dalına anlambilim adı verilmektedir. Anlam meselesini ve bunların çeşitli temsilcileri dilbilim kadar mantık, felsefe, toplumbilim, ruhbilim vb. bilim dalları ile de yakından ilgilidir (Guiraud, 1999, 7).

“Semantik (Fr. *semantique*), ‘sema’ (gösterge) kökenli Yunanca *semainö* sözcüğüne bağlanır. Başlangıçta ‘anlam’ın sıfatıdır, ‘anlamsal’ demektir: Semantik bir değişim, anlamsal bir değişimdir; bir sözcüğün semantik değeri, o sözcüğün anlamıdır” (Guiraud, 1999, 16).

Semantics (anlambilimi) kelimesi, Yunanca’da yer alan *sema* “sign” (gösterge) kelimesinden gelmektedir. Dilbiliminin kısımlarından birini, anlam araştırmasını anlatan yöntemsel bir terim olarak *semantics* sözcüğü, bu tür bir bilim dalına ihtiyaç duyulması aşağı yukarı 60 yıl öncesinden kabul edilmesine rağmen ilk kez 1883 yılında ünlü Fransız dilbilimci Michel Breal tarafından tanımlanmıştır. Zaman içerisinde bu terimin etrafında belirli bir terminoloji karışıklığı ortaya çıkmıştır (Ullmann, 1978, 355).

Paul Elbourne anlambilim için şu bilgiyi verir: “Anlambilim, dildeki en küçük ayrıntılardan en temel dinamiklere kadar her şeye dair tartışmaları konu alan dikkat çekici bir alandır” (Elbourne, 2020, 9).

Anlambilim dolaysız olarak üç bilimle ilişki kurar: Ruhbilim, mantık ve dilbilim. Bu bilim dallarının her birisi kendi içinde yer alan işaretlerin anlamlama ve anlam meselesini ele alır (Guiraud, 1999, 13).

3.1. Genel Anlambilim

Akşehirli, genel anlambilimin ilk olarak Polonyalı bilimci Alfred Korzybski'nin *Science and Sanity* (1933) adlı yapıtıyla ortaya çıktığı bilgisini vermiştir. Genel anlambilim, dili mantık, sosyoloji ve psikoloji bakımından araştıran anlambilim dalıdır. Alfred Korzybski her ruhsal etkinin bir belirtiye cevap olduğunu yani semantik bir görünüşü elinde bulundurduğunu söyler (Akşehirli, 2004, 7).

3.2. Felsefî Anlambilim

Felsefî anlambilim kelimelerin ve bu kelimelerin işaret ettiği varlık ve kavramlar arasındaki ilişkiyi ele alan anlambilimin alt dalıdır.

Atakan Altınörs'e göre dil felsefesi, felsefenin bir bilgi dalıdır. Anlam, anlamın işaret ettiği nesne, belirli tasvirler, düşünme-dil bağlantısı, söz edimleri vb. meseleler dil felsefesinin incelediği kavramlar içerisinde yer almaktadır (Altınörs, 2003, 53).

Anlam meselesi, dil felsefesinin meşgul olduğu temel sorunlardan biridir. “Anlam nedir?” sorusuna yanıt arayışı içinde olan dil filozofları, dilde yer alan en küçük anlamlı birimin kelimeler olduğunu savunmuşlardır. Bu filozoflar içerisinde Platon ve J. Locke vardır. Diğerleri ise, en küçük anlamlı birimin cümleler olduğunu savunan filozoflardır. B. Russell ve L. Wittgenstein bu filozoflar içinde yer almaktadır (Altınörs, 2003, 55).

Akşehirli felsefî anlambilim için, “mantıksal pozitivizmin bir dalı” olduğu bilgisini vermektedir (Akşehirli, 2004, 8).

Mantıkçı pozitivistler felsefenin işlevini, bilimlere karışmış sahte-önergeleri (pseudo-propositions) ayıklamak ve dolayısıyla metafiziği önlemek üzere yürütülecek dilsel çözümleme olarak tanımlamaktadır. Mantıkçı pozitivistler için “sözde-önergeler” olan metafizik cümleler, doğrulanabilir (ya da yanlışlanabilir) olmadıklarından dolayı anlamdan yoksundur. Mantıkçı pozitivistlerin dil anlayışının odağında “ideal dil ülküsü” bulunmaktadır. Çok-anlamlılık, kapalılık ya da anlam belirsizliğine yol açtığını düşündükleri doğal dillerin gündelik kullanımını eleştiren mantıkçı pozitivistler, dış dünyadaki olgularla bire bir örtüşecek, böylece anlam belirsizliklerini ortadan kaldıracak ideal bir dil kurmaya önem vermiştir (Altınörs, 2003, 115).

Bir terim olarak felsefî anlambilim ilk kez Polonyalı mantıkçı filozof ve edebiyat eleştirmeni Leon Chwistek tarafından 1922 yılında kullanılmıştır. Bilim

olarak ise Amerikan göstergebilimci ve filozof Charles Morris, işaret bilimi felsefi bakış açıları içerisinde köprü olarak görmüş ve geniş bir çerçeve içerisinde tamamlamıştır (Akşehirli, 2004, 8).

Charles Morris işaret bilimin üç alt dalı şöyle sıralar: Anlambilim (semantik), söz dizimi (sentaks) ve pragmatik. Pragmatik, işaretler ve ile onları kullanıcıları arasındaki ilişkiyi inceler. Semantik, semiyotiğin, işaretler ile bu işaretlerin uygulanabildiği nesneler arasındaki ilişkileri inceleyen alt dalıdır. Sentaks ise bir doğal dildeki tümce oluşumunda sözcüklerin ne şekilde sıralanacağını belirleyen kurallar bütünüdür (Altınörs, 2003, 167).

Felsefe alanındaki çalışmalara gelindiğinde: R. Rorty aynı adlı eserinde, yirminci yüzyılda filozofların ortak ilgisini “dilsel dönüş” (the linguistic turn) olarak adlandırmıştır. R. Rorty’in bu tanımla işaret ettiği dönüş, filozofların geçmiş çağlarla karşılaştırılmayacak yoğunlukta ve neredeyse sözbirliği etmişçesine dil etrafında toplanmaları olmuştur. Yirminci yüzyılda dil felsefesinden faydalanan başlıca akımlar arasında fenomenoloji (görüngü bilim), hermeneutik (yorumsamacılık), iletişim etiği ve analitik felsefe yer almaktadır (Altınörs, 2003, 124).

Çözümleyici düşünce sistemi olan analitik felsefe Frege ve Russell’ın çalışmalarıyla meydana gelmiştir. Her iki düşünür de, yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde aritmetiğin yapı taşları üzerinde çalışma yaptıkları zamanda, bazı matematiksel görüşlerin meydana getirdiği mantıksal ve düşünsel zorlukları çözmek adına bir dil felsefesi incelemesine girişmişlerdir. 1950’li yıllara varıncaya kadar düşünürlerin birçoğunun anlam problemine “doğruluk” kavramı noktasında çözüm yolları arayışı içinde oldukları görülür. Russell, Wittgenstein ve Viyana Çevresi üyesi düşünürlerin fikirlerini benimseyen bu dönem, analitik felsefenin mantıkçı pozitivism açısından şekillendirilmiş ilk dönemidir (Altınörs, 2003,125).

3.3. Dilbilimsel Anlambilim (Linguistic Semantics)

Dilbilimsel semantik ya da dilbilimsel anlambilim, kelimeleri dilin kendi içinde araştırır. “Sözcük nedir? Bir sözcüğün şekli ve anlamı arasındaki ilişkiler, sözcüklerin bağlantıları nelerdir? Sözcükler faaliyetlerini nasıl yerine getirir?” gibi sorulara yanıt arar (Guiraud, 1999, 16).

İlk olarak, ana kaynağını anlam değişimleri incelemesinden alan bu bilim dalı belli bir süre eski söz bilimin (retoriğin) incelemesini hatırlatmış; daha sonra mantık ve ruhbilimin veri ve iddialarından faydalanan alanını yeni yeni amaçlar doğrultusunda genişletmiştir (Guiraud, 1999, 17).

Akşehirli dilbilimsel anlambilim hakkında şu bilgileri vermektedir:

Dilin ilk esas vazifesi iletmek istediği anlamı karşı yöne iletmektir. Bu iletmeye işi sözlü veya yazılı bir şekilde bir anlam taşır. Ses bilimi (fonoloji), biçimbilimi (morfoloji), biçimbilimi ise söz dizimini (sentaks) izler. Sözdizimi dilde anlamın olduğu iki yönden biri konumunda olduğu için anlambilim ile arasında sıkı bir ilişki vardır (Akşehirli, 2004, 12).

Anlambilimin iki farklı anlam eksenine vardır: Biri kelime diğeri ise cümle. Sözlüksel anlambilim (*lexical semantics*) kelimenin anlambilimi ile ilgilenir. Sözlüksel anlambilimin alt başlıkları arasında gerçek anlam, mecaz anlam, temel anlam, yan anlam eş anlamlılık, çok anlamlılık, alt anlamlılık, belirsizlik gibi konular yer alır. Kelime anlamına karşılık cümle anlamı daha belirsiz ve karmaşık yapıdadır. Cümle ile ilgili olarak anlambilimde, sözdizimsel belirsizlik, ön varsayım, gerektirme gibi pragmatik konularının yanında önerme gibi mantıksal konular da önem kazanmıştır. Pragmatik, cümle anlamı konusunda önemli bir yere sahip olan, anlambilimin ayrı düşünülemez parçası haline gelmiş bir bilim dalıdır (Akşehirli, 2004, 12).

Akşehirli'ye göre anlambilim ile yakından ilgili olan diğer bilim dalı ise işaret bilimidir. (*Semiotics*). İşaret bilimi dilin içinde var olan bütün işaret sistemlerini ve bu sistemde yer alan anlamlama olgusunu inceler" (Akşehirli, 2004, 12-13).

3.3.1. Dilbilimsel Anlambilim Modelleri

Akşehirli dilbilimsel anlambilim modellerini 5 alt başlık altında incelemiştir. Bunlar yapısal anlambilim, üretici anlambilim, yorumlayıcı anlambilim, ilk örnekler anlambilimi ve metin anlambilimidir (Akşehirli, 2004, 23).

3.3.1.1. Yapısal Anlambilim

Yapısal anlambilim, F. de Saussure ile Avrupa'da büyük bir ilerleme göstermiştir. Yapısalcı anlambilimin görüşüne göre gösterenin anlamı ile gösterilen

arasındaki anlam tek bir bağlantı ile açıklanamaz. Bu anlam gösterenin diğer gösterenlerle olan bağlantısı içinde değerlendirilir.

Anlambilim, tarihî bir araştırmadan destek bulur. Ferdinand de Saussure'ün türlü yapısalcı fikirleri doğrultusunda ilerleme göstermiştir (Akşehirli, 2004, 13).

Akşehirli bu konuda şu bilgileri verir: Yapısal anlambilim ve çağdaş dilbilimin fikirlerine göre "Kelimelerin anlamları yoktur, sadece kullanımları vardır. Bir kelimenin anlamları, bunların kullanımlarının bir araya gelmesinden başka bir şey değildir." Bu anlayışa göre dil içindeki bir işaretin (sign) anlamı işaretleyenle (signifier) işaretlenen (signified) arasındaki bağlantıyla sınır içine alınamaz, aynı zamanda bu işaretin diğer ilişkilerle olan bağlantısının bir neticesi olarak ele alınmalıdır. Dilbilimde yapısal yöntem hem teori hem de uygulama bakımından ilk defa Prag dil çevresinin sesbirim (phoneme) araştırmalarında görülmüştür. Fakat yapısal uygulamalara karşı en büyük karşı koyuşu anlambilim göstermiştir (Akşehirli, 2004, 13).

Akşehirli bu kuramın önde gelen isimlerini şu şekilde sıralar: "Ipsen, Jolles, Porzig, Sckommodau J.Trier'dir. P.Guiraud ve J.Dubois de alan kuramını geliştiren isimler arasındadır" (Akşehirli, 2004, 14).

3.3.1.2. Üretici Anlambilim

İlk olarak Chomsky tarafından geliştirilen ve bir dilde yer alan sonsuz sayıdaki cümleler bütününe üretmeye yarayan üretici dilbilgisi başlangıçta sadece sözdizimini dikkate almış, sonrasında anlam alanına doğru yönelmiştir. Yine Chomsky tarafından kaleme alınan *Aspects* (1965) adlı eser ile anlam konusu üretici dilbilgisi kuramının içine dâhil edilmiştir (Akşehirli, 2004, 13-14).

3.3.1.3. Yorumlayıcı Anlambilim

Chomsky'in öğrencileri Fodor ve Katz, bir dilde yer alan ve sadece o dilin bütün sözlüksel şekillerini üretebilecek kaideleri tanımlamayı denemişlerdir" (Guiraud, 1999, 118).

Katz ve Fodor'un "*The structure of language: readings in the Philosophy of Language*" (Dilin Yapısı: Dil Felsefesi Okumaları) isimli yapıtı bir dilin sadece bütün sözlüksel şekillerini üretebilecek fikirlerini içermektedir (Guiraud, 1999, 118).

Katz ve Fodor'un hedefi bir sözlük hazırlamaktır: Bu sözlük, her başlangıcı, ilk olarak dilbilgisi belirticileri (ad, sıfat, vb., eril, dişil, vb.), sonra da anlam belirticileri (hayvan, insan, vb. , erkek, dişi, vb.) ve seçme kısıtlamalarını belirleyen ayırıcılarda tanımlanacak bir sözlüktür. Diğer taraftan, bu sözlükte çeşitlerin her biri, bir sınıfı bir diğerine (örneğin bir adı bir sıfata, vb.) dönüştüren birtakım izdüşüm kaidelerine, uydurmaktır (Guiraud, 1999, 120).

3.3.1.4. İlk Örnekler Anlambilimi

Bu modelde Wittgenstein'in görüşleri esas alınır. Wittgenstein'in “olguların tasarımlarını kurarız” cümlesinden, ilk olarak anlamın resimle özdeş olduğu bağlantısı kurulur. Bu anlambilim modelinde, tasarım veya imgelerin konuşucunun zihnindeki nesnelere uygun düşmesiyle doğru, aykırı düşmesiyle de yanlış olduklarına karar verilir. Resimlerin insan zihnine uygun olması bunun kavram ve dil ile de uyumlu olduğunu yansıtır (Alkayış, 2018, 38).

3.3.1.5. Metin Anlambilimi

Her texte (metin), bir türün içerisinde yer almaktadır, her tür, bir söyleme bağlıdır; her söylem de sosyal bir pratiğe, uygulamaya bağlıdır. Yazar François Rastier'ye göre metin araştırmaları da dil bilimin konusudur (URL-1).

Akşehirli'ye göre metin anlambilimi “Bir metnin bütününün anlamı, anlam yapısını ve metin içindeki anlam ilişkilerini inceler” (Akşehirli, 2004, 16).

Metin anlambilimi, metni kısımlara ayırıp, metni parçalamaya çalışmaz. Metinlerin yapısı anlam bilimsel özelliktedir ve her metin anlam bilimsel oluşturucuların etrafında ve bunların karşılıklı etkileri doğrultusunda şekillenir” (URL-1).

4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÖZCÜK ANLAMBİLİMİ

Sözcük anlambilimi, sözcüğü, sözcükten türeyen ögeleri ve bu ögelerin bir araya gelmesiyle oluşan biçimleri anlam bakımından inceleyen anlambilimin bir alt dalıdır. Bu dalın görevi sözcükleri ve bu sözcüğün bileşiminden ortaya çıkan biçimdeki temel anlam, duygu değeri, yan anlam, aktarmalar, eş anlamlılık, eş adlılık, ters anlamlılık vb. konularını ele alarak incelemektir (Aksan, 2020, 35).

“Bağlamsal yaklaşımla sözcük anlambilimi, sözcüksel bir ögenin anlamsal özelliklerinin, gerçek ve potansiyel bağlamlarla temas kurduğu diğer ilişkilerin uygun yönlerine tam olarak yansıtılmasıdır” (Cruse, 1986, 1).

4.1. Dilde Anlamlı Birimler

“Bir dilde yer alan anlamlı en küçük birimlere biçimbirim (morfe) adı verilir” (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011, 53).

Bu biçimbirimler bağımlı biçimbirim ve bağımsız biçimbirim olarak ikiye ayrılmaktadır. Bağımsız biçimbirimler, bir fikri yansıtan, sözlükte madde başı olarak bulunan ses birleşimleridir. Örneğin, güzel, sivri vb. dir. Bağımlı biçimbirimler ise yalnız kullanıldıklarında manası olmayan yalnızca başka bir anlamlı birime bağlı olarak vazifesini yapan birimlerdir. Örneğin *geliyor'daki* [-İyor] eki, *oturacak* taki [-EcEk] eki gibi. [EcEk] biçimbirimi;

"Kardeşim Amerika'dan 1 ay sonra gelecek"

Cümlesinde gerçekleşecek bir olayın yansıtılması durumu vardır (Aksan, 2020, 36).

Dilbilimin içerisinde Ferdinand de Saussure ile ortaya çıkarak devam eden, genel dilbilimde sözcük, Saussure'e göre gösterge olarak nitelendirilen birimler, bağımlı biçimbirimlerden farklı olarak konuşma ya da yazı aracılığıyla belli bir kavramı yansıtan öğelerdir (Aksan, 2020, 37).

Dilde yer alan sözcükler tek başlarına kullanıldığında bir konuşma oluşmaz sözcükler ancak dilbilgisi kaidelerine uygun olarak, belli bağlamlarda aktardıkları kavramları öne çıkararak, tümce ve sözcelerle iletişimi sağlamaktadırlar. Örneğin yangın kelimesini denizde yüzdüğü sırada haykıran bir kişiye herkes şaşırır. Aynı bağlamda, postaneye değil, bir kumaşçıya girip jeton isteyen bir kişiye de şaşırp bakacaklardır. Sonuç olarak sözcükler tek başlarına kullanıldığında dilin yerine geçemezler (Aksan, 2020, 37).

Tümce (Sentence) kavramı, bir fikri, bir hissi eksiksiz açıklayan, bağımsız biçimde anlatan sözcükler dizisi, bir anlatım olarak kabul edilmiştir. Tümcenin manası durum bağlamı ve içinde yer aldığı metine göre kesinleşir (Aksan, 2020, 35).

Sözce (utterance), konuşulan dilde yer alan bir birimdir. Konuşma esnasında kişinin iki susma arasında söyledikleridir (Aksan, 2020, 38). Akşehirli sözceyi “Konuşucu anlamının ele alındığı seviye” olarak tanımlamıştır (Akşehirli, 2004, 12).

4.2. Kavramlaştırma (Anlamlama)

Her toplumun kendine özgü bir dili vardır. Toplumlar bu dil sayesinde çevrelerinde gördükleri nesneleri, gelişen olayları karşı tarafa aktarmak için birtakım ses bileşimlerinden yararlanır. Bu ses bileşimlerini kullanarak nesne ve olayları kavramlaştırır. Bu olaya anlambilimde anlamlama (signification) adı verilir (Aksan, 2020, 39).

Guiraud'a göre, işaretleme (signification), bir nesneyi, bir varlığı, bir kavramı, bir hareketi, onları zihinde canlandırabilecek olan bir işarete bağlayan zihnî muameleler zinciridir. Örnek olarak bir bulut yağmurun işaretidir, “at” kelimesi bir hayvanın işaretidir. (URL-2). Bu durum bazen kök ve ekleri türeterek bazen de yakından ilişkisi bulunan diğer kavramlara yönelerek gerçekleşir. İşte bu şekilde dildeki göstergeler oluşur. Örneğin “Türkler, Eski Türkçede güneşi kün (bugünkü

gün) ses bileşimiyle adlandırmışlardır. Çünkü bu gösterge güneşin doğuşu ile batışı arasındaki süreyi temsil etmekteydi” (Aksan, 2020, 39- 40).

4.3. “Gösterge” Kavramı ve Sonraki Çalışmalar

İnsanoğlu, çok eski zamanlardan beri iletişimini sağlamak için hayatında çeşitli yöntem kullanmıştır. Yazı henüz bulunmadığında, toplumlar o zaman içinde iletişimin en kısa ve etkili yolu olan çeşitli şekiller yani piktogramlar sayesinde birbirleriyle iletişim kurmuştur. Bu şekiller ile anlatılmak istenen kavram, insan zihninde canlandırılmıştır. Zaman içinde de bu dil olayı yazı olarak dilbilimde yer bulmuştur. Örneğin kapalı veya kalabalık bir ortamın duvarında yer alan cerrahi maske göstergesini gören bir kişi, bu alanda maske takma zorunluluğu olduğunu anlar ve maskesini takar. Cerrahi maske bu durumda bir göstergedir.

Zamanla dildeki sözcükler ve ona bağlı olan ögeler çoğalmıştır. Ünlü İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure dilde var olan bu ögelere *gösterge* adı vermiştir. “Ferdinand de Saussure’e göre dil sözcüklerin sıralanması ile oluşan bir liste değil, göstergelerin oluşturduğu bir dizgedir” (Aksan, 2020, 43).

Dildeki her bir kelime bir göstergedir 'sign'. Buna göre her gösterge bir gösterilen 'signified' ile bir gösterenden oluşur. Yani bir kelime onu oluşturan sestem ve kavramdan meydana gelir. *Sesler* 'gösteren'i, *kavramlar* 'gösterilen'i *kelimeler* ise 'gösterge'yi temsil eder. Örneğin at sesi zihindeki kavram olan *at* 'ı gösterir, zihindeki at da varlık olan *at* 'ı gösterir. Dildeki her bir unsur birer gösterge olup herhangi bir kavramı temsil yoluyla gösterir (Demirci, 2017, 49).

Saussure’ye göre gösteren ile gösterilen arasındaki ilişki nedensizdir. Örneğin, Türkçede *a* ve *t* seslerinden meydana gelen *at* kelimesi *at* denilen hayvanın kendisi değildir. Yine *ateş* bir varlık olarak yamıca özelliğe sahip iken *ateş* kelimesinin herhangi bir yakıcı özelliği yoktur. Bu nedenle de gerçek varlık ile onu gösteren ad arasında doğal bir bağlantı aranmaz (Demirci, 2017, 50-51).

Saussure’e göre göstergenin ses yapısı çizgisellik düşüncesine bağlıdır. Bu sıralanışta bir değişiklik söz konusu olamaz. Örneğin *bahar* kelimesinin seslerini *hrbaa*, *barah* vs. gibi sıraya koymak iletişimde problemlere neden olur (Demirci, 2017, 53).

Bir gösterge birden fazla değer yüklenebilme derecesine sahiptir. Bu hal göstergelerin değişebilirliği ilkesi içinde bulunmaktadır. Örneğin *yavuz* (*yabız*) sözcüğü çok eski çağlarda fena, kötü anlamına gelmekteyken anlam iyileşmesi olayı ile günümüzde sert, çetin, yaman anlamlarına gelmektedir. Buna ek olarak bir de göstergenin değişmezliği ilkesi vardır. Örneğin *ana* sözcüğü ile yavru sahibi olan biyolojik varlık arasında bir ilişki yoktur. Ancak toplumlar zaman içinde *ana*

kelimesine bir kıymet yüklemiş ve bu kelime insan hafızasında toplumsal bir biçimde simgeleştirmiştir. Bu durumda *ana* kelimesi toplum tarafından benimsenen bir gösterge konumuna yükselmiştir. *Ana* sözcüğünü dilden çıkarmak bu kelimeye yüklenen değerleri atmak anlamına gelmektedir. Bu durum da göstergenin değişmezliği ilkesini oluşturur (Demirci, 2017, 51-52).

4.4. Kavram Alan Kuramı

Guiraud kavram alan kuramı ile ilgili şu bilgiyi verir: “Trier tarafından tanımlanmış olan dilsel alan kavramı çağdaş anlambilimin en büyük devrimidir” (Guiraud, 1999, 92).

Bu alan yapısal bir anlayışı yansıtır. Trier, ilk olarak kavramsal yönden sözcükleri incelemiş ardından bu sözcüklerin aslında bir yapıyı oluşturan, bütünlük sağlayan ve her birinin birbirine bağlı olduğunu gösteren bir anlayış olduğunu göstermiştir (Vardar, 2002, 132).

Kavram alanı bir sözcüğe ait anlamsal içeriği olan sözcük gruplarını oluşturmak olarak anlaşılmaktadır. Bu nedenle sözcük gruplarının anlamsal olarak açıklanması için kavram alanlarının belirlenmesi gerekmektedir. Trier, bir sözcüğün anlamının ancak eş anlamlı ve zıt anlamlı sözcüklerin belirlenmesiyle açığa çıkacağını savunmaktadır. Başka bir deyişle bir sözcüğün anlamı kavramsal olarak diğer sözcüklerdeki anlamı ile zenginleşir ve anlamları birbirini sınırlayan ve belirli bir kavramsal alanı tamamen kapsayacak şekilde bir dilin ilgili sözcüklerinden oluşan bir çerçevenin oluşturulması, anlamsal olarak bir dilin söz varlığını daha güzel yansıtmaktadır (Balci, 2019, 113).

Örneğin *yakmak* sözcüğü söylendiğinde beraberinde aklımıza o sözcük ile ilgili olan *ateşe vermek*, *tutuşturmak* gibi anlamlar da gelir. Örnek cümlede olduğu gibi üç sözcük de cümle ile uyum sağlamaktadır. Dün gece ahır *yaktım/ ateşe verdim/ tutuşturdum*.

Guiraud bu kuramla ilgili şu örneği vermiştir:

Öküz kelimesini kavram alanı şu kelimeleri akla getirir: 1. Boğa, inek, dana, boynuzlar, böğürmek, vb. ; 2. Toprağı sürmek, boyunduruk, saban vb. ; 3. Güçlülük, dayanıklılık, sabırlı çalışma, bir de yavaş, ağırlık, (Guiraud, 1999, 92).

4.5. Anlam

Anlam Türkçe Sözlük’te “1.Bir kelimeden, bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılan şey; bunların hatırlattığı düşünce veya nesne, mana, fetha. 2.Bir

önermenin, bir tasarımın, bir düşüncenin veya eserin anlatmak istediği şey” olarak tanımlanmıştır (TDK, 1998, 111).

Konuşma sırasında ya da söylemde bize iletildiği şekliyle anlam, kelimenin aynı bağlamdaki diğer kelimelerle bağlantılı durumdadır” (Guiraud, 1999, 34).

Amerikan Dilbilim Okulu’nun ileri gelen temsilcilerinden Leonard Bloomfield anlam üzerinde yoğunlaşmış ve dil içinde var olan bazı terimlerin anlamını açık bir şekilde yaratma kabiliyetine sahip olduğuna dikkat çeker. Örnek olarak kimya alanındaki terimlerden tuz kelimesinin kesin anlamı bellidir; NaCl (sodyum klorür). Bitki ve hayvan adları da aynı şekilde tanımlanırken sevgi veya nefret gibi kelimelerin tanımı için kesin bir sistem yoktur (Aksan, 2015, 160).

İster sözcük alanında ister tümce alanında olsun anlam her zaman ön planda durmuştur. Bir anlamın tümce bağlamında gösterdiği esneklik şu örneklerle açıklanabilir;

- 1) Amcam bize yardım etti.
- 2) Amcam bize yardım etmedi değil.
- 3) Amcam bize yardım etmesine etti.

Bu cümleleri okuyan bir okur hepsinden amcanın yardım ettiği sonucunu çıkarabilir. Fakat ince anlam farklılıklarını da ortaya koyacaktır. 2.cümlede amcanın sonuç olarak yardım ettiği fakat fazlasıyla etmediği anlaşılmakta, 3.cümlede yine yardımın olduğu fakat sonrasında olumsuz bir durumun yaşandığı anlatılmaktadır (Aksan, 2020, 57).

4.5.1. Sözcük ve Anlam

Sözcükler bir başka adıyla kelimeler dilin en temel birimi olan anlam taşımayan seslerin bir araya gelmesiyle meydana gelen, anlam ifade eden sesler bütünüdür. Her dilin kendi sözcük yapısı vardır. Bu yapılar sözcüklerin yapılarına göre zaman içinde sistemleşmiştir. Dilde yer alan sözcükler yardımıyla iletilmek istenen düşünce karşı tarafa aktarılarak iletişim sağlanır. Bu iletişim sayesinde sözcüklere anlam kazandırılır. Bu sistem sayesinde insan anlamlı bir metin oluşturabilmiş, duygu ve düşüncelerini ifade edebilmiştir. İnsan kelimelere anlam yüklerken doğadan da

etkilenmiş bu etkilenme sonucunda yansıma bazı kelimeler de dilde yer bulmuştur. Bu nedenle sözcüklerin anlamı dil içinde önemli bir yere sahiptir.

Aksan bu konuda şu bilgileri vermiştir:

Bir göstergenin çeşitli kullanım alanları, daha önce ortaya çıkmamış yeni anlamları, türlü aktarmalar, bilhassa deyim aktarmaları ile kullanıldıkça zamanla ortaya çıkar. Öncelikle bir göstergenin her şeyden önce bir objeyi, bir duyguyu, bir kavramı isimlendirmesi söz konusudur. Örneğin göz sözcüğü ilk zamanlarda yalnızca insanda görme organı olarak kullanılmış, sonradan göz ile ilgisi, benzer olma hali bulunan diğer nesnelerle kullanılarak türlü türlü yan anlamlar edinmiştir. Bir gösterge her ne şekilde farklı bağlamlar içerisinde kullanılsa bir sözlükte yer edinebilecek şekilde temel anlama sahiptir (Aksan, 2020, 59).

Birçok dilbilimci kelimenin manası üzerinde sıklıkla durmuştur. *Philosophical Investigations* isimli eserinde Wittgenstein, “Sözcüğün anlamı, onun dil içindeki kullanımıdır” der” (Aksan, 2020, 59).

Son otuz yıl içinde yapılan incelemelerde sözcüğün manasını ele alan pek çok metot vardır. *Bileşen Çözümlemesi (componential analysis)* inceleme metodu sözcüklerin anlam şeklini, anlamı oluşturan özellikleri belirlemeye yönelmiştir” (Aksan, 2020, 60).

4.5.2. Anlam Belirleyicileri ve Ayırıcıları

İnsanoğlu, belleğinde var olan birtakım bilgiler sayesinde işittiği, dinlediği, gördüğü kelimelerin hem belirleyici olan hem de ayırıcı olan özelliklerini sıralandırabilmektedir.

Her sözcüğün belirleyici veya ayırıcı bir özelliği vardır. Oğullar ve Rencide Ruhlar adlı romanda geçen sıfat tamlamaları anlam ayırıcı, isim tamlamaları ise anlam belirleyici olarak ele alınmıştır.

Akşehir’e göre anlambirimcik şu şekilde tanımlanmıştır: “İşaretleri (signs) ya da anlambirimleri (moneme) birbirinden ayırıcı işlevi yerine getiren en küçük anlam ögesi ya da özelliği; anlambirimin işaretlenen bölümünü oluşturan en küçük anlamsal özelliklerin her biri” (Akşehirli, 2004, 157).

Her kavram kendisine özgü birer anlambirimcikten oluşmaktadır. Bu anlambirimcikler kavramın işaret ettiği durumu ortaya koymaktadır (URL-3). Aksan’a göre kimi dilbilimciler anlam belirleyicilerini anlambirimcikler olarak ele almıştır. Bunlar arasında Pottier, Coseriu ve Greimas yer almaktadır (Aksan, 2020, 63).

“Bir kelimenin anlamı, o kelime kapsamındaki belirli unsurların gerçekte nasıl üretildiği veya kullanıldığına dair ayrıntılarla karıştırmamalıdır” (Elbourne, 2020, 15). Örnek olarak mobilyaları ayırt etmek için ayaklı, ayaksız, sırtlıklı, sandalye, tabure vb. gibi çeşitli özellikler kullanılır. Bu anlamsal özellikler sayesinde sözcükler hem ortak özellikleri hem de ayırt edici özellikleri ile sınıflandırılır (URL-3).

Örneğin;

Kedi eti yedi

cümlesi anlamlı bir cümle olarak kabul edilebilir. Bu cümlemin yerine;

Kedi evi yedi

Cümlesi söylenecek olursa ev sözcüğünün belirleyicileri ile yemek sözcüğünün belirleyicileri uyum sağlamayacaktır. Bu nedenle cümle mantık dışı olarak kabul görmeyecektir. Anlam belirleyici sözcükler, genel anlamda insan mantığının kabul ettiği kelimelerden oluşmaktadır (Aksan, 2020, 63).

Martinet, kelimelerin manalarının içerik olarak tanımlanması karşılık onların diğer kelimelerle olan karşıtlık bağlantılarından yola çıkarak ayırt edici nitelikleri bakımından anlaşıldığını ve insan zihnindeki sözlükçenin de bu biçimde oluşturulduğunu iddia eder (Özsoy vd, 2013, 56).

“Örneğin kadın sözcüğü için [+insan] ve [+dişi] özellikleri; erkek sözcüğü içinse [+insan] ve [-dişi] özellikleri kullanılır. İnsan olma ortak özellik olduğu için bu iki sözcüğü birbirinden ayıran dişi olma ve dişi olmama özelliğidir” (Özsoy vd. , 2013, 57).

Eserde tespit edilen örnekler aşağıdadır:

Anlam Belirleyicileri:

İllaki uykumdan kan ter içinde tepinmek, servis minibüsü kapıya geldiğinde küçük çaplı bir sinir krizi geçirmek gibi yöntemlere başvurmam gerekecekti derdimi anlamaları için (7 s).

İki saatlik öğle uykusu da cehennem azabından farksızdı (8 s).

Annem çok utandı ama sınıf öğretmenimiz anlayışlı davrandı (8 s).

Oyun odasının kapısı açılınca çocuklar gerçekten göz alıcı rengârenk tuğlalar, topalar, arabalar ve daha bir sürü oyuncakla dolu odaya saldırıyorlardı (9 s).

Onlar kurtlarını dökerken sadece ben ve birkaç sersem kız, elişi masasının başına geçiyorduk (9 s).

Bunun üzerine Müdire Hanım ikindi kahvaltısındaki yarım bardaklık su hakkımı bir bardağa çıkarılmasını buyurdu (9 s).

Bir, ders ücreti çok yüksekti; iki, herif berbat piyano çalıyordu (10 s).

Erkenden kalkıyor, kahvaltımı edip öğle vemeğine kadar kitap okuyordum (11 s).

Sonra o doğum günü faciası yaşandı (11 s).

Böyle küçük burjuva âdetlerinden nasıl tiksindiğimi bin kere söylemişimdir onlara (11-12 s).

Tabancanın yanındaki püsküllü kılıç, kovboy şapkası ve şerif yıldızı falan maskaralıktı, o başka (12 s).

Sonra envai çeşit bahçecilik ıvır zıvırıyla bunları saksılara doldurur, içlerine de çiçek tohumları yerleştirirdi (12 s).

Babamla aynı devlet dairesinde, ama başka bir kısımda çalışan annem davet etmişti herhalde onu (13 s).

Bu öteki hıyarın bir ahababı da ne zamandır devlet memuru olmak istiyormuş... (13-14 s).

Hakan odaya girer girmez, kapağı açık bir kitap ile bir defter bulunan çalışma masasının başına geçti (14 s).

Böreğin kokusu çok iştah açıcıydı (16 s).

“Evet dedim”, diye bağırdım **bıçağımın sapını** masaya çarparak (16 s).

Doğalgaz tesisatı döşenmeden önce apartman sakinlerinin kömürlük olarak kullandığı iki metre yüksekliğindeki bu yapının tepesinde de az dökmemiştir kurtlarımızı (18 s).

Pencerelerin yarısını cam yerine **gazete kağıtları** ve mukavvalarla kaplamıştı (18 s).

Divanın altındaki **çamaşır sepetini** dışarı çıkartıp boşalan yere kendim girdim (21 s).

Bir odadan diğerine dolanırken annem ile babamın yatak odasındaki **tuvalet masasının** üzerinde duran çerçeveli fotoğrafa takıldı gözüm (21 s).

Topu, annemin nedense pek sevdiği **duvar tabağına** fırlatmak geçti aklımdan (21 s).

Aslında hepimiz iyi oyuncular olduk ama **ekip ruhu** sıfırdı (22 s).

Yiyeceği **kuduz iğneleri** de cabasıydı (26 s).

Her iki sandığın içinde de aşklarının simgesi olan bir **gül fidanı** bulunmuş (32 s).

Gerda oradan oraya sürüklenirken, **meyve ağaçları** ve her türden çiçeklerle dolu harika bir bahçesi olan bir evin kapısını çalmış (33 s).

İçeriden yükselen **tiz ve histerik haykırımlar** televizyondan bangır bangır bağırان maç spikerinin sesine karışıyordu (35 s).

Karşıdaki **yemek masasının** çevresindeki sandalyeler de aynı durumdaydı (35 s).

Girdiğimiz odada, birbirine dikey konumda yerleştirilmiş iki adet tipik **devlet dairesi masası** bulunuyordu (38 s).

Ben de oturduğum yerden, komiserin makamının hemen ardındaki panoya asılı bir **intihar vakası tutanağını** okumaya koyuldum (38 s).

“Doğrusu çok fazla tanışıklığımız yoktu kendisiyle”, diye başladı babam **sigarasının dumanını** havaya savurarak (42 s).

Vereceğim ifadenin sonuçları **yıldırım hızıyla** geçti kafamdan (45 s).

Eve dönüş yolunda babamla hiç konuşmadık (46 s).

Biraz **hayat deneyimi** onu daha da olgunlaştırabilirdi (46 s).

Rebi Abi'nin bize sadece **bayram ziyaretine** gelmiş gibi davranmayı ne kadar sürdüreceğini merak ediyorum (53 s).

Maalesef **ilham perisi** bana her zamanki kadar uzaktı (59 s).

Masanın yanına gidip sumenin üstünde duran **dosya kâğıdına** şöyle bir göz attım (62 s).

Bir **meyve suyu** söyleyeyim sana (63 s).

Babanın **tayin belgeleri** (65 s).

Bağrış çağrış Bakkal Yakup'un dükkânındaki **seker ve sakız stokunu** yağmalayan yüz binlerce üç buçuk yaşında Hicabi Bey geldi gözümün önüne (66 s).

Tanık koruma programına alındığımı söylemek için aradınız sanıyorum (69 s).

Ne beklenmedik bir şeydi kırk yaşlarında iki insanın **gün ortası** işyerlerinde olmaları (69 s).

Bir de **polis arabasında** oraya buraya giderken görülmeyi hiç istemem (70 s).

Yok desem yutmayacaktı çünkü annemle babamın, işyerlerinden eve bol miktarda **kırtasiye malzemesi** taşıdıklarını biliyordu (71 s).

“Rebi Abi'nin annesi **trafik kazasında** öldü,” dedim en bilmiş tavrımla (81 s).

Bütün **orta sınıf çalışanları** gibi iş günlerini hafta sonunu bekleyerek, hafta sonunu da iş günlerini özleyerek geçiriyorlardı (82 s).

Hemen sonra burnuma çarpan **alkol kokusu** bunu açıklıyordu (84 s).

Gece yarısı eve döndüğünde ben hâlâ uyanıktım (91 s).

Tahminimce, az sonra **hesabı sorulacaklar listesi** ne kadar kabarırsa o kadar keyifleniyordu (93 s).

Hasar kontrolünü daha sonraya bırakıp doğruldum... (94 s).

Derken yatağın başucundaki komodinin üzerinde duran **ilaç kutuları** ile enjektörleri fark ettim (99 s).

Bu arada, adımlarım ya da kader beni yeniden **cinayet mahalline** getirmişti (103 s).

Cebimdeki **ev anahtarlarını** yoklayıp silahımı çektim... (103 s).

Şemi Abi **ecza dolabından** gerekli pansuman malzemelerini aldıktan sonra beni tam Hicabi Bey'in katledildiği yere oturttu (105 s).

Hatta abartıp bir ara bana **askerî okul giriş sınavlarıyla** ilgili ayrıntılı bilgi vermesini rica ettim (108 s).

Sonra bir **toz tanesi** gelip parmağınızın üzerine konuverir (109 s)

Devlet malı orası (114 s).

Bir sadrazam ailesinin sayfiye evi mi neymiş zamanında (114 s).

Metin Bilgin sigarasından son bir nefes çekip izmaritini **lağım mazgallarından** birine attı (117 s).

Tek başına **cenaze törenine** gelmesini, polisleri yönlendirmeye çalışmasını, zanlılarla irtibat kurmasını ve gizlice **cinayet mekânına** girmeye teşebbüs etmesini? (117 s).

Hicabi Bey önemli bir **emniyet mensubuydu** (118 s).

Gençliği serserilikle geçmiş, işyerinde **komünizm propagandası** yaptığı müdür tarafından tespit edilerek, yetkili makamlara bildirilmiş bir adam (118 s).

İşte böyle birinin bir **emniyet müdürünü** öldürmek için çok iyi sebepleri olabilir (118 s).

Ayrıca eninde sonunda karşımdaki bir **kanun adamıydı** (119 s).

İşin aslı, mahalleye girip de Cemalettin'i görene kadar böyle bir **intikam projesi** aklımın ucundan bile geçmiyordu (125 s).

Rütbe tartışması sürerken onları bırakıp bir kenarda, elindeki odun parçasıyla kendi kendine **eskrim antrenmanı** yapan Yüksel'in yanına sokuldum (128 s).

“Sen yazları babanla birlikte **fotoğrafçı dükkânına** çalışmaya gidiyorsun ya...” (129 s).

“Anlaştık o zaman,” diyerek alelacele ayağa kalktı ve **savaş hazırlıklarını** falan bir yana bırakıp hızla evine doğru topukladı (130 s).

Nemenem bir **cehennem cücesiyile** karşı karşıya bulunduğunu kafasına dank edince de tek söz daha etmeden basıp gitti (139 s).

Öyle deme, Kız Tevfik de **aşk acısı** çekiyor (140 s).

Millet kahkahalarla gülerken Kız Tevfik sigarasını **kül tablasında** unutup yeni bir tane daha yaktı (140 s).

Mühim olan **iç güzelliğidir** (140 s).

Bizim binada **devlet memuriyetine giriş imtihanı** var (141 s).

Evrakın üzerinde “**devlet memuriyetine hak kazananların listesi**” benzeri birşeyler yazdığından emindim (141 s).

Ayrılmadan önce anneciğimin yanağına bir **yeda öpücüğü** kondurmak istedim (145 s).

“Bitip tükenmezdi senin **askerlik anıların** eskiden?” (145 s).

Ana kucağı mı burası, **asker ocağı**? (145 s).

Hava değişimi aldı çaktı gitti memleketine (146 s).

Bunu bilen kız, onun evinde son bir **zevk gecesi** tertip etmesine ses çıkarmamış (152 s).

Diğer **fotoroman kahramanı**, deliye gelince (153 s).

Yalnızca Erkin Abi’nin **dayak seansına** küçük bir ara vermesini fırsat bilerek... (154 s).

Telefonun fişini çektim, zile bir **karton parçası** sıkıştırdım (156 s).

Yoksa sadece basit bir **talih kazası** mıydık? (157 s).

Yoksa sadece **sübjektiflik batağında** mı debeleniyorum (158 s).

Bizim bu Öztürk’le yaptığımız **çöl muhabbetlerinin** maksadı dünyayı kurtarmaktır (158 s).

Durağanlık **dimağ gücü** verirken insanı hissizleştirir (158 s).

İşte o gün de Öztürk’le çöle karşı oturmuş, fazla da acele etmeksizin dünyayı bugün neden kurtarsak **alıştırma-geliştirme sorularına** ısınıyorduk (158 s).

“Dünyanın kaderini sizin **enteresanlık ölçütleriniz** mi belirleyecek yani?” (159 s).

Aynı tutum, farklı **olgunluk seviyelerinde** karşılık bulabilir (159 s).

Biz **eylem adamlarıyız** (159 s).

O Öztürk gitmiş, yerine bir **film artisti** gelmişti (160 s).

Kişilik dağılması yaşıyordu (160 s).

Akranlarım bozuk bir Türkçe’yle gül gibi anlaşıırken, bütün o **gramer kurallarının** anasını ağlatarak bildirirken... (162 s).

Bir kez daha çöldeydim- ama bu seferki bir **film setiydi**... (163 s).

“**Uç beylerinden** aldığımız istihbaratlar bunun mümkün olmadığını gösteriyor... (166 s).

Hatırlayacaksınız ben harıl harıl **süperküçültücünün kullanma kılavuzunu** çalışırken siz benimle dalga geçer tavırlar takınmıştınız ve işte neticede bugün, ben aleti ustalıkla kullanabilirken siz ancak bir **denek pozisyonu** elde edebiliyorsunuz (167 s).

Sizi **dil altına** basacağım ki kan beyin bariyerine yakalanmadan beyne geçebilesiniz (168 s).

Geçilmeye çalışılan köprü ne enteresan ki sevgilinin beynindedir ve köprünün üzerinde de beni amacımdan alıkoymaya çalışmakla kalmayıp aynı zamanda da cehenneme yollamayı isteyen bir **geçmişyiven kralı** beklemektedir (170 s).

Gözlerimin önünde yanıp sönen ışıkları bir an için **zafer pırlıtsı** sanma yanılgısına düştüm (173 s).

Sanki düşünmüyor da bir **havai fişek gösterisi** izliyordum (174 s).

Ben **atom çağına** aittim, o atom altı bir parçacıktı (179 s).

Güvercinler yarım saatlik bir uçuşla beni çevreyolunun bir kenarına inşa edilmiş iki çirkin binadan oluşan **devlet dairesine** götürdü (183 s).

Kapıdaki **güvenlik görevlisine** elimle gelişimi müjdeleyip son hız, yan yana dizilmiş onlarca kamyonetin, rengârenk sandıkların arasından geçip binalardan daha büyük ve daha çirkin olanına daldım (183-184 s).

Kendisi birkaç hafta önce burada **kısım şefi** olarak işe girmiştir (185 s).

Nihayet Müdür Bey **makam koltuğunu** hafifçe geriye doğru iterek, “Seni aptal,” dedi (186 s).

Noter onayı kadar güçlü, üstelik çok daha ucuza geliyor (187 s).

Pamuk ipliğinden soluklara bağlandığı hayatla meselesini halletmiş ve şimdi de **ölüm döşeğinde** rüyalarıyla helalleşiyordu (189 s).

Böylece **infaz günü** geldiğinde kadın gizli geçitten eski evine gidiyor... (193 s).

Sonra çeşitli yüksekliklerde **müştemilat damlarına** basarak ve kömürlüklerden sızarak kestirmeden Hicabi Bey’in evine vardım (194 s).

Derhal **osuruk ağacı dallarının** yontulması, **gazoz kapaklarının** dövülmesi, **katran kazanlarının** kaynatılması gerekiyordu (202 s).

Oğullar ve Rencide Ruhlar romanında anlam belirleyici başlığı altında toplamda 227 cümlede geçen örnekler tespit edilmiştir. Anlam belirleyici sözcükler sayesinde sözcüklerin tümce ile bağlantısı ortaya koyulmuştur. Bu sözcükler sırası ile şu şekildedir:

Servis minibüsü, cehennem azabı, sınıf öğretmeni, oyun odasının kapısı, eliş masası, ikinci kahvaltısı, ders ücreti, öğle yemeği, doğum günü, burjuva adetleri, kovboy şapkası, şerif yıldızı, çiçek tohumları, devlet dairesi, devlet memuru, çalışma masası, böreğin kokusu, bıçağımın sapı, doğalgaz tesisatı, gazete kâğıtları, çamaşır sepeti, tuvalet masası, duvar tabağı, ekip ruhu, kuduz iğneleri, gül fidanı, meyve ağaçları, tiz ve histerik haykırışlar, yemek masası, devlet dairesi masası, intihar vakası tutanağı, sigara dumanı, yıldırım hızı, eve dönüş yolu, hayat deneyimi, bayram

ziyareti, ilham perisi, dosya kâğıdı, meyve suyu, tayin belgeleri, şeker ve sakız stoku, tanık koruma programı, gün ortası, polis arabası, kırtasiye malzemesi, trafik kazası, orta sınıf çalışanları, alkol kokusu, gece yarısı, hesabı sorulacaklar listesi, hasar kontrolü, ilaç kutuları, cinayet mahalli, ev anahtarları, ecza dolabı, askeri okul giriş sınavları, toz tanesi, devlet malı, bir sadrazam ailesinin, sayfiye evi, lağım mazgalları, cenaze töreni, cinayet mekânı, emniyet mensubu, komünizm propagandası, emniyet müdürü, kanun intikam projesi, eskrim antrenmanı, fotoğrafçı dükkânı, savaş hazırlıkları, cehennem cücesi, devlet memuriyetine hak kazananların listesi, aşk acısı, iç güzellik, devlet memuriyetine giriş imtihanı, kül tablası, devlet memuriyetine hak kazananların listesi, veda öpücüğü, askerlik anıları, ana kucağı, dayak seansına, hava değişimi, zevk gecesi fotoroman kahramanı, asker ocağı, karton parçası, talih kazası, sübjektiflik batağında, çöl muhabbetlerinin, dimağ gücü, alıştırma-geliştirme sorularına, enteresanlık ölçütleriniz, film seti, eylem adamları, film artisti, kişilik dağılması, gramer kuralları, uç beylerinden, kullanma kılavuzunu, denek pozisyonu, dil altına, havai fişek gösterisi, zafer pırlıtsı, geçmişiyen kralı, atom çağı, devlet dairesi, güvenlik görevlisine, kısım şefi, makam koltuğu, noter onayı, ölüm döşeği, infaz günü, katran kazanları, osuruk ağacı dalları, gazoz kapakları, müstemilat damları...

İletişim insanlar için çok önemli bir olgudur. Çünkü insan birbiriyle olan iletişimini dil ile sağlar. Konuşma dilinde anlamı ne olduğu bilinmese de çok fazla sözcük kullanılmaktadır. Yazı diline ise daha çok kurallar ve dikkat hâkimdir. Yukarıda sıralanan sözcükler romanda birer anlam belirleyici olarak yer almıştır. Servis minibüsü derken, bir minibüs çeşidi olan aracın belirleyici özelliği belirtilmiştir. Sınıf öğretmeni derken, öğretmenler içerisinde hangi dala ait olduğu vurgulanmıştır. İkinci kahvaltısı derken, öğleden sonra ikinci vaktinde yenen çok ağır olmayan yemek belirtilmiştir. Ev anahtarları derken, anahtarın belirleyicisinin ev olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu anahtarın belirleyicisi, dolap, sandık vb. unsurları da olabilirdi. Eve dönüş yolu derken yolun belirleyicisi anlatılmıştır. Eskrim antrenmanı derken, antrenman türü vurgulanmıştır. Askerlik anıları derken anının belirleyicisinin askerlik olduğu vurgulanmıştır.

Anlam Ayırıcıları:

Üç katlı bir ranzanın orta katına yerleştirilmiştim (8 s)

Pırıl pırıl parlayan, siyah, kuyruklu bir piyano (10 s).

Giriş katındaki dört numaralı daireden her zamanki gibi, gitarlardan çok makinelî tüfekler tarafından üretilmişe benzer, bangır bangır bir müzik sesi yükseliyordu (17 s).

Bir yandan da incecik parmaklarıyla çiçek tohumlarını saksılara gömüştünü izlerdim (13 s).

Kolormatik gözlükler takan, dudaklarıyla burnu arasında incecik bir bıyık bulunan, bodur, boyunsuz bir dangalak (13 s).

Aldım elime bir kurşun kalem, başladım metni rastgele doğramaya (16 s).

Buranın kiracıları, uzun saçlı, küpeli ve kendilerini Erkin ve Koray ismiyle tanıtan iki delikanlıydı (17 s).

Birkaç yıl ota boka gülüp ne kadar farklı olduklarını düşünecekler, sonra da aslında ne kadar farklı olduklarına inanmayı sürdürerek sefil bir orta sınıf hayatına adım atacaklardı (17 s).

Girişe göre sağ taraftan başlayıp bahçenin karşı sınırını çizen, birbirine bitişik bir dizi odacık vahşi savaş oyunlarımıza heyecan katar (18 s).

Suratında hep hastalıklı bir sırtısla gezen, on sekizinde, kavruk bir serseri (23 s).

Belki benim de yolumu gözleyen hoş sürprizler vardı (31 s).

Alev Abla bu renksiz dünyayı sevdirebilir miydi bana? (32 s).

Ama onlar pes etmez, bir demir parayı şöminede ısıtıp cama dayarlarmış (33 s).

Ona süper bir oda tahsis etmiş, karnını en güzel yiyeceklerle doyurmuş, saçlarını altın taraklarla taramış (33 s).

“Benim de en sevdiğim masaldı bu küçükken” dedi Alev Abla gözlerinin önüne düşen sarı bir bukleyi kenara çekerek (34 s).

Eski tip, büyük bir radyo karşı kaldırımında darmadağın duruyordu (35 s).

“O biçim çocuk,” dedi babam **tükenmez kalemini** parmaklarıyla çevirerek (39 s).

Bir de üzerine **ispirtolu kalemle** “top-secret” yazmıştı (43 s).

Mahalleli buna **eski giysiler**, biraz da yiyecek verir (44 s).

Üstelik **keman biçimli kafası** ve şakaklarında iyice seyrelmiş saçlarıyla havada süzülürken hayal ettiğim bu Tanrı, üst kat komşumuz Hasan Amca’ya fena halde benzemektedir (47 s).

Bu **karanlık hayaletleri** aklımdan uzaklaştırmaya çalıştıkça onlar daha beter hücum ediyorlardı (47 s).

Kafatasında **tatlı bir zonklama** hissettim (47 s).

Fiziksel acı düşünceleri dağıttı (47 s).

Sanatçı falan değildi ama **kıç kadar bir stüdyoda** sabahtan akşama vesikalık fotoğraf çekerti (48 s).

Bizim sokağı dikine kesen caddenin üzerindeki **iki katlı müstakil bir evde** oturuyorlardı (48s).

Özellikle evin girişine çıkan **merdivenlerin altındaki boşluk** müthiş bir toplantı mekânıydı (48 s).

Hakan doğuştan **ağlamaklı bakan gözlerini** bana çevirdi (49 s).

Yürütülen faaliyet ile zaman arasındaki ilişki **evrimsel bir sürecin** sonucuydu (52 s)

Annem bir anda yoktan var olarak **bir kâğıt mendil** yetiştirdi ona, yerleri sümüklemesin diye (54 s).

Mesela katil **pirinç şamdanla** bir beyin mi dağıtacak; vur babam vur, dört buçuk dakika çalışıyordu kurbana (55 s).

Uyduruk bir merdivenden asfaltın kenarına inip başladık servisi beklemeye (58 s).

Kahverengi deri ceketini sırtından hiç çıkarmazdı (59 s).

Kahverengi sumen, stilo takımı, üzerinde babamın adı yazılı **pirinç levha** (60 s).

Üç yaşlarında **gürbüz bir çocuğun** fotoğrafı (60 s).

Çizgili tişörtü ve kendisine **bir beden büyük gelen sortuyla**, **açık bir pencerenin** dibindeki sandalyeye oturmuş, **karanlık bakışlarla adeta resimden dışarıyı izleyen**, **tekinsiz bir çocuğun** (60 s).

“Annenin yanına mı gidecektin?” diye sordu düğmeleri yanlış iliklenmiş, **mavi işçi önlüğünün** yakasını boş yere düzeltmeye çalışarak (60 s).

Bir de pencerelerde panjur yerine **zevksiz kahverengi perdeler** ve yerde de **orası burası lekelenmiş boktan bir halı** bulunuyordu (62 s).

O anda arkamdan **sinameki bir ses** yükseldi (63 s).

“Geç otur bakalım şöyle,” diyerek çalışma masasının karşısındaki **alçak koltukları** işaret etti (63 s).

“Beni buraya kimse göndermedi dedim,” **yapay bir sükûnetle** (64 s).

Beni **sapkın fantezilerimden** koparan telefonun zili oldu (66-67 s).

“Annemi üzmem istemiyorum,” dedi **ıslak paltosunu** portmantoya asmaya çalışırken (67 s).

Bazı **sesli harfler** çıkararak durum değerlendirmesi yaptıktan sonra, “Aslında babandan seni buraya getirmesini isteyecektim,” dedi (69 s).

Tabii **estetik ameliyatla** yüzümün değiştirilmesi gerekecek (69 s).

Ebeveynlerimin çalıştığı **resmî daireye ait antetli**, **sarı zarflardan** bir tane alıp Hakan’ a götürdüm (71 s).

Odasına girdiğimde Onur Çalışkan’ın beni **taşkın tezahüratlarla** karşılayacağından korkuyordum ama öyle olmadı (72 s).

Birisi **meymenetsiz suratları** karşısında mahcubiyet hissedince kendilerini bir şey zannederler (72 s).

Savcı Bey ve Onur Çalışkan da bu hayali kuşu görmek için beni taklit edince ortaya **komik bir manzara** çıktı (72 s).

Gülyüzle ama **soğukkanlı biçimde** elimi sıkıp beni, odadaki tek masanın başına kurulmuş, bazı belgeler inceleyen adama tanıttı (72 s).

Sinekkaydı tıraşı, **özenle taranmış bıyıkları, ince vücuduna tam oturan sık takım elbisesiyle** neredeyse zarif bir görünüme sahipti Savcı Bey (72 s).

Bakımlı ağaçları, mermer mezar taşları, anıt mezarları ve tüm bunların arasında **kıvrılarak uzanan tertemiz voluyla** gerçekten **hoş ve özel bir verdi** burası (77 s).

Katil ezkaza aramızda idiyse **sinirceli bir mimik, yanlış bir jestle** kendini ele verebilirdi (79 s).

Askerî eğitimin adama hızlı karar verip çabuk harekete geçirme yeteneği kazandırdığı kesindi (80 s).

Garip ama bu olay ortamın **ağır havasını** dağıtıvermişti (80 s).

“Amma **patavatsız adamsın** be Yakup! (81 s).

Babaları, **seçkin genlerinin** ve **geçkin günlerinin** teminatı veletlerinin nasıl semirdiğini görsün de, sürdürdükleri köle hayatını bir nebze meşrulaştırabilsin diye (82 s).

Nefret dolu bir canavardım (83 s).

Kapıyı onaltı onyediyi yaşlarında, baştan aşağı siyah giyinmiş, **soluk yüzlü, kumral saçlı bir kız** açtı (83 s).

Biradan **büyük bir yudum** daha aldım (86 s).

“Ay sen cidden çok... Çok aptalsın yahu,” diye **asabi bir kahkaha** attı (87 s).

Hülyalı bir tavırla arkasına yaslanıp gerildi (87 s).

Deliksiz ve **huzur dolu bir uyku** çekiyorum (90 s).

Afakanlar **düşük tempolu, psikodelik bir hava** tutturmıştu (88 s).

Zeki bir kızdı doğrusu (91 s).

Bir saniye sonra elinde, **bira kutuları dolu iki büyük torbavla** Koray Abi suratında **ahmakça bir ifadeyle** bize bakıyordu (91 s).

“**Çok güzel bir adın** varmış Yeşim... (92 s).

Küçük bir ispiyoncu (92 s).

Bedenimi **iyi bir hırpalanmaya** hazırlamam gerekiyordu (94 s).

En ufak bir tereddüt duymadan **plastik mermilerle** dolu şarjörü suratına boşalttım (94 s).

Düşünmeksizin zemin kattaki **camsız pencerelerden** birinden içeri daldım (94 s).

Sırtımı **tahta duvarlara** verip soluklandım (94 s).

Dövüşecek düşmanlar ve **sevilecek kadınlarla** çevrelenmişim (95 s).

Yerdeki **adi tahtaların** önemli bir kısmı tahtakuruları tarafından halledilmişti (96 s).

Pek kullanılmadığı anlaşılan mekânın aydınlatması için, leş gibi duvarlardan birine **koca bir delik** açılmış... (96 s).

Evet, **itici bir görünüşe**... (97 s).

Yeme içme faslına son, bela aramaya devam diyerek usulca her adımda **gıcırdayan basamakları** tırmandım (98 s).

İnsan kasapları çiçek sevmez ya da nevresimlerini değiştirmez gibi bir kural yoktu tabii ama Ruhan Bey’in elinden geldiğince **derli toplu bir hayat sürdürmeye çalışan bir gariban** olması daha akla yakındı (99 s).

Bildiğiniz gibi bir şeylerin olması için mutlaka **müteşebbis ruhlu bir ahmağın** bu kuralı çiğnemesi gerekir (99 s).

Aşağı doğru inen birkaç basamak seçilebiliyordu (100 s).

Sarhoş edici güzellikteki kokuyu içime çekerek bu “aydınlanmanın” tadını çıkarıyordum ki elim duvarda bir ışık düğmesi buluverdi (100 s).

Hemen apartmanın bodrumuna açılan **demir kapıya** yöneldim (102 s).

Az sonra **sıcak yuvama** ve **nevrotik ebeveynlerime** kavuşacağımı sevinçle öngörerek bir solukta giriş katına tırmandım (103 s).

Deli Ertan'ın yarattığı hasar titizlikle ortadan kaldırılmış, koltuklar da **koyu kahverengi kılıflarla** kaplanmıştı (105 s).

“Söyle bakalım, ne istiyor bu Gazanfer senden?” diye sordu Şemi Abi **oksijenli suyla** yarayı temizlerken (105 s).

O ara gözüm **sehpanın az üzerindeki, duvara çakılmış iki raflı kitaplığa** takıldı (107 s).

Güzel ciltli eski bir kitabın adını okuyabilmek için uzanıp **porselen bir eşeği** kenara çekince, arkasında duran **küçük fotoğraf makinesini** fark ettim (107 s).

Ama yine de benimle gurur duyabilirsin sevgili anneciğim çünkü geride sadece bir tek tanık bıraktım: **Sırtkan bir porselen eşek** (108 s).

Pazarı **aktif dinlenmeyle** geçirmiştım (110 s).

Tak diye tezgâhın altından **silindirik, teneke bir kutu** çıkarmasın mı namussuz! (111 s).

Bir şey demedi ama **kara kaplı defterine** yeni bir veresiyeci işlerken baştan aşağı direnç kesildiği her halinden anlaşılıyordu (111 s).

Babam doğum günümde **şahane bir meşin top** almıştı bana (111 s).

İnce, uzun bacakları var böyle (112 s).

Sonra bakmış Ruhan **temiz çocuk**, kimi kimsesi de yok (113 s).

Aramızdaki **vakur sessizliği** bozan ben oldum (115 s).

Son derece **yoksul insanların yaşadığı, tehlikeli bir yerdir** (116 s).

Hayli **ıçe kapanık bir yapıları** vardır (116 s).

Senin kadar **palavracı bir çocuk** görmedim hayatımda (116 s).

Evden çıkarken ayağıma **spor ayakkabılarımı** giydiğime seviniyordum (117 s).

Mesela işi kolayca halledebilecek kadar **güçlü kuvvetli bir akıl hastası** ile bu zavallıyı kolayca idare edebilecek kadar zeki bir çocuğu yani öz oğlunu (118 s).

Kendimi bağlayacak bir palavra sıkmayayım diye son bir **psikolojik manevraya** girişmişti (120 s).

Keşke işe babamı karıştırmak gibi **aşağılıkça bir davranış** içine hiç girmeseydi diye düşündüm (121 s).

Taşıdığım poşet, içindeki **bal dolu tenekeyle** çok daha güvenilir bir silahtı (122 s).

Çocukları mahallede **hummalı bir çalışma** içinde buldum (124 s).

Bu arada Burhan'ın görüş alanının dışında kalan Kansız, hikâyenin bir faciayla noktalandığını düşündürecek türden mimiklerle **müstehcen el kol hareketleri** çekiyordu (127 s).

Neticede **üç aşamalı bir yarışma** yapmaya karar verdik (127 s).

“O verdiğin **acayip zarf** yüzünden,” diye homurdandı (128 s).

Her neyse, bir kahvehane dolusu insan, Ruhan Bey'in cinayet sırasında kahvehanede kendileriyle birlikte maç seyrettiğine tanıklık edince **esrarengiz heykeltıraşı** serbest bırakmışlardı (131 s).

O **meşum akşam** da, hava çoktan karardığı halde babam bir türlü yuvasına gelmiyordu (132 s).

Hâsılı, halimiz **kötü bir komedi filmi** kadar acıklıydı (132 s).

Annem gözyaşlarına boğuldu, babam portmantoda asılı **eski gri pardösüsünü** kaparak evden çıktı (133 s).

Babam daha önce birlikte yaptığımız Beşiktaş turlarından bazılarında, içmeye başlamak için akşamı bekleyemeyecek kadar sabırsız kimi arkadaşlarını görmeye Muhittin'in yerine uğradığından bu **izbe meyhanevi** tanıyordum az buçuk (135 -136 s).

Akortsuz kemani eşliğinde derbeder bir müzisyenin dudaklarından dökülen, “*Bir Bahar Akşamı Rastladım Size,*” şarkısının nağmeleri ortamdaki uğultuya ve bardak çanak tangirtısına karışıyordu (136 s).

Geri kalan her şeyin açıklaması olarak spastik bir el hareketiyle beni işaret etti (137 s).

Sadece insan için daha rafine sarhoşluk yöntemleri geliştirmek mümkün olabilirdi (138 s).

Rebi Abi masadakilerin taziyelerini olgun ve biraz da görmüş geçirmiş bir tavırla kabul ederken yamak Yurdakul elinde iki tabureyle peydahlanıverdi (138 s).

Bu tasavvufi yaklaşım masadaki havanın bir an durulmasına yol açıtsa da Tahtakafa muhabbeti eski tavına getirmekte gecikmedi (140 s).

Ahbap çavuşlar bu çıkarımı da coşkun nidalarla onaylayarak bardaklarına sarıldılar (141 s).

Ara ara fazla müstehcen bir espri yapıldığında biri masadaki varlığım nedeniyle diğerlerini daha edepli olmaya davet ediyor... (141 s).

Birkaç dakika sonra babam ve arkadaşları Beşiktaşlı unutulmaz futbolcular hakkında hararetili bir muhabbete dalıp gitmişlerdi (142 s).

Ben ise yakaladığım altın fırsatı nasıl da kaçırdığıma yanıyordum (142 s).

Açıkcası, Rebi Abi bunu söylediği anda Deli Ertan, Erkin Abi ve babam gibi pek çok masum insan adına sevineceğime derin bir hayal kırıklığı yaşadım (143 s).

Yani ben cinayeti çözeceğim diye kendimi binbir tehlikeye atayım, sonra katil pis bir meyhane köşesinde vicdan azabı krizine girip suçunu itiraf etsin (143 s).

Bakkal Yakup annemin kendini camdan aşağı attığını, üç gündür askerî hastanede komada olduğunu söyledi (144 s).

Lepiska saçları omuzlarının üzerinde yayılmış, güzel yüzünde neredeyse huzurlu bir ifade vardı (144 s).

“Bitip tükenmezdi senin askerlik anıların eskiden?” dedi Kız Tevfik **ölçülü bir neşeyle** (145 s).

Sarışın bir şey (145 s).

Benimki **normal bir özleme** olayı değil, korku (145 s).

“Döndüğünde iyileş miydi bari?” diye sordu Kız Tevfik, Rebi Abi cinnet getirmeden önce hikâye **hayırlı bir sona** bağlanabilir umuduyla (146 s).

Babam masaya en büyük **kağıt paradan** bir adet bıraktı (146 s).

Endişeli bir tavırla sağına soluna bakıp sessiz olmamı işaret etti (148 s).

Yüksel arkamdan, -muhtemelen **hayli tatsız-** bir şeyler söyleyip duruyordu ama hiçbirini anlamıyordum (149 s).

Bu alanı boydan boya geçip, çiftliği sınırlayan **kavak ağaçlarının dibindeki dereye** kadar vardım (149 s).

Otların arasında gizlenmiş bir cıvanın arkamdan girip beni sokuvereceği gibi (149 s).

Oraya buraya yayılmış **rengârenk mantarlara** baktım (149 s).

Hüzünlü gözlerinde hep yıldızlar kayan bir kadın (150 s).

Bizimkine bitişik apartmana dalıp üçüncü kata çıktım ve **dış dünyadan** binbir sürgü ve **çelik kapıyla** ayrılan dairenin zilini uzun uzun çaldım (150 s).

“Kim o?” diye **titrek bir ses** geldi içeriden (150 s).

Salona geçip pencere kenarındaki zevksizlik abidesi **bej rengi koltuklardan** birine oturdum (151 s).

“Sen bana bir şey mi söyleyecektin?” diye sordu **huzursuz bir şekilde** (151 s).

Çok uzak değil yakın bir mahallede, kızıyla birlikte **dul bir karı** yaşarmış (152 s).

“Sen...” dedi Alev Abla o **sahte gülücüğü** suratında donmuş bir halde (152 s).

Bu **lanetli mahallede**, en az bu cadı karı kadar rezil bir başka herif daha yaşamaz mıymış (152 s).

Çünkü pencereden bakarken, komşunun **mendebur oğlunun** sokakta olduğunu ve Bremen Mızıkacısı'nı onun da gördüğünü fark etmiş (153 s).

“Sana inanmıyorum ağabey,” gibi **sapıkça bir laf** edip tişörtümün içinde sakladığım zarfı herifin eline tutuşturdum (155 s).

Aslında **enteresan bir hikâveydi**... (155 s).

Erkin Abi kafasını kaldırıp **perişan bir ifadeyle** son şansı olan bendenizin yüzüne baktı (155 s).

Divanın altındaki yerimi almamın üzerinden en fazla bir dakika sonra, **eski püskü somyanın paslı demirleri görkemli bir kapıya** dönüştü (156 s).

Aramızdaki meselelere dair **yanıtı net olmayan nice başka sualler** de mevcuttu (157 s).

Öztürk ve ben her zaman olduğu gibi, jenerik niyetine, **cöle bakan tümsekte** buluştuk (157 s).

Çöl, çay için fazla **sıcak bir yer** (158 s).

Buzlu çay mı dediniz? (158 s).

Öztürk ve aramızdaki **hoş konuşmalara** dair satırları okurken kafanız karışmasın diye bazı noktaların açıklanmak gerekliliği bütün varlığıyla kendini bana diretiyor (158 s).

“Meselenin ilginçliğine bağlı,” diye **son derece yerinde bir yanıt** verdim (159 s).

“Ciddi değildim, sadece **kötü eğilimlerimize** dikkat çekmek istemiştim” (159 s).

“Bunalımı bırakalım!” diye **manasız ama artık alıştığım türden bir çıkış** yaptı Öztürk (159 s).

Tabii daha önce de onun **öfkeli bir gladyatör** tavrıyla konuştuğunu duymuştum ama benimle değil (160 s).

Bu **sakil finiş**, o **görkemli girişe** pek yakışmamıştı (160 s).

Daha sonra **deli profesör** hak ettiği cezayı bulmuş... (161-162 s).

Telepatik birşevler olmalı (161 s).

Sonra bu savsaklamacı halimin onun **iddiacı damarını** büsbütün kabartacağını fark ederek ani bir düzeltme manevrasına giriştim (161 s).

O zaman niçin zırt pırt soluğu bu **yalan dünyada** aldığınızı sorabilir miyim? (161 s).

Megalomanyakça fantezilerinizi tatmin için mi? (161 s).

Aynı onun gibi muhatabımın değil milyonların göreceği **acıklı mimiklerle** rolümü yorumladım (162 s).

Ben **devrik cümle** bile kuramazdım (162 s).

Ömrüm **düzgün cümleler** halinde geçti (162 s).

Buradaki şiddetli kafa hareketim nedeniyle **briyantinli perçemim** alnıma düşer... (162 s).

Saçmasapan cümleler kuruyorum ve duyduğum mutluluk bana **kaygı ile karışık bir utanç** veriyor (162 s).

“O konuda **özel eğitimim** vardır,” diye başlarken ben, Öztürk **yeniden dağılacığım kaygısından ileri gelen bir refleksle** elini kaldırıp beni susturdu (163 s).

Burada sürücülerimizin hiçbir zaman kıymetini bilmediği o **altın değerindeki öğüdü** (tereddüt ediyorsan yapma!) hatırlıyor ve susuyorum (164 s).

Yakın arkadaşımız, kimi serüvenlerde bizimle beraber kılıç kuşanan, kirli çıkılışıyla türlü türlü kahraman arasında kendine özgün bir yer edinen Duygu Fırtına bir geçmişiyenin ağına düştü (164 s).

Böyle **kavisli yollara** saparak... (164 s).

“**Bu kutlu haberin** bizi böyle büyük bir sevince itmesinin nedenini alabilir miyim?” dedim **sahte ve yarım bir tebessümle** (165 s).

Sonra buna **bazı istatistiki veriler** falanlar filanlar eklendi (165 s).

Generallik Öztürk’e **efemine bir hava** mı vermişti, bana mı öyle geliyordu (165 s).

Bilinçli bir seçim yapmaz, **icgüdüsel biçimde** çevrelerindeki en kötü hatırıya saldırırlar (165 s).

Dostumun kafasızlığımı bir kez daha vurgulamasına fırsat vermeden literatüre **koruyucu polemikçilik** diye geçen manevrayı gerçekleştirdim (166 s).

Öztürk bu taktiğime **anlayışlı ezicilik hamlesiyle** karşılık verdi (166 s).

Kral geçmişiyenlerin ölümü bu kadar **korkunç bir hatıraya**, geçmişiyenlerin antenlerinin böyle **çekici bir avı** reddetmeyeceğini anlayıverdim (166 s).

“Bunlar temelde **elektromanyetik ıvır zıvırlar**,” dedi Öztürk (167 s).

“Yani beynin iki yarımküresini birleştiren o **ufacık sinirlere**,” diye gözlerim şimşekler çakaraktan açıkladım **anatomi bilgisi yetersiz izleyicilerime** (167 s).

Duygu Hanım duvara çakılmış **adi bir sedyenin** üzerinde, geçmişiyen işgali altında olduğunu bilmesem tahrik edici diyebileceğim biçimde kıvranıyordu (168 s).

Onunla nasıl mücadele edecek, akabinde onu **mağlup düşmanlar listemizde** nasıl bir fotoğraf haline getireceğim (168 s).

Akabinde beni tercihan siyah beyaz formatta, **tepeleme tuhaf bir sıvıyla dolu bir sıringanın** içinde aptallaşmış bir halde hayal edebilirsiniz (169 s).

Bir tür **animatik cehennem tasviri** (169 s).

Tamamen **optik takipçilik** kuralları gereği... (169 s).

Derdim şu ki, soldan sağa geçme mizanseninde hiçbir **siyasi mesai** aranmamalıdır (170 s).

Bir de alnının tam ortasında **kadim bir yara izi** bulunmaktadır (170 s).

“Bana geçmişiyencede **en karanlık kâbus** anlamına gelen Castratus diye hitap ederler evladım ...” (170 s).

Stilize bir kahkaha attı Aslan Kral (172 s).

Hızlı psikanaliz yapan kazanacaktı (172 s).

Aklıma gelen cümleler anlamını yitiriyor **tuhaf grafıklere** dönüşüyordu (174 s).

Kıvranan Castratus'un görüntüsü **acıklı ama bir o kadar büyölevici bir tablo** gibiydi (174 s).

Kendi kendime bir yandan bu hissimin gerçek olmadığını telkin ediyor diğör yandan **sakinleştirici nefes tekniklerini** anımsamaya çalışıyordum (174 s).

Ancak **ölömcöl hamle** geciktikçe gecikiyordu (174 s).

Atletik bir hareketle kendimi corpus colossum'un üzerine çekip, kurtarıcımın kim olduğunu anlamak için bakışlarımı beynin kıvrımlarına çevirdim (175 s).

Sonra geçmişiyenin ENA koduna dönüşen ENA'lar tüm hızlarıyla diğör hücrelere saldırır ve kıyım **geometrik bir hızla** artar (176 s).

Uygun kan akıntılarına kendimizi bırakıp yolculuğa başladığım **pembemsi ve zivadesiyle örkütöcöl bir bölgeye** geldik (178-179 s).

İğnenin sevdiceğimin **kadife derisini** parçalayarak bünyesinin derinliklerine doğru seyrettiğini görünce kan havuzuna balıklama daldım... (179 s).

Ertesi gün uyandığımday kendimi **pötikareli bir gömlek** kadar zavallı hissediyordum (180 s).

Narkotik seyahatim beni, evet, beni aradığım yanıtlara ulaştırmış... (180 s).

Gözöl bir bahçe katı (181 s).

Mektubu ikiye katlayıp **kıç cebime** sokuşturdum (183 s).

Gözüm **antetli zarfın** sağ üst köşesindeki pula takıldı (183 s).

Kapıdaki güvenlik görevlisine elimle gelişimi müjdeleyip son hız, yan yana dizilmiş onlarca kamyonetin, **rengârenk sandıkların** arasından geçip binalardan daha büyük ve daha çirkin olanına daldım (183-184 s).

Bu beş para etmez adam uzaktan tanıdığımız olduğı için **şerefli bir memuriyet görevine** başlaması bizi pek sevindirdi tabii (185 s).

Pis herifin **tombul parmaklarını** bana doğru uzattığını görünce mektubu buruşturup cebime tıktım (187 s).

Mutullah Amca **cinai gözlerle** Erdoğan Bey'in üzerine eğilip kravatına asıldı (187 s).

Kol ve bel nahiyesinde **hafif darp raporumu** elime tutuşturup sıkı sıkı bunu çok iyi saklamamı tembih etti... (188 s).

Necla Hanım işte burada, **metruk bir köşkün** yatak odasında, gözlerimin önünde ölüyordu (189 s).

Doğal olarak Ruhan Bey sevdiği kadını bu rezil hayattan çekip almayı istiyor, durumu öğrenen Hicabi Bey öfkeden deliye dönüyor, delikanlıyı kim bilir ne tür **fiziksel ve ruhsal işkencelerden** geçirdikten sonra sokağa atıyordu (190 s).

Ne var ki, kader bu **mutsuz kadının** ölmesine izin vermiyor... (191 s).

Mutlu bir tesadüf neticesinde, gen dizilişi küçük kardeşininki kadar **alık bir dimağ** meydana getirmeyen ve bu nedenle de babasının ne mal olduğunu çok iyi anlamış bulunan Şemi Abi'nin içi kan ağlamaktaydı (191 s).

Bu kutlu kavuşma bir şekilde gerçekleştirilmeliydi (192 s).

Şemi Abi'nin onu annesi sandığı şeye dokunmasını istemiyordu çünkü bir önceki gece morga yerleştirilen şey **etten kemikten bir beden** değil, büyük bir sanatçının, Ruhan Bey'in elinden çıkma **sabundan bir heykeldi** (192 s).

Çünkü kadın **ölümcül bir hastalığa** yakalanıyordu (192 s).

Muhakkak ki, Rebi Abi'nin zamanında çıkarttığı harita dolayısıyla eski evi ile köşk arasındaki **gizli bağlantıdan** haberdardı (193 s).

“Beni kandıramazsın,” dedi **kadidi çıkmış elini** sağa sola sallayarak (194 s).

Ölü evinde durum, beklediğimden bile iyiydi (194 s).

Sırtındaki zavallı **bej rengi takım elbiseye** rağmen zarif görünümlü, ince uzun bacaklı ve yüzü de hiç fena sayılmayacak bu kişi Ruhan Bey'den başkası değildi (196 s).

Metin Bilgin'in dudaklarında **sinsi bir gülücük** peydahlanmıştı (197 s).

Metin Bilgin ise hâlâ **sinir bozucu bir kayıtsızlık** içindeydi (197 s).

İşte amcamın **mütevazı fırını**, Düsseldorf' un en büyük pastanesi haline getirecek **figüratif ekmek** fikri o gece aklımıza geldi (199 s).

Bu iki sıradan zavallıyı, bu denli özel kılan şey, inatla yaşadıkları ve yaşattıkları aşklarıydı (201 s).

Gidip gönlünü almalıydım **altın kalpli, şavalak arkadaşımın** (203 s).

Anlam ayırıcıları başlığı içerisinde 111 cümlede geçen örnekler tespit edilmiştir. Bu cümlelerde geçen sözcüklerin en açık özellikleri gösterilmiştir.

Üç katlı bir ranza, parlayan, siyah, kuyruklu bir piyano, makineli tüfekler, incecik parmaklar, kolormatik gözlükler, kurşun kalem, uzun saçlı, orta sınıf, altın taraklar, hastalıklı bir sırtıyla gezen, hoş sürprizler, renksiz dünya, bir demir para, vahşi savaş oyunlarımız, eski tip, sarı bir bukleyi, tükenmez kalem, ispirotolu kalem, eski giysiler, keman biçimli kafa, karanlık hayaletler, tatlı bir zonklama, fiziksel acı kış kadar bir stüdyoda, iki katlı müstakil bir evde, merdivenlerin altındaki boşluk, ağlamaklı bakan gözler, evrimsel bir süreç, bir kâğıt mendil, pirinç şamdanla, uyduruk bir merdiven, kahverengi deri ceket, kahverengi sumen, stilo takımı, pirinç levha, gülbüz bir çocuk, çizgili tişörtü, bir beden büyük gelen şortu, açık bir pencere, karanlık bakışlarla adeta resimden dışarıyı izleyen, tekinsiz bir çocuğun, mavi işçi önlüğü, zevksiz kahverengi perdeler, sinameki bir ses, orası burası lekelenmiş boktan bir halı, alçak koltukları, yapay bir sükûnetle, sapkın fantezilerimden, ıslak paltosunu, sesli harfler, estetik ameliyatla, resmî daireye ait antetli, sarı zarflar, taşkın tezahüratlarla, meymenetsiz suratları, komik bir manzara, belgeler inceleyen adama soğukkanlı biçimde, özenle taranmış bıyıkları, ince vücuduna tam oturan şık takım elbisesi, bakımlı ağaçları, mermer mezar taşları, anıt mezarları, kıvrılarak uzanan tertemiz yoluyla, hoş ve özel bir yerdi, sinirceli bir mimik, yanlış bir jestle, askerî eğitimin, ağır havas, patavatsız adam, seçkin genler, geçkin günleri, nefret dolu bir canavar, soluk yüzlü, kumral saçlı bir kız, büyük bir yudum, asabi bir kahkaha, hülyalı bir tavırla, deliksiz huzur dolu bir uyku, düşük tempolu, psikodelik bir hava, zeki bir kız, bira kutuları dolu iki büyük torba, ahmakça bir ifadeyle, çok güzel bir ad, küçük bir ispiyoncu, iyi bir hırpalanmaya, plastik mermi, camsız pencereler, tahta duvarlar, dövüşecek düşmanlar, sevicecek kadınlar, adi tahtalar, koca bir delik, itici bir görünüş,

gıcırdayan basamakları, derli toplu bir hayat sürdürmeye çalışan bir gariban, müteşebbis ruhlu bir ahmak, aşağı doğru inen birkaç basamak, sarhoş edici güzellikteki koku, demir kapı, sıcak yuva, nevrotik ebeveynlerim, koyu kahverengi kılıflar, oksijenli su, sehpanın az üzerindeki, duvara çakılmış iki raflı kitaplık, güzel ciltli eski bir kitap, porselen bir eşek, küçük fotoğraf makinesini, sırtıkan bir porselen eşek, aktif dinlenme, silindirlik, teneke bir kutu, kara kaplı defter, şahane bir meşin top ince, uzun bacaklar, temiz çocuk, vakur sessizlik, yoksul insanların yaşadığı, tehlikeli bir yer, içe kapanık bir yapılar, palavracı bir çocuk, spor ayakkabılarımı, güçlü kuvvetli bir akıl hastası, psikolojik manevra, aşağılıkça bir davranış, bal dolu teneke, hummalı bir çalışma, müstehcen el kol hareketleri, üç aşamalı bir yarışma, acayip zarf, esrarengiz heykeltıraşı, meşum akşam, kötü bir komedi filmi, eski gri pardösüsünü, izbe meyhane, akortsuz keman, derbeder bir müzisyenin, spastik bir el hareketi, rafine sarhoşluk, olgun ve biraz da görmüş geçirmiş bir tavırla, tasavvufi yaklaşım, coşkun nidalar, fazla müstehcen bir espri, Beşiktaşlı unutulmaz futbolcular, hararetli bir muhabbet, altın fırsat, masum insan, bin bir tehlike, pis bir meyhane köşesi, askerî hastane, lepiska saçları, ölçülü bir neşe, sarışın bir şey, normal bir özleme, hayırlı bir son, kağıt para, endişeli bir tavırla, otların arasında gizlenmiş bir çıyan, kavak ağaçlarının dibindeki dere, hayli tatsız, rengârenk mantarlar, hüznü gözlerinde hep yıldızlar kayan bir kadın, dış dünya, çelik kapı, titreşim bir ses, bej rengi koltuklar, huzursuz bir şekilde, dul bir karı, sahte gülücüğü, lanetli mahallede, mendebur oğlunun, sapıkça bir laf, enteresan bir hikâyeydi, perişan bir ifadeyle, eski püskü somyanın paslı demirleri görkemli bir kapıya, yanıtı net olmayan nice başka sualler, çöle bakan tümsekte, sıcak bir yer, buzlu çay, hoş konuşmalara, son derece yerinde bir yanıt, kötü eğilimlerimize, manasız ama artık alıştığım türden bir çıkış, öfkeli bir gladyatör, sakil finiş, görkemli giriş, deli profesör, telepatik bir şeyler, iddiacı damarını, yalan dünya, megalomanyakça fantezilerinizi, acıklı mimiklerle, devrik cümle, düzgün cümleler, briyantınli perçemim, kaygı ile karışık bir utanç, özel eğitim, yeniden dağılacığım kaygısından ileri gelen bir refleks, altın değerindeki öğüt, yakın arkadaşımız, kavisli yollar, bu kutlu haber, sahte ve yarım bir tebessümle, bazı istatistiki veriler, efemine bir hava, bilinçli bir seçim, içgüdüsel biçimde, koruyucu polemikçilik, anlayışlı ezicilik hamlesiyle, korkunç bir hatıra, çekici bir ay, elektromanyetik ıvır zıvır, ufacık sinirler, anatomi bilgisi yetersiz izleyiciler, adi bir sedyenin, mağlup düşmanlar listemizde, tepeleme tuhaf bir sıvıyla dolu bir şırınganın,

animatik cehennem tasviri, optik takipçilik, siyasi mesaj, kadim bir yara izi, en karanlık kâbus, stilize bir kahkaha, hızlı psikanaliz, tuhaf grafiklere, acıklı ama bir o kadar büyüleyici bir tablo, sakinleştirici nefes tekniklerini, ölümcül hamle, atletik bir hareketle, geometrik bir hızla, pembemsi ve ziyadesiyle ürkütücü bir bölge, kadife deri, pötikareli bir gömlek, narkotik seyahatim, güzel bir bahçe katı, kış cebim, antetli zarfın, rengârenk sandıklar, şerefli bir memuriyet görevi, tombul parmakları, cinai gözler, hafif darp raporumu, metruk bir köşk, fiziksel ve ruhsal işkencelerden, mutsuz kadının, alık bir dimağ, bu kutlu kavuşma, etten kemikten bir beden, sabundan bir heykeldi, ölümcül bir hastalığa, gizli bağlantıdan, kadidi çıkmış elini, ölü evinde, bej rengi takım elbise, sinsî bir gülücük, sinir bozucu bir kayıtsızlık, mütevazı fırını, figüratif ekmek, bu iki sıradan zavallıyı, altın kalpli, şavalak arkadaşım...

Anlam ayırıcıları, sözcüğün türlerinden ne şekilde ayrıldığını ifade eder. Bu ayırıcılar sözcüğün şeklini, türünü, miktarını türlü şekillerde ortaya koyar. Ranza kelimesi, üst üste dizilmiş yatak anlamına gelen bir sözcüktür. Üç katlı bir ranza derken bu ranzanın biçimi diğer ranza türlerin ayrılmıştır. Siyah piyano, diğer piyano cinslerinden renk yönüyle ayrılmıştır. Kahverengi deri ceket, ceketin neyden yapıldığını ve ne renkte olduğunu ayırmıştır. Beşiktaşlı unutulmaz futbolcular, futbolcuları hem Beşiktaşlı olmaları hem unutulmaz olmaları dolayısıyla ayırmıştır. Buzlu çay, soğuk servis edilen çay türünün, sıcak içilen kırmızı renkli türünden ayrıldığını vurgulamaktadır. Kadim bir yara izi, yaranın çok eski zamana dayandığını vurgulamaktadır. Metruk bir köşk derken köşkün terkedilmiş, bırakılmış olduğu, alık bir dimağ derken, sersem, ahmak bir aklın olduğu, bej rengi takım elbise derken, elbisenin hem bir ceket ve pantolondan oluştuğu hem de bej renginde olduğu vurgulanmıştır.

4.5.3. Temel Anlam Ögesi ve Göndergesel (Temel) Anlam

Dünya dillerinin konuşulduğu çevrelerde olaylar, yaşanan durumlar sonucunda oluşan etnik ve sosyal dil, gelişmeleri kendine has biçimde sentezler. Dil, kendi içerisinde mevcut olan seslerden yola çıkarak bu sentezleri kavramlaştırır, anlam kazandırır. Bir dilde bir sözcüğün işitildiğinde, söylendiğinde veya yazıldığında insan aklında oluşan ilk anlamına temel veya gerçek anlam denir. Bu anlam sözcüğün herkes tarafından onay görmüş hâlidir.

Dünya üzerindeki her dil etrafında gelişen olay ve durumları kendine özgü bir biçimde algılar. Yine kendi ses düzeni içerisinde aldığı sesler ile bu olayları kavramlaştırır. Bu eğilimin bir sonucu olarak da insanı ilgilendiren en yakın kavramların başında organ adları, yiyecek, içecekler, hayvanlar, gelmek, gitmek gibi eylemler ve doğa olayları gelmektedir (Aksan, 2020, 64).

Akşehirli’ nin belirttiği üzere temel anlam; “Bir kelimenin yan anlamına karşılık olarak objektif, sözlüksel, o kelimeyi kullanan herkes tarafından kabul edilen anlamdır” (Akşehirli, 2004, 62).

Dilbilimin temel terimleri içerisinde temel anlamın (denotation) literatürde yer bulan tanımı bir sözcüğün sözlük anlamı olarak bilinmesidir. Dilbilimsel göstergeler bakımından temel anlam bir sözcüğün sözlükte karşılığını bulduğu anlamı kasteder (Barut ve Odacıoğlu, 2018, 933).

Mantık olarak temel anlam, bir kavramın eksenine giren bütün nesnelere uygulanabilmesidir. Yani bir kelimenin temel anlamda kullanılması o kelimenin potansiyel göndergelerinden birinin anlaşılması, tanımlanması demektir. Mesela “Kuş” sözcüğünün potansiyel göndergesi, “kuş” ’un kapsamına giren tüm nesnelerdir. Farklı kuş çeşitlerinden olan, kanarya, muhabbet kuşu, saka kuşu, papağan, bülbül, karga gibi kuş çeşitleri genel olarak “kuş” kapsamına girmektedir (Akşehirli, 2004, 62).

Eserde geçen örnekler:

Bana bir şey soracak korkusuyla **başımı** önümden kaldıramıyordum (8 s).

Parmaklarımı tuşların üzerinde gezdirdim (10 s).

“**Gözlerin** çapak içinde” dedi öfkeyle (15 s).

Bir **kolumu** boynuna dolayıp sıktım (16 s).

“Evet dedim”, diye bağırdım bıçağımın **sapını** masaya **carparak** (16 s).

Kolundan tuttuğum gibi çekip yere yapıştırdım serseriye (19 s).

Ardından da Kansız Celal'in **gırtlığına** çöktüm (19 s)

Bu kez **bileklerini** gözlerinden yaş gelinceye kadar burktum (19 s).

Daha da sıkıştırdı **parmaklarımı** (25 s).

Parmak uçlarıma basarak banyoya gittim doğruca (25 s).

Apartmanın girişindeki merdivenlere çöküp **sırtımı** kapıya verdim (29 s).

Burhan da buna karşılık yerden kapığı bir taşı var gücüyle onun **kafasına** salladı (24 s).

Az daha tavra yapmak için ağzımı açtığı anda **yakama** yapışıp beni öyle bir kendine çekti ki sarsıntıdan aptala döndüm (25 s).

Su lazım olur mu? (32 s).

Bu şarkıyı duyan Kay'ın **gözlerinden** bir damla yaş süzölmüş (34 s).

Kapıyı hafifçe tıklatıp **kafasını** içeri uzattı (37 s).

İyilerin dostu, kötülerin amansız düşmanı gürötlölü bir şekilde **boğazını** temizleyip, "Kaç yaşındasın sen?" diye sordu bana sertçe (39 s).

Biz orada olmasak eminim **ayaklarına** bile kapanırdı komiserinin (41 s).

Şemsiyeden paraşötlter falan yapıp üçüncü kattan aşağı **atlardı** (43 s).

Onur Çalışkan kafasını **kaşadı** (44 s).

Peki cam **kırılmadan** önce senin dikkatini çeken herhangi bir şey oldu mu? (44 s).

"Ne? Ne?" diye bana doğru **eğildi** komiser yardımcısı (45 s).

Buraya getirilirken iki kere **bavıldı** korkudan (46 s).

Eve dönüş **volunda** babamla hiç konuşmadık (46 s).

Elimi yüzümü yıkayıp **dişlerimi** fırçaladıktan sonra odama kapandım (47 s).

Camlar **kırıktı** (48 s).

Tepesi tamamen asmalar, hanımeliiler ve daha bir sürü başka bitkiyle kaplı çok bakımlı bahçeleri vardı (48 s).

Hakan'ın **sırtında** okul üniforması vardı (49 s)

Gırtlığı **kesildiğinde** oradaydım (49 s).

Elimin altındaki osuruk ağacından ince bir dal kopartıp dişlerimin arasına **sıkıştırdım**... (49 s).

Akşamüstü kalkıp sofrayı kurdum, annem ile babamın eve geliş saatine beş on dakika kala bir önceki günden kalan yemekleri **ısınmaya** koydum (52 s).

Kapıyı açan annemin **boğazından** küçük bir şaşkınlık çığlığı koptu (52 s).

Rebi Abi **burnunu** çekti (55 s).

Sedat Bey uysallıkla onun söylediklerini onaylıyordu ama aslında herifi **boğmak** istediğinden emindim (59 s).

Siyah servis minibüsü çok geçmeden **geldi** (58 s).

Kahverengi deri ceketini **sırtından** hiç çıkarmazdı (58 s).

Kafasını salladı Erdoğan Bey (64 s).

Mezarlığın idarecilerinden olduğunu tahmin ettiğim bir şişko, mezarcının **yakasına** yapışmış bağırıyordu (80 s).

Zemin kattaki, nicedir **boş** durduğunu bildiğim kapıcı dairesine çelişkili duygular içindeydim (103 s).

Kıcında da böyle sipsivri bir kuyruk sallanıyordu (106 s).

Burnu yanağıma değiyordu (139 s).

Dilini deldirip ortasına küpe taktırmıştı (144 s).

Ayrılmadan önce anneciğimin **yanağına** bir veda öpücüğü kondurmak istedim (145 s).

Ne senin ne de babamın ona **dokunmaya** hakkınız var diye bağırıyordu (145 s).

Tırnaklarını yiyerek şöyle bir düşündü... (151 s).

Herkes saygıyla Rebi Abi'nin gözyaşlarının **kurumasını** beklerken ben de çaktırmadan babamın rakısını yudumluyordum (145 s).

Temel anlam başlığı içerisinde 46 cümlede geçen örnekler tespit edilmiştir. Bu cümlelerde geçen sözcüklerin anlamı insan hafızasında canlanan ilk görüntülerden oluşmaktadır.

Temel anlam konusunda romanda yukarıda yer alan örnekler genel olarak insan veya hayvan vücudunun belli bölümlerini, organlarını içeren sözcüklerden oluşmaktadır. Baş sözcüğü insan veya herhangi bir hayvan vücudunda üst tarafta yer

alan kısım anlamıyla kullanılmıştır. Parmak sözcüğü, yine insan veya hayvanın el ve ayaklarında bulunan bir uzuv anlamında kullanılmıştır. Göz kelimesi insan veya hayvanda görme işlevini gerçekleştiren organ anlamıyla kullanılmıştır. Kol kelimesi, insan veya herhangi bir hayvanın omuzlarından başlayarak ellerine kadar olan uzuv anlamıyla kullanılmıştır. Sap kelimesi bir nesneni tutma yeri anlamında kullanılmıştır. Çarpmak kelimesi, kuvvetle bir yere vurmak anlamında kullanılmıştır. Gırtlak kelimesi, boyunda bulunan organ anlamında kullanılmıştır. Bilek sözcüğü, insan veya hayvanda ellerin kol ile birleştiği bölüm anlamında kullanılmıştır. Sırt sözcüğü, insan ve hayvanlarda vücudun arka kısmı anlamında kullanılmıştır. Boğaz kelimesi, insan veya hayvanlarda ağızdan yiyecek ve içeceklerin geçtiği bölüm anlamında kullanılmıştır. Yaka sözcüğü, kıyafetlerin üstünde boyun kısmında bulunan parça anlamında kullanılmıştır. Su sözcüğü, hidrojen ve oksijenden meydana gelen sıvı madde anlamında kullanılmıştır. Atlamak kelimesi, yüksek bir yerden aşağı doğru inmek anlamında kullanılmıştır. Kaşımak sözcüğü, vücutta duyulan bir rahatsızlık hissi sonucunda o bölgenin üzerinde el veya tırnakları gezdirmek anlamında kullanılmıştır. Kırılmak, bir darbe sonucunda dağılmasına sebep olma anlamında kullanılmıştır. Eğilmek sözcüğü, insanın vücudunu öne doğru getirmesi anlamında kullanılmıştır. Bayılmak kelimesi, insan veya hayvanın bir süre boyunca bilincini kaybetmesi anlamında kullanılmıştır. Yol kelimesi, bir yere ulaşma amacıyla geçilen vasıta anlamında kullanılmıştır. Diş, sözcüğü ağızda yiyecekleri koparmayı sağlayan beyaz sert parça anlamında kullanılmıştır. Tepe kelimesi, fazla olmayan yükseklikte bulunan ufak dağ anlamında kullanılmıştır. Kesilmek kelimesi, bir şeyi bölmek, parçalamak anlamında kullanılmıştır. Sıkıştırmak kelimesi, sıkı bir şekilde yerleştirmek anlamında kullanılmıştır. Isınma sözcüğü, soğuk bir şeyi ılık veya sıcak hale getirme anlamında kullanılmıştır. Burun kelimesi, insan veya hayvanda koku alma işlevini yerine getiren organ anlamında kullanılmıştır. Boğmak kelimesi yaşayan bir canlının hayatına son verme, öldürme anlamında kullanılmıştır. Gelmek kelimesi, bir yerden bir yere ulaşma anlamında kullanılmıştır. Boş sözcüğü, içerisinde bir şey bulunmayan, dolunun tersi anlamında kullanılmıştır. Kıç vücudun arka kısmı anlamında kullanılmıştır. Dil kelimesi, ağız içinde bulunan organ anlamında kullanılmıştır. Kurumak kelimesi, ıslak bir halden kuru hale gelme anlamında kullanılmıştır. Dokunmak kelimesi herhangi bir nesneye veya varlığa değme anlamında kullanılmıştır. Tırnak kelimesi, insan veya hayvanların parmaklarında bulunan sert parçalar anlamında kullanılmıştır. Yanak

kelimesi, insan veya hayvanlarda yüzün iki yanında bulunan kısım anlamında kullanılmıştır.

4.5.4. Tasarımlar, İmgeler

İnsan, duyguları ile hayatta var olan bir canlıdır. Bu sebeple yaşadığı coğrafyanın dili ile duyguları arasında zamanla birtakım bağlar oluşur. Bazı sözcükler insanın beyninde içinde barındırdığı çeşitli duyguları uyandırmaktadır. Bu sözcüklerin insana hissettirmiş olduğu duygular, dilin kendi bütünü içinde kullanıldığında büyük bir önem taşır.

İnsan beyni içinde var olan imgeler tek bir tasarım halinde değildir. Bu imgeler farklı birçok tasarımların beynin içinde canlanmasına neden olur (Aksan, 2015, 193).

Örneğin, hastane işareti ile insan hafızasında canlanan yalnızca bir yapı değil, doktor, hasta, serum, beyaz önlükler gibi tasarımlar, imgelerdir. Savaş işareti ile zihinde bombalar, silahlar, yaralılar canlanmaktadır (Aksan, 2020, 67).

4.5.5. Duygu Değeri

Duygu değeri, insanın iç dünyasında yer alan hislerini karşısındakine yansıtma, yazılı veya sözlü olarak ifade etmek için kullandığı anlamlar bütünüdür. Duygu değerini arttırmak için kelimelerin en derin anlamları kullanılabilir. Örneğin kanatsız bir melek dendiğinde, insan zihninde içinde kötülük barındırmayan, sevdiği bir kimse canlanır.

Aksan bu konuda şu bilgileri vermiştir:

Duygu değeri, bir göstergeye bağlı olarak insanda uyanan çeşitli duygular, beliren çağrışımlar olarak açıklanmaktadır. Bu tasarımlar kelimenin temel ögesi gibi net biçimde bir gönderge yansıtmaz, bir takım belirsiz duygularla insan üzerinde etki bırakır. Yine duygu değeri kelimelerin yan anlamlarının dışında bir göstergenin dile getirmiş olduğu duygular ve değişik tasarımlar olarak tanımlanabilir (Aksan, 2015, 195).

“Dil ve kültürdeki ortak duyuş ve düşünüş kavramların sahip olduğu duygu değerleri ve çağrışımlarla yakından ilgilidir. Bu ortak duyuş ve düşünüşün taşıyıcıları olan sözlüklerin kavram dünyasının içeriği öğretilmesi oldukça önemlidir” (Karadüz, 2009, 644).

Eserde tespit edilen örnekler:

1. Merak etme, telaşlanma duygularını bildiren sözler:

Merak Etme

Merak duygusu, bir durumun içeriğini öğrenme, orada ne olup bittiğini anlama, öğrenme arzusudur. Aynı zamanda o durumun verdiği kaygı ile beraber birleşen bir duygu türüdür. İnsanın özünde merak duygusu vardır. Merak çocukluktan itibaren insanın içinde var olan onu araştırmaya iten en önemli duygulardandır. İnsan bu duygu ile beraber gelişmiş ve değişmiştir. Bunun sonucunda hem kültürel hem bilimsel çeşitli keşifler yapılmıştır. Bu gelişim evreleri ileriye aktarılmıştır. Örneğin telefonun icatı, bilimsel bir keşif merakı ile olmuştur.

Bu başlık atında romanda geçen merak ile ilgili kelime veya kelime grupları incelenmiştir.

Bazen **merak ediyorum**... (19 s).

Bacak kadar çocuğun **ne işi** olur yahu? (20 s).

Ne için uygun sayılır? (31 s).

Mümkün müydü **acaba**? (32 s).

Alev Abla bu renksiz dünyayı **sevdirebilir miydi** bana? (32 s).

Acaba Hicabi Bey ölmeden önce golü **görebilmiş miydi**? (36 s).

Maç **kaç kaç** bitti? (40 s).

“**Ne yapıyordun** peki o saatte dışarıda?” diye sordu Onur Çalışkan (40 s).

Ne zamandır sizin mahallede? (44 s).

Kimi kimsesi **var mıdır**? (44 s).

Erkek egemen kültür **yüzünden mi**? (47 s).

Bunlar **nasıl** işleniyordu beyinlere? (47 s).

Oya ile Kaya’dan **ne haber**? (49 s).

Nasıl öğrenmişlerdi acaba? (68 s).

“Kimle konuşuyordun sen öyle?” diye sordu **merakla** (70 s).

Peki **neden** anahtarını kullanmıyordu? (134 s).

Deli Ertan’ın orada olmasını baştan **planlamış mıydınız**? (154 s).

Nereye gidiyor diye sormam uygunsuz mu olacaktı **acaba**? (164 s).

Peki bir geçmişiyen **neye** benzer, **nerede** yaşar, **ne** yer, **ne** içer ve **nasıl** öldürülebilir? (166 s).

Biz **nasıl** bulacağız bu geçmişibokluyu? (167 s).

Ne halt edeceğim? (168 s).

Onunla **nasıl** mücadele edecek, akabinde onu mağlup düşmanlar listemizde bir fotoğraf haline getireceğim? (168 s).

Sen **sever miydin** onu? (171 s).

Sahi, **nasıl tanıdın** sen beni? (178 s).

Kim bilir mektupta neler zırvalamıştır sersem? (183 s).

Peki psikopatın birine, kendini ele verdiğimi söylemek sizin aklınıza **nereden geliyor?** (69 s).

Sahi **niye** dönmeye karar vermiş? (114 s).

Bakalım altından **ne** çapanoğlu çıkacak diye bekledim (117 s).

“Bırak artık bunları. Anlatsana **ne oldu**?” diye sordum (127 s).

“**Hayrola abi?**” İstifa mı ettin yoksa? (141 s).

Nedir içine bu kadar dert olan kuzum Rebi Abi? (142 s).

Yoksa bastın mı resimleri? (148 s).

Nereden buldun bakayım sen o filmi? (149 s).

Deli Ertan'ın orada olmasını baştan **planlamış mıydınız?** (154 s).

“Bu kutlu haberin bizi böyle büyük bir sevince itmesinin **nedenini alabilir miyim?**” (165 s).

Sizin daha önemli **bir işiniz mi var ki** bu randevuda beni yalnız bırakıyorsunuz (167 s).

Lütfen kendi beyninizin içine **nasıl** girdiğinizi açıklayınız bana (175 s).

Sen bu kıyımdan **nasıl** kurtuldun? (176 s).

Peki bu ortalama sapık, onca insanın sessiz kalmasını **nasıl** sağlıyordu (190 s).

Peki Şemi Abi **neden** onun annesini öpmesine izin vermemişti? (192 s).

“**Neden** sabun kullanıyorsunuz?” (198 s).

Hicabi Bey sizi kovduktan sonra **ne yaptınız?** (199 s).

“Boş zamanlarınızda da hamurdan heykeller yapıyordunuz **herhalde?**” (199 s).

“**Fırın?**” diye sordum nedense (200 s).

“Peki ya sen... **Nereden** öğrendin?” (200 s).

Merak ediyordum ne haltlar yediğini (203 s).

Merak ediyorum, ne için, acaba, kaç kaç, ne zamandır, nasıl, ne haber, neden, neye, nerede, kim bilir, niye, hayrola, nedir, nereden sözcükleri romanda merak duygusunu belirtmek amacıyla kullanılan en yoğun sözcüklerdir. Toplamda 50 sözcükte merak duygusu tespit edilmiştir.

Telaşlanma

Telaş, belirli bir durum veya olaydan kaynaklanan heyecanlanma, sıkıntı yaşama, kaygı duyma duygusudur. Bu duygu içerisinde bir aceleci olma hali söz konusudur. Romanda türü dolayısıyla telaş, panik duyguları sıklıkla geçmektedir.

Romanda telaş duygusu ile ilgili geçen kelime veya kelime grupları aşağıdaki gibidir:

Bir yandan da **panik içinde** sigarasını kül tablasında söndürmeye çalışıyordu (40 s).

“Bundan hiç kuşku yok,” dedim **telaşla** (90 s).

Sonra **hızla** çantasını toplayıp kaçtı (91 s).

Panik halinde kendimi bahçedeki eski kömürlüklerden birine kapattım (93 s).

Panik halinde duvarlara çarpıyor, bir şeylere takılıp yere düşüyor ama ilerlemeyi sürdürüyordum (102 s).

Telaş içinde anlaşılmaz birkaç sözcük geveledim (104 s).

O zaman cinayeti onun işlediğini anladım ve **panik halinde** kaçtım oradan (155 s).

2.Hayret, şaşma ve şaşırma duygularını bildiren sözler:

Şaşırma

Şaşırma, insanın içinde bulunduğu bir olay veya durum karşısında hayrete düşmesi duygusudur. Aynı zamanda o durumun içinde nasıl hareket edeceğini bilememesi durumudur.

Şaşırma başlığı altında romanda geçen kelime ve kelime grupları şöyledir:

Genç polis **şaşkınlıkla** baktı ona (40 s).

Nasıl da aklıma gelmedi daha önce! (44 s).

Kapıyı açan annemin boğazından küçük bir **şaşkınlık cıglığı** koptu (52 s).

Tam elimi apartmanın giriş kapısına uzattığım sırada kapı kendiliğinden açıldı ve iki elinde tıka basa doldurulmuş iki alışveriş poşeti taşıyan bir devle **burun buruna geldim** (103 s).

Yine de evdeki tüm eşyaların yerli yerinde durduğunu görmek beni **şaşırtmıştı** (105 s).

Allah Allah... (114 s).

Metin Bilgin onu başından defetmek yerine ona sigara paketini uzatarak beni **şaşırttı** (121 s).

Demek bileğine değmeden bir an önce inanılmaz bir refleksle sigarasının ucunu koparıvermişti (122 s).

Bir de arkamı bakıp dönünce ne göreyim! (127 s).

Senin oğlan değil mi bu yahu? (136 s).

Kravatını bırakmama rağmen donmuş gibi **aynı pozisyonda kaldı** (139 s).

Sonra fal taşı gibi açılmış gözlerini suratıma dikerek... (155 s).

İnsanlıkla aranızı koyduğunuz mesafe beni her defasında **derin bir şaşkınlığa** uğrattıyor azizim (159 s).

Zarfı kutudan çekip de üzerinde kendi kargacık burgacık el yazımı görünce bir an **şaşırdım** ama hemen sonra hatırlayıverdim (183 s).

“Hayreti mucip!” (20 s).

Hayretler içinde, nasıl olup da Ruhan Bey’in bodrumundan yolun diğer tarafındaki bir evin bahçesine çıktığımı kavramaya çalışırken kafama dank ediverdi (102 s)

Hayretle, hiçbir şeyin tek boyutlu olmadığını, geri zekâlılığın bile dâhice denebilecek bir düzeyi bulunduğunu kavırıyordum (106 s).

Bu kadar büyük bir oyuna geldiğimize inanamıyordum (122 s).

Kendimi sokağa atınca, **hayretle** hayatın renklerinin nasıl da değiştiğini fark ediverdim (156 s).

O da neydi! Kral Castratus benim düpedüz serbest çağrışımamı sağlamıştı (172 s).

Her hücreye **ha?** (177 s).

Şaşkınlıktan ağzı bir karış açık kalan Onur Çalışkan bir an suratıma bakıp dudaklarını oynattıysa da söyleyeceklerinin manasızlığını son derece yerinde bir biçimde tespit ederek konuşmaktan vazgeçti... (197 s).

Şaşkınlıkla, nasıl da aklıma gelmedi, Allah Allah, fal taşı gibi açılmış gözler, hayreti mucip, hayretle, o da neydi, ağzı bir karış açık kalmak örnekleri ile romanda

geçen en fazla şaşıрма duygusu içeren sözcüklerdir. Bu başlıkta 22 cümle tespit edilmiştir.

3.Düşündürücü, endişe verme duygularını bildiren sözler:

Düşündürücü

Bu duygu, bir konu üzerinde insanı düşündürmeye yönelten duygu durumudur. İnsanın zihninde bir olaya ait düşüncelerini sıralaması halidir.

Romanda düşündürücü duygusu ile ilgili kelime veya kelime grupları aşağıdaki gibidir:

Ayrıca ben o yaşa gelinceye kadar bu cıvıl cıvıl hayat dolu kızdan eser kalacak mıydı **acaba**? (31 s).

İnsan bu hallere düştükten sonra aynaya **nasıl bakardı ki**? (41 s).

Gazanfer’in ismini vermeli miydim **acaba**? (45 s).

Acaba doğru yanıt verirsem babamın tayin emrini geri mi çekecekti? (64 s).

Oğulları bu haberi okuyup da son yolculuğuna postalamadan önce babalarının bir uzvunu kesip almaya kalkışırılar mıydı **acaba**? (66 s).

Zaten insanlığa dair kavrayışımızı biraz daha ileri götürmeyecekse bir cinayeti çözmek **neye yarar ki**? (87 s).

“İnsan nasıl bu kadar zalim olabilir?” (88 s).

Son bir iki cümleyi söyleyişi bir şeyler sakladığını **düşündürmüştü** bana (91 s).

Peki, hayatın lağım çukuruna itilmiş herhangi bir meczubun barınağında rastlanabilecek bu sıradan sefalet manzarası **neden** bende tuhaf bir tedirginlik yaratıyordu (97 s).

Size şahdamarınızdan daha yakın, her yerde olan ve gören, her zaman sizi sarmalayan **başka kim olabilirdi**? (100 s).

Katil, çocuk olmasın **sakın**? (117 s).

Tanrım, diye feryat ettim içimden; **hani** babaların işlediği günahların acısı çocuklarından çıkardı (119 s).

İçine düştüğüm zor duruma onlar bir çözüm getirebilir miydi **acaba**? (119 s).

Yoksa bu bir tesadüf müydü? (154 s).

Acaba o zaman Alev Abla beni sever miydi? (154 s).

Örneğin Öztürk ve ben **aynı kadına mı âşıktık**? (157 s).

Kadının adı **Duygu Fırtına mıydı**? (157 s).

Böyle bir kadın **gerçekten var mıydı**? (157 s).

Babamın çocukken ölen arkadaşı Öztürk **benim bir hayalim miydi**? (157 s).

Bu Öztürk, *Öztürk Serengil* **olamaz mıydı**? (157 s).

Öztürk Serengil **bir hayal olmasındı**? (157 s).

Ve bir oğul, babasından çoğunu yapmaya çalışırsa hali **nice olurdu**? (157 s).

Onunla **nasıl** mücadele edecek, akabinde onu mağlup düşmanlar listemizde bir fotoğraf haline getireceğim? (168 s).

Ama ENA' nın ne olduğu konusunda **en ufak bir fikrim bile yok**? (175 s).

Aile fertlerimin birinin beylik silahıyla kendisini bir sonraki gün, elindeki o gazetenin üçüncü sayfasına haber yapacağım geçmişti **belki de** aklımdan? (185 s).

İnsan bazen ne kadar da aptal olabiliyordu? (190 s).

Sebebi gerçekten de söylediği gibi, kardeşinin buna hakkının olmadığına **inanması mıydı**? (192 s).

Acaba, , neye yarar, nasıl bu kadar, neden, düşündürmüştü, kim olabilirdi, yoksa, hani, nasıl, olamaz mıydı, belki de... Kelime ve kelime grupları romanda geçen düşündürme duygusunu barındırır. Toplam 28 cümlede düşündürme duygusu ön plana çıkmıştır.

Endişe Verme

Endişe, insanın yaşamış olduğu veya yaşayacağı korkutucu, hüzünlü günlük hayatta karşılaşabileceği bir durum sırasında duyduğu kaygı, tasa durumudur. Endişe hali içinde olan kişi aynı zamanda stresli ve gerginlik halindedir. Oğullar ve Rencide ruhlar romanında geçen polisiye vakalar, cinayeti çözme esnasında geçen endişe duygusu ile olaylar canlı tutulmuştur.

Romanda endişe duygusu ile ilgili yer alan kelime ve kelime grupları aşağıdaki gibidir:

Tamam dedim kendi kendime, **buraya kadarmış** (25 s).

Kafamı kaldırıncı Hicabi Bey'in oturduğu çatı katının **camlarından birinin kırılmış olduğunu gördüm** (35 s).

Rebi Abi'nin “şey” diye geçiştirdiği ceset karşısında duruyormuşçasına, **dehşete düşmüş bir halde** dikiliverdi ayağa (53 s).

Endişe içinde, acılı konuğumuzun sinir krizi geçireceği anı bekliyordum (55 s).

Öfkeleneyeceği yerde sapıkça gülmeyi sürdürerek hatırımı sorması beni hayli **tedirgin etmişti** (93 s).

Besbelli bir düşman daha kazanmıştım (103 s).

Ne ki, **kahpe feleğin vakamı bırakmaya niveti yoktu** (103 s).

Kendime bunun muhakkak ki mantıklı bir açıklaması olduğunu telkin edecek zamanı dahi bulmadan **hırıltilı bir soluğun enseml valadığını hissettim** (101 s).

Gelen, Gazanfer, Erkin Abi ya da Ruhan Bey gibi beni Hicabi Bey'in yanına yollama arzusunda bir **düşmanım olmasındı** (134 s).

Endişeli bir tavırla sağına soluna bakınıp sessiz olmamı işaret etti (148 s).

“Sen bana bir şey mi söyleyecektin?” diye sordu **huzursuz** bir şekilde (151 s).

Endişe içinde, dehşete düşmüş bir halde, tedirgin, huzursuz... Bu kelimeler endişe halinin en yoğun hissedildiği cümlelerde geçen kelimelerdir. 11 cümlede endişe duygusu tespit edilmiştir.

4. Memnuniyet bildirme duygularını bildiren sözler:

Memnuniyet

İnsanın bir olay karşısında sevinme halidir. Romanda 3 cümle içerisinde memnun olma duygusu tespit edilmiştir. Örnekler şu şekildedir:

Ama ben sersemce bir, hadi mutluluk demeyelim de **memnuniyet içinde**, ıslıkla büyük Çin klasik müzik sanatçısı Wu Zhao-Ji'nin *İlkbahar Sesleri* adlı eserinden bir kuple çala çala yürüyordum (76 s).

Bu sonuncusu onu bilhassa **memnun etti** (108 s).

Gerek alışık olmadığı bu jest gerekse babamın ev bakmaya Erzurum'a gittiği haberi onu ziyadesiyle **memnun etti** (148 s).

5. Rahatlama ve teşvik etme duygularını bildiren sözler:

Rahatlama

Rahatlama duygusu, üzüntü verici, korkutucu stresli, sıkıntılı bir halin son bulmasıyla hissedilen duygu durumudur. İnsan yaşadığı telaşlı durumdan olumlu düşünceler sayesinde kurtularak huzura ve rahatlamaya ulaşır.

Rahat bir soluk aldım (36 s).

Neyse ki babam yetişti imdadıma bir kez daha (45 s).

Neyse ki, korktuğum gibi olmadı (55 s).

O gidince Komiser Yardımcısı kim bilir ne zamandır ciğerlerine **sıkıştırdığı havayı koyuverdi** (174 s).

Garip ama, arkasında dizilmiş, en az kendisi kadar ürkütücü onlarca başka ifritin dikildiğini görmek nedense beni **rahatlattı** (100 s).

Parçalardan birini alıp burnuma götürdüm ve **tüm esrar bir anda çözülüverdi** (101 s).

Nihayet on beş metrekaleden büyük olmayan, taş zeminli açık bir alana çıkınca temiz havayla birlikte gün ışığını da içime çektim (102 s).

Babasını öldürmediğini, sadece içkiyi fazla kaçırmış tüm erkekler gibi anasının sevgisine layık olamadığı için yanıp yakıldığını anlamak içimi **rahatlatmıştı** aslında (143 s).

Çimenlerin üzerinde bir beş dakika ve birkaç mantarın ardından fırtınalı ruhum **huzura kavuşuvermişti** (150 s).

Nihayet kapıyı açan Alev Abla karşısında beni görünce belirgin bir **rahatlamayla**, “Ay sen miydin?” şeklindeki manasız soruyu sordu (150 s).

Kendimi Alev Abla’nın yanında o güne dek hiç olmadığım kadar **rahat** ve saldırgan hissediyordum (151 s).

Bunu duymak beni biraz **rahatlatmıştı** (178 s).

Romanda rahatlama duygusu genel olarak “rahatlama” sözcüğü ile yansıtılmıştır. 12 cümlede rahatlama duygusu tespit edilmiştir.

Beğenmek

Beğenmek, insanın bir şey karşısında onu hoş ve güzel bulması durumudur. Aynı zamanda takdir etmek de bir beğenme duygusudur.

Beğenmek duygusu ile ilgili cümleler şu şekildedir:

Gönül Teyze’nin getirdiği Dallas Gold marka, makul bir şiddetle plastik mermiler atan tabanca **hoşuma gitmişti** (12 s).

“Elinize sağlık Nermin Teyze. **Çok güzel olmuş**” (16 s).

Doğrusu meslektaşlarının çoğunda bulunmayan nezaketini **takdir ediyordum** (45 s).

Annem çok **takdir etti** bu hareketimi (52 s).

“**Tapılmayacak gibi değilsin zaten**. Ayyaş Afrodite!”(86 s).

Bu haliyle gördüğüm en güzel kadındı (156 s).

“Yaptığınız heykeller **çok güzel**” dedim birlikte köşke doğru ilerlerken (198 s).

İşte bu noktada Şemi Abi’nin sivri zekâlığına **şapka çıkarmak gerekiyor** (192 s).

Hoşuma gitmişti, çok güzel olmuş, takdir etme, en güzel kadın, şapka çıkarmak... Romanda geçen beğeni sözleridir. 8 cümlede beğenme duygusu tespit edilmiştir.

Övme

Övme duygusu, bir kişinin iyi, hoş, güzel, üstünlük özelliklerini söyleyip methedilmesi duygusudur. Romanda 3 cümlede övme duygusu yer almaktadır.

Ben de içimden bir **aferin verdim** kendisine (46 s).

Aferin. (105 s).

Aferindi ona (131 s).

7.Merhamet duygularını bildiren sözler:

Merhamet

Merhamet duygusu, insanın bir kişiye veya herhangi başka bir canlıya yaşamış olduğu olaylardan ötürü üzüntü duyarak ona karşı acıma duyması durumudur. Acıma duygusunda o kişinin bir daha zarar görmesi istenmez, insanın içinden bir yardım isteği doğar.

“Sen bir numaralı fırlamasın” diye söylenerek **başımı okşadı** (137 s).

“Anlat oğlum,” dedi. Tahtakafa **elini dostça Rebi Abi’nin omzuna koyarak** (144 s).

İtler **zavallıyı** yere yıkıp orasını burasını ısırma başladı (24 s).

Adamcağızın havatı kaymıştı eş durumundan (27 s).

Zavallının tekidir (44 s).

Ah yavrum, gözlerin nasıl da şişmiş (52 s).

"**Zavallı çocuk**", diye mırıldandı Rebi abi bana bakarak (53 s).

Zavallı komiser yardımcısı çiş gelmiş gibi kıvrılarak söyleyecek bir şey bulmaya çalışıyordu (73 s).

"**Zavallı deliye** çok çektiymiştir namussuz" (75 s).

Son derece **zavallı bir görünüşü** vardı gerçekten (88 s).

Perişan bir haldeydi (91 s).

Hep koyun gibi bakardı hüznü hüznü (145 s).

Kızın hali perişandı (154 s).

Başını okşamak, zavallı, adamcağız, ah yavrum, hüznü, perişan bir halde... Sözcük ve sözcük grupları acıma ve merhamet duygusunu ön plana çıkarmaktadır. 13 cümlede merhamet ve acıma duygusu tespit edilmiştir.

8.İhtimal, istek, emir verme/ gereklilik, rica duygularını bildiren sözler:

İhtimal

İhtimal duygusu, bir durumun veya bir şeyin olabileceğini kabul edip düşünmesi, o olayın yaşanmış veya yaşanabileceğine imkân, olanak vermesi durumudur.

Kim bilir, belki içten içe anaokulu masraflarından kurtulmak istiyordu (11 s).

Kafamı bir yerlere çarpa çarpa öldürecek **herhalde** diye düşünüyordum (36 s).

Bence oradan da eve kaçır artık (37 s).

Yüzmilyonlarca insan nasıl bakıyorsa öyle **herhalde** (41 s).

Trafik kazasında **galiba** (43 s).

Biraz hayat deneyimi onu daha da **olgunlaştırabilirdi** (46 s).

Galiba biraz kıskanmışlardı beni yaşadıklarımın dolaylı (49 s).

Muhtemelen mahkemenin ardından akıl hastanesine yatırılır diyor savcı (54 s).

Galiba o karşı tarafta, bir orduvinde kalacak (55 s).

Muhtemelen söylediği her şey savcıcıyı daha da kızdırmaktan başka bir işe yaramayacaktı (73 s).

Bu kız cinayet hakkında bir şeyler biliyor **olabilirdi** (86 s).

Belki de hepsi perdelerin arkasında çekirdek çitleyerek katledilişimi izlemeye hazırlanıyorlardı (93 s).

Bir **ihtimal**, gözünü karartıp bahçeye bile dalabilirdi (96 s).

Söyledikleri doğru idiyse bile **muhtemelen** onun sözünü ettiklerinin bu makinedekilerle hiçbir ilgisi bulunmuyordu (107 s).

Polis evi didik didik aradığından **muhtemelen** makinede film bile yoktu (108 s).

Kim bilir, belki de cinayeti hep birlikte işlemişlerdi? (113 s).

Muhtemelen doğruyu söylüyordu (125 s).

Buradaki şiddetli kafa hareketim nedeniyle briyantınli perçemim alnıma düşer ve kuvvetle **muhtemel ki** yumruklarımı sıkıştırmıştı (162 s).

Aile fertlerimin birinin beylik silahıyla kendisini bir sonraki gün, elindeki o gazetenin üçüncü sayfasına haber yapacağım geçmişti **belki de** aklından? (185 s).

Polisler Erkin Abi'nin cinayet işlediği için kaçtığını düşünüyor ama **bence** o da senden kaçtı (86 s).

Belki de tüm o saçmalıklarının ardında kendince mantıklı gerekçelere sahipti (88 s).

Sanıyorum kızın o polisle bir derdi vardı (90 s).

Yani büyük **olasılıkla** evde yalnızdım (97 s).

Hicabi Bey'in evinden kaçarak uzaklaşan yabancı konusunda yalan attığımı söylemek bu aşamada bir işe yaramayacak, **muhtemelen** durumu büsbütün kötüleştirecekti (119 s).

Belki de algıladığı en büyük acı hatırası kendine aitse geçmişiyen kendi kendisinin hedefi haline dönüşüyordu (171 s).

Güçlü bir ihtimal ki, çevirdiği dolabın ortaya çıkmasından korkan doktorun da katkılarıyla, küçük oğul güçlü bir müsekkin enjeksiyonu vasıtasıyla kontrol altına alınıyordu (192 s).

Kim bilir, belki, herhalde, bence, galiba, muhtemelen, olabilir, ihtimal, belki de, sanıyorum, olasılıkla, güçlü bir ihtimal ki... Romanda sıkça geçen ihtimal bildiren sözcük ve sözcük gruplarıdır. 26 cümlede ihtimal duygusu içeren sözcük tespit edilmiştir.

İstek

İstek, bir insanın duygu, düşünce veya soyut olarak gereksinimlerini karşılayacağını düşündüğü arzularının bütünüdür. İnsan bazen yapmak istediği isteklerine yeni düşebilir, bazen de tam tersi istekleri sayesinde daha da hırslanıp ulaşma yolunda olduğu isteğine kavuşabilir. İnsanın istekleri tercihleri doğrultusunda hayatına yön verir ve bu eğilimler aynı zamanda insanın karakterini belirler.

Yine de o harikulade aletin tuşlarına basmak için dayanılmaz bir **istek** duyuyordum (10 s).

Onu bir kez olsun onaylama **arzusuyla** bu iddiayı şöyle bir değerlendirdim (57 s).

Bir an önce sokağa çıkmak **istiyordum** ama dışarıdaki sağanak yağış en az bir saat daha buna izin verecek gibi değildi (66 s).

Bana **söz verin** (76 s).

Öte yandan sokağımızın en gizemli adamının barınağına sızmışken etrafa şöyle bir göz atıp, karşıımızdaki ne menem bir herif olduğunu anlamayı **istiyordum** (97 s).

Ben dünyanın en iyi yalancısıydım ve kariyerimi bunun üzerine inşa **etmeliydim** (111 s).

Gebertmek istiyordum eşşoğlueşği (125 s.).

Başıma gelenlerin hıncını çıkarmak **istiyordum** ondan (125 s).

Babanın dükkânına gidip bazı fotoğrafları tab etmeni **istiyorum** (129 s).

Derhal ayağa kalkarak isyanımı **dillendirmeli** ve çocuk kalbimi nasıl paramparça ettiklerini onlara **göstermeliydim** (133 s).

Hiç değilse son bir kez görmek **istiyordum** onu (144 s).

“İşte bugün de ben sana bir masal anlatmak **istiyorum**” (151 s)

Dilerseniz kötülükten konuşup **ağzımızın tadını bozmayalım** (159 s).

O zaman ben de tarihe geçecek bir laf **etmeliydim** (169 s).

Annesinin intihar haberini alıp hastaneye koşan bu hayırlı ve sersem evladın ruhu, annesinin ölüsünü son bir kez görme **arzusuyla** yanıp tutuşmaktaydı (192 s).

Bu kutlu kavuşma bir şekilde **gerçekleştirilmeliydi** (192 s).

Derhal bir çare **bulunmalıydı** (192 s).

Oradan ayrılmadan önce **icimden onun elini tutmak geldi** ama hemen vazgeçtim (194 s).

Romanda istek duygusu genel olarak istemek ve arzu sözcükleriyle verilmiştir. 19 cümlede geçen istek örnekleri tespit edilmiştir.

Emir Verme / Gereklilik

Gereklilik duygusu, insanın bazen zorunda olduğu davranışlar bütünü veya yapılmasından vazgeçilmesi, bırakılması güç olan duyguyu anlatmaktadır. Bu duygu durumu, insanın yapmak zorunda olduğu davranıştır. Bazen gereklilik durumları mutluluk verirken bazen de zorunlu olması durumunda mutsuzluk getirir.

Girin içeri (38 s).

Oturun (38 s).

Birşeyler öğrenmek istiyorsanız ona daha yumuşak **davranmalısınız** (46 s).

Bunu öğrenmek için önce yemin **etmelisin** (129 s).

Oğlum bir gazoz, iki sandalye **getir** çabuk! (138 s).

Girin, oturun, getir, etmelisin, davranmalısınız... Romanda tespit edilen gereklilik eylemleridir.

Dilek/Koşul

Dilek, bir kimsenin duyduğu arzu, aklından geçirdiği istektir. Bu duygu insan duygularını en iyi şekilde ortaya çıkarmaktadır. Bu duygu aynı zamanda yapılması öngörülen bir şartı da bildirmektedir. Romanda geçen 3 cümlede dilek/koşul duygusu tespit edilmiştir.

Eğer burada kalmayı **istiyorsan** çıktıktan sonra kapıyı üç kere besmeleyle çekmen gerekiyor (70 s).

Gazanfer beni **öldürürse** bu meslekten istifa edeceksiniz (76 s).

Şimdi bana her şeyi **anlatırsan** sonradan kimsenin gereksiz yere kalbi kırılmaz (119 s).

Rica

Rica kelimesi Türkçeye Arapçadan geçmiş bir kelimedir. Duygu olarak, istek, dilek, minnet anlamlarında kullanılır. İletişim sırasında insanların birbirleriyle sıklıkla kullandığı bir kelimedir. Bu duygu romanda insanların birbirlerinden isteklerini, ricalarını belirten sözcüklerde kullanılmıştır.

Sizden rica ediyorum, onu göndermeyin Erzurum’a (64 s)

Babanı verir misin bir dakika? (69 s).

“Dur **lütfen** bir dakika,” diye bitti yanımda (70 s).

Üstüne adresini de yazıver **lütfen** (71 s).

Siz de varsa bir tane verebilir misin? (71 s).

Hatta abartıp, bir ara bana askerî okul giriş sınavlarıyla ilgili ayrıntılı bilgi vermesini **rica ettim** (108 s).

Bana bir iyilik yapar mısın? (135 s).

Gerçeği bir örnekle açıklayabilir misiniz **rica etsem?** (164 s).

“Bunu hanımefendiye verin **lütfen**. Ve kendisine sevgilerimi **iletin**” (198 s).

Senden **ricam** bu gerçekleri hiç değilse biraz daha saklaman (200 s).

Sizden rica ediyorum, lütfen, verebilir misin, senden ricam, rica etsem, iyilik yapar mısın?... Romanda geçen rica duygusu örneklerindendir. 10 cümlede rica duygusu içeren sözcükler tespit edilmiştir.

9. Teselli etme, gönül alma-avutma duygularını bildiren sözler:

Teselli Etme

Teselli duygusu bir kimseyi avutmaya çalışma, içinde bulunduğu veya yaşamış olduğu zor durumu ona unutturma, onu rahatlatmaya çalışma durumudur. Bu durum gerek sözler ile gerek sarılma gibi merhamet içeren eylemler ile yapılmaktadır.

Başın sağ olsun (52 s).

“Bırak bunları oğlum. Otur biraz daha. Kahveni iç hiç değilse” (55 s).

“Hem Hicabi Amca sempatik bir adamdı bence,” diye ekledim **durumu kurtarmak için** (56 s).

Her şey Allah’tandır (58 s).

Onur Çalışkan yanıma gelip **bana güç vermek için elini omzuma koydu** (74 s).

“Sana inanıyorum” (90 s).

“Merak etme. Her şey yoluna girecek” (137 s).

Seni kurtaracağım bu pislikten (155 s).

“Takma sen kafana” (27 s).

"Dünyada bir dolu sevimsiz insan var" dedim onu **avutmak için** (56 s).

“Yok yavrum, bir şey yok. Üzülme sen”(133 s).

Eminim baban senin de daha fazla üzülmeni istemezdi (57 s).

Senin yerinde olsam ben de aynı şeyi yapardım (68 s).

“Anneler ile babalar arasında olur öyle küçük atışmalar” diyerek **yalancı bir şefkatle başımı okşadı** (135 s).

Fazla büyütmemelisin (135 s).

“**Boş versene evladım,**” diye yanıtladı Amcabey (146 s).

“Bu utanılacak bir şey değil” diye **elini dostça omzuma koydu,** Öztürk aynı zamanda bağlam özgürlüğünün zirvesine tırmanarak (162 s).

“**Sen sadece yapman gerekeni yaptın**” (162 s).

Yine de böylesi bile hiç yoktan iyiydi (95 s).

Başın sağ olsun, bırak bunları, her şey Allah’tan, elini omzuma koydu, takma sen kafana, avutmak için, üzülme sen, başımı okşadı, boş versene, elini dostça omzuma koydu... Romanda yer alan teselli sözcük ve sözcük gruplarıdır.

10.Dua etme, yardım isteme duygularını bildiren sözler:

Dua Etme

Dua etme, Allah’tan, Tanrı’dan yardım isteme, günahlar için af dileme için yapılan bir ibadettir. Dua, Allah’a yaklaşmak için kullanılan dinsel değerler içeren kelimelerden oluşmaktadır. Dua bütün dinlerde yer alan ortak bir ibadet olmuştur.

Dua edelim bana bir kadro çıksın hemen (27 s).

Hiç değilse o gece üstüme gelmemesi için **dua ediyordum** (47 s).

İkisinin de yeri **cennet olsun** (81 s).

Allah düşmanımı saklasın (127 s).

Şükürler olsun sana Tanrım! (163 s).

Hamdolsun anneciğim (181 s).

Dua edelim, cennet olsun, Allah düşmanımı saklasın, hamdolsun, şükürler olsun... Romanda geçen dua içeren sözcük ve sözcük gruplarıdır.

Yardım İsteme

Yardım, insanın bir kişiye veya başka bir kimseye fayda sağlaması ve bu davranışı gerçekleştirmesidir. Yardım etmek veya isteme, insan için güzel bir

davranıştır. Bu duygu insana aynı zamanda mutluluk vermektedir. Bu olumlu davranış içinde insan bir kimseden yardım isterken bunun karşılığının beklentisi içinde olmaz. Romanda 3 cümlede yardım isteme duygusu tespit edilmiştir.

Senden bir **yardım isteyebilir miyim**? (184 s).

Şu son memuriyet sınavını kazananların listesini **bulabilir misin** bana? (184 s).

Ne olur **yardım et** bana (184 s).

11. Sevinme, mutluluk, heyecan duygularını bildiren sözler:

Sevinme

Sevinç ve mutluluk, bir insanın olmasını istediği ve gerçekleştiğinde sevindiği ve mutluluk duyduğu andaki duygu durumudur. Sevinç ve mutluluk anlam bakımından birbirine eş anlamsal açıdan yakındır. Sevinç anlık gerçekleşen bir olaya verilen davranış, hareket duygusudur. Mutluluk ise insanın yaşamından dolayı duyduğu duygudur. Yaşam şartındaki iyilik devam ettiği sürece kişinin mutluluğu da devam edecektir. İnsanların mutluluk davranışlar karşısındaki sevinç duygusu bir başkasının adına da sevinç kaynağı olabilir. Örneğin bir baba iş çıkışında kızına aldığı oyuncak bebekle eve gittiğinde çocuğunun duyduğu sevinci görünce kendisi de sevinç duyacaktır.

Romanda sevinç ve mutluluk bildiren sözcük ve sözcük grupları aşağıdadır:

“Hemen bir araç gönderiyorum seni almaya,” dedi apaçık bir **sevinçle** (70 s).

Az sonra sıcak yuvama ve nevrotik ebeveynlerime kavuşacağımı **sevinçle** öngörerek bir solukta giriş katına tırmandım (103 s).

Evden çıkarken ayağıma spor ayakkabılarımı giydiğime **seviniyordum** (117 s).

Saklayamadığı bir **sevinçle** kaptı poşeti (130 s).

“**Başardık dostum, başardık**” (179 s).

“**Harika**” (181 s).

Her şey ne kadar güzeldi! (183 s).

Metin Bilgin ve Onur Çalışkan'ın ölü evini şereflelendirmeleri heyecanımı düpedüz **coşku** seviyesine yükseltmişti (195 s).

Hicabi Bey'in öldüğünü düşünerek **sevinçle** geldim Türkiye'ye (200 s).

Ertesi sabah erkenden kalkıp **anneme güzel bir kahvaltı hazırladım** (148 s).

Gökyüzü gerçekten de marmelat gibiydi ve **mücevherler içindeki küçük kız gerçekten de gökyüzünden bana el sallıyordu** (156 s).

Her şey ne kadar güzeldi! (183 s).

Hayatımın aşkı, nihayet yıllardır beklediğimiz o anın geldiğini, artık birlikteliğimizin önünde herhangi bir mâni kalmadığını **müjdeliyordu** (200 s).

Yine de **mutluydum** onunla (200 s).

Üç yıl boyunca orada burada yaşadık **gönlümüzce** (200 s).

Seninle acı tatlı pek çok şey yaşadık bir daha hiç görüşmesekte bilmeni isterim ki senin gibi bir arkadaşım olduğu için **çok mutluyum** (204 s).

Heyecan

Heyecan duygusu, sevinç, kızgınlık, korku, panik belli duyguların ortaya çıkardığı bir duygu durumudur. Heyecan duygusu insanın hissettiği güçlü duygulardan biridir. Anlık bir tepki veya geçici olarak ortaya çıkar. Örneğin dehşet derecede korkutucu bir film izleyen bir kişi içinde yaşadığı duygu yoğunluğu ile filmi bir başkasına anlatırken onun heyecanını yansıtır. Heyecan duygusu iletişim esnasında sözlü olarak görülebileceği gibi fizyolojik olarak da görülebilir. Deyimlerde de sıklıkla vurgulanan heyecan duygusu insanın karmaşık duygularının bir bütünüdür. Heyecana kapılmak bunun bir örneğidir. Örneğin trafikte hızla ilerleyen bir otomobilin kaza yapma anına tanıklık etmek insana dehşet, heyecan endişe, panik korku duygularına kapılmasına neden olur.

Heyecandan donuma edecek gibiydim (10 s).

Haydi çocuğum söyle (45 s).

“Şu sütümü bitireyim hemen geliyorum,” dedi **heyecanla** sevgili dostum (67 s).

Daha önce pek az gelmişliğim bulunan dördüncü kata ayak bastığımda **yüreğim hızla çarpmaya** başlamıştı (62 s).

Tüylerim **diken diken olmuş**, bütün vücudum alarma geçmişti (101 s).

Ani bir **adrenalin patlaması** naçiz bedenimi, bir atom parçacığına dönüştürdü... (101 s).

Cebimdeki ev anahtarlarını yoklayıp silahımı çektim ve **pencereden daldım içeri** (103 s).

Aslında kapı açıktı ama böylesi daha **heyecan** veriyordu (103 s).

Kulaklarımı ateş basıvermişti (106 s).

Ataşlanmış bir tomar fotoğraf ve negatifleri görünce **yüreğim hop etti** (149 s).

Dudaklarım kupkuru kesilmiş, **ellerim zangır zangır titriyordu** (149 s).

Ansızın **yüreğimde kanatlanıveren bir milyon güvercinin verdiği hızla** kendimi sokağa attım (183 s).

Metin Bilgin ve Onur Çalışkan’ın ölü evini şereflelendirmeleri **heyecanımı** düpedüz coşku seviyesine yükseltmişti (195 s).

Heyecan, haydi, yüreğim hızla çarpmaya başlamıştı, tüylerim diken diken olmuş, adrenalin patlaması, kulaklarımı ateş basıvermişti, yüreğim hop etti, yüreğimde kanatlanıveren bir milyon güvercin, ellerim zangır zangır titriyordu... Romanda heyecan bildiren sözlerdir. 13 cümlede heyecan duygusu tespit edilmiştir.

12. Sabırsızlık, saygı duyma imrenme/öykünme duygusunu bildiren sözler

Sabırsızlık

Sabırsızlık, insanın var olan olaylar ve durumlar karşısında göstermiş olduğu aceleci yaklaşım veya hemen olmasını istemesi, sabır etmemesi durumudur. Kişi göstermiş olduğu bu sabırsızlık duygusu ile harekete geçerse, içinden çıkamayacağı

durumlara düşebilir. Atasözleri ve deyimlerde sıkça kullanılan sabır kelimesine karşılık, sabırsızlık pek fazla iyi olmayan davranışları kapsar. Sabrın sonu selamettir veya sabreden derviş muradına ermiş gibi sözler sabır etmenin önemini vurgulayan sözlerdir. Sabırsızlık duygusu insanı bazen hataya düşürebilir. Örneğin, denize oltasını atan bir balıkçı oltaya balık vurmasını beklemeden sabırsızlık gösterirse evine elinde boş bir kovayla dönebilir.

Romanda 2 cümlede sabırsızlık duygusu tespit edilmiştir:

Daha fazla bekleyecek **sabrım kalmamıştı** (148 s).

Kendi kendime sıkı sıkı o odadan hiç çıkmamam, hatta oturduğum yerden bile kımıldamamam gerektiğini telkin etmeme rağmen buna **beş dakika dayanabildim** (97 s).

Saygı Duyma

Saygı, bir kimseye verilen değerın gösterilmesi duygusudur. Saygı duygusu aynı zamanda içinde sevgiyi de barındırır. Saygı duyma, incelik gerektiren bir davranıştır. Yaşı fark etmeksizin her yaştan insana saygı duyulması gerekir. Romanda 2 cümlede yaşanan olaylar sonrasında duyulan saygı aktarılmıştır.

Kabullenmek zoruma gidiyordu ama yaptığı gösteriyle biraz daha **saygımı kazanmıştı** (123 s).

İşte bu hayale **saygı** duyulması gerekiyordu (201 s).

İmrenme/Öykünme

İmrenme, bir kimsede olan bir halin, durumun, davranışın, insanın kendisi için de aynısı olmasını istemesi durumudur. Romanda, aşağıda yer alan örnekte, başkahramanın savcıya özenme durumu söz konusudur.

Belli ki biraz da Metin Bilgin'e **öykünmüştüm** (125 s).

13.Korku, tehdit duygularını bildiren sözler:

Korku

Korku, insanın karşılaştığı bir tehlike anında yaşamış olduğu duygudur. Bu duygunun içerisinde heyecan, üzüntü, panik, endişe duyguları da yer almaktadır. Türkçede yer alan kimi deyimler korku duygusunu ön plana çıkarmaktadır. Romanda yer alan korku duygusu genellikle Alper Kamunun cinayeti çözme peşinde koştuğu sırada delil ararken yaşadığı olaylarda anlatılmıştır.

Neler olup bittiğini anlamaya çalışırken, odanın görüş alanım dışında kalan sol yanından bir ifrit **korkunç bir cıglık** atarak fırlayıverdi (35 s).

Kanım donmuştu (36 s).

O zaman küçük evladın **suratının vemyeşil kesildiği görüldü...** (79 s).

Besbelli kucağında babasının cesediyle kabre girme düşüncesi zavallının **aklını başından almıştı** (79 s).

Bir şeyler söylemek istiyordum ama **dilim tutulmuştu** (89 s).

Dış kapıdan bir tıkırtı işitince ellerime yapıştı (91 s).

Pencereye fırlayıp kartonların arasından bahçeye göz atınca **korktuğumun başına geldiğini gördüm** (99 s).

Birden kendimin de, büzüştüğüm köşede taşlaşıp onlardan biri haline geldiğim **korkusuna kapılıverdim** (101 s).

Kendime bunun muhakkak ki mantıklı bir açıklaması olduğunu telkin edecek zamanı dahi bulmadan **hırıltili bir soluğun ensemini valadığını hissettim** (101 s).

Cıglık cıglığa, önüme ne çıktıysa devirerek karanlığın içine doğru koşmaya başladım (101 s).

Hepimizi de bir korku aldı(112 s).

Şimdi de **ödüm kopuyor** babam topu soracak diye (112 s).

Birden içimi büyük bir korku kaplayıvermişti (121.s)

Ama bu saatlerde tek başıma yollara düşersem evden kaçmış falan diye tutup karakola postalarlar diye **korkuyorum** (135 s).

Ağzımı açsam ağlayacağımdan **korkuyordum** (147 s).

Anasının konuştuklarımızı duymasından **korkuyordu** (148 s).

Ancak sızlanmaları sırasında ağzından, “Onu ben öldürdüm” sözlerinin döküldüğünü işitince **oturduğum yerden sıçradım** (143 s).

Gözlerimi kapatıp **ölümü bekledim** (174 s).

Erkin Abi **dehşet içinde** oradan kaçıyor... (193 s).

Ruhan Bey’in suratı iyice **kireç gibi** olmuştu (198 s).

Korkunç bir çığlık, kanım donmuştu, suratının yemyeşil kesilmesi, aklını başından almış, dilim tutulmuş, korktuğumun başına geldiğini, çığlık çığlığa, ödüm kopuyor, oturduğum yerden sıçradım, dehşet içinde, kireç gibi... Korku duygularını içeren deyim ve sözcük gruplarıdır. Kireç gibi derken benzetme sanatı ile de bu duygunun pekiştiği görülmektedir.

Tehdit

Tehdit bir kimseyi, yaptığı bir davranış, bir hareket karşısında yıkma, kırma, korkutma, gözdağı verme anlamını taşımaktadır. Bir kişi tehdit ile karşılaştığında korku ve mutsuzluğa kapılır. Tehdit durumu söz ile gerçekleşebileceği gibi diyalog olarak kalmayıp göstergelerle de gerçekleşebilir. Kişi bir başkasını el işareti, mimikler ile de tehdit edebilir. Tüm bunlar kişinin tehdit duygusunu harekete geçirmesine neden olur.

Romanda tehdit unsuru içeren sözcük ve sözcük grupları şu şekildedir:

Gittiği yerde de **ayağını denk alsın** (65 s).

“**Ayağını denk al. Gözüm üzerinde**” (92 s).

Eve gel, **soracağım ben sana**... (107 s).

“**Uğraşma oğlum benimle! Çok fena olur sonra...**” (124 s).

Bana aptal numarası yapma Cemalettin, oyarım seni (125 s).

Yanındakilere güvenip hava atmayı kes de, erkeksen gel teke teke görelim hesabımızı (127 s).

“Bunu yanlarına bırakmayacağım ama” (128 s).

“Bak yeminini bozarsan hem Allah çarpar hem de ben, haberin olsun” (129 s).

“Bu işi kıvıramazsan bu balı kıcımdan çıkartırım haberin olsun” (130 s).

“Eğer beni götürmeyi kabul etmezsen, sonuçları göze alıp bu işi tek başıma yapacağım” (135 s).

“Öldürürüm seni Yüksel” (149 s).

“Benimle oyun oynama oğlum. Canını yakarım” (182 s).

Eğer bundan gayrı bu çocukla ya da babasıyla uğraşırsan günah benden gider, haberin olsun (188 s).

“O zaman ben de sizle uğraşırım” (197 s).

Ayağını denk al, oyarım seni, soracağım ben sana, yanlarına bırakmayacağım, bu balı kıcımdan çıkartırım... Romanda deyim ve benzetme yoluyla yapılan tehdit cümleleri de tespit edilmiştir. 14 cümlede tehdit bildiren söz belirtilmiştir.

14.Üzüntü, pişmanlık duygularını bildiren sözler

Üzüntü

Üzüntü, insanın en temel duygu davranışlarından. Acı, hüznün keder, elem duyma anlamlarına da gelmektedir. Üzüntü duygusu belli durumlara göre değişim göstermektedir. Örneğin, bir kişinin bir yakını kaybettiğinde yaşadığı üzüntü yoğunluğu çok farklı ve fazladır. Kişi üzüldüğünde, üzüntü içine düştüğünde dünyaya ve etrafına bakış açısı da olumsuz yönde değişir. Kişinin çevresinde olan kişileri de üzüntü içine çekebilir. Sadece kayıplar değil, gelecek kaygısı, okul başarısı vb. durumlar insana üzüntü veren sebeplerdir.

Bir gün onlardan biri haline geleceğimi düşünmek beni hasta ediyordu (7 s).

Büyük hayal kırıklığına uğramıştı (15 s).

İçimi buruyordu o resimler (21 s).

“Mahvolduk, mahvolduk” (26 s).

“Yemedin” dedi annem **kırgın bir şekilde** babamın kuru fasulye dolu tabağına bakarak (28 s).

“Sahi. Yakup Abi de perişan olmuştur” (57 s).

En **acııklısı** ise masayla, üzerindeki ağır cam kaplamanın arasına sıkıştırılmış fotoğraftı (60 s).

“Ah o kız yüzünden mahvolacak hayatı...” (90 s).

“Keşke hiç oynamasaydım, zaten üç oyunun ikisini kazanmıştım!” diye **hayıflandı** kendi kendine Burhan (127 s).

Dünyada beni seven en son insanı da **kaybetmiştim** böylece (129 s).

Açıkkçası, Rebi Abi bunu söylediği anda Deli Ertan, Erkin Abi ve babam gibi pek çok masum insan adına sevineceğime derin bir **hayal kırıklığı** yaşadım (143 s).

“Ah güzel annem,” diye inledi Rebi Abi iki sümük arası (144 s).

“Beni dünyada her şeyden, herkesten daha çok seven o mübarek kadını sonsuza kadar **kaybetmiştim**” (144 s).

Feci bir **hayal kırıklığına** uğramıştım (149 s).

Allah yarattı demiyor, **hayallerimin kadını tekme tokat dövüyordu** (154 s).

“Buruk bir çocukluk geçirdim Öztürk” (162 s).

Hep sevgime layık olmadığını düşünürdüm, oysa şimdi biliyorum ki ben onun sevgisine **layık değilim** (171 s).

Bu, onu **son görüşüm olacaktı** (179 s).

Benim gösteri suya düşmüştü (196 s).

Necla Hanım'ın **fazla zamanı kalmadı** (200 s).

Hayal kırıklığı, içimi buruyor, mahvolduk, kırılgan, perişan, acıklı, hayıflanmak, kaybetmişim, ah... Romanda sıkça geçen üzüntü bildiren sözlerdir. 20 cümlede üzüntü duygusu tespit edilmiştir. Ses taklidi yoluyla acı, ıstırap bildiren “ah” sözcüğü de üzüntü başlığı altında ele alınmıştır.

Pişmanlık

Pişmanlık, bir kimsenin bir olay anında veya geçmişte yaşanan bir konu hakkında gerçekleştirdiği davranışından duyduğu beğenmeme, söylenme duygu durumudur. Bu duygunun içerisinde üzüntü, huzursuzluk, mutsuzluk gibi duygular da yer almaktadır.

Mükemmel rutini bozmuştum (52 s).

Vicdan azabı çekiyordum... (54 s).

İçim **pişmanlık** ve acımayla dolmuştu (88 s).

Bir an sonra da beni bekletme gerekçesini ağzından kaçırdığına **pişman** oldu (67 s).

Yalnız zaman zaman **keşke** her şey başka türlü olsaydı... (90 s).

O gece ikisini de zehirleyip Hicabi Bey'in refakatine göndermediğime **bin pişmandım** (93 s).

Büyük bir **pişmanlık** ve utanç içinde bıraktım Cemalettin'in yakasını (126 s).

“Nereden sevdim o zalim kadını!” (140 s).

Ben ise yakaladığım altın fırsatı nasıl da kaçırdığıma **yanıyordum** (142 s).

O belgenin bir fotokopisini çekmeyi **akıl etmiş olsam** gidip pezevengin anasından emdiği sütü burnundan getirebilirdim belki de (142 s).

Ben ne hayvan ne aşağılık biriymişim ki **seninle şuncacık ilgilenmedim** (144 s).

Neden böyle yaptım sanki? (171 s).

Dallas Gold'umu yanımda getirmediğime **yanıyordum** (187 s).

Vicdan azabı, pişmanlık, keşke, yanıyordum, akıl etmiş olsam, yanıyordum, neden böyle yaptım, seninle şuncacık ilgilenmedim... Romanda geçen pişmanlık bildiren sözcük ve sözcük gruplarıdır. 13 cümlede pişmanlık duygusu bildiren sözler tespit edilmiştir.

15.Nefret, azarlama ve beddua duygularını bildiren sözler:

Nefret

Nefret duygusu, kişinin canlı veya cansız karşısındakine duyduğu tiksinti, sevip kabul edememe duygusudur. Nefret duygusu içeren bir kişi aynı zamanda karşısında bulunan şeyin kötülüğünü de düşünmektedir. Bu da insanı olumsuz davranışlara sürükleyebilir. Psikolojik olarak kişinin önüne çıkan engellere göstermiş olduğu bir tepkidir. İnsanın bilinçaltında bastırmış olduğu bir takım duyguların dışa vurumu da olabilmektedir. Nefret, sevgi, sevinç, mutluluk duygularının tam tersidir.

Romantizmden **nefret ederim** (13 s).

Midemi bulandırıyorlardı (14 s).

“İğrencsin” (86 s).

“Hepiniz **iğrencsiniz**” (86 s).

Duygu Fırtına’yı güzelliği ve keskin zekâsı yerine kirli çıkılışıyla öne çıkaran Öztürk’e **tiksintiyle** baktım (164 s).

İnsanlardan **nefret** ediyorum (172 s).

Azarlama

Azarlama, yüksek sesle bağırarak, çıkışmak, sert sözlerle ikaz etmek gibi anlamlara gelir. Azarlama duygusu kişilerde genellikle uyarı veya önleyici bir davranış olarak ortaya çıkar. Olumsuz bir durum ile karşılaşan bir kişi olumsuz eylemi gerçekleştiren kişiyi uyarı sebebiyle azarlayabilir. Bunu yapmak için de sert sözler kullanır. Azarlanan kişilerde genellikle o duygu ile beraber mutsuzluk, üzüntü duyguları da ortaya çıkar.

Kansız Celal bana şöyle bir bakıp, **“Sana ne lan. Avukatı mısın?”** diye cırladı (19 s).

“**Rahat bıraksanıza lan adamı**” diye bağırdım (19 s).

“**Bana ne lan! Çobanı mıyım ben komiserin?**” (38 s).

Nah şuracıkta, gözümün önünde **payladı** adamı (114 s).

“**Konuşsana lan. Dilini mi yuttun?**” (124 s).

Ne sanıyorsun lan sen kendini? (149 s).

Döveyim miydi şimdi ben onu? (160 s).

Kahraman şoför Mutullah, “**Kapa lan** çeneni, şerefsiz!” deyip pis herifin suratına okkalı bir tükürük yapıştırdı (188 s)

Azarlama duygusu bağlamında romanda 8 cümlede azarlama bildiren sözcük veya sözcük gruplarına rastlanmıştır.

Beddua

Beddua, bir kişinin başka bir kişi için başına hoş olmayan, kötü olaylar gelmesi amacıyla kötü şekilde dua etmesidir. Romanda 1 cümlede beddua örneği tespit edilmiştir.

Senin **Allah belanı versin** o zaman! (143 s).

16.Alay etme, dalga geçme, küçümseme ve gururlanma duygularını bildiren sözler:

Alay Etme

Alay etme bir kimsenin bir başkasının yaptığı davranışları veya meydana getirdiği olayı küçümsemesi, gülünç bulması durumudur. Alay etmek olumsuz bir duygudur. Alay eden kişi alay konusu olan birinin yaşadığı duygu yoğunluğunu düşünmez sadece kişinin içinde bulunduğu aşağılayıcı ve gülünç durumla düşüncesizce dalga geçmesi durumudur. Sosyal platformların hemen her yerinde bu duygu ön plana çıkmaktadır. Alay edilen kişide duygusal bir çöküntü yaşanabilir.

Örneğin tramvayda ayakta giden bir yolcuya aniden sendelemesiyle oturarak gülen yolcu o kişiyle alay etmektedir.

"Tabii, tabii", dedim **alayla** (86 s).

"Ya? Niye gitmiş peki?" diye sordum onunla aynı **alaycı havadan** çalarak (75 s).

"Doğru ama siz de çok **matah** sayılmazsınız," diyerek ayağa kalktım (86 s).

Geri kalan her şeyin açıklaması olarak **spastik bir el hareketiyle** beni işaret etti (137 s).

Bu geleneğin son temsilcisi olarak ben de Hicabi Bey cinayetinin ardında yatan akıllara durgunluk verici sırları bir bir günışığına çıkarırken tarih, başarıımı işte **bu manyaklar ve yitikler ordusu** nezdinde not düşecekti (195 s).

Dalga Geçme

Dalga geçmek, alay etme ile eş anlamlılığa sahiptir. Dalga geçme, çok daha ciddiyetsiz bir duyguyu ön plana çıkarır. Aynı zamanda bir işi düzgün şekilde yapmama, önemsememe dalga geçmek demektir. Örneğin iki insanın konuşma sırasında başka bir kişinin araya girerek konuşmalarını bölmesi, araya anlamsız cümleler serpiştirmesi dalga geçmenin işaretidir.

İğrenç çığlıklar atarak zavallının etrafında dört dönüyor, **ellerindeki çubuklarla orasını burasını dürtüklüyorlardı** (19 s).

Beni **muhallebi çocuğu** olarak görüyorlardı (19 s).

Züğürt tesellisi işte (25 s).

"**Süt çocuğu** kaleci istemiyoruz biz", diye terslendi Kansız (51 s).

Karı kılıklısın oğlum, yalan mı? (51 s).

"Çok değerli bir bilgi elde etti", dedi Onur Çalışkan açıkça **dalga geçer bir tavırla** (75 s).

Deme yahu, ben Cemalettin'e kış kaşıma çubuğu yapıyorsun diye düşünmüştüm (124 s).

Burhan'ın **kendini general sanan manyaklar türüne dahil olduğunu önceden bildiğim için** bu durumu yadırgamamıştım (126 s).

Sadece her “çocuk” dendiğinde hep bir ağızdan “**sucuk**” diye bağırarak katıla katıla gülüyorlardı (139 s).

Dalga geçme başlığı altında 9 cümlede örnekler tespit edilmiştir. Dalga geçme duygusu, genellikle argo içerikli sözcükler yardımıyla verilmiştir: Karı kılıklı, muhallebi çocuğu, süt çocuğu, züğürt tesellisi.

Küçümseme

Küçümseme, bir kişinin başka bir kişiyi hor görmesi, ona değer vermemesi, önemsememesi, aşağılaması durumudur. Kötü ve hoşgöründen uzak bir duyguyu ifaden eden bu küçümseme karşısında kalan insanların kalpleri kırılır, incinirler. Küçümseme, sözler ve aynı zamanda bakışlar, hareketler yoluyla da yapılmaktadır. Romanda 2 cümlede küçümseyici sözcük grubu tespit edilmiştir.

Yarım aklıyla beni faka bastırmaya çalışıyordu (106 s).

Kim bilir mektupta neler zırvalamıştı **zavallı sersem**? (183 s).

Gururlanma

Gururlanma, kişinin bir olay anında yaşadığı durumdan haz alması, kibirlenmesi, övünmesi durumudur.

Yeri geldiğinde pek polemikçiyimdir canım (19 s).

Bu beceriyi nasıl edindim bilmiyorum ama **iyi dövüşürüm** (19 s).

Cesaretim nedeniyle epeyi **takdirlerini kazanmıştım** (25 s).

Ayrıca **Gazanfer'in burnunu kanatmam hepsinin yüreğinin yağlarını eritmişti** (25 s).

Başarmıştım (65 s).

Gözlerim **gururla ve minnet** duygusuyla dolu dolu olmuştu (65 s).

Bunların hepsi sıırıslıklam âşıktı bana (87 s).

Ama tabii benim kadar değil (91 s).

Dört numaralı dairen çıktığımda başımda kavak yelleri esmiyor idiyse de, kendimle biraz **gurur duyuyordum** (92 s).

Çekici bir erkektim (92 s).

Acıdan beynim uyuşmasına rağmen, **aldığım övgüyü hak ettiğimi göstermek için gıkımı bile çıkarmadan bekledim** (105 s).

İlk sözümle afallatmıştım onu (115 s).

Tabii ben **böyle numaraları yemem** o ayrı (120 s).

İki dakikada tuş ettim piç kurusunu, bilek güreşinde ise üç saniye bile dayanamadı (127 s).

Gururla etiketi gösterdim. Bu ne peki? (130 s).

Bu iğrenç davranışım nedeniyle masadaki üşütüklerden **epevi tezahürat topladım** (139 s).

Tahtakafa Amca ve Mecit alkışlarla, Amcabey ise övücü olduğunu tahmin ettiğim hırıltılarla **beni kutladılar** (139 s).

“Ben ENA’ların sonuncusuyum” dedi **gururla** bakışlarını az önce düşmanını postaladığı cehennem ateşine çevirerek (176 s).

“Övünmek gibi olmasın ama kafam iyi çalışır” (176 s).

Bu geleneğin son temsilcisi olarak ben de, Hicabi Bey cinayetinin ardında yatan akıllara durgunluk verici sırları bir bir günışığına çıkarırken tarih, **başarımı işte bu manyaklar ve yitikler ordusu nezdinde not düşecekti** (195 s).

İyi dövüşürüm, takdirlerini kazanmıştım, başarmıştım, çekici bir erkektim, böyle numaraları yemem, övünmek gibi olmasın... Romanda geçen gururlanma örnekleridir. 20 cümlede gururlanma duygusuna rastlanmıştır.

17. Hatırlama duygusunu bildiren sözler:

Hatırlama

Hatırlama duygusu, insanın geçmişte yaşadığı, öğrendiği bir durumun, olayın, hafızasında yeniden belirmesi, yeniden canlanması, yeniden hissedilmesi durumudur. İnsan yaşamış olduğu çeşitli psikolojik sebeplerden dolayı geçmişe ait hatıralarını sıklıkla zihinlerinde canlandırabilir.

Ne var ki Gerda bir gün yaşlı büyücünün beresinin üzerindeki bir gül işlemlerini görmüş ve **hafızası yerine gelmiş** (33-34 s).

O zaman dünyayı yine eskisi gibi görmüş, Gerda'yı ne kadar sevdiğini **hatırlayıvermiş** falan fıstık (34 s).

Tabii ya, diye düşündüm... (63 s).

O anda zanlılardan birinin evinde bulunduğumu **hatırlayıverdim** (86 s).

Küçük ve aciz bedenim o günkü kim bilir kaçınıcı taşıkardı kriziyle sarsılırken Yeşim'in söylediklerini **anımsayıverdim** (107 s).

Erdoğan Bey'in masasında gördüğüm evrağı **hatırlamıştım** (141 s).

Cinayetden o güne dek olup bitenleri şöyle bir aklımdan geçirince aslında pek de önemli gözükmeyen ama bir ara kafamı kurcalayan bir soruyu **anımsadım** (142 s).

“Bölükte Ankaralı bir çocuk vardı” diye söze başladı Mecit bir sigara yakıp (145 s).

Morg falan denince benim de **aklıma o olay geldi**; anlatayım dedim (146 s).

Tabii daha önce de onun öfkeli bir gladyatör tavrıyla konuştuğunu **duymuştum** ama benimle değil (160 s).

Literatüre uygun olarak gözlerimde şimşekler çaktı ve kurtuluş formülü o anda **aklımda beliriverdi** (171 s).

Az önce Castratus'a atıp tutarken Duygu Hanım'dan sevgilim diye söz ettiğimi **anımsamıştım** (178 s).

Zarfı kutudan çekip de üzerinde kendi kargacık burgacık el yazımı görünce bir an şaşırdım ama hemen sonra **hatırlayıverdim** (183 s).

“Neydi bakayım adı? **Hah!** Kayhan” (203 s).

Hatırlayıverdim, tabii ya, anımsayıverdim, hah, aklıma geldi, duymuştum... Romanda geçen hatırlama duygusunu ön plana çıkaran sözcüklerdir.

18.Umut, umutsuzluk ve çaresizlik duygularını bildiren sözler:

Umut

Umut, bir kişinin hayatında yaşayacağı durumlar veya olaylar ile ilgili güzel, pozitif sonuçların ortaya çıkması için inandığı duygudur. İnsan umut ederek yaşar. Umut insanın en kuvvetli güven duygularından biridir. İnsan, hayattan beklentilerini umut sayesinde yeşertir, özlem duygusunu umut ederek azaltır. İnsan umut duygusuyla canlı kalır ve duygusal anlamda iyi hisseder.

O gün ihtiyaç duyacağım pozitif enerjiyi bana kazandırır **umuduyla** her zamankinin aksine sıkı bir kahvaltı yaptım (58 s).

Tam bir çaresizlik içinde çırpınırken beliriveren bu **umut**, bacaklarıma ve ciğerlerime taze bir güç sağlamıştı (102 s).

Bakkal Yakup’la birlikte savcının hakkımızda vereceği kararı beklerken, nikotin moleküllerinin onun insafını biraz olsun arttırmasını **umut etmekten** başka yapabileceğimiz bir şey yoktu (115 s).

Cinayetin çözümü konusundaki tüm **umutlarımı** balayısı Yüksel’in kim bilir ne zaman tabedip getireceği Allah’ın cezası fotoğraflara bağlamıştım (131 s)

“Döndüğünde iyileş miydi bari? diye sordu Kız Tevfik, Rebi Abi cinnet getirmeden önce hikâye hayırlı bir sona **bağlanabilir umuduyla** (146 s).

Artık tek **umudum** Necla Hanım’ın bir an önce ruhunu teslim etmesi ve Ruhan Bey’in de bana verdiği sözü tutmasıydı (201 s)

Umutsuzluk

Umutsuzluk, umut duygusunun tam tersi olan duygudur. Umut bittiği anda umutsuzluk başlar. İnsan yapmak isteyeceği durumlar karşısındaki gücünü de yitirir. Umutsuzluk aynı zamanda mutsuzluk ve hayal kırıklığı duyguları ile de bağlantılıdır. Umut tükendiğinde kişi de tükenir ve duyguları zarar görür.

Ona karşı en ufak bir şansım bile yoktu (24 s).

Açıkçası hiç **umudum yoktu** bunlardan (17 s).

Ben onun kadar **şanslı olmavacağımı hissediyordum** (115 s)

Çaresizlik

Çaresizlik, bir durum karşısında çözüm bulamamak, olaylar karşısında elinden bir şey gelmediğini hissettiren duygu durumudur. Kişi genellikle başına gelen olayların büyüklüğü ile eş oranda bu duyguya kapılır. Bu durum kişiyi depresyona sürükleyebilir. Bir öğrencinin zor bir matematik sorusu karşısında kendini çaresiz hissetmesi, o soruyu çözecek gücü kendinde bulamaması bu duruma örnektir.

Piç kurusu bir arkadaşlarımı harcıyordu ve ben **elim kolum bağlı** onu seyreliyordum (24 s).

Hemşirenin canını kurtaramamış ama yüreğini görmüştür **caresiz** (39 s).

Caressiz bir sonraki geceyi bekleyecektim (56 s).

Riskliydi ama **başka seçenek yoktu** (60 s).

Ellerini **caressizce** iki yana açıp anlamsız birşeyler mırıldandı (61 s).

Ona inanmaktan **başka çarem yoktu** (78 s).

Yaşadığım deneyimlerin gerçekliği konusunda ciddi kuşkular taşımakla birlikte, **caressiz** bunları gerçek varsayarak bir analiz yapmam gerekiyordu (103 s).

Caressiz devam edecektik (116 s).

Askerlerinin önünde küçük düşmemek için **caressiz** kabul etti lavuk (127 s).

Maalesef artık bu konuda yapabileceğim bir şey yoktu (142 s).

Caressiz bahçeye gidip beklemeye başladım (148 s).

Başka **caressiz** yoktu, anlıyor musun? (155 s).

Caressiz gaz kesip beni durduran densize döndüm (184 s).

Gücüm yettiğince savaşmaktan başka **çarem** yoktu (187 s).

Çaresizlik duygu başlığı altında 14 örnek cümle tespit edilmiştir.

19.Utanmak, öfke, suçluluk duygularını bildiren sözler:

Utanmak

Utanmak, bir kişinin yaşadığı bir olay karşısında gülünç bir hale gelmesi durumudur. Utanma duygusu, insan için sosyal ilişkileri ile ilgili bir duygudur. Topluluk ortasında yapılan bir hata sonucu insan utanç duruma düşebilir. Herkes tarafından alay edilen bir konuma gelebilir. Utanan insan kendisini mutsuz ve özgüvensiz hisseder.

Annem çok **utandı** ama sınıf öğretmenimiz anlayışlı davrandı (8 s).

Belki günün anlam ve öneminin yarattığı burukluktan belki bu şaklabanca organizasyonun kahramanı olmaktan duyduğum **utançtan**, doğum günümde fazla sokulmadım yanına (13 s).

Sanırım **pancar gibi** kızarmıştım (41 s).

Büyük bir pişmanlık ve **utanç** içinde bıraktım Cemalettin'in yakasını (126 s).

Ne **pis** herifim ben (125 s).

Ama aynı zamanda **utanırdım** ondan (171 s).

İnsan içine çıkmak istemezdim onunla (171 s).

Suratım **kıpkırmızı** kesilmişti (176 s).

Bu sözleri gevelerken biraz **mahcubiyet** hissetmekten kendimi alamamıştım çünkü aklımdan sonsuza kadar orada onunla kalabileceğimi geçiriyordum (177 s).

“Peki ya o senin bildiklerini bilir mi?” diye sordum **yüzüm kızararak** (178 s).

Kendimden **utanıyordum** (201).

Romanda utanma duygusu genellikle utanma sözcüğü ile verilmiştir. Bunun yanında çeşitli deyim ve benzetmelerle desteklenmiştir.11 cümlede utanma duygusu belirlenmiştir.

Öfke

Öfke, insanın geçmişte yaşadığı bir durum karşısında kızgınlık duyması halidir. Öfke anında verilen bir tepkidir. İnsanın içinde biriktirdiklerini dışa vurmasıdır. Bu da genellikle bağırma şeklinde olur. Öfke kişinin kendisine zarar verirken karşıdaki insanın da duygularını incitir. Öfke kontrol edilmediğinde ise daha büyük zararlar ortaya çıkabilir.

O gidince ben büsbütün **öfkelenim** ve bir köşeye çekilip somurtmaya başladım (13 s).

Nevrim döndü bu manzarayı görünce (19 s).

Sinirden ağlıyordum ama acıdan değil (25 s).

Okulun **canı cehenneme** (31 s).

Hepsi beni **delirtiyordu** (47 s).

Bütün duyularım **zıvanadan çıkmıştı** (47 s).

“Ne diyorsun lan sen?” (51 s).

“Beş yaşında çocuk nasıl çağrılır ifade vermeye tek başına?” diye sordu Savcı Bey açık bir **hiddetle** (73 s).

Sinirlerim ayaklanıverdi birden (85 s).

“Ne arıyorsun sen burada?” diye sordu Şemi Abi **sertçe** (104 s).

Gelmişine geçmişine sayıp suratına tükürmemek için kendimi güç tutuyordum (118 s).

Savcı, eli hâlâ omzunda duran bu münasebetsizin kim olduğunu öğrenmek için **hışım**la arkasını döndü (121 s).

“Ama öyle değil,” diye **hışım**la çıkıştı Öztürk (163 s).

“Ulan sen kuş kadar beyninle bana şantaj yapacak adam mısın?” diye **hırladı** Müdür Bey (186 s).

Öfkeyle koluma yapışıp beni kendisine doğru çekti (187 s).

“Sen buna hiç mi diyorsun lan pezevenk?” diye **gürledi** Mutullah Amca kolumdaki morlukları işaret ederek (188 s).

Doğal olarak Ruhan Bey sevdiği kadını bu rezil hayattan çekip almayı istiyor, durumu öğrenen Hicabi Bey **öfkeden deliye dönüyor**... (190 s).

Öfkelendim, nevrime döndü, hiddetle, hışımla, gürledi, öfkeden deliye dönüyor... Romanda öfke bildiren sözcüklerdendir. 17 sözcükte öfke duygusunu belirten sözcük, deyim ve sözcük grubu tespit edilmiştir.

Suçluluk

Suçluluk duygusu, insanın yaşamında isteyerek veya istemeyerek yapmış olduğu bir hata sonucunda duyduğu duygu durumudur. Suçluluk, pişmanlık duygusu ile iç içedir. Yine insanın yalan söylemesi, hırsızlık yapması vb. olaylar da insanı suçluluk duygusu ile baş başa bırakabilir. Başka bir açıdan bakıldığında insan yapmış olduğu hatayı suçluluk duygusuyla ikinci defa yapmamayı tercih edebilir.

Benim yüzümden öldü (143 s).

Deli Ertan'ı **satmıştım** (201 s).

20.Şımartma, acı hissetme, beklenti duygularını bildiren sözler:

Şımartma

Şımartma, kişinin bir başkasına gereğinden fazla ilgili davranması, bütün istek ve arzularını yerine getirmesi, her an daha çok üstüne düşmesi durumudur. Şımartmak olumlu davranışlardan olduğu gibi aşırı şımartma olumsuz sonuçlar da doğurabilir. Bu anlamda 1 cümlede şımartma duygusunu bildiren söz tespit edilmiştir.

“**Benden daha iyisini yaparsın ne olsa**” dedi Hakan sevinçle (16 s).

Acı Hissetme

Acı hissetme, duygusal, fiziksel, ruhsal olarak duyguları derinlemesine hissetmektir. Fiziksel olarak bedenin bütünlüğüne karşı yapılan bir davranışa verilen tepkidir. Elin kesilmesi, ayağın burkulması vb.

Romanda geçen 2 cümlede acı hissetme duygusu ön plana çıkmıştır.

Acıyla inleyerek dizlerimin üstüne çöktüm (25 s).

Musluğu açıp hâlâ **sızım sızım sızlayan** parmaklarımı buz gibi suyun altına soktum (26 s).

Beklenti

Beklenti, insanın gelecekte bir umutla beklediği şeyin verdiği ümittir. Beklenti, insanın mutluluğa olan inancını yansıtmaktadır. Beklenti gerçekleşmediğinde ise tam tersi olarak insan hayal kırıklığına uğrar.

Sanki pencerenin öbür yanında Tanrı'yı görüverecekmişim ve o bana her şeyin bir şakadan ibaret olduğunu açıklayacakmış gibi tuhaf bir hissim vardır (47 s).

"Babamın tayin meselesini konuşmaya," dedim **hoşuna gideceğimi umduğum** şekilde başımı önüme eğerek (63 s).

Bir mucize, diye düşündüm yutkunup, belki her şeyi değiştirir (64 s).

Öyle kalması için ona hayır demeliydim (88 s).

Şimdi bana her şeyi anlattıysan sonradan kimsenin gereksiz yere kalbi kırılmaz (119 s).

Yani ben Erzurum'a ya da cehennemine dibine bile gitsem Alev Abla gelip beni **bulacak mıydı?** (34 s).

Beklenti başlığı altında 6 cümle tespit edilmiştir.

21. Varsayım, tahmin, öneri, kararsızlık, tembih ve tesadüf duygularını bildiren sözler:

Varsayım

Varsayım, henüz doğruluğu kanıtlanmamış, bir sonuca ulaşılmamış bilginin, doğrulanabilir, kanıtlanabilir halde olması durumudur.

Haydi **diyelim** komşu evlerde oturan Kay ile Gerda biz ikimizi temsil ediyordu (34 s).

Savcı gece yarısı pat diye düşüp bilgi almak isterse **zor durumda kalmayalım** (38 s).

Tahmin

Tahmin, önceden belirli olan bazı bilgilerin, verilerin bir değerlendirme sonucuna ulaştırılmasıdır.

Maçtan sonra gelir diye **tahmin ediyoruz** (37 s).

Olaydan on beş yirmi dakika önceydi **sanırım** (45 s).

Herhalde Metin Bilgin anasından emdiği sütü burnundan getirmiştir (75 s).

Cuma namazı yeni kılınmış **olmalıydı** (76 s).

Tahminimce, az sonra hesabı sorulacaklar listesi ne kadar kabarırsa o kadar keyifleniyordu (93 s).

Kendisini tam **tahmin ettiğim** gibi dükkânının önünde günlük rekreatif ritüelini gerçekleştirirken, yani Toyota Corolla markalı yeşil otomobilini yıkarken buldum (110 s).

Romanda 6 cümlede tahmin etme duygusunu belirten sözcüklere rastlanmıştır.

Öneri

Öneri, bir konu hakkında diğer insanların fikirlerine ihtiyaç duyulan görüşlerin bütünüdür.

Bence komisere bir haber etsen **iyi olur** (37 s).

Akıl vermek gibi olmasın ama şu yakaladığınız tipleri Deli Ertan’la bir yüzleştirin **derim** (75 s).

Kararsızlık-İkilem

Kararsızlık, insanın bir konuda veya bir durum esnasında seçim yapamama halidir. Kararsızlık, kişinin kendisi ile ilgili bir duygudur. İnsan yaşadığı bir olay sonucunda, kızgınlık, panik hali içinde kararsızlık sorunu yaşar ve bunu etrafına yansıtır.

Ama tam da **emin değilim** (45 s).

Ya da böyle düşünmek hoşuma gidiyor, **emin değilim** (201 s).

Tembih

Tembih, bir kişinin başka bir kimseye herhangi bir konu üzerinde neyin nasıl yapılması gerektiğini söylemesi, hatırlatması, baskı yapması, üstelemesi söz konusudur.

Kahvaltı etmeden **cıkma** yavrum (58 s).

Kapıyı sıkı sıkı **cek** üç kere (58 s).

Besmeyle **cık** yavrum (58 s).

Neyse artık; sen her ikisine de çok selam söylersin **e mi**? (134 s).

Kol ve bel nahiyesinde hafif darp raporumu elime tutuşturup sıkı sıkı bunu çok iyi saklamamı **tembih etti**... (188 s).

Romanda 5 cümlede tembih ile ilgili sözcüklere rastlanmıştır.

Tesadüf

Tesadüf, beklenmedik bir durumda ortaya çıkan durumlar bütünüdür.

Beynim gün içinde yaşadığım olaylarla ilgili görüntüleri kopuk kopuk, **rastlantısal** bir şekilde fırlatıyordu (47 s).

Tesadüfen zamanında Rebi Abi'nin haritasını çıkarttığı gizli geçidi keşfetmişim (102 s).

Haydi diyelim maktulün küçük bir çocuk tarafından bulunması **tesadüf** (117 s).

Mutlu bir **tesadüf** neticesinde, gen dizilişi küçük kardeşininki kadar alık bir dimağ meydana getirmeyen ve bu nedenle de babasının ne mal olduğunu çok iyi anlamış bulunan Şemi Abi'nin içi kan ağlamaktaydı (191 s).

İnsanoğlu duyguları ile var olan bir varlıktır. İnsan zihninde duygular karmaşık yapıda bulunur. İnsan yaşadığı veya yaşayacağı olaylara göre bu duyguları ön plana çıkarır. Zihinde yer alan her duygunun her insan için farklı işlevleri vardır. Kimi insana göre nefret duygusu güçlüdür, kimine göre sevgi.

Duygu değeri başlığı altında, Oğullar ve Rencide Ruhlar romanında yer alan çeşitli duygular birbirine yakınlık derecesine göre alt başlıklara ayrılmıştır. Bu bağlamda toplam 490 duygu değeri örneği tespit edilmiştir.

4.5.6. Tasarımlar ve Duygu Değeri Açısından Özel Adlar

Özel adlar, bir kişiye, bir nesneye, bir yere has olan isimlerdir. Tek ve benzeri olmayan varlık isimleridir. Bu varlıklar özel nitelik taşıdıkları için adları da tektir. Dünya üzerinde binlerce Ayşe, Mehmet adına sahip insan vardır. Fakat Ayşe ve Mehmet adları tek tek kendilerine özel oldukları için yine kendileri ve onları tanıyan kişilerin zihninde farklı tasarımları ve duyguları ortaya çıkarır.

Berke Vardar özel adı, “Ayrı olarak ele alınan bir tek varlık ya da nesneyi belirten ad” olarak tanımlamıştır (Vardar, 2002, 156).

Doğan Aksan bu konuda şunları söylemektedir:

Özel adlar dil içindeki diğer yer bulan sözcükler gibi çeşitli göndermeleri gösterir. Bu gönderge bir insan, bir hayvan, bir şehir olabilmektedir. Bu göndermelerin anlam bakımından herhangi bir farkı olmamasına rağmen göstermiş olduğu nesneler tektir. Bu tür özel adlarda gösterilen genelleştirilemez, kişinin hafızasında yer etmiş bir ismi, şehri vb. nesneleri canlandırır. Örnek olarak Viyana, Londra, Kahire, İstanbul gibi yer adları herkes için bir şehir adıdır. Fakat bu şehirlerde yaşamış olan veya dolaylı yönden bağlantısı bulunan kişilerde ise şehir adları farklı bir duygu ve tasarım oluşturmaktadır (Aksan, 2015, 197).

Özel adların kişinin zihninde oluşturduğu tasarımlar o kişinin, yetiştiği çevreye, genel kültür bilgisine göre değişim göstermektedir. Örneğin, Beethoven’ı, Moliere’i, Van Gogh’u, Leonardo da Vinci’yi eserleriyle birlikte iyi tanıyan, seven bir kişideki duygu değeri, bu sanatçıları tanımamış olanlar ile çok farklıdır (Aksan, 2015, 197).

“Atatürk, Fatih Sultan Mehmet, Kanuni Sultan Süleyman gibi önemli isimler Türkler için savaş, kahramanlık duygularını uyandırabilir. Yer adlarında Müslümanlar için Kerbela, Kudüs, Mekke, Medine isimleri güçlü dinî duygular uyandırmaktadır” (Aksan, 2020, 73).

Onomastik yani adbilim ise dilbilimin özel adlarını inceleyen bir bilim dalıdır. Kerim Demirci onomastik hakkında şu bilgileri verir:

Her türlü özel ismi inceleyen *adbilim*, isimlerin orijinini de inceler. Adbilimin en önemli alt başlığını *toponomi* “yer adları bilimi” oluşturur. İnsan isimlerini inceleyen dalına *antroponomi* / *antroponim* denir. Akarsu, göl, deniz adlarını inceleyen şubesine *hidrronomi* ismi verilirken dağ adlarını inceleyen birimine *oronomi* denir (Demirci, 2017, 159).

4.5.6.1. Yer Adları Bilimi (Toponimi)

Bir yerin veya bir mekânın adı o yerin özünü ve anlamını yansıtmaktadır. Toponomi için Nesrin Bayraktar “Özel adlar içinde yer alan yer adlarını inceleyen ad biliminin (onomastik) alt dalıdır. Türkiye’ de bazı şehirlerin adlarının kökenleri yabancı dillerden alıntı, az bir kısmının da kökenleri Türkçedir” der (Bayraktar, 2014, 137).

4.5.6.2. Kişi Adları Bilimi (Antroponomi)

Antroponomi için Bayraktar şu bilgiyi verir “Antropolojinin alanına giren bir unsur olarak kişilerin adlarını inceler. Türkiye’de genel eğilim kızlara çiçek, değerli mücevher gibi sözcüklerden esinlenerek; erkeklere daha çok kahramanlık, güç sembolize eden adlar koymaktır” (Bayraktar, 2014, 138).

Kişi adlarının kullanımı her kültürde olduğu gibi Türk kültüründe de önemli bir yere sahiptir. Her bir kişiye kendi özelliğini kazandıran ad kullanımı aynı zamanda bireylerin toplum içerisindeki sosyal ve kültürel ilişkilerini sürdürmesine de imkân sağlar (Calp, 2014, 28).

Eserde geçen örnekler;

Yer Adları;

Erzurum’a gidiyoruz (26 s).

“Ben **İstanbul**’dan ayrılamam” (27 s).

Zamanında **Beşiktaş**'ın altını üstüne getiren Selaltı Sokağı Çetesi'nin değişmez üyesi ve babamın kan kardeşi Öztürk (27 s).

Bana kalırsa babamın kopamayacağı yer **İstanbul** değil **Beşiktaş**'tır (27 s).

Ama hem ev kiralari daha uygun hem de iş yerine daha yakın diye **Anadolu** yakasında bir ev tutmuşlar (27 s).

Babam hâlâ **Beşiktaş**'a gitmeyi sürdürüyordu ama (28 s).

Erzurum ona mezar olur (28 s).

Erzurum'da okul yok mu? (31 s).

Karlar Kraliçesi, işi gücü hainlik ve fesatlık olan **Laponya**'lı bir cadıymış (32 s).

Bu arada Kay, **Laponya**'da gününü gün etmekteymiş (34 s).

Öbürü de bu yılbaşında **İstanbul** dışında bir üniversite kazanıp gitti... (42 s).

“Rebi Abi, **Uludağ Üniversitesi**'nde okuyor. **Bursa**'da” (42 s).

Bu numaraları **Amerikan** filmlerinden öğreniyorlardı hep (42 s).

Yunan askerleri evini basarsa nasıl kaçacağını plan ve projeleri üzerinde çalışıyormuş gece gündüz (43 s).

Böyle manyakça bir **Yunanlı** korkusu vardı (43 s).

Seri cinayet işleyen sapık bir katili yakalamaya çalışıyordu gözü pek **New York** polisi (55 s).

On dakikalık bir yürüyüşün ardından **Ankara** asfaltının bilmem kaçınıcı kilometresinden kesen köprünün başına vardık (58 s).

“**İstanbul** ne zaman alındı”(64 s).

“Erzurum balı diye bir şey yoktur, **Erzincan** balı vardır” (130 s).

Bir gün Gauguin gibi basıp **Tahiti**'ye gider diye umut ediyordum ama boşunaydı (132 s).

Bir sürü üniformalının doldurduğu görkemli cenaze alayını görmek için, **Siverek** eşrafından örnek insan, iyi eş ve titiz manifaturacı Halis Deveci'nin harbiden devasa mezarına tırmanmam bile gerekmedi (78 s).

Tibet'e gitmiş (89 s).

Böyle bir mahallenin adını neden **Paris** koymuşlar acaba? (116 s).

Emsaline ancak usta **Hollywood** senaristlerinin elinden çıkma filmlerde rastlanabilecek türden dokunaklı bir konuşmayla... (133 s).

Beş dakika sonra minibüste **Üsküdar**'a doğru gidiyorduk (135 s).

İşine karışmak gibi olmasın ama bence önce **Harem**'e uğrayalım (146 s).

İstanbul Boğazı altımızda bütün görkemiyle uzanıyordu ve iki yanda şehir ıslıl ışıldı (147 s).

Babam ne zamandır ertelediği **Anadolu** seyahatine o gece çıkmaya karar verdi... (147 s).

Kız Kulesi'nden havai fişekler atılıyor, Rebi Abi ön koltukta horluyordu (147 s).

Böyle hep beraber gül gibi geçinip giderlerken en büyük ideali **Bremen**'de mızıkacılık yapmak olan, salak mı salak bir gencin ortaya çıkmasıyla işler karışmış (152 s).

Sanki bilmem kaç yıl korkunç bir mahpusluk hayatı sürdürdüğü **Yemen**'den kaçıp... **Erzurum**'da bir parça toprak aldığını, evlendiğini, iki çocuk yaptığı ve mutlu olduğunu söyleyen ünlü aktör Kartal Tibet değildi de ben kulunuzdum (162 s).

Ve vücuttan gelecek tehlikeleri durdurmak üzere de bir tür **Çin Seddi**'nin ardına (168 s).

“**Duesseldorf**'a gittim,” diye hiç beklemediğim bir cevap verdi Ruhan Bey (199 s).

Hicabi Bey'in öldüğünü düşünerek sevinçle geldim **Türkiye**'ye (200 s).

Ben babamla **İzmir**'e gidiyorum (204 s).

Erzurum, İstanbul, Beşiktaş, Anadolu, Laponya, Uludağ Üniversitesi, Bursa, Amerikan, Yunanlı, New York, Ankara, Erzincan, Tahiti, Siverek, Tibet, Paris, Hollywood, Üsküdar, Harem, İstanbul Boğazı, Kız Kulesi, Bremen, Yemen, İzmir, Duesseldorf, Türkiye, Çin Seddi... Romanda geçen yer adlarıdır.

Romanda belirli bir kurgu üzerine inşa edilerek oluşturulmuş yer adları:

Biliyorsun, akşama maç var Yaprak Sokak'la (16 s).

“Dağ Çileği Sokağı'na savaş açtık” (124 s).

Bu rotada devam edersek Paris Mahallesi'ne varırız (116 s).

“Bunu yanlarına bırakmayacağım ama,” dedi Ömer Cemal Bey Sokağı Kurtuluş Ordusu'nun küçük düşürülmüş komutanı (128 s).

Oradan motorla Beşiktaş'a, oradan da yürüyerek Balık Pazarı'nın arka tarafındaki Muhittin'in Yeri'ne kadar vardık (135 s).

Yaprak Sokak, Dağ Çileği Sokağı, Paris Mahallesi, Ömer Cemal Bey Sokağı, Muhittin'in Yeri... Romanda kurguyla oluşturulmuş yer adlarıdır.

Kişi Adları;

Ben Alper Kamu... (7 s).

Benden, evde Shostakovich dinleyen benden, “kestane, gürgen, palamut” diye yırtınmam bekleniyordu (8 s).

Dostoyevski, Oğuz Atay ve çerez niyetine de Nietzsche (11 s).

Elinize sağlık Nermin Teyze (16 s).

Nietzsche'nin üst insanını andıran bir yanları var (20 s).

Bazıları bu ikisini Atatürk ile İnönü'ye benzetir (27 s).

Kay adlı oğlan ile Gerda adlı kız... (32 s).

Deli Ertan kanlı ellerini ileriye uzatmış üzerime doğru koşuyordu (36 s).

Sen ne dediğinin farkında mısın **Adem**? (41 s).

Büyüğü **Semi**, küçüğü **Rebi** (42 s).

Cidden çok sohbet ederlerdi bakkal **Yakup** ile rahmetli (43 s).

Gazanfer'in ismini vermeli miydim acaba? (45 s).

İşin doğrusu, **Erkin** ile **Koray** ya da **Zafer** Abi de bu tanıma pekâlâ uyuyordu (45 s).

Neden karısı **Sevim** Teyze değil de **Hasan** Amca? (47 s).

Çıkmadan önce **Onur Çalışkan** babama sessizce bir şeyler söyledi (46 s).

Kansız Celal farkını ortaya koydu tabii (49 s).

Russel Paradoksu bize her şeyin hiçbir şeyin içinde yer aldığını açıkça gösteriyor (57 s).

Kısım şefi Sedat Bey'i pencerenin kenarına sıkıştırmış, ona hararetle neden **Sean Conney**'in üzerine James Bond gelemeyeceğini anlatıp duruyordu (58 s).

Anlamsız bir hiperaktivite içindeki tek kişi, annemin oda arkadaşı **Süreyya Bey** idi (58 s).

Descartes'i düşünüyorum gözlerim kapalı (59 s).

Bir şey istersen **Kerim**'e haber ver (60 s).

Hey gidi koca **Marx**, diye geçti aklımdan... (62 s).

“**Walter Matthau**,” dedim (69 s).

Çıka çıka **Metin Bilgin** çıktı karşımıza (74 s).

Ayaklarını masanın üzerine uzattı **Mike Hammer** havalarında (75 s).

Ama ben sersemce bir, hadi mutluluk demeyelim de memnuniyet içinde, ıslıkla büyük Çin klasik müzik sanatçısı **Wu Zhao-Ji**'nin *İlkbahar Sesleri* adlı eserinden bir kuple çala çala yürüyordum (76 s).

“Yolu takip et, Firdevs Aile Mezarı’nın yanından devam et, Şimşirlerinkini görünce karşıya geç yürü **Halis Deveci**’ninkinin üstüne çık bak, görürsün” (78 s).

Hamlet Abi bir süre düşünceli gözlerle bu kurukafayı süzdü (79 s).

Sartre haklıydı (81 s).

Ayyaş **Afrodit**! (86 s).

Yeşim! (91 s).

Yeniden doğmuş **Rasputin** (97 s).

“Biraz **He-Man**’e benziyor muydu?” (106 s).

Gazete promosyonu birkaç **Agatha Christie** polisiyesi... (107 s).

Lime lime olmuş bir **Jean-Jacques Rousseau** (107 s).

Vehbi Durmuş (107 s).

Cinayet hakkında edindiğim bulguları değerlendirerek ve **Händel** eşliğinde çeşitli intihar fantezileri kurarak (110 s).

Kendi halinde bir adamdır **Ruhan** (112 s).

Mesela bizim **Cevahir** vardı köyde... (113 s).

Belki **Baudlaire**’i çok sevdikleri içindir (116 s).

Gözlerindeki pırıltıya bakılırsa adamımız, **Mazhar Osman**’ın psikiyatrik sınıflandırmasında zırzır deli grubuna girenlerdendi (120 s).

Kansız, **Cemalettin**, **Burhan**, **Hakan**, **Yüksel**... (124 s).

Başlarında da şu **Sefa** denen piç kurusu vardı (126 s).

Zenon paradoksunu, kadınları, geleceği... (131 s).

Bir gün **Gauguin** gibi basıp Tahiti’ ye gider diye umut ediyordum ama boşunaydı (132 s).

Pelin, suratında her zamanki donuk sırtıyla televizyon üstündeki yerinden bizi izliyordu (132 s).

Bilhassa, vitaminleri kaçmasın diye üstüne bir tabak kapatılmış duran salatanın insanda yarattığı haleti ruhiye ile kıyaslandığında **Genc Werther**’in çektikleri bir fars olmaktan öteye gidemezdi (132 s).

Kız Tevfik lakabıyla tanınan ve bir gün öldüğünde Bafra Sigaraları’nın yüzde elli civarı pazar payı yitireceğini zannettiğim dişsiz zat-ı muhterem... (136 s).

Yurdakul! (138 s).

“Haydi bakalım,” diye kaldırdı rakısını **Tahtakafa** (140 s).

Biber yedikten sonra su içersem ağzımın daha fena yanacağı, bazı böceklerin sopayla dürtüklendiğinde top gibi yusuvarlak bir hale geldiği, efsanevi Beşiktaşlı oyuncu **Şükrü Gülesin**’in kornerden onlarca gol attığı ve “soldier” kelimesinin İngilizce’de asker anlamına geldiği hep ondan öğrendiğim gerçeklerdi (137 s).

“Sucuk” diye saçmasapan bir laf etti **Mecit** (139 s).

“Amma palavracısın lan Mecit,” dedi **Amcabey** (140 s).

“**Oksana**,” diye inledi (140 s).

Ayşe diye bir kıza tutulmuştum (144 s).

Ben kaçıyorum, **Muhittin**’e söyleyin benim hesabı yazsın (146 s).

Küçük bir **Sadri Alışık** gibi konuşuyordum (147 s).

Haftalarca çılgın gibi **Milena**’dan mektup gelmesini bekleyen sonra beklediği mektup postadan çıktığında da onu açma işini durmadan geciktiren **Kafka** gibi duyumsuyordum kendimi (150 s).

Bu **Öztürk, Öztürk Serengil** olamaz mıydı? (157 s).

“Düşmanlar deniz kadar/ Bizim gemimiz hani?” dedi şimdi de **Sezar** gibi (160 s).

Sonra *Senede Bir Gün* filmindeki **Kartal Tibet** gibi arkamı döndüm (161 s).

“Hiç kimse gerçeği bir örnekle açıklayamamıştır; **David Hume** bile (164 s).

“**Aşil**’in dilaltı!” diye ünledim (168 s).

Leibniz’in, dev bir beyin inşa etsek ve içine girip baksak tüm göreceğimiz bazı mikrokimyasal işlemler olur, o beyinde ne düşünüldüğünü, ne hissedildiğini asla anlamayacağız savının doğruluğunu bizzat yerinde gördüm (169 s).

“Kişiliğinde **Orson Welles**’ten bir şeyler barındırıyorsun” (170 s).

Duygu Fırtına beni hiçbir zaman bir erkek gibi görmemişti, oysa bu ENA’nın hayatta görüp görebileceği tek erkek bendim (177-78 s).

Tabii ki bir yandan da arkadaşım- ya da gizli hayranım- **Lucifer**’in kulağıma fısıldadığı tavsiye doğrultusunda bir plan hazırlayarak (182 s).

Dördüncü katta inip kararlılıkla hedefime yöneldim ve kapıyı falan vurmadan Genel Müdür **Erdoğan Ş. Baykurt**’un odasına daldım (184 s).

Söz konusu dangalağın adı **Tuğrul Tanır**’dır (185 s).

Mutullah Amca cinai gözlerle Erdoğan Bey’in üzerine eğilip kravatına asıldı (187 s).

Necla Hanım kocasının kendisine çektirdiği işkencelere son vermek için üçüncü kattan aşağı atladığında ölmemişti (189 s).

Müteşebbis **Rodin** girişte durdu... (200 s).

Alper Kamu, Shostakovich,, Dostoyevski, Oğuz Atay, Nietzsche, Nermin Teyze, Adem, Kay, Gerda, Deli Ertan, Atatürk ile İnönü, Şemi, Rebi, Yakup, Gazanfer, Erkin, Koray, Zafer, Hasan, Sevim, Onur Çalışkan, Kansız Celal, Russel, Sean Conney, Walter Matthau, Süreyya Bey, Descartes, Kerim, Marx, Metin Bilgin, Mike Hammer, Wu Zhao-Ji’nin, Halis Deveci, Hamlet Abi, Sartre, Afrodite, Agatha Christie, J.J. Rousseau, Vehbi Durmuş, Händel, Ruhan, Baudlaire, Cevahir, Mazhar Osman, Cemalettin, Burhan, Hakan, Yüksel, Sefa, Zenon, Gauguin, Pelin, Tahtakafa, Kız Tevfik, Yurdakul, Mecit, Şükrü Gülesin, Amcabey, Genç Werther, Oksana, Ayşe, Muhittin, Sadri Alışık , Milena, Kafka, Öztürk, Öztürk Serengil, Sezar, Kartal Tibet,

David Hume, Aşil, Leibniz, Orson Welles, Duygu Fırtına, Lucife, Erdoğan Ş. Baykurt, Tuğrul Tanır, Mutullah Amca , Rodin, Necla Hanım... Romanda geçen kişi adlarıdır.

Eserde geçen özel gün, dil, din, eser, takım ve marka vb. adlar aşağıdaki örneklerde verilmiştir:

Anneler Günü yaklaşırken...(9 s).

Bana **Pamuk Prenses**, **Hansel ile Gretel** falan gibi hep bildiğim, aptalca masallar anlatırdı (12 s).

Oya ile Kaya adında bir *kitap müsveddesi* (14 s).

“Sana **Karlar Kraliçesi**’ni anlatmış mıydım? (31 s).

Nirvanaya_ulaşmış bir **Zen Budistinin** saf mutluluğuyla gülümseyen bu insan evladını tanıdığım anda da ayaklarımı altındaki bulut bir anda çekildi... (92 s).

“Peki ya sen **Küçük Prens**?” (172 s).

Çok eski basım bir **Pardayanlar** serisinden üç kitap (107 s).

Lime lime olmuş bir Jean-Jacques Rousseau: **Emil Yahut Terbiyeye Dair** (107 s).

Vehbi Durmuş: **Durak Köyü Gelenek**, **Görenek**, **Atasoyları** (107 s).

Belki Hicabi Bey’ den Nefret Edenler Kulübü üyeleri, bir araya gelip **Sark Ekspresi’nde Cinayet** modeli bir törenle kesmişlerdi rahmetlinin gırtlığını (113 s).

“Kâbuslar Ülkesi’nin **Peter Pan**’ı...(182 s).

Babam ile beni ise biraz daha kibarca sayılabilecek bir biçimde, eski model bir **Renault**’dan (37 s).

Kendisini tam tahmin ettiğim gibi dükkânının önünde günlük rekreatif ritüelini gerçekleştirirken, yani **Toyota Corolla** markalı yeşil otomobilini yıkarken buldum (110 s).

Postalımı öfkeyle bir kenara fırlatıp annemlerin yatak odasına gittim ve içinde kağıt kalemlerin durduğu otuz yıllık **Air France** çantasını gardırobun altındaki yerinden çekip çıkarttım (71 s).

Kız Tevfik lakabıyla tanınan ve bir gün öldüğünde **Bafra Sigaraları**’nın yüzde elli civarı pazar payı yitireceğini zannettiğim dişsiz zat-ı muhterem... (136 s).

İmam, belki **Arapça**’ya çok yakışan ama **Türkçe**’de kulağa son derece abes gelen vurgularla süslü konuşmasını tamamladıktan sonra... (79 s).

Talebeydi bu eskiden **Güzel Sanatlar Fakültesi**’nde (112 s).

Belasını arayan **Budist** bir savcıyla karşı karşıyaydık demek ki (116 s).

Burası **Rum Meyhanesi** değil (138 s).

Çünkü pencereden bakarken, komşunun mendebur oğlunun sokakta olduğunu ve **Bremen Mızıkacısı**’nı onun da gördüğünü fark etmiş (153 s).

Don Quijote ve Sancho olabilirdi (157 s).

Ya da **Leyla ile Mecnun** (157 s).

Tom ve Jerry (157 s).

Dünyayı **Romalılardan** kurtardığımız bir başka bir serüvenimizde bazı kölelere ya da Sezar’a-bilmiyorum hangisi- kükrüyordu böyle... (160 s).

“Kıymadın,” diye coşkuyla müjdeledi Öztürk bu kez **İslâm**’ın kurulduğu günlerde yaşamış bir tatlı ihtiyarcık gibi (162 s).

“Bana geçmişiyencede en karanlık kâbus anlamına gelen **Castratus** diye hitap ederler evladım”... (170 s).

“O kadar da değil dedi,” **Amazon** ENA (177 s).

İkiyüzelli bin **Türk Lirası** değerinde alelade bir puldu (183 s).

Hani beni şerefli **Osmanlı Tarihi**’nden imtihan ettiğiniz gün (185 s).

“Sen **Azrail**’sin” (194 s).

Tanrı’nın kullarına güven ve sevgi hissettirmek için seçtiği insanlardan değildim ben (194 s).

Dördüncü Haçlı Seferi sırasında (65 s).

Kahrolası **Sfenks**'in düğümünü çözmüştüm (65 s).

Hicabi Bey o gün **Cuma**'ya müteakip kılınacak cenaze namazının ardından toprağa verileceği ilan edilen sayfanın hemen karşısındakinde, insan kopyalamanın an meselesi olduğu bildiriliyordu (66 s).

Sen olmazsan **Kaos Teorisi**'ni kim açıklar bana (67 s).

Grubun adı bu: **Afakanlar**! (84 s).

Ancak dakikalar ilerleyip de **İblis** herhangi bir harekette bulunmayınca kafamı kaldırıp ona baktım (100 s).

Tasarımlar ve Duygu Değeri Açısından Özel Adlar başlığı içerisinde özel adlar 4 alt başlığa ayrılmıştır. Toplam 164 özel isim örneği tespit edilmiştir.

Anneler Günü, Pamuk Prenses, Hansel ile Gretel, Oya ile Kaya, Karlar Kraliçesi, Zen Budisti, Küçük Prens, Pardayanlar, Emil Yahut Terbiyeye Dair, Durak Köyü Gelenek, Görenek, Atasoyları, Şark Ekspresi'nde Cinayet, Peter Pan'ı, Renault, Toyota Corolla, Air France, Bafra Sigaraları, Arapça, Türkçe, Güzel Sanatlar Fakültesi, Budist, Rum Meyhanesi, Bremen Mızıkacısı, Don Quijote ve Sancho, Leyla ile Mecnun, Tom ve Jerry, Romalılardan, İslâm, Castratus, Amazon, Türk Lirası, Osmanlı Tarihi, Azrail, Tanrı, Dördüncü Haçlı Seferi, Sfenks, Cuma, İblis, Afakanlar, Kaos Teorisi... Romanda geçen diğer özel isim ve isim gruplarıdır.

4.5.7. Yan Anlam

Bir kelimenin temel anlamı dışında akla gelen anlamına yan anlam denir. Yan anlam, zaman içerisinde, kelimenin temel anlamındaki esas ilgisini kaybetmeden, o kelimenin ortak yönleri ile bağlantılı olarak ortaya çıkar. Bu sebeple yan anlamı olan bir kelime, tam olarak temel anlamından bağımsız bir halde değildir.

“Yan anlam terimi, Latince *connotore* kelimesinden türetilmiştir. İşaretlemek ile kelimelere bağlanan diğer kültürel anlamlara atıfta bulunmaktadır. Bir kelimenin yan anlamı ona bağlı sembolik, tarihi ve duygusal konuları içermektedir” (Berger, 2004, 16).

Kelimenin temel anlamı yanında kullanıma bağlı olarak kazandığı yeni anlam(lar): Baş kelimesinin asıl anlamı dışında «bir topluluğu yöneten kimse, lider», «bir şeyin başlangıcı (ay başı, yıl başı, satır başı) », «temel esas» (her işin başı sağlıktır), «bir şeyin uçlarından biri»

(yolun iki başı), «tane, sayı» (iki baş sarımsak, üç baş inek, altı baş aile), «bir şeyin yakını veya çevresi» (ocak başı, havuz başı, mangal başı) vb. pek çok yan anlamı vardır (Korkmaz, 1992, 169).

Bir sözcüğün temel anlamında sonra anlattığı, çağrıştırdığı ikinci derecedeki anlamına yan anlam denir. Bir göstergenin temel anlamı haricinde ifade ettiği her şey yan anlam terimiyle ifade edilir (Akşehirli, 2004, 50).

“Yan anlamlar serbest çağrışım özelliğine sahiptir ve bilinçli olmayan bir mantık sisteminden geçerek anlama sahip olurlar. Diğer yandan, aynı durumlar altında olsa bile bir kelimenin yan anlamı bireyler için farklı yan anlamlar çağrıştıracaktır” (Barut ve Odacıoğlu, 2018, 940).

Dilin temel niteliklerinden biri, herhangi bir sözcüğün kendi içerisinde pek çok anlama sahip olmasıdır. İnsanoğlu, dilin bu özelliğini sözcüklerin zamanla daha etkili, daha somut, daha kolay dile getirilebilmesi ve yakın olduğu başka sözcüklere dayanarak açıklaması için kullanmıştır. Bu da sözcüklerin özellikle deyim aktarmaları yoluyla yeni anlamlar kazanmasını sağlar (Aksan, 2020, 74).

Günümüzde en çok kullanılan fiillerden biri olan *almak* kelimesinin 40, *çekmek* kelimesinin 30’dan çok yan anlamı ve kullanım alanı bulunmaktadır. Bu olay kimi bilim adamları tarafından kelimelerin dil içinde sağlıklı bir konumda olduğunun işaretidir (Aksan, 2020, 76).

Eserde geçen örnekler:

Onlar kurtlarını dökerken sadece ben ve birkaç sersem kız, elişi masasının **başına** geçiyorduk (9 s).

İşin kötüsü kadın katılımcı ders işleme metoduna **kafayı** takmıştı...(8 s).

Derken saat bir sularında telefon **uzun uzun** çaldı... (14 s).

Hakan ilkokula başlamıştı ve var gücüyle okuma yazmayı **sökmeve** çalışıyordu (14 s).

Aldım elime bir kurşun kalem, başladım metni rastgele **doğramaya** (16 s).

Sürekli bir şeyler konuşur ve neredeyse her sözcüğün ardından bir kakhaha **patlatırlardı**... (17 s).

“Pes” dediler, ben de kalktım **tepelerinden** (19 s).

Ama hem ev kiralari daha uygun hem de iş yerine daha yakın diye Anadolu yakasında bir ev **tutmuşlar** (27 s).

Hepsi kaderin **elinde** oyuncak olmuş eski arkadaşlarıyla görüşmeye (28 s).

Gidip televizyonun karşısındaki kanepeye **cöktü** (28 s).

Sokak lambaları **yanmıştı** (28 s).

Derin bir soluk aldım (28 s).

Ayak sesleri de **kesilmişti** (30 s).

Yerde, sehpanın **ayaklarından** birinin yanında duran ekmek bıçağıyla (36 s).

Kadın da bir gün elinde bir tabancayla herifin odasına **dahivermiş** (39 s).

Hemşirenin canını kurtaramamış ama **yüreğini** görmüştür çaresiz (39 s).

İşin içine gereksiz yere Alev Abla’yı **karıştırmayı** istemiyordum (40 s).

Onur Çalışkan parmaklarını saçlarının arasından geçirerek **derin** bir soluk aldı (42 s).

Onur Çalışkan düşünceli bir havayla bana **döndü** (43 s).

İlle şansımı zorlayacağım ya, “Zararsız delilerdir ikisi de,” diye **ekledim** (44 s).

Öyle, kendi kendine konuşup havalara baka baka **dolanır** durur (44 s).

Derin bir nefes aldıktan sonra... (57 s).

Odada yalnız kalınca masanın üzerindeki kâğıt parçalarını çöpe atıp rutubet kokulu havayı **derin derin** çektim içime (60 s).

Hicabi Bey’in tıraşlı ensesi **kanepenin sağ başına** dayanmıştı (36 s).

Göz ucuyla sağ elini kaldırdığını gördüm (25 s).

Doğrusu bunların hikâyesi bana da **dokundu** azıcık (27 s).

Öte yandan, o anda kuşkuları Deli Ertan'dan biraz olsun uzaklaştıracak başka bir yol gözükmüyordu (45 s).

Erdoğan Bey masanın başına geçip kâğıdı bir çekmeceye attı (63 s).

Ara sıra servise veriyorlardı onu fazla boş kalmasin diye (59 s).

Acele edersem Hicabi Bey'e karşı son vazifelerini ifa eden korteji yakalayabilirim diye düşünerek daldım ölümler halkının topraklarına (76 s).

Tepesinde biriken yaşlı karılar kolonya kıyamet onu kendine getirme çalışmalarına başladılar (80 s).

Yıkanacak çamaşır, çözülecek bulmaca kalmayınca annem hep birlikte karşı yakada oturan Gönül Teyzelere misafirlğe gitme fikrini ortaya attı (82 s).

Kadınlara yakışır incelikte bir iş bilirlık (83 s).

Sonra kan çanağına dönmüş korkulu gözlerini benimkilere dikti (90 s).

Kafam karışıkta anlayacağınız (92 s).

Bir haftada ikinci kez benzettiğim Gazanfer, gözünü her anlamda kan bürümüş bir halde odunluğun tepesine tırmanmış, üzerime doğru geliyordu (94 s).

“Mezarlıkta başın çok kalabalıktı konuşamadık,” dedim dizime pansuman yaparken ayaklarıma kapanmış gibi duran koca adamın tepeden kelleşmeye başlamış kafasına (105 s).

Böylece konuyu bilmeyen herkesin kafasında bu büyük pislğin bir tecavüz vakası olduğu fikrini uyandırmayı başardı (126 s).

Kral geçmişiyenin görüntüsü ortalama bir böcek korkutuculuğundadır, fazladan pelerini, tacı ve elinde de asa yerine üç dişli bir çatal taşımaktadır (170 s).

Dediğini yapmak için telefonun başına gittim (106 s).

Merhumun pek gelişmiş bir okuma zevkine sahip olduğunu tahmin etmiyordum ama yine de kitap sırtlarına bir göz gezdirmeye başladım (107 s).

Ay başında öderiz (111 s).

Şöyle bir kulağıma **çalınmıştı** konuşmaları (114 s).

Göz **deliğinden** de bir halt gözükmüyordu (134 s).

Oturduğum koltuğun yanı **başında** bir sehpa, sehpanın üzerinde de Hicabi Bey'in evinde gördüğüm porselen eşek biblosunun ördek versiyonu duruyordu (151 s).

Alev Abla elinde sehpanın kırık **bacağı** tepemizde bitivermişti (154 s).

Böyle günlerde genellikle olduğu gibi yataktan telefonun zırlıtısıyla **kopabildim** (181 s).

Planım en ince ayrıntısına kadar hazır olduğunda şişkonun çektiği acıların sürmesine aldırış etmeden televizyonu kapattım ve tekrar telefona **sarıldım** (182 s).

Mutullah Amca cinai gözlerle Erdoğan Bey'in üzerine eğilip kravatına **asıldı** (187 s).

En büyük etkiyi yaratmak için olayları hangi sırayla, hangi özel sözcükler **süsleyerek** anlatacağıma dair bir sürü kurgu dönüp dolaşıyordu kafamda (195 s).

Yan anlam başlığı içerisinde 50 yan anlamlı kelime örneği tespit edilmiştir. Yan anlamlı örnekler ile dilde yer alan bazı kelimelerin anlam yönünden nasıl birbirinden ayrıldığı ortaya koyulmuştur.

Yan anlam konusunda genel olarak temel anlamlı sözcüklerin yan anlamları verilmiştir. Baş sözcüğü, bir nesnenin yanı, etrafı anlamıyla kullanılmıştır. Kafaya takmak, bir şeyi çok fazla düşünmek anlamıyla kullanılmıştır. Uzun sözcüğü, çok uzun süren, devam eden anlamında kullanılmıştır. Sökmek sözcüğü, okumak anlamında kullanılmıştır. Doğrama kelimesi, bir metni parçalarına ayırmak anlamında kullanılmıştır. Patlatma kelimesi, çok fazla kahkaha atmak anlamında kullanılmıştır. Tepe kelimesi insan veya hayvan kafasının üst kısmı anlamında kullanılmıştır. Tutmak kelimesi, kiralama anlamında kullanılmıştır. Çökmek sözcüğü, insanın kendisini bir yere bırakması, yığılması anlamında kullanılmıştır. Yanmak kelimesi, aydınlatma araçlarının kapalı haldeyken açık hale gelmesi anlamıyla kullanılmıştır. Derin sözcüğü, kuvvetle nefes alıp geri verme anlamında kullanılmıştır. Kesilmek sözcüğü, herhangi bir sesin bitmesi anlamında kullanılmıştır. Ayak sözcüğü, bir nesnenin dik durmasını sağlayan parça anlamında kullanılmıştır. Dalıvermek sözcüğü, hızlı bir şekilde içeri girmek anlamında kullanılmıştır. Karıştırmak sözcüğü, bir kimseyi bir olay içine

çekmek anlamında kullanılmıştır. Dönmek kelimesi, bir tarafa doğru yönelmek anlamında kullanılmıştır. Ekleme kelimesi, kişinin söylediklerine başka şeyleri de ilave etmesi anlamında kullanılmıştır. Dolanmak kelimesi, insanın kendince gezmesi, dolaşması anlamında kullanılmıştır. Yol sözcüğü, seçenek anlamında kullanılmıştır. Dokunmak kelimesi, insanı duygulandırması anlamında kullanılmıştır. Boş kelimesi, işsiz anlamıyla kullanılmıştır. Yaka kelimesi, semt, mahalle anlamında kullanılmıştır. İncelik, bir davranış biçimi olarak kibar, nazik anlamlarına kullanılmıştır. Kafası karışık olmak, insan psikolojisi için çıkmaz durumda olup ne yapacağını bilememek durumlarını anlatmaktadır. Diş sözcüğü, bir nesnenin üzerinde bulunan çıkıntılı bölüm anlamında kullanılmıştır. Sırt kelimesi, kitaplarda kapalı olan açılmayan kısımlar için kullanılmıştır. Kopmak kelimesi, olduğu yerden ayrılma anlamında kullanılmıştır. Sarılmak, kelimesi sıkıca tutmak, bırakmamak anlamında kullanılmıştır. Asılmak, eller ile bir şeyi sıkıca tutup çekmek anlamında kullanılmıştır. Süslemek, sözlü bir düşünceyi daha güzel hale getirmek anlamında kullanılmıştır.

4.5.8. Mecaz Anlam

Mecaz anlam, bir kelimenin temel anlamından tamamen uzaklaşarak farklı bir anlama bürünmesidir. Bu sebepten temel anlamından sıyrılarak bağını koparan kelime insan zihninde yepyeni bir anlam ve çağrışım uyandırır. Örneğin, “*Ayşe bana ağır konuştu.*” Cümlesinde ağır kelimesi “tartıda çok gelen” anlamında değil, “kırıcı” anlamında kullanılmıştır.

Demirci mecaz anlam için şu tanımlamayı vermiştir: “Kelimelerin gerçek anlamdan iyice uzaklaşıp kazandığı yeni anlamdır” (Demirci, 2017, 225).

Mecaz anlam da çoğu zaman olduğu gibi benzetme sanatından hareket edilerek yapılmaktadır. Mecaz anlamın edebiyat açısında bir değeri vardır. İstiare, kinaye, teşbih gibi edebî sanatların kökeninde mecazlı söyleyişler bulunmaktadır (Demirci, 2017, 225).

Eserde geçen örnekler:

Neyse ki asosyallığım ve ara ara içimde kopan fırtınaları dışa vuran mimiklerim sayesinde öğretmen benim bir zihinsel özürlü olduğuma hükmetti ve **düştü** yakamdan (8 s).

Bir türlü ısinamadım anaokuluna (8 s).

İşin kötüsü kadın katılımcı ders işleme metoduna kafayı takmıştı... (8 s).

İki saatlik öğle uykusu da cehennem azabından farksızdı (8 s).

Ayrıca susuzluktan geberiyordum (8 s).

Sonra çocukların en çok bayıldığı faaliyete, oyun oynamaya geliyordu sıra (9 s).

Oyun odasının kapısı açılınca çocuklar gerçekten göz alıcı rengârenk tuğlalar, toplar, arabalar ve daha bir sürü oyuncakla dolu odaya saldırıyorlardı (9 s).

Onlar kurtlarını dökerken sadece ben ve birkaç sersem kız, elişi masasının başına geçiyorduk (9 s).

Sonuçta kolye yapmayı kıvıramayan tek çocuk bendim (9 s).

Yemek masasının en dibinde, duvar kenarında oturuyordum ve bana uzatılan torpilli su bardağına uzanamıyordum bir türlü (9 s).

Avıyı ittirip tuvalete kaçtım (10 s).

Annem derhal başka bir anaokuluna gönderilmem fikrini ortaya attı (11 s).

Bir devlet memurunun eti ne budu ne? (11 s).

Evde ayakaltında dolaşıp işime burnunu sokan insanlar yokken geçirdiğim sonraki iki üç hafta hayatımın en iyi günleriydi diyebilirim (11 s).

Şaka yapıyorum canım, sıki adamdır Posbıyık (11 s).

Öğleden sonralarımı ise ya sokakta arkadaşlarla takılarak ya da divanın altında geçiriyordum (11 s).

Ben beş yaşına geldim diye oturmuş karalar bağlarken, bunu bir kutlama havasına soktukları için annemle babama fena bozulmuştum (11 s).

Annem yarım ağızla mahalle arkadaşlarımı da çağırabileceğimi söylemişti... (12 s).

Belki bir de, sızılı gözlerinde hep yıldızlar kaydığı için (12 s).

Artık bunaltıdan **patlama** noktasına gelmiştim ki... (13 s).

Aslında çalışanlarının davetlerine gitmeye **gönül indirecek** bir tip değildir Müdür Bey (13 s).

Bunları anlatırken iki lafının arasına bir yaranma sözcüğü **sıkıştırmayı** da ihmal etmiyordu tabii (14 s).

Büyük hayal **kırıklığına** uğramıştı (15 s).

Sıkıntıyla içini **çekt**i (16 s).

Hemen **yumuldum** önüme konan tabağa (16 s).

Aldım elime bir kurşun kalem, başladım metni rasgele **doğramaya** (16 s).

Hakanlardan çıktıktan sonra Güzelyayla Apartmanı'na **uzandım** (17 s).

Sürekli bir şeyler konuşur ve neredeyse her sözcüğün ardından bir kahkaha **patlatırlardı** (17 s).

Gülmek, **hayatla yüzleşmekten** korur onları (17 s).

Celal, **kemik torbası** derler ya, işte o türden bir çocuktur (17 s).

Kansız da motosiklet **hastasıdır** (18 s).

Aleti kurcaladığı için epey sopa **yemişliği** vardır (18 s).

Kolundan tuttuğum gibi yere **yapıştırdım** serseriye (19 s).

Doğalgaz tesisatı döşenmeden önce apartman sakinlerinin kömürlük olarak kullandığı iki metre yüksekliğindeki bu yapının tepesinde de az **dökmemişizdir** kurtlarımızı (18 s).

Ellerinden kurtulup bir defa daha **benzettim** adileri (19 s).

Maç başlar başlamaz **yemiştik** golü (22 s).

Onlara göre dövüşürken Gazanfer'in gözü öyle bir **dönüyordu** ki... (23 s).

Birkaç kez içinde benim de bulunduğum gruplara **bulaşmışlığı** vardı ama hiç teke tek zıtlaşmamıştık (23 s).

Gazanfer iki yanında iki itiyle çıkagelince Burhan hemen oyunu **kesip** eline aldı topu (23 s).

İçim içimi **viyordu** (24 s).

Piç kurusu bir bir arkadaşlarımı harcıyordu ve ben elim kolum **bağlı** onu seyrediyordum (24 s).

Bir şey söylemesine fırsat vermeden, “Al o zaman dedim” ve futbol topunu burnunun üstüne **çaktım** (24 s).

Gazanfer hepimizi biraz daha **kalavlayıp** gittikten sonra ayakta kalanlar etrafımızda toplandı (25 s).

Ayrıca Gazanfer’in burnunu kanatmam hepsinin **yüreğinin yağlarını eritmisti** (25 s).

Yiveceği kuduz iğneleri de cabasıydı (26 s).

Tabii onun için de en kötüsü, tüm yaptıklarının Gazanfer’in **yanına kâr kalacağını** bilmekti (26 s).

Yemekte babamın **suratından düşen bin parçaydı** (26 s).

Zamanında Beşiktaş’ın **altını üstüne getiren** Selaltı Sokağı çetesi’nin değişmez üyesi ve babamın kan kardeşi Öztürk (27 s).

Hayatı **kaymıştı** (28 s).

Yandaki dairenin balkonuna **göz attım** (28 s).

Aniden kendimi dışarı atma isteğiyle dolup **taşmıştım** (28 s).

Mahallede **in cin top oynuyordu** (29 s).

O ara ayak sesleri **çarptı kulağıma** (29 s).

Kafamı o yöne çevirince ince uzun bir siluetin bizim sıradaki apartmanlardan birine **daldığını** gördüm (29-30 s).

Ayak sesleri de **kesilmişti** (30 s).

Galiba **açmıyordu** muhabbetim bu kızı (31 s).

Doğrusu pek masal dinleyecek **havada** değilim (31 s).

Belki benim de yolumu **gözleyen** hoş sürprizler vardı (31 s).

Dünyayı bir kez görenler anında **taş kalpli**, berbat insanlar oluverirlermiş (32 s).

Doğrusu bunlardan birinin hikâyesi bana da **dokundu** azıcık (33 s).

Fakat büyücü kadın büyücü kadın Gerda'nın o **angut** Kay için kendisini terk etmesinden hâlâ çok korkarmış (33 s).

Yer misin yemez misin gibilerinden (34 s).

Haliyle, Kay'ın fena halde tadı **kaçmış** (34 s).

Cesaretimi **toplavıp** eve girdim (35 s).

O anda bir tablo aynı dairenin camını **tuzla buz ederek** aşağı indi (35 s).

Kanım **donmuştu** (36 s).

O gün ikinci defa kefeni **yırtıyordum** (36 s).

Savcı gece yarısı pat diye **düşüp** bilgi almak isterse zor durumda kalmayalım (38 s).

İyilerin dostu, kötülerin amansız düşmanı gürültülü bir şekilde boğazını temizleyip, “Kaç yaşındasın sen?” diye sordu bana **sertçe** (39 s).

Babam **bıyık altından** güldü (39 s).

Halk kahramanını bu denli telaşlanmasına yol açan genç ve **havalı** polis, başıyla hepimizi selamlayarak masasına yöneldi (40 s).

Yalnız Hicabi Bey'in evinden aşağı eşyalar **yağmaya** başladığında kapının önünde tek başıma oturduğumu söyledim (40 s).

“Dört bir yenildi Beşiktaş.” diye yanıtladı komiser yardımcısı **bir karış** suratla (40 s).

İşime **burnunu sokanlardan** hoşlanmam (41 s).

Nasıl da hemen **satıvermişti** bizi güç ve cesaretin timsali (41 s).

Ama **paçayı** o kadar kolay kurtaracağa benzemiyordu amirinden (41 s).

Rebi Abi hayatta tanıdığım en **sivri zekâlı** insandı (42 s).

Bu Deli Ertan'ın Hicabi Bey'e **diş bilemesine** sebep olacak herhangi bir şeyi biliyor musun? (43 s).

Birkaç kez Ertan'ı **fırçaladığını** hatırlıyorum ama Hicabi Bey herkesi **fırçalardı** zaten (43 s).

Çok **ağır işitirdi** kulakları Hicabi Bey'in (43 s).

Vereceğim ifadenin sonuçları **yıldırım hızıyla** geçti kafamdan (45 s).

İşte **zurnanın zart dediği vere** gelmiştik (45 s).

Babam **atesli** polisi omzundan tuttu (45 s).

Birşeyler öğrenmek istiyorsanız ona daha **yumuşak** davranmalısınız (46 s).

Şehirden ayrılmayın, çocuğa **göz kulak** olun falan türünden bir şeylerdi sanıyorum (46 s).

Ben **bittim** (47 s).

İçeride annemin babamı soru **yağmuruna** tuttuğunu işitebiliyordum (47 s).

Bütün duyularım **zıvanadan çıkmıştı** (47 s).

Özel bir hareketlilik göze **çarpmıyordu** (48 s).

Açıkçası Güzelyayla Apartmanı'na gitmeyi pek **gözüm yemiyordu** (48 s).

Hakan'a özel bir **selam çakmayı** da ihmal etmedim (49 s).

“Aman,” diye **kestim** sözünü (49 s).

Sen **uyuyorsun** (49 s).

Madem bir kere **yumurtladık** bari tadını çıkartalım diye düşündüm (49 s)

Çatlayacaktım havadan (49 s).

Hikâyenin Gazanfer'in **kulağına gitmesi** riskini göze alamazdım henüz (49 s).

“Onu benim de **aklım almıyor**”... (50 s).

“Deme yahu,” diye **atladı** sazan Hakan (50 s).

Rengin kaçtı birden (50 s).

Tutamadım kendimi, **bastım** kahkahayı (50 s).

Bizde ortam bir kez **sulandı** mı el şakalarının başlaması kaçınılmazdır (50 s).

Cemalettin'in **yüzünden düşen bin parçaydı** (50 s).

İçli içli çekti sümüklerini (50 s).

“Bunun manyak ağabeyi gelip **bozdu** oyunu” (51 s).

Birini ezme fırsatı bulduklarında nasıl da **parlıyordu** gözleri (51 s).

Günün en az **acı** verici biçimde öldürmeyi sağlayan mükemmel rutini bozmuştum (52 s).

Onu banyoya göndermekten ümidi **kesen** annem de kendine bir sandalye çekip ellerini kavuşturdu (53 s).

O yüzden **tuttum** çenemi (53 s).

Üzülme, bana **koymaz**, demeye dilim varmadı (53 s).

“Onu kullanmak da zor biraz dedim,” kendimi **tutamayarak** (54 s).

Sapı samandan ayırabilecek bir insan evladıyla karşılaşamayacak mıydım şu dünyada? (54 s).

Aklını biraz başına **toplasın** diye özellikle kullanmıştım o sözcüğü iki kez (54 s).

Kırılan kemiklerin, deşilen vücutların, kopan kafaların **bini bir paraydı**... (55 s).

İlerleyen saatlerde, babamın önerisiyle, kafamızı biraz **dağıtmak** için televizyonu açıp bir filme **takıldık** hep birlikte (55 s).

Endişe içinde, **acılı** konuğumuzun sinir krizine gireceği anı bekliyordum (55 s).

Rebi Abi epeyi **kaptırmış** görünüyordu (55 s).

Anlaşılan, sözlerim bir tür **aşı** etkisi yapmıştı onun üzerinde (55 s).

Tüm katliam sahnelerini büyük bir soğukkanlılıkla izlediği gibi, bir süre sonra katilin kimliği konusunda fikir **yürütme**ye bile başladı (55 s).

Bacakları divanın dışına **taşıyordu** (56 s).

Uykuya **dalmak** üzereydim ki bir ses duydum (56 s).

Sakinleştikten sonra gözlerini tavana **dikerek**, “Sadece bize değil,” diye mırıldandı (56 s).

Kırdığım kalbini bir şekilde onarmak istiyordum ama ne diyeceğimi pek bilemiyordum (56 s).

Dilimi **eşekarısı soksun** (56 s).

Kesin **atıyor** diye düşündüm (57 s).

Hazırdım dünyanın **canına okumaya** (58 s).

Radyodan gelen düşük volümlü, bayık şarkı ortamdaki hastalıklı atmosferi büsbütün **ağırlaştırıyordu** (59 s).

Çok az konuşur, konuşurken de kendisini bunu yapmak zorunda bıraktıkları için insanlardan nefret ediyor gibi bir **hava takınırdı** (59 s).

“İşin yoksa beraber dolaşalım dedim,” zavallıyı daha fazla **kıvrandırmamak** için (61 s).

O anda arkamdan **sinameki** bir ses yükseldi (63 s).

Gözlerinin yuvalarında **dört döndüğünü** kolormatik gözlük camlarına rağmen görebiliyordum (63 s).

Onur Çalışkan’ın o sevimli polis numaralarına **karnım toktu** (70 s).

Soğuk bir sesle... (70 s).

Gözleri **parlıyordu** (71 s).

Yok desem **yutmayacaktı**... (71 s).

Hakan antetli zarfa suratını **buruşturarak** baktı (71 s).

Odasına girdiğimde Onur Çalışkan'ın beni **taşkın** tezahüratlarla karşılayacağından korkuyordum ama öyle olmadı (73 s).

Buram buram otorite **fıskırıyordu** her tarafından (72 s).

Kabak da bizim başımıza **patlıyor** (74 s).

“Ya? Niye gitmiş peki?” diye sordum onunla aynı alaycı havadan **çalarak** (75 s).

Herhalde Metin Bilgin anasından emdiği sütü **burnundan getirmişti** (75 s).

Böyle şeyler için elini **kirletir mi** o? (76 s).

Yine aynı **havai** gülüş (76 s).

Laf aramızda, ölülerin buna **bozulacaklarını** hiç sanmıyordum (77 s).

O zaman küçük evladın suratının yemyeşil **kesildiği** görüldü, hatta bazılarınca boğazından kopan **kesik** bir inilti de işitildi (79 s).

Besbelli kucağında babasının cesediyle kabre girme düşüncesi zavallının aklını başından **almıştı** (79 s).

Neyse ki, Bakkal Yakup'un değerli yardımlarıyla babasını nihayet yerine başaran Şemi Abi gelip **cadıları** dağıttı (80 s).

Aklımdan geçen soruyu sorsam beni muhatap almayacağını tahmin ederek iddiacılık **damarına** oynamayı tercih ettim (81 s).

Enstrümanlarını **parçalamaktan** başka bir motivasyon taşımayan bir orkestra ile kıcını yırtarak, sözüm ona şarkı söyleyen bir herif tarafından üretilen bir tür vahşet müziği (84 s).

Sinirlerim **ayaklanıverdi** birden (85 s).

Para, pul, lüks içinde **yüzüyorum** (89 s).

Dört numaralı daireden çıktığımda başımda **kavak yelleri esmiyor** idiyse de, kendimle biraz gurur duyuyordum (92 s).

İçimden Onur Çalışkan’a **okkalı** bir küfür savurdum (94 s).

Melun koku, hayır, çiçeklerden gelmiyordu (98 s).

Tam bir çaresizlik içinde **cırpınırken** beliriveren bu umut, bacaklarıma ve ciğerlerime taze bir güç sağlamıştı (102 s).

Yalnız kendisine **kafa tutan** bir iki kişiye biraz daha ayrıcalıklı muamele yapıyor tabii (105 s).

“Zaten eninde sonunda hepimizin gideceği yer orası,” gibi beylik cümlelerle **kestirip attı** (106 s).

O ara gözüm sehpanın üzerindeki, duvara çakılmış iki raflı kitaplığa **takıldı** (107 s).

Bir daha da **doğrultamadı** belini (113 s).

Hayli içe **kapanık** yapıları vardı (116 s).

Bakalım altından ne **capanoğlu** çıkacak diye bekledim (117 s).

Boyundan büyük işler karıştıran bu çocuğun, **sağlam ayakkabı** sayılmayacak bir babası olsun (118 s).

“Beni iyi dinle oğlum,” dedi **sahte** bir şefkatle (119 s).

Derken kaldırımda oturan birkaç serserinin hayretle karışık bir mutluluk ifadesiyle bizi **süzdüğünü** fark ediverdim (119 s).

Kendimi bağlayacak bir palavra sıkımayayım diye son bir psikolojik **manevraya** girişmişti (120 s).

Tabii ben böyle numaraları **yemem** o ayrı (120 s).

Bilemiyorum; belki sadece güçlü ve ürkütücü olanla özdeşleşmeye ben de herkes kadar **teşneydim** (121 s).

Çocukları mahallede **hummalı** bir çalışma içinde buldum (124 s).

Suratından söylediklerimin hiç **aklına yatmadığını**, hâlâ birtakım aile resimlerini bedavadan bastırmaya çalıştığımı düşündüğünü anlayabiliyordum (129 s).

Bence işi kulak arkası ediyordu ama filmleri babasına verir korkusuyla **sıkıştırıramıyordum** da pis herifi (132 s).

Tam ikisinin de içlerindeki irini **akıtıp** biraz yatıştıklarını düşünüyordum ki, annem o sihirli sözcüğü cümle içinde kullanıverdi (133 s).

Öyle yakıcı sözcükler seçmeliydim ki, **buz tutmuş** yüreklerinin her bir kıvrımına nüfuz etsin... (133 s).

Tuhaf ama bu sözüm kavgayı bıçak gibi **kesti** (133 s).

Yurdakul yana yakıla, aniden polis baskın yapsa, patronu görse, biri şikâyet etse halinin nice olacağını anlatmaya çalışadursun sarhoşlar ordusundan kimsenin zavallıyı şuncacık **iplediği** yoktu (139 s).

Bu tasavvufi yaklaşım masadaki havanın bir an durulmasına yol açıtıysa da Tahtakafa muhabbeti eski **tavına** getirmekte gecikmedi (140 s).

Yakında **dünyaevine girecek** olmanın Mecit’i ciddi bir strese soktuğu belliydi (141 s).

Yani ben cinayeti çözeceğim diye kendimi **binbir** tehlikeye atayım, sonra katil pis bir meyhane köşesinde vicdan azabı krizine girip suçunu itiraf etsin (143 s).

Olur olmaz her şeye bağırır çağırır, **kalbini kırardım** annemin (144 s).

“Açtığı mevzuya bak **hayvan** herifin,” diye söylendi Amcabey (145 s).

Yüksel arkamdan, -muhtemelen hayli **tatsız**- bir şeyler söyleyip duruyordu ama hiç birini anlamıyordum (149 s).

Yanıt vermeden önce asabını iyice **bozmak** için dönüp ben de koridora baktım (151 s).

“Sen...” dedi Alev Abla o sahte gülücüğü suratında **donmuş** bir halde (152 s).

Bu kutlu haberin bizi böyle büyük bir sevince **itmesinin** nedenini alabilir miyim? (165 s).

Corpus colossum cennete ulaşmak için geçilecek **kıldan ince kılıçtan keskin** sırat köprüsünü simgelemektedir ve aşağısı kuşkusuz cehennemdir (169 s).

Litaratüre uygun olarak gözlerimde **şimşekler çaktı**... (171 s).

“Hayır,” dedi **soğuk** bir sesle (172 s).

Bunu söylerken ki gurur **şahlanması** dikkatinden kaçmamıştı (172 s).

Yüreğim **buz kesmişti** (174 s).

Yanına gittiğimde bana sarılacağını düşünüyordum oysa o bana karşı gayet kayıtsız ve **soğuk** gözüküyordu (175 s).

Bu sözleri **gevelerken** biraz mahcubiyet hissetmekten kendimi alamamıştım çünkü aklımdan sonsuza kadar orada onunla kalabileceğimi geçiriyordum (177 s).

Bal gibi biliyordum aslında (182 s).

Taş kesilivermişti müdür efendi (186 s).

Kahraman şoför Mutullah, “Kapa lan çeneni, şerefsiz!” deyip pis herifin suratına **okkalı bir tükürük** yapıştırdı (188 s)

Babası olacak **seytanın**, annesini kesinlikle ve kesinlikle bırakmayacağını, hatta **vediği** **herzelerin** ortaya çıkması korkusuyla çok daha korkunç işlere kalkışabileceğini biliyordu (191 s).

Nitekim, bu boyu uzun aklı **kısa** evladın her şeyi son anda mahvetmesine ramak kalmıştı (191 s).

Annesinin intihar haberini alıp hastaneye koşan bu hayırlı ve sersem evladın ruhu, annesinin ölüsünü son bir kez görme arzusuyla **yanıp tutuşmaktaydı** (192 s).

Hicabi Bey’in evinde mevlit törenini beklerken anneme on dakikadan fazla sürmeyecek bir işim olduğu yalanını **sıkıp** gizli geçitten köşke gelmişim (194 s).

Kurbanıma son darbeyi vurmayı yedirememiştim kendime (194 s).

Planım mevlidin bitmesini beklemek, ardından herkes helvasını yerken bombayı **patlatmaktı** (195 s).

O orada olduğu için herkesin içi, aynı benim gibi, tuhaf bir mahcubiyet duygusuyla **doluyor**... (196 s).

Onlar gittikten sonra odayı bakışlarımla şöyle bir tarayıp bakkal Yakup'un bir kenarda Ruhan Bey'in **kafasını ütülediğini** fark ettim (198 s).

Annem her ne kadar tayin emrinin geri çekilişini Erdoğan Bey nezdinde, amirlerinin yüce gönüllülüğüne verme eğilimindeyse de babam işin içinde bir **bit veniği** olduğunu seziyordu (202 s).

Kahkahayı **patlatmaktan** alamadım kendimi (203 s).

Romanda yer alan benzetmeler sonucunda temel anlamdan uzaklaşarak ortaya çıkan mecaz anlam başlığı içerisinde 201 örnek tespit edilmiştir.

Düşmek, ısınmak, kafayı takmıştı, cehennem azabı, gebermek, bayılmak, göz alıcı, kurtlarını dökmek, kıvırmak, torpilli, ayı, sık, ortaya atmak, eti ne budu ne, burnunu sokmak, takılarak, karalar bağlarken, yarım ağızla, yıldızlar kayması, sızılı patlama, gönül indirecek, sıkıştırmak, kırıklık, çekmek, yumuldum, benzettim, hayatla yüzleşmek, uzanmak, patlatmak, hasta, yemiş, yapıştırmak, dökmek, dönmek, bulaşmak, kesmek, yemek, bağlı, çakmak, kalaylamak, yüreğinin yağlarını eritmek, yanına kâr kalacağı, suratından düşen bin parçaydı, altını üstüne getirme, kaymak, göz atmak, taşmak, in cin top oynuyor, kulağına çarpmak, dalmak, açmak, gözlemek, taş kalpli, angut, yer misin yemez misin, kaçmak, toplamak, tuzla buz ederek, donmak, yırtmak, düşmek, sertçe, bıyık altından, havalı, yağmak, paça, satıvermek, bir karış, sivri zekâlı, diş bilemek, fırçalamak, ağır işitmek, yıldırım hızıyla, zurnanın zart dediği yer, ateşli, yumuşak, göz kulak, bittim, yağmur, zıvanadan çıkmak, çarpmak, gözü yememek, selam çakmak, kesmek, uyumak, yumurtlamak, çatlamak, kulağına gitmesi, aklım almıyor, atlamak, rengin kaçması, basmak, sulanmak, yüzünden düşen bin parça, içli, bozmak, parlamak, acı, sapı samandan ayırabilecek, bini bir para, dağıtmak, takılmak, acılı, kaptırmak, aşı, yürütmek, taşmak, dalmak, dikmek, kırmak, eşekarısı soksun, atmak, canına okumak, ağırlaştırmak, hava takınmak, kıvrandırmamak, sinameki, dört dönmek, tok, soğuk, buruşturmak, yutmamak, taşkın, fişkırmak, çalmak, burnundan getirmek, kirletmek, havai, bozulmak, k, cadı, damar, parçalamak, ayaklanıvermek, yüzmek, kavak yelleri, okkalı, melun, çırpınmak, kafa tutan, kestirmek, takılmak, doğrultmak, kapanık, çapanoğlu, sağlam ayakkabı, sahte, süzmek,

manevra, yemek, teşne, hummalı, aklına yatmamak, akıtmak, buz tutmuş, ilemek, tav, dünya evine girmek, bin bir, kalbini kırmak, hayvan, tatsız, bozmak, donmak, itmek, kıldan ince kılıçtan keskin, şimşekler çaktı, şahlanmak, buz kesmek, gevelemek, bal gibi, taş kesilivermek, şeytan, yediği herzeler, kısa, sersem, yanıp tutuşmak, sıkamak, kurban, dolmak, bit yeniği , kafasını ütülemek...

Bu mecazlı söyleyişlerden bazılarının anlamı şöyledir: Kafaya takmak, insanın yoğun düşüncelerle bir şeyleri olduğundan daha fazla düşünmesi, artık takıntı halini almasıdır. Cehennem azabı, cehennemde yanarcasına büyük acı çekilmesi, o acının ne kadar büyük olduğunu anlatmak için kullanılan bir kelime grubudur. Göz alıcı, nesnelerin güzelliğini vurgulamak için kullanılan mecazlı bir söyleyiştir. Kurtlarını dökmek, herhangi bir ortamda insanların rahatlama amacıyla oyun oynaması, dans etmesi anlamlarına gelmektedir. Torpil, bir eşya için kayırlmış veya insan için de yine ayrıcalık tanınma anlamlarına gelmektedir. Eti budu ne, varlığı, olanakları sınırlı olan anlamında kullanılmaktadır. Burnunu sokmak deyimi, üzerine vazife olmayan işlere karışan kişiler için kullanılmaktadır. Karalar bağlamak deyimi, hüznü, duygusal bir anda çöküntü içinde olmak anlamında kullanılmaktadır. Kara kelimesi duygunun ve düşüncelerin olumsuzluğunu vurgulanmaktadır. Yarım ağızla söylemek deyimi, ciddiye almadan, alay edercesine, istemeyerek konuşma anlamında kullanılmıştır. Hayatla yüzleşmek, bir süre içinde insanın hayatta ne yaptığı ve ne olduğunu, içinde bulunduğu yaşamı sorgulamak ve yorumlamak için kullandığı bir deyimdir. Kemik torbası, aşırı zayıflığı anlatmak, kemiklerin belli olurcasına görülmesi anlamında kullanılmıştır. Yüreğinin yağlarının erimesi, olumsuz bir durum karşısında sevinme veya olmasını çok istenilen bir şeyin gerçekleşmesi ile gelen rahatlama, ferahlama halini anlamlarını taşır. Yanına kar kalmak deyimi, bir kimsenin yaptığı bir iş veya davranış sonucunda, kendi çıkarı olduğunun farkına varması anlamını taşımaktadır. Suratından düşen bin parça deyimi, bir kişinin yaşadığı bir olay anındaki üzüntüsünü yüzüne, mimiklerine yansıtmaya anlamına gelmektedir. Altını üstüne getirme deyimi, her şeyi karıştırma, yerini değiştirme, düzeni bozma anlamlarına gelmektedir. Göz atmak, bir şeyi tam olarak ayrıntılı incelemenin tersine sadece belli kısımlarına bakmak anlamına gelmektedir. İn cin top oynaması deyimi, bir ortamın, mekânın fazlasıyla sakin olması, kimsenin orada bulunmaması anlamına gelmektedir. Taş kalpli sözcük grubu, bir insanın duygularını, sevgisini dışarıya belli etmemesi, vicdanının sevgi yönünden zayıf olması anlamlarına gelmektedir. Tuzla buz olmak deyimi, cam

veya benzeri kırılğan eşyalar için tuz gibi etrafa saçılması, buz gibi dağılıp kırılması anlamında kullanılmıştır. Bıyık altından gülmek, gülümsemenin gizli ve sinsi olarak gerçekleşmesi, alay etme durumudur. Sivri zekâ, bir kimsenin aklının çok iyi çalışması durumunu anlatan mecazlı bir söyleyiştir. Diş bilemek deyimi, bir insanın karşısındaki insana kin beslemesi, ondan intikam almaya fırsat gözetmesi anlamlarına gelmektedir. Yıldırım hızı, göz açıp kapayıncaya kadar geçen süre, çok hızlı anlamlarında kullanılmaktadır. Zurnanın zart dediği yere gelmek deyimi, bir olayın geri dönüşü olmayan yerine gelinmesi anlamında kullanılmaktadır. Gözün yememesi deyimi, bir insanın bir işin altından kalkamayacağını öngörmesi, kendisinde o gücü bulamaması anlamlarına gelmektedir. Selam çakmak, bir işaret vasıtasıyla selamlaşmak, merhabalaşmak anlamına gelmektedir. Kulağına gitmek, bir kimsenin kendisi hakkında söylenenleri dolaylı yoldan, dedikodu vasıtasıyla öğrenmesi, duyması anlamlarını taşır. Aklın almaması, kişinin aklının artık idrak edememesi veya kişinin imkân vermediği bir olayın gerçekleştiğini kabul edememesi durumlarını anlatmak için kullanılmaktadır.

4.5.9. Benzetme

Benzetme sanatı, insanın kendi duygu ve düşüncelerini, iletişim sırasında karşı tarafa aktarımda sık sık kullanmış olduğu bir sanattır. Özellikle edebî metinlerde, metnin akıcılığını sağlamak, sanat duygusunu ön plana çıkarmak amacıyla kullanılır. Fakat sadece edebi metinler ile sınırlı kalmayıp konuşma dilinde de benzetme sanatının kullanımına sıklıkla başvurulur.

Benzetme sanatı, insanın anlatmak istediği ifadeye, düşünceye kuvvet verme maksadıyla, birtakım nesneler, kavramlar arasında gördüğü ilgilerden, benzerliklerden faydalanarak bunlardan birini anlatırken diğerini de anması eğilimidir (Aksan, 2015, 187).

Benzetmelere gerek konuşmalarda gerekse yazılı metinlerde hemen her dilde rastlanmaktadır. Özellikle deyimlerde (kalıplaşmış sözler), düzyazıda, imgesel şiir dilinde manayı somut hale getirmek, sözü çok daha güçlü hale getirmek maksadıyla fazlaca kullanılmaktadır. “Kiraz gibi kırmızılığı, tilki gibi kurnazlığı, pınar gibi berraklığı ve temizliği, keçi gibi inatçılığı, aslan gibi kuvvetliliği... temsilde kullanılan

benzetmelerdir.” Fakat yapılan her benzetme bir edebî değer taşımayabilir. İnsan zihninde derin bir iz ve tesir bırakan ve şahsi bir tasarrufu ileten benzetmeler edebî değer açısından değerlendirilebilir (Çınar, 2008, 130).

Eserde geçen örnekler:

Ruhum **tekmelenmiş bir sokak köpeği gibi** inledi odada “rediyezz” diye (10 s).

Dolma gibi parmaklarından birini bana doğru salladı (10 s).

Hemen altında da **nal gibi harflerden** oluşan beş altı satır yazı (15 s).

Sağlıksız, bembeyaz bir suratı, cırtlak bir sesi, **fırça gibi** saçları vardır (17 s).

Giriş katındaki dört numaralı daireden her zamanki gibi, **gitarlardan çok makineli tüfekler tarafından üretilmişe benzer**, bangır bangır bir müzik sesi yükseliyordu (17 s).

Ceza sahası çevresinde **tilki gibi** dolanarak eşitliği sağlayacak vuruş için fırsat kolluyordum (22 s).

Gazanfer ağzından tuhaf, **ıslık benzeri** bir ses çıkararak parmağıyla birini işaret etti mi bu miskin hayvanlar azgın canavarlara dönüşür... (23 s).

Gazanfer köpeklerine saldırı komutunu verdiği anda Arap ile Kont **kudurmuş gibi** Burhan’ın üzerine atıldılar (24 s).

Altmışlarındaki Hicabi Bey, **duvar gibi sağır** olduğundan televizyonun sesini sonuna kadar açardı her zaman (29 s).

Faltaşı gibi açılmış gözlerini bana çevirmişti (30 s).

Sanırım **pancar gibi** kızarmıştım (41 s).

Kim bilir ne kadar uğraşıp **dev gibi** bir haritasını çıkarmıştı bu bölgenin (43 s).

Dedektifler kralı, eski bir emniyet görevlisi hakkındaki yorumumu duyunca, yazmayı kesip beni tutuklasa mı acaba diye komiserinin gözünün içine baktı ama onun güldüğünü fark edince o da **pişmiş kelle gibi** sırtıttı (44 s).

Sanatçı falan değildi ama; **kıç kadar bir stüdyoda** sabahtan akşama vesikalık fotoğraf çekerti (48 s).

Suratımı **buz gibi suyun** altına sokup çapaklı gözlerimi ve çenemin çevresindeki kurumuş tükürükleri iyice temizledim (57 s).

Uykusuzluk, üzerimde **sarhoşluğa benzer** bir etki yaratır (57 s).

Artık suçluluğum apaçık kanıtlandığına göre **kurbanlık koyun gözlerini** benimkilere dikebilirdi (68 s).

Zavallı komiser yardımcısı **çişi gelmiş gibi** kıvrınarak söyleyecek bir şey bulmaya çalışıyordu (73 s).

Dayak vemiş gibi bir hali vardı (74 s).

Ne ki, beni duymamışçasına bir sağa bir sola sallanarak, **karga gibi sesiyle** Kuran okumaya başladı (78 s).

“An-ne!” diyerek bir öne bir geriye sallandı ve **temelleri dinamitle patlatılmış bir gökdelen gibi** babasının istirahatgahına baygın yıkıldı (79 s).

Üçüncü kattan kaldırıma düştüğünde kafası, nah böyle **Diyarbakır karpuzu gibi** patlamıştı ama (81 s).

Bana daha ziyade **anırıyor gibi** geldi (84 s).

Çocuk gibi bir kakhaha attı (84 s).

“**Bir huzurevi gibi**” (85 s).

Kireç gibi bembeyaz suratında nefretin en güzel ifadesiyle... (100 s).

İçeride kapıyı kapalı tutmamı sağlayacak **sürgü falan gibi** bir şey bulunmuyordu (93-94 s).

Sanki bir büyücünün gazabına uğrayıp taş kesilivermişlerdi (101 s).

Bodrum akıl dışı biçimde uzayıp gidiyordu ve anlayabildiğim kadarıyla **tünel gibi** bir yere varmıştım (102 s).

Suratında, birtakım tiyatro oyunlarında çok bilmiş cinleri canlandıran aktörlerinkine benzer hınzır bir gülümseme vardı (112 s).

İnce vücudunun ağırlığını bir baston gibi yere dayadığı şemsiyesine vermiş, şık siyah pardösülü beyefendi yabancım değildi (115 s).

Dünya gözüme cehennem, insanlar da birer şeytan gibi gözükürdü (120 s).

Bir ayı gibi (130 s).

Öztürk gâvur filmlerindeki gibi tek parçalı çaydanlıktan Çin porseleni fincanıma çay dökerken, “Geçmiş yiyecekler,” dedi (158 s).

Öztürk bir laborant gibi ben ise şu anda anlatamayacağım biçimde giyinmiştik (168 s).

Castratus midesine esaslı bir yumruk vemiş gibi iki büküm oldu (173 s).

O halimizle boktan bir pantolon reklamının kahramanları gibiydik (181 s).

Ruhan Bey’in suratı iyice kireç gibi olmuştu (198 s).

“Tamam tamam kızma,” dedi Onur Çalışkan en çizgi film haliyle (70 s).

Ama bendeki de kıllık ya, bu hareketi sanki odaya aniden giriveren bir kuş dikkatimi çekmiş gibi abartılı bir biçimde yaptım (72 s).

Koray öküzü gibi değildir (86 s).

Cinayete, Gazanfer’e, köpeklerine ve her nedense anaokulunun müdiresine dair tuhaf düşünceler rasgelelik içinde zihnime üşüşüyor, leş viviciler gibi beynimi didikliyordu (97 s).

O mahkeme duvarı suratlı herif böyle bir çiçek düşkünü olsun! (98 s).

Komiser yardımcısı her zamanki sevecen haliyle elimi sıkıp kafamı okşadı, Savcı Bey’in suratı ise mahkeme duvarı gibiydi (195 s).

Küçük bir mezarı andıran boşluğa atlayınca yine bir kapıyla burun buruna geldim (99 s).

İnsan yüreği bir sarkaç gibidir işte böyle (122 s).

Sabahtan akşama dek hindi gibi düşünüp duruyordum (131 s).

Biber yedikten sonra su içersem ağzımın daha fena yanacağı, bazı böceklerin sopayla dürtüklendiğinde top gibi yusuvarlak bir hale geldiği, efsanevi Beşiktaşlı oyuncu Şükrü Gülesin'in kornerden onlarca gol attığı ve "soldier" kelimesinin İngilizce'de asker anlamına geldiği hep ondan öğrendiğim gerçeklerdi (137 s).

Usulca gürültü ve sigara dumanından afakanlar basmış gibi duran Rebi Abi'ye meylettim (142 s).

Hepimiz özlüyoruz ailemizi; geziyor muyuz öyle ortalıkta ruh gibi diye psikolojisine girdik bunun (145 s).

Kudurmuş gibi saldırdım ona (145 s).

Babam ne zamandır ertelediği Anadolu seyahatine o gece çıkmaya karar verdi ve beş dakika sonra, bir panayır verini andıran Harem Otogarı'ndaydık (147 s).

Vahşi bir hayvan gibi bağırarak elindekini kafama doğru indirdi (154 s).

Corpus colossus cennete ulaşmak için geçilecek kıldan ince kılıçtan keskin sırat köprüsünü simgelemektedir ve aşağısı kuşkusuz cehennemdir (169 s).

Gözleri bin yaşında bir aslana... (170 s).

"Ben Tanrı'ya inanmam dedim ana karnındaki gibi büzüşerek (173 s).

Castratus'un görüntüsü acıklı ama bir o kadar büyülevici bir tablo gibiydi (174 s).

Duygu Hanım da turp gibi gözlerini tam gözlerime değilse de kaş nahiyyeme dikmiş gülümsüyordu (179 s).

Ancak yatağa kursun gibi çöküp kalmıştım (180 s).

Koyun gibi suratıma bakıyordu (185 s).

Ondan sonra gök gözlü, dağ gibi kurtarıcımın nasıl dibimizde bitip kudurmuş herifi ceketinden tuttuğu gibi kenardaki koltuklardan birine çaldığını anlamadım (187 s).

Aynı geçmişiyen Castratus'un ki gibi, alnının ortasından saçlarının arkasına doğru **dev bir dikiş izi** uzanıyordu (189 s).

Daha mevlit okunmaya başlamadan erken boşalıp zırlayan yaşlı acuzeler, bir yandan helva kavururken bir yandan ruhani deneyimlerinden söz eden tırlak karı, **sersem tavuklar gibi** bir o yana bir bu yana koşuşturan ev sahibi pozisyonundaki Şemi ve Rebi kardeşler... (195 s).

Söylenen sözü kuvvetlendirmek, konuşmaya bir derinlik katma amacıyla yapılan benzetme başlığı içerisinde 63 örnek tespit edilmiştir.

Tekmelenmiş bir sokak köpeği gibi benzetmesi acı çekmek, bir anda çığlık atma duygusu ile dolma anlamlarını taşır. Dolma gibi parmak benzetmesi, parmakları büyük ve şişkin olan insanlar için kullanılmıştır. Nal gibi harfler benzetmesi ile harflerin çok büyük olduğu ve nala olan benzerliği belirtilmiştir. Fırça gibi saç benzetmesi ile saçların bir fırçaya benzer şekilde sert ve dik dik olması belirtilmiştir. Gitarlardan çok makineli tüfekler tarafından üretilmişe benzer, cümlesi ile gitardan hoş bir ses değil kötü bir ses çıkması vurgulanmıştır. Tilki gibi benzetmesi kurnazlık ve zeki olma hali belirtilmiştir. Isık benzeri bir ses ile cıyıklama kastedilmiştir. Kudurmuş gibi derken, çok saldırgan bir hale gelme durumu anlatılmıştır. Duvar gibi sağır olmak, çok az işitme duyusuna sahip olma anlamında kullanılmıştır. Fal taşı gibi benzetmesi gözlerin çok büyük şekilde açılmasını anlatmaktadır. Pancar gibi derken utanma duygusu belirtilmiştir. Dev gibi derken çok büyük ve irilik kastedilmiştir. Pişmiş kelle gibi benzetmesi olmadık bir durumda anlamsız bir şekilde dişleri ortaya çıkarak gülme anlamında kullanılmıştır. Kıç kadar bir stüdyoda benzetmesi aşırı küçük bir mekânı belirtmek için kullanılmıştır. Buz gibi su benzetmesi ile suyun çok fazla soğuk olduğu vurgulanmıştır. Sarhoşluğa benzer derken hafif kendinden geçme, zihin bulanıklığı durumu anlatılmıştır. Kurbanlık koyun gözler benzetmesi ile kişinin bir şeyden haberi olmaması hali anlatılmıştır. Çişi gelmiş gibi, benzetmesi kişinin olduğu yerde duramaması durumunu anlatmaktadır. Dayak yemiş gibi benzetmesi insanın sanki bir kavgadan çıkmışçasına yorgun hissetmesi anlamında kullanılmıştır. Karga gibi ses benzetmesi kulağa hoş gelmeyen ses için kullanılmıştır. Temelleri dinamitle patlatılmış bir gökdelen gibi benzetmesi insanın bir anda yere yığılması anlamıyla kullanılmıştır. Anııyor gibi benzetmesi kişinin kendi kendine tuhaf eşeğinkine benzer sesler çıkarması anlamında kullanılmıştır. Çocuk gibi benzetmesi ile masum olma hali

kastedilmiştir. Bir huzurevi gibi derken sessizlik, sakinlik benzetmesi yapılmıştır. Kireç gibi benzetmesi insan yüzünün beyaz renge bürünmesi, renginin solma hali belirtilmiştir. Ayı gibi benzetmesi ile iri, büyük olma ayının bal seven bir hayvan olması gibi anlamlar belirtilmiştir. Yumruk yemiş gibi benzetmesi, bir durum karşısında sersemleşmek, kendinden geçmek anlamlarında kullanılmıştır. Mahkeme duvarı suratlı herif benzetmesi ile kişinin duygularından yoksun, tepkisiz olması belirtilmiştir. Hindi gibi düşünme benzetmesi kişinin sürekli bir düşünce içinde olması anlamında kullanılmıştır. Afakanlar basmış gibi benzetmesi çok sıkıntılı bir duruma gelmek anlamında kullanılmıştır. Ruh gibi benzetmesi kişinin kendinden geçmesi, dışarı ile olan bağlantısını koparması anlamlarına gelmektedir. Turp gibi benzetmesiyle kişinin sağlıklı olması anlatılmıştır. Kurşun gibi benzetme çok ağır anlamında kullanılmıştır. Gök gözlü benzetmesi mavi göze sahip insanlar için kullanılmıştır. Dağ gibi benzetmesi kişinin kuvvetli, güvenilir olduğu anlamını taşımaktadır. Sersem tavuklar gibi benzetmesi, dengesizce davranan, ne yaptığı tam olarak belli olmayan insanlar için kullanılmıştır.

4.5.10. Aktarmalar

Aktarmalar, dilde en çok başvurulan anlam olaylarından biridir. Deyim aktarması ve ad aktarması olarak iki grupta incelenmiştir.

Bir dilin temelinde var olan anlamları ve bu anlamlara bağlı olarak gelişen çokanlamlılığı etkileyen olayların başında aktarmalar gelmektedir. Dilde başvurulan aktarmalar da tıpkı benzetmeye benzer. Karşı tarafa verilmek istenen anlam, ona bir yönden benzeyen başka bir kavramla anlatılmaya çalışılır (Aksan, 2020, 79).

“Eski dönemlerden beri anlatımı temel olarak ele alan aktarmalar da etkileyici bir söz sanatı olarak bilinmektedir. Kendi içerisinde deyim aktarmaları ve ad aktarmaları olarak ikiye ayrılmaktadır” (Aksan, 2020, 79).

4.5.10.1. Deyim Aktarması

Deyim aktarması, bir varlığı, nesneyi, duyguyu veya eşyayı dilde daha canlı hale getirmek için yapılan aktarma türüdür. Benzetme sanatı ile ilgili olarak yapılan bu aktarmalar “gibi, benzer, tıpkı, sanki” vb. benzetme edatları kullanılmadan yapılmaktadır.

Deyim aktarması sözcüğün dile getirdiği kavramla, onun gösterileniyle bir başka kavram arasında çoğu kez benzetme yoluyla bir ilişki kurarak sözcüğü o kavrama aktarma olayıdır. Bu olay en çok, insanoğlunun kendine en yakın bulduğu kendi organ adlarında, vücuduyla ilgili kavramlarda görülür; deyim aktarmasının bu türü, bütün dillerde de çok yaygındır (Aksan, 2015, 183).

Örneğin bir genç kızın fidan gibi ince, narin yapılı ve çekici olduğunu belirtmek üzere onun için *fidan gibi* ya da *ceylan gibi* benzetmeleri yapılır. Fakat buradaki gibi benzetme edatı kaldırılırsa artık *fidan* ve *ceylan* göstergeleri birer deyim aktarmasına dönüşür (Aksan, 2020, 80).

Deyim aktarması beş alt başlığa ayrılmaktadır:

4.5.10.1.1. İnsandan Doğaya Deyim Aktarması

İnsandan doğaya deyim aktarması, insana ait olan çeşitli özelliklerin doğada yer alan varlıklara aktarılmasıdır. Bu aktarma türü daha çok insan organlarını doğaya aktararak yapılmaktadır fakat insana özgü olan duyguların da zamanla doğaya aktarılması bu tür için önemli hale gelmiştir.

Aksan’a göre bu tür daha çok organ adları ve vücudun bazı bölümlerinin doğada bulunan çeşitli nesnelere aktarılıp yeni anlamlar kazandırılması ile yapılan aktarma türüdür (Aksan, 2020, 81).

Boğaz kelimesinin ‘eşyanın boğaza benzer bölümü’ (şişe, testi gibi şeylerde), ‘iki dağ arasındaki dar geçit’, ‘iki kara arasında dar deniz’ anlamlarına sahip olması, *dil* kelimesinin ‘denizin içinde uzanan dar ve alçak kara parçası’ yerine kullanılması, *burun* kelimesinin coğrafya terimi olarak kullanımı bu aktarma türünün kullanımı sonucunda oluşmuştur (Aksan, 2015, 184).

“Bu tür insana ait fiziksel ve ruhsal özelliklerin doğadaki varlıklara aktarılmasıyla gerçekleştirilir. Özellikle yazın ve şiir dilinde görülen bu tür, doğadaki varlıkları bir bakıma kişileştirdiği için kişileştirme adıyla anılır. *Kel tepeler, dalgın akşam...*” (Aksan, 2020, 83).

Eserde Geçen Örnekler;

Hırsızlar, uğursuzlar, **konuşan kargalar**, lezbiyen büyücüler (33 s).

Küskün çiçek? (67 s).

Şemi Abi başsağlığı dileklerini kabul ederken cemaat arasında **neşeli fısıldaşmalar** ve hatta merhum hakkında ölçülü dedikodular başlamıştı bile (80 s).

Bir de **yalancı dolma** yapardı ki parmaklarını yersin (81 s).

Parmağıyla beni işaret ederek saldırı işaretini vermesiyle Arap ve Kont'un **nefretle hırlamaya** başlaması bir oldu (93 s).

Cılız bir ışıktı ama görmeme yetti (100 s).

Yukarı odadaki **çiçeklerin dehşet çılgınlıklarına** kulaklarımı tıkayıp, avuçlarımı iki yanımdaki duvarlara sıkıca yapıştırarak dar merdivenlerden ağır ağır indim (100 s).

Ama yine de benimle gurur duyabilirsin sevgili anneciğim çünkü geride sadece bir tek tanık bıraktım: **Sırtkan bir porselen eşek** (108 s).

Bir gün o **toz zerrecikleri sizi bağrına basarsa**, bilin ki ya nirvanaya ulaştınız ya çıldırdınız (109 s).

İstanbul Boğazı altımızda bütün görkemiyle **uzanıyordu**... (147 s).

Sersem ördeği elime alarak, “Ne aksilik,” diye mırıldandım (151 s).

Nihayet onun elinden kurtulup kendinizi odanıza attığınızda pencereden giren akşam güneşinin ışığında **neşeyle dans eden tozlar** dört bir yana dağılır (109 s).

Konuşan karga aktarması genellikle masallarda geçen hayvanlarda görülmektedir. Küskün çiçek aktarması içine kapanmış, sakın insanlar için kullanılmıştır. Neşeli fısıldaşmalar aktarması tebessümle konuşma anlamında kullanılmıştır. Yalancı dolma aktarması bir yemek türü olarak kullanılmıştır. Nefretle hırlama aktarması romanda geçen köpeklerin çok saldırgan bir duruma gelmesi anlamında kullanılmıştır. Cılız bir ışık aktarımı, fazla parlak olmayan, hafifçe yanan lamba için kullanılmıştır. Neşeyle dans eden tozlar aktarımında havada uçuşan toz taneciklerinin sanki bir dans gösterisi yapması anlatılmıştır.

4.5.10.1.2. Doğadan İnsana Deyim Aktarması

Doğadan insana deyim aktarması, insan haricinde doğada bulunan varlıkların niteliklerinin insana aktarılması olayıdır. “Bu aktarma türü, doğada var olan nesne isimlerinin ve bunlarla ilgili sıfatların insana özgü olarak kullanılmasıyla oluşur” (Aksan, 2020, 83).

İnsan için inatçı keçi, ne keçidir o, kuzu, domuz, kurt, tilki, öküz, eşek gibi sözcüklerin değişik değerlerle her dilde kullanıldığı görülür. İnsan için melek, pırlanta, çitlembik, fındıkkurdu sözcüklerinin; sert, yumuşak, yırtık, pişkin, ağır gibi sıfatların kullanışı aynı türden aktarmaların tanığıdır (Aksarı, 2006, 43).

Eserde Geçen Örnekler;

Gazanfer köpeklerine saldırı komutunu verdiği anda Arap ile Kont **kudurmuş gibi** Burhan'ın üzerine atıldılar (24 s).

“Çok kişi bilmez ama onun çok **yumuşak** bir tarafı vardır” (56 s).

Nereden türediğini bilmediğim bir başka **hiyarla** muhabbete başladı bir köşede (13 s).

Derhal başlamış, “Güller açıp solacak / Gök meleklerle dolacak”, diye **sakımaya** (34 s).

“Niye geldin buraya?” diye **tısladı** nefretle (63 s).

Sevgili dostumun **kaz kafalılara** özgü o sabitfikirlikten mustarip olduğunu iyi biliyordum (71 s).

Hicabi Bey'in **iki kuleyi andıran oğullarının** yanı sıra Bakkal Yakup ile ailesi ve mahalleden tanıdığım birkaç kişi daha merhumun ruhuna El-Fatiha gönderenlerin arasındaydı (78 s).

Dünyanın **en tatlı en yumuşak** insanıdır o... (86 s).

Ben de karşımda üç tane **it** görüyorum (93 s).

İşte insan denen tuhaf **hayvanın**, varlıkların en yücesi ve anlamsız kılınışının hikâyesi (108 s).

“Gelip yüz­süz­lük yapıyor, sonra da bozuluyor **inek**” (129 s).

Gözlerimi uzaklarda bir noktaya dikerek **kükredim** (133 s).

“Fazla bir para da almamıştım yanıma,” falan gibilerinden sızlanıyordu **deve** (138 s).

Bu arada açıldıkça açılıyordu **koca eşek** (144 s).

Sonunda müstahakkını bulan bu sefa düşkününü **kart horoz**... (152 s).

Konular **sığ insanlar** içindir (158 s).

Dünyayı Romalılardan kurtardığımız bir başka bir serüvenimizde bazı kölelere ya da Sezar'a-bilmiyorum hangisi- **kükrüyordu** böyle... (160 s).

Stilize bir kahkaha attı **Aslan Kral** (172 s).

Heyhat o sırrı hiçbir zaman öğrenemeyecektim, çünkü annem bir şey söylemeden önce kendinden emin bir o kadar da alaycı bir kadının **gürleyişini** duydum (175 s).

İğnenin sevdiceğimin **kadife derisini** parçalayarak bünyesinin derinliklerine doğru seyrettiğini görünce kan havuzuna balıklama daldım... (179 s).

İyiden iyiye keyiflenmişti **domuz** (185 s).

“Sen buna hiç mi diyorsun lan pezevenk?” diye **gürledi** Mutullah Amca kolumdaki morlukları işaret ederek (188 s).

Diliyle kurumuş dudaklarını ıslatıp kelime-i şهادet getirdi ve, “Seni bekliyordum” diye **hırladı** (194 s).

Bu **kadınlar** cidden **korkunc yaratıklardı** (203 s).

Hakan on dakika sonra suratında, midesine sıkı bir yumruk yemiş gibi **ekşi bir ifadeyle** geldi (67 s).

Yumuşak sözcüğü ile kişinin duygusal olan yönü belirtilmiştir. Hıyar sözcüğü ile kaba saba bir kimse anlamı kullanılmıştır. Şakımak sözcüğü ile güzel şarkı söylemek anlamı kullanılmıştır. Tıslamak kelimesi bir yılan, kaz veya kediye benzer bir şekilde ses çıkarması anlamında kullanılmıştır. Kaz kafalı aktarması ile anlayışlı olmayan, kavraması güç bir kimse belirtilmiştir. İki kuleyi andıran oğullar aktarımında, boyları çok uzun iki oğlan anlamı belirtilmiştir. İnek aktarması, ahmak anlamında alay etme anlamında kullanılmıştır. Kükremek sözcüğü çok fazla bağırma anlamında kullanılmıştır. Deve sözcüğü çok iri yapılı bir kimse için kullanılmıştır. Sığ insanlar aktarımı, etrafında olup biten olaylara karşı duyarsız fikirlere sahip insanlar için belirtilmiştir. Kadife deri aktarımı cilt için parlak ve pürüzsüz olma anlamında kullanılmıştır. Domuz kelimesi kötü huyu olan insanlar için kullanılmıştır. Ekşi bir ifade aktarımıyla kişinin suratında oluşan, gülümse içermeyen tavır anlatılmıştır.

4.5.10.1.3. Doğadaki Nesneler Arası Aktarma

Doğadaki nesneler arası aktarma, doğada yer alan insan dışındaki herhangi bir varlığın özelliğinin yine doğada bulunan başka bir varlığa aktarılmasıdır.

Tıpkı doğadan insana yapılan aktarmalar gibi, doğada var olan varlıklar arasında da benzerliklere dayanan ve benzetmenin ileri bir aşaması olan bu aktarmalar da her dilde görünmektedir. Bu aktarmalar arasında hayvandan bitkiye, hayvandan hayvana yapılmış olan aktarmalara da rastlanır. Örneğin kimi hayvanlara *karatavuk*, *kırlangıçbalığı* denmektedir (Aksan, 2020, 84).

İçeride sümüklüböcek yuvası var zannedersiniz (18 s).

Dilimi eşekarısı soksun (56 s).

Gökyüzü gerçekten marmelat gibiydi... (156 s).

Kurbanlarına psikanaliz yaparak en büyük acılarını ortaya çıkarıyor ve soğanın cücüğünü emerek başlıyordu zafere (172 s).

Pırıl pırıl parlayan, siyah, kuyruklu bir piyano (10 s).

Sonra bir toz tanesi gelip parmağınızın üzerine konuverir (109 s).

Sümüklüböcek doğada dolaştığı esnada bıraktığı izden dolayı bu adla anılan bir hayvandır. Eşekarısı oldukça iri yapılı olduğundan dolayı bu adla anılan bir hayvandır. Gökyüzünün marmelat şeklinde olması, gökyüzünde bir bulutun olmaması, tıpkı bir marmelat gibi pürüzsüz ve açık olması anlamında kullanılmıştır. Kuyruklu bir piyano, piyanonun arkasında geniş bir kısım bulundurması sebebiyle bu adla anılır. Gökyüzü gerçekten marmelat gibiydi, toz tanesi konuverir...

4.5.10.1.4. Somutlaştırma

Dilde var olan soyut anlamlı sözcüklerin anlamı güçlendirmek amacıyla somut anlamlı şekilde kullanılmasıdır. Somutlaştırmadaki amaç, soyut olan kelimeyi somut şekilde kullanarak insanın gözünün önünde bir canlandırma oluşmasını sağlamaktır.

“Somutlaştırma, herhangi bir soyut kavram, durum, davranış veya duyguların somut göstergelere ifade edilmesi olayıdır” (Aksan, 2020, 84-85).

“Bu terimle adlandırılan deyim aktarmaları değişik yollardan yararlanan türleriyle Türkçenin bütün lehçe ve ağızlarında olduğu gibi Türkiye Türkçesinin ölçünlü dilinde de çok yaygın bir anlatım biçimini ortaya koyar” (Aksarı, 2006, 49).

Türkçedeki *sıkmak*, *sıklmak*, *ezilmek* gibi birçok eylem yeni anlamlar kazanmıştır. Örnek olarak *sıkmak* fiili ‘bir nesneyi, çevresini sararak basınç altına almak’ olan temel anlamının dışında ‘bir kimseye bıkkınlık ve sıkıntı vermek’ anlamında da kullanılmaktadır. Bir kimse için ‘O çocuk o evde çok eziliyor’ ya da ‘O işe girerse ezilir’ cümlelerinde geçen *ezilmek* fiili de somutlaştırmış halini ortaya koymaktadır (Aksarı, 2020, 85).

Somutlaştırmamanın en yaygın türünü, belli bir durumu, davranışı, bir tutumu insan gözünde çok somut bir biçimde canlandırmak üzere, çoğu kez, bir sahnede izlenircesine dile getirmek amacıyla oluşturulan deyimlerde görölmektedir. Kılı kırk yarmak, tavşana kaç, taziye tut demek, kazdığı çukura kendi düşmek, baltayı taşa vurmak gibi deyimlerde bu tutum belirgin olarak ortaya çıkar. Bu, yüzleri hatta binleri bulan ve deyimlerimiz içerisinde önemli bir yeri olan öğeler başka dillerdeki benzerleriyle karşılaştırılacak olursa, taşıdıkları tanı inceliğiyle dilin anlatım gücünü gözler önüne sermektedir (Aksarı, 2006, 49).

Eserde geçen örnekler;

Kahkahalar atarak seyrederdi bu manzarayı Gazanfer (23 s).

Onlara göre dövüşürken Gazanfer’in **gözü öyle dönüyordu ki...** (23 s).

Ama hepsinin gözlerinde **büyük bir öfke ve nefret okunuyordu** (25 s).

“Komiserim o şekil değil” diye zırvalayarak ona doğru hamle etti çevik güç, **celik irade** (41 s).

Onu banyoya göndermekten **ümidi kesen** annem de kendine bir sandalye çekip ellerini kavuşturdu (53 s).

O gün ihtiyaç duyacağım pozitif enerjiyi bana kazandırır umuduyla her zamankinin aksine **sıkı bir kahvaltı** yaptım (58 s).

İşin doğrusu, beni büyük bir dikkatle, hatta **sevgiyle sarmaladığını** bile söyleyebilirdim (36 s).

Kansız Celal farkını **ortaya koydu** tabii (49 s).

Kapı açıldığı anda daire personelinin ağız kokusuyla yüklü, en az kırk derece sıcaklıkta bir **hava çarptı** yüzüme (58 s).

Laf aramızda ölümlerin buna **bozulacaklarını** sanmıyorum (77 s).

Ya da **ölüm düşüncesini** bilinçaltılarının en derinlerine gönderdikleri dönemlere ait bu resimler, söz konusu kişilerin, bak şimdi ne hale geldiğini göstererek bize bir ders vermeye çalışıyor da olabilirdi (77 s).

Merdivenin sonunda beni **kapalı bir kapı bekliyordu** (98 s).

Onların **huzurunu kaçırmak** sizi öyle çok üzer ki, içiniz feci bir dışlanmışlık duygusuyla ile dolar (109 s).

Sırt çevirdiğiniz hayat o noktada sizi **kucaklarken** hıçkırıklarınız fraktal bir dans müziğine dönüştür (109 s).

Peki sonradan **her taşın altından** aynı çocuğun çıkmasını nasıl açıklayacağız? (120 s).

Hiç değilse kendi paçamı kurtarmak için **dananın kuyruğu koptuğunda** ne gibi bir strateji izlemem gerektiğini belirlemeye çalıştım (122 s).

Benim de kendisini **tarttığımı** fark edince sağ gözünü tehditkâr biçimde kıstı (72 s).

Bildiğiniz gibi bir şeylerin olması için mutlaka müteşebbis ruhlu bir ahmağın bu **kuralı çiğnemesi** gerekir (99 s).

Aslında içi **cürümüş** (147 s) [İstanbul].

Antetli zarfı gördüğü anda suratındaki alaycı ifadenin hafif bir **kuşku bulutuyla** gölgelendiğini görebiliyordum (186 s).

Kahkahalar atmak deyimi somutlaşma olayına uğrayarak çok fazla gülmek yerine kullanılmıştır. Gözü dönmek deyimi, bir sinirlilik anında hiçbir şeyi umursamamak anlamında kullanılmıştır. Sevgiyle sarmalamak, bir canlıya sevgi hissettirmek anlamında somutlaşmıştır. Çelik irade sözcük grubu, iradesi çok güçlü, sağlam insanlar için kullanılmıştır. Ümidi kesmek, kişinin bir olay karşısında beklentisinin kalmaması durumunu anlatmak için kullanılmıştır. Sıkı bir kahvaltı sözcük grubuyla, sağlam, tok tutacak bir kahvaltı etme eylemi belirtilmiştir. Dananın kuyruğunun kopması, bir olayın sonucunda kötü bir durumun ortaya çıkması anlamında kullanılmıştır. Kuşku bulutu, bir olay karşısında şüpheyi düşme anlamında kullanılmıştır. Kural çiğnemek, belli bir amaç doğrultusunda koyulan kurallara

uymamak anlamında kullanılmıştır. İçi çürümek deyimini romanda İstanbul şehri için kullanılmıştır. Tartmak sözcüğü, bir kişinin hareketlerini incelemek, ona dikkatle sanki bir şey araştırırcasına bakmak anlamında kullanılmıştır.

4.5.10.1.5. Duyular Arasında Aktarma

Duyular arasında aktarma, bir duyuyla ilgili olan özelliklerin başka bir duyu ile birleştirilmesidir.

Aktarmanın bu türünde, çeşitli duygulara ait kavramların bir araya getirilmesi durumu söz konusudur. Dokunma duyusuyla ilgili olan sıcak sıfatının *sıcak bir ses* gibi duyma; *sıcak bir bakış*, *sıcak renkler* gibi görme duyusuyla ilgili isimlerin nitelenişi, ses için *soğuk bir ses*, *tatlı bir ses* gibi tamlamaların kullanılması, renklerden söz ederken *çiğ renkler* denilmesi, bazı kokular için *keskin* sıfatının kullanımı bu türün örnekleridir (Aksan, 2020, 87).

Eserde Geçen Örnekler;

“Sürekli bebekle uğraşıyor,” dedi **suratını eksiterek** (15 s)

Babam **yüzünü eksiterek** masanın üzerindeki gazete yığını içinden bir tanesini önüne çekip bulmaca sayfasını açtı (38 s).

Kafatasında **tatlı bir zonklama** hissettim (47 s).

Hakan **yüzünü eksitti** (49 s).

Bir **acı nidasıyla** elini kafasına götürüp vurduğu yeri ovuşturdu (85 s).

Yutkundu, **eksimik bakışlarını** odada gezdirdi, şakaklarını ovuşturdu (85 s).

“Ay sen cidden çok... Çok aptalsın yahu,” diye **asabi bir kahkaha** attı (87 s).

Koca bir bardak sütü utanmazca diklerken birden tüylerimin diken diken olmasına sebep bir tıkırtı işitmem mi, yoksa eve girdiğim anda fark ettiğim o tuhaf kokunun çok daha **keskin** bir biçimde burnuma çarpması mıydı tam bilemiyorum ama zıkkımlanmayı kesip hemen mutfaktan dışarı fırladım (98 s).

“Hayır,” dedi **soğuk bir sesle** (172 s).

Şimdi **bakışları sert**, sesi asabiydi (121 s).

Pelin, suratında her zamanki **donuk sırtıyla** televizyon üstündeki yerinden bizi izliyordu (132 s).

İlk nefesiyle kulağımı yaladı (175 s).

Suratını ekşitmek, bir olay karşısında insanın yüzünü asık bir hale getirmesi anlamında kullanılmıştır. Tatlı bir zonklama, acı vermeyen bir ağrı hissetmek anlamında kullanılmıştır. Acı nidası, şiddetli bir şekilde ağrı duyup bağırmak anlamında kullanılmıştır. Asabi bir kahkaha, bir sinir anında öfkeli bir biçimde gülmek anlamında kullanılmıştır. Keskin sözcüğü, çok etkili ve kuvvetli bir kokuyu belirtmek için kullanılmıştır. Donuk sırtışı, bir kimsenin bir durum karşısında fazla tepkili olmadan duygusuzca yaptığı eylemi belirtmek için kullanılmıştır. Soğuk bir ses, bir kişinin içten gelmeyerek, mesafeli şekilde konuşması anlamında kullanılmıştır

İki varlık arasından birine doğru yapılan aktarmalar başlığı kendi içerisinde 5 alt bölüme ayrılmıştır. 75 farklı aktarma örneği tespit edilmiştir.

4.5.10.2. Ad Aktarması

Ad aktarmaları, bir konuşma sırasında karşı tarafa söylenebilecek cümlelerin daha zahmetsiz bir şekilde aktarılmasını sağlayan aktarma türüdür. Konuşma dilinde bu aktarmalar istemsizce ya da doğaçlama olarak yapılmaktadır.

“Eski retorik çalışmalarından beri ele alınan ve söz sanatlarından biri olarak görülen ad aktarması anlatımı kolaylaştıran ve ona güç kazandıran aktarmalardan biridir” (Aksan, 2020, 87).

Ad aktarması, bir nesnenin, cümle içerisinde kullanılmadan, ilişkili, bağıntılı olduğu başka bir kavramla ve işaretle dile getirilmesidir. Deyim aktarmaları bir benzerliğe bağlanırken, ad aktarmaları bir ilgi ve ilişkiye bağlanarak yapılmaktadır. “Örneğin, *konusmaya başlamak* cümlesinin yerine *dili çözülmek*, *çok konuşmak* yerine *çenesi açılmak*, *karnı acıkmak* cümlesinin yerine *içi ezilmek* veya *midesi kazınmak*, *Osmanlı Hükümeti için Bâb-ı Âlî* denilmesi ad aktarması örnekleridir” (Aksan, 2015, 188).

Ad aktarmaları Yunanca’da sünekdokhé adı verilen aktarmaları kapsar ki bu aktarma türü iki şekilde gerçekleşmektedir: Birincisi bütün yerine parçanın alınması, yani örnek olarak *ocağını tıttürmek*, *ocağına incir ağacı dikmek* deyimlerinde evin bir parçası olan *ocak*’tan söz edilerek evin, evde oturan aile anlatılır. İkinci türü ise parça yerine bütünü alınmasıdır. Örneğin bir sanatçının ürününün kendi adıyla anılması durumudur. “*Dün gece Reşat Nuri okudum*” gibi bir kullanım örnek olarak verilebilir (Aksan, 2020, 88-89).

Eserde geçen örnekler;

Benden, evde **Shostakovich** dinleyen benden, “kestane, gürgen, palamut” diye yırtınmam bekleniyordu (8 s).

Arayan Hakandı; **mahalledekiler** arasında, annemin arkadaşlık etmeme hoş baktığı tek çocuk (14 s).

Aleti kurcaladığı için epeyi sopa yemişliği vardır (18 s).

Şişelerden birini daha dikledim (28 s).

Maçı seyretmeye **kahveye** indi (37 s).

Kanunun gücü ters ters baktı ona (38 s).

Adaletin pençesi koca gözlüklerinin ardından bana şöyle bir baktı (39 s).

İyilerin dostu, kötülerin amansız düşmanı gürültülü bir şekilde boğazını temizleyip, “Kaç yaşındasın sen?” diye sordu bana sertçe (39 s).

Sol elimin üç parmağını gösterdim **adaletin ateşli savunucusuna** (39 s).

Kadife eldiven içindeki demir yumruk babama dönüp homurdandı (39 s).

Derken kapı açıldı ve **yalnız savaşçı** zıncı diye ayağa dikildi (40 s).

Bu arada **malımızın, canımızın güvencesi**, üniformasının eteklerini çekiştire çekiştire raporunu veriyordu (40 s).

“Dört bir yenildi **Beşiktaş**” (40 s).

Bu arada **caydırıcı güç** hesapta ağzımızdan çıkanları yazıyordu (41 s).

Nasıl da hemen satıvermişti bizi **güç ve cesaretin timsali** (41 s).

“Komiserim o şekil değil” diye zirvalayarak ona doğru hamle etti **cevik güç, celik irade** (41 s).

“Yalnız biz bir saattir buradayız, ben de **paketi** evde unutmuşum telaştan” (42 s).

Dedektifler kralı, eski bir emniyet görevlisi hakkındaki yorumumu duyunca, yazmayı kesip beni tutuklasa mı acaba diye komiserinin gözünün içine baktı... (43-44 s).

Rahmetliyi bilemiyorum ama öteki için pek zararsız denemeyeceği ortada (44 s).

Ne zamandır sizin **mahallede**? (44 s).

Yaptığı ihmalkârlığı amirine unutturmak için uygun fırsatı kollayan **adaletin kılıcı**, “Emredersiniz komiserim!” diye bağırdıktan sonra koşarak vazifesini yerine getirmeye gitti (46 s).

Ortalıkta olmadıklarına göre ya Cemalettinlerin bahçesindeydiler ya **Yüksellerin** (48 s).

Aksilik, izledikçe bunun bir **polisiye** olduğu ortaya çıktı (55 s).

Bir **sigara yakıp** dumanını suratıma üfledi (63 s).

Bir **Maltepe** istiyorum (115 s).

Ara sıra **servise** veriyorlardı onu, fazla boş kalmasın diye (59 s).

“Sen söyle hele, hangi **partiyi** tutuyorsun?” (61 s).

Peki, **sağcı** mısın, **solcu** mu? (61 s).

Hicabi Bey o gün **Cuma**’ya müteakip kılınacak cenaze namazının ardından toprağa verileceği ilan edilen sayfanın hemen karşısındakinde, insan kopyalamanın an meselesi olduğu bildiriliyordu (66 s).

Koray Abiyi de almışlar **iceri** (68 s).

Mezarçı derhal, “Amirim, vallahi dün akşam baktıydım yok idi bir şey...” gibisinden doğal bir inkâr temposuna girmişti (80 s).

Kız bir **bira** açıp kanepeye uzandı (84 s).

Birayı kafasına öyle bir dikledi ki, temiz yarısını götürmüştür diye düşündüm (84 s).

Yemeğe, **dansa** falan götürürdü beni (87 s).

Alkol bana iyi gelmiyordu (88 s).

Evi bir arasan iyi olur (106 s).

“Tabii ya,” dedi **bakkal**, Toyota’nın sileceklerinden birini çekerekten (113 s).

Kimse onlarla dalaşmayı göze alamaz çünkü hepsi dört yaşından itibaren **sustalı** taşımaya başlarlar (116 s).

Ne kanıtlamaya çalışıyordu? **Devletin** geri adım atmayacağını mı? (116 s).

Adalet eninde sonunda bütün gerçekleri ortaya çıkartacaktır (119 s).

Metin Bilgin’in çakmağı tutan elini bir avcuna yerleştiren **tek göz**, boştaki eliyle de sigarasını tutuyordu (122 s).

Metin Bilgin kendini toparlamayı başarmış olan ilk serserinin suratına doğru savurduğu **kelebekten** kurtulup bir ayağını herifin bacaklarının arasına soktu...(123 s).

Kamu vicdanı, paketinden bir Maltepe çıkarıp yaktı... (123 s).

“**Dağ Çileği Sokağı’na** savaş açtık” (124 s).

“Bunu yanlarına bırakmayacağım ama,” dedi **Ömer Cemal Bey Sokağı Kurtuluş Ordusu’nun küçük düşürülmüş komutanı** (128 s).

Evimizin direği, döndüğünde karısının hala yemek yemediğini anlasın da daha çok acı çeksin diye dokunulmamış bir halde bekleyen sofraya, hazin bir manzara oluşturuyordu (132 s).

Yarın **finallerim** başlıyor (137 s).

Birlikte **içeriz** diye düşünmüştüm (137 s).

Hicabi Bey bizim **mahallede** oturan emekli emniyet müdürüydü (138 s).

“Haydi bakalım,” diye kaldırdı **rakısını** Tahtakafa (140 s).

Mecit **ıckısını** kafasına dikip, “Ah ulen ah!” diye bağırdı (140 s).

Memlekette anası, babası, karısı, kızı hep bir arada yaşarlarmış (145 s).

Bir gece **evde herkes uyurken** havagazını açmış (146 s)

“Sen biraz **ıctın** mi?” diye sorma gereği duydum (171 s).

Posbıyık’ın da dediği gibi en yüksektekinin yalnız olması doğaldı (179 s).

Mektubun sınav gününden önce postalandığı **devletimiz** tarafından onaylanmış (186 s).

Yağ tulumu birden masasındaki stilo takımını devirerek zarfa doğru hamle etti (187 s).

Ruhani önderimiz bir ileri bir geri yaylanmaya başlamıştı ki yeni bir misafir odaya girdi, çekingen adımlarla odayı bir baştan bir başa kat edip bakkal Yakup’un yanına sığışıverdi (196 s).

Kansız adisini geçen gün **miskette** acayip kökezledim (204 s).

Anlatılmak istenen nesnenin veya kavramın bir parçası söylenerek yapılan ad aktarması başlığı içerisinde 59 örnek tespit edilmiştir.

Shostakovich ismiyle, Shostakovich’in besteleri anlatılmıştır. Mahalledekiler sözcüğü ile mahallede yaşayan insanlar kastedilmiştir. Alet denildiğinde motosiklet kastedilmiştir. Şişeler sözcüğü ile şişenin içindeki sıvı dile getirilmiştir. Kahve kelimesi, kahvehane kelimesinden aktarılmıştır. Beşiktaş ile Beşiktaş takımı anlatılmıştır. Paket kelimesi ile sigara paketi kastedilmiştir. Rahmetli sözcüğü ile ölmüş bir kişi belirtilmiştir. Polisiye sözcüğü ile polisiye filmi kastedilmiştir. Sigara yakmak derken, sigaranın kendisini değil ucunu yakmak anlamı kullanılmıştır. Maltepe sözcüğü ile Maltepe markalı sigara belirtilmiştir. Parti sözcüğü ile siyasi bir topluluk anlatılmıştır. Sağcı- solcu sözcükleri, sağcı parti ve solcu parti sözcüklerini belirtmiştir. Cuma, sözcüğü Cuma namazını, içeri sözcüğü hapishaneyi belirtmiştir. Mezarıcı sözcüğü, mezarlık işlerini üstlenen kimseyi anlatmıştır. Sustalı sözcüğü sustalı çakı sözcük grubundan aktarılmıştır. Kelebek, kelimesi keskin bir bıçak türünden aktarılmıştır. Evin direği, sözcük grubuyla baba sözcüğü belirtilmiştir. Final sözcüğü ile final sınavları aktarılmıştır. Posbıyık sözcüğü ile Nietzsche belirtilmiştir. Yağ tulumu sözcük grubuyla çok şişman kimse kastedilmiştir. Misket sözcüğü ile misket oyunu aktarılmıştır.

Kanunun gücü, adaletin pençesi, iyilerin dostu, kötülerin amansız düşmanı, adaletin ateşli savunucusu, kadife eldiven içindeki demir yumruk, yalnız savaşçı, malımızın, canımızın güvencesi, caydırıcı güç, güç ve cesaretin timsali, çevik güç, çelik irade, dedektifler kralı, adaletin kılıcı, kamu vicdanı aktarmaları romanda bir polis memuru için kullanılan aktarmalardır.

4.5.10.3. Güzel Adlandırma

Güzel adlandırma, bazı kulağa ve göze hoş gelmeyen olumsuz sözcüklerin yerine daha güzel, uygun sözcüklerin kullanılmasıdır.

Eserde geçen örnekler:

Remziye Hanım, kocasını öbür tarafa postaladıktan sonra **iyi saatte olsunlarla** yakın ilişkiler içine girmişti (12 s).

Yıllar sonra bir gün Necla Hanım, artık dosyayı kapatıp **diğer tarafa** gitmeye karar veriyor ve intihara teşebbüs ediyordu (190 s).

Söylenmek istemeyen sözcükler yerine daha hoş olan sözcüklerin kullanılması olan güzel adlandırma başlığında 2 örnek tespit edilmiştir. İyi saatte olsunlar cümlesi genellikle periler, cinler için kullanılır. Bir konuşma veya yazışma sırasında inanış olarak bu varlıkların isimlerini söylemek istemeyen insanlar daha güzel bir adlandırma yapmıştır. Diğer taraf ise ölüm, ahiret için kullanılmaktadır,

4.5.11. Çok Anlamlılık

Dilde yer alan bazı sözcükler dil bilgiselleşme serüveni sonucunda tek anlamlılıktan çıkıp çok anlamlılığa geçmiştir. Bu durum kelimelerin birden fazla anlama gelmesine sebep olmuştur.

“Çok anlamlılık yani polysemy bir sözcük ya da tümcenin birden fazla anlamı olması durumudur” (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011, 76).

Çok anlamlılıkta başlangıçta tek bir kavramın simgesi olan işaret (sign), genellikle kolay ve etkili anlatım eğilimiyle, aktarmalarla ve kullanım sıklığının artmasıyla, ilişkili yeni kavramları da anlatır duruma gelir. Çok anlamlılık durumunda kelime temel anlamını kaybetmeden yeni anlamlar kazanmaktadır (Akşehirli, 2004, 130).

Çok anlamlılık dil olayında, bir sözcük anlamını kaybetmeden, türlü yollardan, temel anlamıyla kesin olarak ilişkili olan yeni nesne ve kavramları anlatır hale gelir. Bir sözcüğün farklı kullanışları da aynı sınır içine girer. Bir sözcüğün yeni anlamlara gelmesi, yeni kavramları yansıtır hale geçmesi için asırlar boyunca aynı alan içinde ve belli bir alanda (belli bir lehçede) ortaya çıkmış olması gerekmektedir (Aksarı, 2006, 58).

Hemen hemen her dilde bulunan çokanlamlı kelimeler, eşadlı kelimeler ile karışabilmektedir. Çok anlamlılıkta bir göstergenin, temel anlamının yanında, kendisiyle mutlaka ilişkisi bulunan yeni yeni anlamlar kazanması söz konusudur. (Aksan, 2015, 188). Eşadlılıkta ise birbirleriyle ilişkisi bulunmayan kavramlar vardır. Örneğin “*çaya gittiler*” cümlesinde geçen çay kelimesi hem bu küçük ağaççığı hem bu bitkinin kurumuş siyah biçimini hem bununla yapılan koyu kırmızı renkli içeceği hem de akşam saatlerinde çay içilerek yapılan bir tür ev toplantılarını anlatmaktadır. Diğer taraftan ise bu kelimenin eşadlı örneği olan küçük akarsuyu gösteren bir “*çay*” göstergesi de bulunmaktadır. Bu durumun çözümü cümlenin içinde geçtiği metin ve bağlama bakılarak anlaşılmaktadır (Aksan, 2020, 91-92).

Eserde geçen örnekler:

Savcı gece yarısı pat diye düşüp bilgi **almak** isterse zor durumda kalmayalım (38 s) [Öğrenmek].

İfadeyi siz **alamaz** mısınız (38 s) [Tespit etmek].

Doktor kadını ameliyata **almış** hemen (39 s) [Operasyon yapmak].

Alıp götürdüler (51 s) [Beraberinde götürmek].

Bu akşama bir maç daha **alalım mı**? (51 s) [Oynamak].

Ezeli düşmanımız Fanzager’in elinden **aldığımız** süper küçültücü yardımıyla (167 s) [Tutup yerinden ayırarak yanında bulundurmak].

O zaman ben de tesadüfen balkona **çıkılmış** gibi yapardım (12 s) [Bulunduğu yerden dışarı gitmek].

Kimseden çıt **çıkıyordu** (25 s) [Duyulmak].

Dua edelim de bana bir kadro **çıksın** hemen (27 s) [Karar altına alınıp bildirilmek].

Fakat uçarak seyahat ettiklerini **çıkarsadığım** bu geri zekâlı çömezler bir gün aynayı ellerinden düşürüp kırmışlar (32 s) [Sonuç olarak ileri sürmek].

Bir koşu apartmana dalıp, Hicabi Bey'in dairesine **çıktım** (35 s) [Yüksek bir yere gitmek].

Kim bilir ne kadar uğraşıp dev gibi bir haritasını **çıkarmıştı** bu bölgenin (43 s) [Oluşturmak].

Ayağım **kırılıyordu** neredeyse ama yiğitliğe bok sürdürmemek için ağzımı bile açmadım (125 s) [Vücudun bir kemiğinin kırık duruma gelmesi].

Bir an önce aramıza bir mesafe koymazsam daha sonra aklını başına toplaması için delikanlının kalbini fena **kırmam** gerekeceğini hissediyordum (70 s) [İncitmek].

Fakat uçarak seyahat ettiklerini çıkarsadığım bu geri zekâlı çömezler bir gün aynayı ellerinden düşürüp **kırmışlar** (32 s) [İki veya daha fazla parçaya ayrılmak].

Bir daha oraya **ayak** basmamaya yemin ettim (10 s) [Erişmek].

Evde **ayak** altında dolaşıp işime burnunu sokan insanlar yokken geçirdiğim sonraki iki üç hafta hayatımın en iyi günleriydi diyebilirim (11 s) [Engel olacak şekilde dolaşmak].

O ara **ayak** sesleri çarptı kulağıma (29 s) [Yürümeyle çıkan ses].

Üç beş kere **ayak üstü** laflamışsızdır en fazla (42 s) [Kısa bir süre].

Bütün perdeler kapalı olduğu için içerisi çok karanlıktı ve herhalde **yüz** yıldır falan havalandırılmıyordu (84 s) [Sayı].

Alev Abla deli gibi tepinerek onun **yüzünü** gözünü tırnaklıyordu (153 s) [Surat].

Senin sapıkça fantezin **yüzünden** (160 s) [Sebebiyle].

Ve sonra ruhlarımız **el ele** uzanacak mıydı sonsuzluğa (32 s) [Yan yana].

“Buyur canım,” dedi **elindeki** bezi derhal arabanın üstüne bırakıp dükkâna girerek (110 s) [Vücudun avuç ve parmakları alan kısmı].

Ezeli düşmanımız Fanzager'in **elinden** aldığımız süperküçültücü yardımıyla (167 s) [Sahiplik].

İkimiz de **elimizin** diğerinkinden daha iyi olduğundan o kadar emindik ki (186 s) [Koz].

Şemi Abi'nin onu annesi sandığı şeye dokunmasını istemiyordu çünkü bir önceki gece morga yerleştirilen şey etten kemikten bir beden değil, büyük bir sanatçının, Ruhan Bey'in **elinden** çıkma sabundan bir heykeldi (192 s) [Biri tarafından yapıldığı belli olmak].

Hakan odaya girer girmez, kapağı açık bir kitap ile bir defter bulunan çalışma masasının **başına** geçti (14 s) [Bir şeyin ön, üst, ileri kabul edilen tarafı].

Her sayfanın üst yarısında Oya ile Kaya adlı bön çocukların göl **başında**, eşek sırtında tasvir edildiği rengârenk resimler (14 s) [Baş tarafı].

Başımı önüme eğdim (91 s) [Kafa].

Bu arada Erkin amcasının nakliye şirketinin **başına** geçip çok zengin olmuş (89 s) [Yönetici].

“Mezarlıkta **başın** çok kalabalıktı konuşamadık” (105 s) [Etrafı kalabalık olmak].

Onları beni evde **bırakmaya** razı etmem fazla zor olmadı (82 s) [Beraberinde götürmemek].

O yüzden onu kendi haline **bıraktım** (85 s) [Kendi haline terketmek].

Bir daha onu asla **bırakmak** istemiyorum (90 s) [Vazgeçmek].

Semtimizde pek çok apartmanı kömürlüklerinden birbirine bağlayan bir gizli geçidin **varlığını** da ondan öğrenmiştim (42-43 s) [Bulunma].

Varlığımızı sürdürebilmek için kötü olmak zorundaydık (97 s) [Yaşam].

İşte insan denen tuhaf hayvanın, **varlıkların** en yücesi ve anlamsız kılınışının hikâyesi (108 s) [Yaratılmış her şey].

“Bunu neyle **besliyorsunuz?**”... (46 s) [Yedirip içirmek].

Hep **besleyemezsin** ki bir adamı (114 s) [Geçimini sağlamak].

Panik halinde duvarlara çarpıyor, bir şeylere **takılıp** yere düşüyor ama ilerlemeyi sürdürüyordum (102 s).

Derken Metin Bilgin şemsiye **takılı** kolunu kaldırıp parmaklarının arasında sımsıkı tuttuğu şeyi bombok bir çehreyle kendisine bakan tek göze gösterdi (122 s) [Geçirilmek, tutturulmak].

Az önce yanından geçtiğimiz tiplerden biri, en ufak tefek olanı, peşimize **takılmıştı** (120 s) [Peşi sıra gitmek].

Gidebildiği tek yer, Beşiktaş'taki eski arkadaşlarının **takıldığı** boktan bir kahvehaneydi (132 s) [Bir mekâna sürekli gitmek].

Ben Alper Kamu, birkaç ay önce beş yaşına **bastım** (7 s) [Bir yaşa girmek].

Savcı, değil yerinden kımıldamak, kafasını bile çevirmeden elindeki sigara artığını saldırganın suratına **basarken** diğer eliyle yaptığı şeytani bir numarayla tek gözü havada çevirip yere çaldı (122 s) [Bir şeyi kuvvetle bastırmak].

Yoksa **bastın** mı resimleri (148 s) [Tabetmek].

Daha önce pek az gelmişliğim bulunan dördüncü kata ayak **bastığımda** yüreğim hızla çarpmaya başlamıştı (62 s) [Ulaşmak].

Dünya hâlâ **dönüyordu** işte (203 s) [Bir şey etrafında hareket etmek].

Onlara sırtımı **döndüm** (179 s) [Bir tarafa doğru yönelmek].

Sanki ortada benim can pazarlığım **dönmüyordu** da heyecanlı bir film seyrediyordum (154 s) [Çevrilmek, döndürülmek, yapılmak].

Öbür gün falan **dönerim** (147 s) [Gidip gelmek].

Sola **dönünce** bağırان televizyonu ve tam karşısındaki, bana arkası dönük duran iki kişilik kanepeyi gördüm (35 s) [Sapmak, yön değiştirmek].

Felaketler onun **yaşam** kaynağıdır (26 s) [Hayat].

Birkaç yıl Erzurum’da **yaşamak** sizin süründüğünüzü görmek için çok küçük bir bedel (187 s) [Bir yerde bulunmak].

Yok biz o günleri hiç **yaşamamışız**, yok ben var bile değilmişim, yok hepsi senin fantezinmiş! (160 s) [Başından geçmek].

Aslında bu olasılık akla daha **yakın** geliyordu (46 s) [Uygun].

Bir ara kadının teki Rebi Abi’nin sünepeliğinden dem vurunca, sayın ölü ve ailesine **yakınlığı** açıkça ortaya çıkmış bulunan Bakkal Yakup hemen onu savunmaya girişti (81 s) [Sıkı ilişki].

Çok uzak değil **yakın** bir mahallede, kızıyla birlikte dul bir karı yaşarmış (152 s) [Mesafesi az olan].

Birayı kafasına öyle bir dikledi ki, **temiz** yarısını götürmüştür diye düşündüm (84 s) [Bitirmek].

İçeri biraz **temiz** hava girsin diye fırlayıp pencereleri açtıktan sonra tekrar yanına döndüm (90 s) [Kirliliği, pis olmayan].

Sonra işte bakmış Ruhan **temiz** çocuk, kimi kimsesi de yok (113) [Saf, günahsız].

Çok anlamlılık başlığı içerisinde 62 örnek tespit edilmiştir.

Almak sözcüğü romanda 6 farklı anlamıyla kullanılmıştır. 1. Anlamı: Kendine değer katıp bir şeyler öğrenmek. 2. Anlamı: Bir durumu belirlemek, tespitte bulunmak. 3. Anlamı: Bir kimsenin operasyona alınması. 4. Anlamı: Bir şeyi peşi sıra götürmek. 5. Anlamı: Oyun oynamak. 6. Anlamı: Bir eşyayı, nesneyi sahibinden ayırıp almak.

Çıkmak sözcüğü romanda 6 farklı anlamıyla kullanılmıştır. 1. Anlamı: Olduğu yerden dışarı çıkmak. 2. Anlamı: Ses çıkarmak. 3. Anlamı: Karar verilip bildirilmesi. 4. Anlamı: Bir sonuca ulaştırma. 5. Anlamı: Olduğu yerden yüksekte bir yere gelmek. 6. Anlamı: Yapmak, yeniden oluşturmak.

Kırılmak kelimesi romanda 3 farklı anlamda kullanılmıştır. 1. Anlamı: Bir canlının vücudunun belli bir bölgesinin kırılması. 2. Anlamı: Kalp kırılması. 3. Anlamı: Parçalara ayırmak.

Ayak kelimesi romanda 4 farklı anlamıyla kullanılmıştır. 1. Anlamı: Bir yere erişmek. 2. Anlamı: Bir yerde herhangi bir duruma engel olacak şekilde dolaşmak. 3. Anlamı: Yürüme eylemi ile çıkan ses. 4. Anlamı: Kısa bir süreyle.

Yüz sözcüğü romanda 3 farklı anlamıyla kullanılmıştır. 1. Anlamı sayı olan yüz kelimesi. 2. Anlamı: Bir canlının suratı. 3. Anlamı: Sebep, neden olmak.

El sözcüğü romanda 5 farklı anlamıyla kullanılmıştır. 1. Anlamı: Yan yana olacak şekilde. 2. Anlamı: Bir canlının vücudunda yer alan organ. 3. Anlamı: Sahiplik bildirme. 4. Anlamı: Bir durumu koz olarak elinde tutmak. 5. Anlamı: Bir kimse tarafından yapılmış olma.

Baş sözcüğü romanda 5 farklı anlamda kullanılmıştır. 1. Anlamı: Bir nesnenin üst kısmı. 2. Anlamı: Baş taraf. 3. Anlamı: Kafa. 4. Anlamı: Bir işin başındaki yönetici. 5. Anlamı: Etrafı kalabalık olma durumu.

Bırakmak sözcüğü romanda 3 farklı anlamda kullanılmıştır. 1. Anlamı: Peşi sıra götürmemek. 2. Anlamı: Bir kimseyi kendi haline terk etmek. 3. Anlamı: Bir şeyden, bir kimseden vazgeçmek.

Varlık kelimesi romanda 3 farklı anlamında kullanılmıştır. 1. Anlamı: Bulunma, bulunuş. 2. Anlamı: Yaşamın kendisi. 3. Anlamı: Yaratılmış varlıkların tümü.

Beslemek kelimesi 2 farklı anlamıyla kullanılmıştır. 1. Anlamı: Bir canlıyı yedirip içirme. 2. Anlamı: Bir kimsenin geçimin sağlamak.

Takılmak sözcüğü romanda 4 farklı anlamda kullanılmıştır. 1. Anlamı: Bir nesnenin başka bir nesneye takılması. 2. Anlamı: Bir nesneye takılı durumda olmak. 3. Anlamı: Bir kişinin peşi sıra gitmek. 4. Anlamı: Bir yere sürekli gidip gelmek.

Basmak sözcüğü romanda 4 farklı anlamında kullanılmıştır. 1. Anlamı: Yeni bir yaşa girmek. 2. Anlamı: Bir şeye güç kullanarak bastırmak. 3. Anlamı: Fotoğrafçılık işi olarak tabetmek. 4. Anlamı: Bir yere ulaşmak.

Dönmek kelimesi 5 farklı anlamda kullanılmıştır. 1. Anlamı: Bir nesne etrafında dönmek. 2. Anlamı: Belli bir yöne doğru dönmek. 3. Anlamı: Çevrilmek. 4. Anlamı: Bir yere gidip geri gelmek. 5. Anlamı: Bir yerden sapmak

Yaşam sözcüğü romanda 3 farklı anlamda kullanılmıştır. 1. Anlamı: Yaşanılan hayat. 2. Anlamı: Bir yerde ikamet etmek. 3. Anlamı: Bir kimsenin başından bir olayın geçmesi.

Temiz sözcüğü romanda 3 farklı anlamıyla kullanılmıştır. 1. Anlamı: Bir yiyeceğin veya içeceğin hepsini bitirmek. 2. Anlamı: Saf ve pak olan. 3. Anlamı: Günahsız, masum.

Yakın kelimesi romanda 3 farklı anlamıyla kullanılmıştır. 1. Anlamı: Uygun olma durumu. 2. Anlamı: Kişiler arasında oluşan yakın ilişki. 3. Anlamı: İki şey arasındaki mesafenin az olması durumu.

4.5.12. Eşadlılık

Eşadlılık, sözcüklerin göstergelerinin aynı fakat anlamları birbirinden farklı olmasıdır. Eş adlı kelimeler arasında anlam yönünden herhangi bir bağlantı bulunmamaktadır.

Akşehirli, eşadlılık ile ilgili şu tanımlamayı vermiştir: “İşaretleneni (signified) farklı, işaretleyeni (signifier) aynı olan kelimelerin özelliği. Mesela Türkçe’de bir renk adı olan *kara* ile “toprak parçası” anlamına gelen *kara* eş adlı kelimelerdir” (Akşehirli, 2004, 77).

Berke Vardar ise bu konuda şu bilgileri verir:

Bildirişim kuramı bakımından yani ortak bir dilde konuşan alıcı ve gönderici arasındaki oluşan bağlam açısından, her anlam için bir tek ad, her ad için bir anlam gerekir fakat bu durum bazı sözcükler için geçerli olmaz. Zaman içerisinde aynı adın birden fazla anlama sahip olması eşadlılığı ortaya çıkarır (Guiraud, 1999, 41).

Doğan Aksan ise eşadlılığı şu şekilde tanımlar: “Bir dil içinde, birbirinden bütün bütün ayrı iki ya da daha çok kavramın ses ya da yazım açısından aynı nitelikteki göstergeler ile dile getirilmesidir” (Aksan, 2020, 92).

“Eş adlı ögelere Eski Türkçeden bir örnek olarak; doğada bulunan katı, sert nesneyi belirten *taş* sözcüğü ile bugün *dış* biçimine dönüşmüş bulunan *taş* (taşra) eş adlı kelimelerdir” (Aksan, 2015, 192).

Eş adlı kelimelerin çok anlamlı kelimelerden önemli bir ayrımı vardır: Eş adlı kelimelerde yazılış bakımından aynı olan göstergeler arasında anlam bakımından bir ilgi bulunmamaktadır. Çok anlamlılıkta ise yazımı aynı olan kelimeler arasında bir ilişki söz konusudur (Aksan, 2015, 192).

Eserde geçen örnekler:

Beş **yaş** insanın en olgun çağıdır; sonra çürüme başlar (7 s) [Doğuştan itibaren geçen zaman].

Gözümünden bir damla **yaş** süzüldü (10 s) [Gözyaşı].

Kapıyı açan annemin **boğazından** küçük bir şaşkınlık çığlığı koptu (52 s) [Ağız ve gırtlak arasındaki dar kısım].

İstanbul Boğazı altımızda bütün görkemiyle uzanıyordu... (147 s) [İki kara arasından geçerek iki denizi birbirine bağlayan deniz kolu].

Köpekler doğruca saklandığım odacığın önünde **bitmişlerdi** (93 s) [Ortaya çıkmak].

Saatler sonra kendime geldiğimde cenaze töreni çoktan **bitmişti** (145 s) [Sona ermek].

Kapıyı **açmak** için ayağa kalkıp cebimden anahtarlarımı çıkardığım sırada, önce müthiş bir şangırtı, hemen ardından da yere düşüp parçalanan bir şeyin sesinin duydum (35 s) [Kapalı durumdan çıkarmak].

Açlıktan gebermek üzereydim ve derhal nevaleye giriştim (98 s) [Acıkma durumu].

Polis evi didik didik aradığından muhtemelen makinede **film** bile yoktu (107-108 s) [Fotoğrafçılıkta kullanılan şeffaf şerit].

Rebi Abi epeyi kaptırmış görünüyordu **filme** (55 s) [Hareketli resimlerin seri şekilde gösterildiği yapıt].

Bu sizin gidişiniz, **gidiş** değil (115 s) [Tutum].

Anneme seslenip **gidişimi** haber verdikten sonra Ruhan Bey’le birlikte evden ayrıldık (198 s) [Gitmek işi].

Her iki sandığın içinde de aşklarının simgesi olan bir **gül** fidanı bulunurmuş (32 s) [Güzel kokulu çiçek].

Mutullah Amca’nın suratında belli belirsiz bir **gülümseme** belirdi (184 s) [Tebessüm].

Yarın **finallerim** başlıyor (137 s) [Üniversitede dönem sonu sınavı].

Bu, benim gibi bir son söz manyağı için bile yeterince güçlü bir **finaldi** (188 s) [Son].

“Pes mi lan?” diye sordum iki **dizim** ikisinin sırtında (19 s) [Bacakta uylukla baldırın birleştiği oynak kısım].

Hayal gücünü harekete geçirici sayılabilecek tek şey, bir duvarın dibine **dizilmiş** çeşitli ebatlardaki spatulalar, kesici aletler, yapıştırıcı ve ne idüğü belirsiz sıvılarla dolu teneke kutulardı (97 s) [Belli bir düzene göre sıralamak].

Annem Rebi Abi’ye babamın **binlerce** kez yıkanmaktan iyice bollaşmış eşofmanlarından birini verdi (55 s) [Sayı].

Bak, ben bu gece otobüse **biniyorum** (181 s) [Yolculuk yapmak üzere yer almak].

Sapsarı **saçları** vardı (106 s) [Baş derisini kaplayan kıllar].

Birasının kalanını ağzının kenarlarından döke **saça** içip bitirdi (87 s) [Dağıtmak].

Top sahası, her nedense “çiftlik” diye adlandırılan, yer yer engebeli devasa bir **kırlık** alan üzerinde bulunuyordu (149 s) [Yeşillik yer].

Kırk yaşlarında, **kır** saçlı, pos bıyıklı, kaba saba görünümlü bir herif (18 s) [Kül rengine çalan beyaz].

Yazın sokaklarda, kışın saçak altlarında yaşar (44 s) [Mevsim].

Bu arada caydırıcı güç hesapta ağzımızdan çıkanları **yazıyordu** (41 s) [Yazmak işi].

Bu alanı boydan boya geçip, çiftliği sınırlayan kavak ağaçlarının dibindeki dereye kadar **vardım** (149 s) [Ulaşmak].

Ayaklarını sürüye sürüye odadan çıktı ve geri döndüğünde elinde yeni bir bira kutusu **vardı** (85 s) [Mevcut olmak].

Kopan bağırsık çağrışlardan, Necla Hanım Teyze'nin kabrinin çevresindeki boşluğun yeni bir mezar **kazılmasına** izin verecek genişlikte olmamasından dolayı Hicabi Bey'in sevgili eşinin koynuna gömülmesi kararının alındığını öğrendim (79 s) [Toprağı eşmek].

Sevgili dostumun **kaz** kafalıları özgü o sabit fikirlikten mustarip olduğunu iyi biliyordum (71 s) [Ördekçiller familyasından büyük kuş cinsi] .

Binaya çıkan merdivenleri ikişer ikişer tırmanıp içeri **daldım** (62 s) [Hızla girmek].

Elimin altındaki osuruk ağacından bir **dal** kopartıp dişlerimin arasına sıkıştırdım... (49 s) [Ağaç gövdesinin kolları].

Sonra **kan** çanağına dönmüş korkulu gözlerini benimkilere dikti (90 s) [Kırmızı renkli sıvı].

Onu **kandıramayınca** da kendisi yaptı bu işi (91 s) [İkna etmek].

İnsanları tanımak **güçtü** cidden (98 s) [Zor].

Ani bir adrenalin patlaması naçiz bedenimi, bir atom parçacığına dönüştürdü ve olanca **gücümle** Hicabi Bey kılıklı hortlağın üzerine atıldım (101 s) [Kuvvet].

Görev başındayken **icmemeliydim** (143 s) [Bir sıvıyı ağza alıp yutmak].

Rakı bardağını kaldırdı, **içindeki** mayiyi şöyle bir çevirdi, tekrar yerine bıraktı (143 s) [Oyuk cisimlerin boşluğu].

Bahçeden çıkıp hızla caddenin karşısına **geçtim** (149 s) [Bir yerden bir yere ilerlemek].

Geç saatlerdeki muhabbetlerimiz gün içindekiler gibi gürültülü olmaz (29 s) [Erken olmayan].

Maçı seyretmeye **kahveye** indi (37 s) [Kahvehâne].

Kahveni iç hiç değilse (55 s) [Kahve bitkisinin öğütülmüş tozundan yapılan içecek].

Az daha tafra yapmak için ağzımı açtığımda **yakama** yapışıp beni öyle bir kendine çekti ki sarsıntıdan aptala döndüm (25 s) [Giyeceğin bir parçası].

İşte o resimde babamla ikisi, zaman ve mekâna dair her tür ıstıraptan azade, bir yandan kafaları çekerken, bir yandan motorların arkasına uzun halatlarla bağlanmış otomobil lastiklerinin içinde, boğazın buz gibi sularında bir **yakadan** diğerine geçtikleri gençlik günlerini ve yaşadıkları tüm o olağanüstü serüvenleri yâd ederler (27 s) [Semt].

Böylece listeyi kendime **postaladım** (187 s) [Postaya vermek].

Ben de sabaha kadar ağlata ağlata babasının yanına **postalardım** artık onu (55 s) [Bir kimseyi yanından uzaklaştırmak].

Aynı sesler bütününe sahip fakat anlam açısından farklılık gösteren sözcüklerin yer aldığı eşadlılık başlığı içerisinde toplamda 46 örnek tespit edilmiştir.

Yaş, boğaz, bitmek, açmak, film, gidiş, gül, final, diz, bin, saç, kır, yaz, var, kaz, dal, kan, güç, iç, geç, kahve, yaka, posta... Romanda geçen eşadlı sözcüklerdir.

4.5.13. Bağlam

Dilde var olan bazı sözcükler cümle içerisinde kullanıldığında farklı anlamlar kazanır. Kazanılan bu anlam kelimenin ikinci bir temel anlamı gibi düşünülür. Cümle içerisinde kullanılan kelimenin anlamı sadece içinde bulunduğu cümleye bakılarak anlaşılabilir. Bu da kelimenin anlam bağlamını oluşturmaktadır.

Aksan bağlamı şu şekilde tanımlamıştır: “Bir göstergenin, birlikte bulunduğu öteki göstergelerle oluşturduğu ve anlamını aydınlatan bütüne bağlam (context) adı verilir” (Aksan, 2020, 95).

Vardar ise bağlam hakkında şu şekilde tanımlamıştır: “Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce ya da sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim ya da birimler bütünü” (Vardar, 2002, 31).

“Her sözcüğün bir terim anlamı, bir de bağlamsal anlamı vardır. Her kullanımda anlamı bağlam belirginleştirir ve her durumda ad kesin bir kavramı canlandırır” (Guiraud, 1999, 42).

“Her sözcük bağlamıyla sıkı sıkıya ilişkilidir ve anlamını ondan alır. Çoğunlukla bağlamdan anlam ayrılıkları doğar: ‘Koyun başı’, ‘hafta başı’, ‘bir diş çektirmek’, ‘bir diş sarımsak’ ” (Guiraud, 1999, 42).

Eserde geçen örnekler:

Artık **ayrılmaya** karar verdiler (204 s).

Ardından uzun adımlarla kim bilir hangi diyarlara, hangi kahpelere haddini bildirmek üzere yanımdan **ayrıldı** (188 s).

İyilerin dostu, kötülerin amansız düşmanı gürültülü bir şekilde **boğazını** temizleyip, “Kaç yaşındasın sen?” diye sordu bana sertçe (39 s).

İstanbul Boğazı altımızda bütün görkemiyle uzanıyordu ve iki yanda şehir ıslıl ıslıldı (147 s).

Çektiği ve halen **çekmekte** olduğu onca acıya rağmen yüzünde taşıdığı vakar, hayatının son deminde kendini doya doya heba etme bahtıyarlığından kaynaklansa gerekti (189 s).

O belgenin bir fotokopisini **çekmevi** akıl etmiş olsam gidip pezevenğin anasından emdiği sütü burnundan getirebilirdim belki de (142 s).

“**İyi** bok yedin,” diye ayağa kalktı Kız Tevfik (146 s).

Sana **iyi** şanslar (179 s).

Yeterince **iyi** bir malzeme (198 s).

Benimkiler hiç **iyi** değil (204 s).

Öğretmen kendi yaptığı örnek kolyeyi verdi bana, anneme **götüreyim** diye... (9 s).

Sanırım tutumlara bakmak bu noktada bizi bir yere **götürmez** (159 s).

Gazanfer Abi’nden mi **kacıırıyorsun** topu? (23 s).

“Ha işte bu çocuk, topunu **kacıırmış** senin bahçeye geçenlerde...” (198 s).

Aslında hepimiz iyi oyuncular olduk ama ekip ruhu **sıfırdı** (22 s).

Üç **sıfır** alırız (28 s).

Bir kelimenin kullanıldığı cümlede geçen diğer unsurlarla oluşturduğu alan olan bağlam konusunda 16 örnek tespit edilmiştir.

4.5.14. Ters (Zıt) Anlamlılık

Zıt anlamlılık, anlambilim açısından iki kelimenin birbiriyle çeşitli sınıflamalar içerisinde karşıt anlam oluşturmalarıdır.

“Kimi dilbilimciler büyük-küçük gibi çiftleri, erkek-dişi gibi karşıt anlamlılardan ayırırlar. Birinciler aşamalı ve derecelendirilebilirdir; örneğin daha küçük, en küçük. İkinciler ise aşamasızdır ve derecelendirilemezdir (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011, 170).

Ters (zıt) anlamlılık, anlambilimcilerin önerdiği tüm anlam bağlantıları içinde, kolaylıkla anlaşılabilen konulardan biridir. Ünlü filozof Herakleitos ve diğer filozoflar çeşitli zıt durumların birbirlerine kayma eğiliminde olduğuna dikkat çekmişlerdir (Cruse, 1986, 197).

“Dilbilimciler tersanlamlıların birçok türünü belirlemiştir” (Aksan, 2020, 103). Aksan bu sınıflandırma türlerini şu şekilde belirtmiştir;

1. İkili Karşıtlıklar: Kimi bilginlerin kutupsal tersanlamlılık adını verdikleri bu türde Türkçe kökenli ad soylu öğeler önemli bir yer tutmaktadır: “doğru/yanlış”, “gündüz/gece”, “oğlan/kız”, “dolu/boş”.
2. Biçimsel İlişkili Karşıtlıklar: Bu türün örneklerinde Türkçede aynı ya da aynı kökten türemiş sözcüklerin değişik ekler alarak oluşturdukları tersanlamlılar kullanılmaktadır. Bunlar içinde en yaygın olanlar, [-lî] ve [-sîz] ekleriyle türetilenlerdir: “sorumlu/sorumsuz”, “ücretli/ücretsiz”, “uğurlu/uğursuz”.
3. İlişkisel Karşıtlıklar: Bu öbekte yer alan örnekler birbirleriyle ilgili kavramlar arasındaki karşıtlığı göstermekte, aynı konuyla ilgili ancak tersanamlı olan sözcüklerden oluşmaktadır. Örneğin *satılık* ve *kiralık*; bir mal, özellikle de bir taşınmaz için söz konusu olmaktadır. Bu türdekilerine ayrıca; “peşin/taksit”, “öğretmen/öğrenci”, “oyuncu/seyirci” gibi değişik sözcük türlerinden, yerli ve yabancı kökenliler gösterilebilir.
4. Dereceli Karşıtlıklar: Türkiye Türkçesinde bu türe daha çok, ikili tersanlamlıların arasına giren kimi öğelerle oluşturulan tersanlamlılar örnek gösterilebilir. Örneğin *sıcak/soğuk* ikilisinin derecelenmesi *sıcak/ılık/soğuk* biçiminde genişlemektedir.
5. Yön Gösteren Karşıtlıklar: Bu öbeğe örnek olarak da Türkiye Türkçesindeki; “kuzey/güney”, “ön/arka”, “yukarı/aşağı” gibi tersanlamlılar gösterilebilir. Bu öbeklerdeki örnekler içinden birden çok örneğe girebilecek olanlar vardır: “ön/arka” karşıtlığı hem ilişkisel hem yön gösteren tersanlamlılık olarak düşünülebilir (Aksan, 2020, 162-165).

1. İkili Karşıtlıklar

Maalesef bu **yen** (**eski**) düzenleme, bana kendimi daha da **kötü** (**iyi**) hissettirmekten başka bir işe yaramadı (9 s).

Ama manidar bir **sessizlik** değildi onunki... (30 s).

Hemen sokağın ortasına fırlayıp **gürültünün** nedenini araştırdım (35 s).

Cidden **çok** sohbet ederlerdi Bakkal Yakup ile rahmetli (43 s).

Günü en **az** verici biçimde öldürmeyi sağlayan mükemmel rutini bozmuştum (52 s).

Nefret **dolu** bir canavardım (83 s).

Boş bakıyordu (86 s).

Sigara dumanından **kalm** (**ince**) bir tabakanın ardında görülen on kadar masa, masaların çevresinde o kadarcık yere nasıl sığıdığı çözülmez bir muamma teşkil eden, gözleri kan çanağına dönmüş belki yüz adam bulunuyordu (136 s).

Sırtındaki zavallı bej rengi takım elbiseye rağmen zarif görünümlü, **ince** (**kalm**) uzun bacaklı ve yüzü de hiç fena sayılmayacak bu kişi Ruhan Bey'den başkası değildi (196 s).

Şikâyetleri görünürde gürültüydü ama bana sorarsanız asıl dertleri bu **gençlerin** (**yaşı**) hayattan zevk aldığını düşünmeleri idi (17 s).

Her açıdan tekinsiz bir tipti anlayacağınız ve biz de içgüdüsel olarak en sağlamının ondan **uzak** (**yakın**) durmak olduğuna karar vermiştik (18 s).

“**Doğru** (**yanlış**) bildiğim şeyi söylemek için kimseden para almam gerekmez” gibisinden bir karşılık verdim (19 s).

Kesinlikle daha **az** (**çok**) düşünmeliydim (21 s).

Yeterince vaktim **vardı** (**yoktu**) (21 s).

Üzüntü (**sevinç**) olmadan yaşayamazdı annem (26 s).

Balkona **çıktım** (**inmek**) (28 s).

Ben de derhal mutfağa **gidip (gelmek)** buzdolabının arkasına istiflenmiş onlarca boş Tekel Birası şişesinin dibinde kalanları diklemeye koyuldum (28 s).

Hava **kararmış (ağarmak)**, sokak lambaları **yanmıştı (sönmek)** (28 s).

Hızla (yavaş) babamın yanına gittim (28 s).

Maç **başlamıştı (bitmek)** (28 s).

“**Hayır,**” (**evet**) dedim (28 s).

Gece (gündüz) hepimizi korkularımıza, acılarımıza daha bir yakınlaştırır (29 s).

İnsanın her şeye rağmen neden bir diğerinin **yakınlığına (uzaklık)** ihtiyaç duyduğunu en iyi böyle zamanlarda anlarım (29 s).

Apartmanın **girişindeki (çıkış)** merdivenlere çöküp sırtımı kapıya verdim (29 s).

Kavga eden çocukları ayırır, **yanlış (doğru)** yere çöp atanlara çatar, komşular arası ilişkileri düzenlerdi (29 s).

Hemen başımı **kaldırdım (indirdim)** (30 s).

“Bu çok **güzel (çirkin)** bir masal” dedi (32 s).

Ne var ki **kışın (yazın)** ana babaları onları sokağa bırakmadıkları için buluşup oynaşamazlarmış (32 s).

Az önce yaptığım espri yüzünden bir düşüp bayılmadığı kalmıştı şimdi de tutup çok daha edepsizce çağrışımlara **açık (kapalı)** laflar ediyordu (31 s).

Yeni (eski), kötü (iyi), sessizlik, gürültü, çok, az, dolu, boş, kalın (ince), gençlerin (yaşlı), uzak (yakın), doğru (yanlış), az (çok), vardı (yoktu), üzüntü (sevinç), çıktım inmek, gidip (gelmek), kararmış (ağarmak), yanmıştı (sönmek), hızla (yavaş), başlamıştı (bitmek), hayır, (evet), gece (gündüz), yakınlığına (uzaklık), girişindeki (çıkış), yanlış (doğru), kaldırdım (indirdim), güzel (çirkin), kışın (yazın), açık (kapalı)...

2.Biçimsel İlişkili Karşıtlar

İşte o resimde babamla ikisi, zaman ve mekâna dair her tür ıstıraptan azade, bir yandan kafaları çekerken, bir yandan motorların arkasına uzun halatlarla **bağlanmış** (**bağlanmamış**) otomobil lastiklerinin içinde, boğazın buz gibi sularında bir yakadan diğerine geçtikleri gençlik günlerini ve yaşadıkları tüm o olağanüstü serüvenleri yâd ederler (27 s).

Ceza sahası çevresinde tilki gibi dolanarak **eşitliği** (**eşitsizlik**) sağlayacak vuruş için fırsat kolluyordum (22 s).

Babam cevap **vermedi** (**verdi**) (28 s).

Bir de meslekten gelme bir alışkanlıkla mahallenin asayiş işlerinden **sorumlu** (**sorumsuz**) sayardı kendini (29 s).

Bir şey **göremedim** (**gördüm**) (30 s).

Alev Abla bu **renksiz** (**renkli**) dünyayı sevdirebilir miydi bana? (32 s).

Ertan bana cevap vermeye **niyetli** (**niyetiz**) gözükmüyordu (35 s).

Tepesi tamamen asmalar, hanımeli ve daha bir sürü başka bitkiyle kaplı çok **bakımlı** (**bakımsız**) bahçeleri vardı (48 s).

“Dünyada bir dolu **sevimsiz** (**sevimli**) insan var,” dedim onu avutmak için (56 s).

Oraya böyle elini kolunu sallayarak girmek **akıllı** (**akılsız**) adamın yapacağı iş değildir (116 s).

Şemi Abi ecza dolabından **gerekli** (**gereksiz**) pansuman malzemelerini aldıktan sonra beni tam Hicabi Bey’in katledildiği yere oturttu (105 s).

Bağlanmış (bağlanmamış), eşitliği (eşitsizlik), vermedi (verdi), sorumlu (sorumsuz), göremedim (gördüm), renksiz (renkli), niyetli (niyetiz), bakımlı (bakımsız), sevimsiz (sevimli), akıllı (akılsız), gerekli (gereksiz)...

3.İlişkisel Karşıtlar

Öğretmen, biz sakın mizaçlı **öğrencilerine** takvim kâğıdından kolye yapımı zanaatını öğretmeye çalışıyordu (9 s).

Buranın **kiracıları** (**ev sahibi**), uzun saçlı, küpeli ve kendilerini Erkin ve Koray ismiyle tanıtan iki delikanlıydı (17 s).

Diğer bir deyişle, **hemşirenin** bedeni ölse de tinsel varlığı son nefesini verene kadar **doktorunkinden** ayrılmayacaktı (39 s).

Bizim sokağı dikine kesen caddenin üzerindeki iki katlı **müstakil bir evde** (**apartman**) oturuyorlardı (48 s).

Bizim özel aile **imamımız** var (78 s).

Şemi Abi başsağlığı dileklerini kabul ederken **cemaat** arasında neşeli fısıldaşmalar ve hatta merhum hakkında ölçülü dedikodular başlamıştı bile (80 s).

“**Amirim** (**memur**), vallahi dün akşam baktıydım... (80 s).

Bütün orta sınıf çalışanları gibi **iş günlerini** hafta sonunu bekleyerek, **hafta sonunu** da iş günlerini özleyerek geçiriyorlardı (82 s).

Misal, ben şimdi burada durmadan **veresiye** (**peşin**) versem, nereye kadar yani? (114 s).

Yurdakul yana yakıla, aniden polis baskın yapsa, **patronu** (**çalışan**) görse... (139 s).

“Savcı Bey Deli Ertan’ın **ifadesini aldı mı**? (75 s).

Telefonda cinayeti çözdüm demiştin; şimdi yalan **ifade verdim** diyorsun (197 s).

Sadece **prenstim** ben, o ise koca bir **kral** (173 s).

Derken aklıma kimi **amatör** (**profesyonel**) sanatçıların eserlerinin çalınmasını önlemek için başvurduğu bu yöntem geldi (187 s).

Öğretmen, öğrenci, kiracıları (ev sahibi), hemşire, doktor, müstakil bir evde (apartman), imam, cemaat, amir, memur, iş günleri, hafta sonunu, veresiye (peşin), patron (çalışan), ifade almak, ifade vermek, prens, kral amatör (profesyonel)...

4.Dereceli Karşıtlıklar

Bir yandan da **incecik** (**kalınlı/orta**) parmaklarıyla çiçek tohumlarını saksılara gömüşünü izlerdim (13 s).

Zor (kolay/orta) dediği şeye baktım (14 s).

İçimde tuhaf bir **sıcaklık (ılık/serin/soğuk)** hissettim (31 s).

Yıllar önce okuduğum, hayli **uzun (kısa/orta/uzun)** bir masaldı anlattığı (32 s).

Camın üzerinde oluşan **küçücük (orta/büyük)** deliğe gözlerini dayayıp birbirlerine bakarlarmış (33 s).

Cinayetler, barındırdıkları vahşet öğelerine dair hiçbir ayrıntı atlamadan, **uzun (kısa/orta/uzun)** gösteriliyordu (55 s).

İncecik (kalın/orta), zor (kolay/orta), sıcaklık (ılık/serin/soğuk), uzun (kısa/orta/uzun), küçücük (orta/büyük), uzun (kısa/orta/uzun)...

5.Yön Gösteren Karşıtlıklar

Her sayfanın **üst (alt)** yarısında Oya ile Kaya adlı bön çocukların göl başında, eşek sırtında tasvir edildiği rengârenk resimler (14 s).

Girişe göre **sağ (sol)** taraftan başlayıp bahçenin karşı sınırını çizen, birbirine bitişik bir dizi odacık vahşi savaş oyunlarımıza heyecan katar (18 s).

Genellikle **aşağı (yukarı)** mahalleleri şöyle bir turlar gelirim (29 s).

İki katlı ev tamamen ona aitti ama çıkardığı gürültü yüzünden ve çok çekilmez bir adam olduğundan bir türlü **alt (üst)** kattaki daireye kiracı bulamaz... (29 s).

Yıllar sonra **geriye (ileri)** baktığımda, her şeye rağmen iyiydi, sokaktan geçen o adamlardan biri haline gelmeme değdi diyebilecek miydim? (32 s).

Tuzla buz olan aynanın tozları **kuzey (güney)** rüzgârlarıyla dünyanın dört bir tarafına dağılıp, onun bunun gözüne girmiş... (32 s).

Babamın söylediğine göre asıl işi uzun yol şoförlüğüydü ve yılın büyük bir bölümünü kamyonla **doğuya (batıya)** gidip gelerek geçirmekteydi (59 s).

Üst (alt) , sağ (sol), aşağı (yukarı), alt (üst), geriye (ileri), doğuya (batıya), kuzey (güney)...

Zıt Anamlı Sözcüklerin Aynı Cümlede Bulunduğu Örnekler:

Hızlanarak, yavaşlayarak, türlü sesler çıkararak ve bir yerlere bakarak yaşayıp gidiyorlardı (7 s).

Aslında anaokuluna başlarken bu kurum hakkında **iyi** ya da **kötü** herhangi bir önyargıya sahip değildim (7 s).

Günün ilk kısmı, genellikle öğretmenimizin bize **yazın** ne yetişir, **kışın** ne pişer türü saçmasapan bilgiler vermesiyle geçiyordu (8 s).

Ya **siyah** olacaktı bu tuş ya **beyaz** (10 s).

Ben beş yaşına geldim diye oturmuş **karalar bağlarken**, bunu bir **kutlama** havasına soktukları için annemle babama fena bozulmuştum (11 s).

Karnım iyice acıkmıştı ve sofra **kurup kaldırmak** zor geliyordu (14 s).

Okumayı **biliyorum** ama sözcük hecelemeyi **bilmiyorum**, tamam mı? (15 s).

Bir tür uyuşturucu, alttan alta hep var olan **sessizliği** işitmelerini önleyen bir tür **gürültüdür** kahkaha onlar için (17 s).

Üzerinde emanet gibi duran takım elbisesiyle, arkasına branda gerili antika kamyonetine atlayıp **sabahın köründe** gider, **gece geç saatlerde** eve dönerdi (18 s).

Divanın altındaki çamaşır sepetini **dışarı çıkartıp** boşalan yere kendim **girdim** (21 s).

Geceleri oto-teyp hırsızlığı yapar, **gündüzleri** mahallenin ufaklıklarıyla uğraşırdı (23 s).

Sözü geçen pis karı öyle bir ayna yaptırmış ki, bu aynaya bakan tüm görüntüler **güzelliklerini** yitirir, **iğrenç** ve **kötücül** şeylere dönüşürmüş (32 s)

Kay adlı **oğlan** ile Gerda adlı **kız**, birbirine bitişik iki evin tavanarasında oturan iki ailenin sevimli çocuklarıymış ve birbirlerine bayılırlarmış (32 s).

Güller **açıp solacak** / Gök meleklerle dolacak (33 s).

Gerda ekmek elden su gölden yaşayıp giderken biraz da kadının büyülerinin etkisiyle nereden **gelip** nereye **gittiğini** unutuvermiş (33 s).

Yer misin yemez misin gibilerinden (34 s).

Masada duran tabak çanağı **sağa sola** fırlatmakla meşguldü (35 s).

İyilerin dostu, **kötülerin** amansız düşmanı gürültülü bir şekilde boğazımı temizleyip, “Kaç yaşındasın sen?” diye sordu bana sertçe (39 s).

Sanki cinayeti benim **işleyip işlemediğimi** soruyordu (39 s).

Güvenlik güçleri, babamın gönül verdiği takımın oyuncularını, yöneticilerini, renklerini, **gelmişini**, **geçmişini** kalaylayışını saygıyla dinledikten sonra işlemleri başlattılar (40 s).

Beklediğim gibi **nobranlaşmadı** ama eleman; tersine bir **kahkaha attı** (41 s).

Yunan askerleri evini basarsa nasıl kaçacağını plan ve projeleri üzerinde çalışıyormuş **gece gündüz** (43 s).

Kapının **zorlanıp zorlanmadığını** fark edebildin mi? (43 s).

Yazın sokaklarda, **kışın** saçak altlarında yaşar (44 s).

Hicabi Bey’in apartmanına **girip çıkan** ya da ortalıkta dolaşan bir şüpheli şahıs? (44 s).

Ciddi **olup olmadığını** tartmaya çalışıyordu (50 s).

Kansız hemen onu da şenliğimize **katmak** üzere kendisine karşı bir taarruz girişiminde bulunduysa da, Cemalettin onu şöyle bir **ittirerek** “Çekil oğlum şimdi başımdan. Seninle uğraşamam şimdi,” dedi (50 s).

Antreden oturma odasına kafasını eğerek girmek zorunda kalan **asağı yukarı** iki metrelik delikanlı Rebi Abi’ydi (52 s).

Annem bir anda **yoktan var** olarak bir kâğıt mendil yetiştirdi ona, yerleri sümüklemesin diye (54 s).

Kırdığım kalbi bir şekilde **onarmak** istiyordum ama ne diyeceğimi de pek bilemiyordum (56 s).

Annem evden çıkmadan önce Rebi Abi’yi uyandırmaya **yeltendiyse** de babam, “Bırak uyusun çocuk,” diyerek onu **durdurdu** (58 s).

Babamın söylediğine göre asıl işi uzun yol şoförlüğüydü ve yılın büyük bir bölümünü kamyonla doğuya **gidip gelerek** geçirmekteydi (59 s).

Sağ taraftaki küçük sehpa **siyah beyaz** monitörlü, asırlık bir bilgisayar duruyordu (60 s)

Yok bizim felsefemizde **sağ, sol** (61 s).

Hakan dile getirdiğim **soruyu** değil, aklımdan geçeni **yanıtladı** (68 s).

Dostluğu bile Gazanfer'in **düşmanlığından** çok daha tehlikeli olacak türden bir adamdı (72 s).

İster istemez ben de güldüm (75 s).

Belki de yoldan geçerken, mezarlara bakıp onlar **ölü**, ben ise yaşıyorum diye düşünerek münasebetsizce bir sevince kapılacak saygısızlara, orada yatan kişinin **diri** olmayı bir zamanlar kendilerinden kat kat daha iyi becerdiğini göstermek amacını taşıyorlardı (77 s).

Ardından da son derece kararlı bir şekilde, elinin bir **tersi** bir de **düzüyle** sevgili kardeşinin suratına iki sıkı tokat aşk etti (80 s).

Tabii **ayık** bir adamı bayıltacak şiddetteki darbelerin, **bavgın** bir adamı ayıltacağını varsaymak da aynı eğitimden kaynaklanıyor diye düşünmedim değil (80 s).

İşlenen suçun sorumluluğunu bir deliye yüklemek otoritenin sadece kolayına **gelmiyor** aynı zamanda işine de **geliyordu** (83 s).

Hayır, **delilerin** değil en **aklı başında** insanların, evlerine girip gırtlaklarını kesebileceğini anlasınlar istiyordum (83 s).

Genç, yaşlı, çocuk, cüce... (86 s).

İstedığınız **olunca** pişmanlık, **olmayınca** da histeri krizleri geçiriyorsunuz (86 s).

Herifin asılacak olması umurunda bile değildi; onu ilgilendiren, **sevilip sevilmediği**ydi (86 s).

Gece Koray’la sevişir, **sabaha karşı** Erkin’in yanına gidip başını onun göğsüne yaslar, huzur bulurdum (88 s).

Gece gündüz migren ağrılarının pençesinde kıvranıyordum (89 s).

Yılların ardından, **yıkıntılarını** üzerine **kurulmuş** bir çiçek bahçesinde birlikte gezinirken o bana şiirler okuyor, hikâyeler anlatıyor (90 s).

Biz sadede **gelememiştik** ama sadet bize **gelmişti** işte (90 s).

Birazdan içinde **ne var ne yok** boşaltacaktı (90 s).

“Cinayetin işlendiği gece Erkin Abi’yi Hicabi Bey’in evinden **çıkıp** buraya **girerken** çıkarken gördüm,” dedim olanca faşistliğimle (91 s).

Doğru **söyleyip söylemediğimi** anlamaya çalışıyordu (91 s).

Saadetimi Erkin Abi’nin **mahvı** üzerine **inşa etmek** de rahatsız ediyor olabilirdi beni, tabii (92 s).

Bir saniye sonra, **sevgili dostum** sümüklü Cemalettin’in ve tabii ki **can düşmanım** Gazanfer’in ikamet ettiği evin bahçesindeydim (93 s).

Evin her zaman **açık** tutulan kapısı **kapalıydı** ve perdeler de sıkı sıkı çekilmişti (93 s).

İki adımda tepeye tırmanıp **sağı solu** kolaçan ettim (94 s).

Sağımda evin büyük giriş kapısı, **solumda** mutfak ve kıvrılarak üst kata çıkan bir merdiven vardı (97-98 s).

Sol bileğim **fena** halde burkulmuştu ama durumum düşmanımkiye kıyasla **harika** sayılırdı (101 s).

Işık küçük bir tıkırtıyla sönüverdi ve bodrum yeniden **karanlığa** gömüldü (101 s).

Ayrıca o noktadan sokağa çıktığım takdirde bizim eve kadar **aşağı yukarı** iki yüz metrelik tehlikeli bir yolu aşmam gerekecekti (102 s).

Annem ile babam misafirliğe **gitmişti** ben de onlar **dönene** kadar biraz oynayayım diye dışarı çıkmıştım (104 s).

“Askerlikte kafa tutmanın değil itaat etmenin meziyet sayıldığını sanıyordum,” deyiverdim (105 s).

En akıllica saydığınız fikirlerinizin saçmalığını, en içten duygularınızın yapmacıklığını kavrarsınız (108 s).

Sanıyorum önce birşeyler söylemeye nivetlendiğimi ama son anda bundan vazgeçtiğimi fark etmişti (120 s).

Ayrıca insanın zihnindeki iyi kötü kategorilerini altüst etmek beyin yıkamanın birinci koşuludur (120 s).

Göz açıp kapayınca kadar kolundaki şemsiyeyi ucundan tutup, eğik sapını üçüncü serserinin boynuna taktı... (122- 123 s).

Sırayla ebe olacaktık önce ben sonra Sefa (127 s).

Zenon paradoksunu, kadınları, geleceği, Metin Bilgin’in gerçekten babam aleyhine dava açıp açmayacağını ve elbette cinayeti (131 s).

Ara ara fazla müstehcen bir espri yapıldığında biri masadaki varlığım nedeniyle diğerlerini daha edepli olmaya davet ediyor, bir diğeri –genellikle Tahtakafa- ona beni bir delikanlı olduğum gerçeğini hatırlatıyor ve beraber bana içiyorlardı (141 s).

“Yok,” diye yanıtladı babam gülümser mi yoksa terslenir mi olduğunu pek kestiremediğim bir ifadeyle (141 s).

Açıkcası, Rebi Abi bunu söylediği anda Deli Ertan, Erkin Abi ve babam gibi pek çok masum insan adına sevineceğime derin bir haval kırıklığı yaşadım (143 s).

Olur olmaz her şeye bağırır çağırır, kalbini kırardım annemin (144 s).

Bir erkek ve bir kadın (150 s).

Çok uzak değil yakın bir mahallede, kızıyla birlikte dul bir karı yaşarmış (152 s).

Aslında bu tokat bayağı iyi gelmiş, dünyayla bağı giderek zayıflayan beş duyumu yeniden keskinleştirmişti (153 s).

Aramızdaki meselelere dair yanıtı net olmayan nice başka sualer de mevcuttu (157 s).

Bu soruların yanıtını bulmaya çalışmak değil amacım, sadece bilin istedim; bilin ki her şey görüldüğü kadar normal değil (157 s).

O Öztürk gitmişti yerine bir film artisti gelmişti (160 s).

Bu sakil finiş, o görkemli girişe pek yakışmamıştı (160 s).

Daha sonra deli profesör hak ettiği cezayı bulmuş, başkahramanla yankahraman arasındaki çatışmalar son bulmamıştır (161 s).

Corpus colossum cennete ulaşmak için geçilecek kıldan ince kılıçtan keskin sırat köprüsünü simgelemektedir ve aşağısı kuşkusuz cehennemdir (169 s).

Gözlerimin önünde yanıp sönen ışıkları bir an için zafer pırıltısı sanma yanılgısına düştüm (173 s).

Duygu Fırtına beni hiçbir zaman bir erkek gibi görmemişti, oysa bu ENA'nın hayatta görüp görebileceği tek erkek bendim (178 s).

Öztürk beni lam ile lamel arasından cımbızla çekip süperküçültücünün süperbüyütücü fonksiyonu vasıtasıyla eski halime dönüştürmesi bilmiyorum ne kadar sürdü (179 s).

Narkotik seyahatim, evet, beni aradığım yanıtlara ulaştırmış, ne ki bu yanıtlar ruhumu huzura kavuşturamamıştı (180 s).

Aynı cümle, farklı ses (181 s).

Doğal olarak Ruhan Bey sevdiği kadını bu rezil hayattan çekip almayı istiyor, durumu öğrenen Hicabi Bey öfkeden deliye dönüyor, delikanlıyı kim bilir ne tür fiziksel ve ruhsal işkencelerden sonra sokağa atıyordu (190 s).

Nitekim bu boyu uzun aklı kısa evladın her şeyi son anda mahvetmesine ramak kalmıştı (191 s).

Ruhani önderimiz bir **ileri** bir **geri** yaylanmaya başlamıştı ki yeni bir misafir odaya girdi, çekingen adımlarla odayı bir baştan bir başa kat edip bakkal Yakup'un yanına sığışıverdi (195-196 s).

Ama amcam **öfkelenmek** şöyle dursun, eserlerim karşısında **zevkten dört köşe olmuştu** (199 s).

Seninle **acı tatlı** pek çok şey yaşadık (204 s).

Hızlanarak/ yavaşlayarak, iyi/kötü, yazın/ kışın, siyah/beyaz, karalar bağlarken/ kutlama, kurup/ kaldırmak, biliyorum/ bilmiyorum, sessizliği/ gürültü, sabahın köründe/ gece geç saatlerde, gündüzleri/ geceleri, güzellik/ iğrenç, oğlan/kız, açıp /solacak, gelip/gittiğini, yer misin/yemez misin/ sağa sola, iyilerin/kötülerin, işleyip/işlemediğimi, gelmişini/ geçmişini, nobranlaşmadı/kahkaha attı, gece/gündüz, zorlanıp/zorlanmadığını, girip/çıkan, ittirerek/ katmak, olup/olmadığımı, aşağı/yukarı, yoktan/var, yeltendiyse/durdurdu, gidip/gelerek, siyah/beyaz, sağ/sol, soru/ yanıtladı, dostluğu/düşmanlığından, ister/istemez, ölü/diri, tersi /düzüyle, baygın/ ayık, gelmiyor/geliyordu, delilerin/aklı başında, genç/ yaşlı/ çocuk, olunca/olmayınca, sevilip/sevilmediğiydi, gece/ sabaha karşı, yıkıntı/kurulmuş, ne var/ ne yok, çıkıp/ girerken, söyleyip/ söylemediğimi, mahv/ inşa etmek, sevgili dostum/ can düşmanım, sağ/solu, harika/fena, karanlık/ışık, aşağı/ yukarı, kafa tutma/ itaat etme, akıllıca/ saçmalık, içten/ yapmacıklık, niyetlendiğimi/ vazgeçtiğimi, açıp/ kapayınca, önce/ sonra, açıp/ açmayacağını, müstehcen/ edepli, gülümser/ terslenir, sevineceğim/ hayal kırıklığı, olur/ olmaz, erkek/ kadın, başkahraman/ yankahraman, cennet/ cehennem, yanıp/sönen, görmemişti/görüp, süperküçültücünün/ süperbüyütücü, aynı/farklı, fiziksel/ ruhsal, ileri/ geri, öfkelenmek/ zevkten dört köşe olmak, acı/tatlı...

Anlam bakımından birbirinin karşıtı olan kelimelerin oluşturduğu zıt anlamlılık başlığı kendi içerisinde 6 alt başlığa ayrılmıştır. Toplam olarak 158 örnek tespit edilmiştir.

4.5.15. Eşanlamlılık

Eşanlamlılık, göstergeleri yani sembolleri farklı olduğu halde aynı anlama gelen sözcüklerin bir araya gelerek oluşturduğu anlam olayıdır.

Bayraktar’a göre eşanlamlılık, “İki ya da çok sayıda göstergenin aynı anlama gelme, ayrı gösterileni belirtme özelliğidir” (Bayraktar, 2014, 159).

Kerimoğlu eşanlamlılık ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

İki gösterenin aynı gönderim ilişkisine sahip olması, bir başka ifadeyle iki gösterim içlemlerinin aynı olmasıyla mümkündür. Kadın ve hatun sözcükleri eşanlamlılığa örnek olarak verilebilir. Bu iki sözcüğün gerçek dünyada gönderimde bulundukları varlık (yani göndergeleri) ve zihinde uyandırdıkları (dilsel anlam, işlem) aynıdır (Kerimoğlu, 2019, 212).

Her sözcüğün kendine göre hem bireysel hem de toplumsal açıdan farklı nitelikleri vardır. Bu niteliklerin aynı anlama gelen sözcüklerde bile tamamen uyuşması söz konusu değildir. Saussure de dilde her zaman ayrılıkların olduğunu söylemiştir. İlk başta biri diğerinin tam olarak karşılığı olan sözcükler bile zamanla belirli sınırlar içinde aykırı duruma gelmişlerdir. Bu durumun nedeni ise dilde var olan sözcüklerin eskimesi, kullanıldığı bağlamların fazlalaşmasıdır (Kerimoğlu, 2019, 213).

Türkçede eş anlamlı sözcük sayısı fazladır. Bu durum Türkçenin zenginliğini ve işlenmişliğini ortaya koyar. Türkçede çok sayıda eş anlamlı sözcük bulunmasında yabancı dillerden alınmış sözcüklerin rolü büyüktür. Örneğin Türkçede bulunan üzüntü, tasa, dert, elem, gam, keder gibi eş ya da yakın anlamlı sözcüklerden üzüntü ve tasa Türkçe, dert Farsça, elem, gam, keder Arapçadır (Bayraktar, 2014, 159-160).

Eş anlamlı sözcükler arasında bazı anlam farkları bulunmaktadır (Bayraktar, 2014,160). Örneğin “kara” sözcüğünün eş anlamlısı “siyah” tır. “Gökyüzünü siyah bulutlar kapladı.” cümlesinde “siyah” sözcüğünün yerine “kara” sözcüğü kullanılabilir fakat “Alnımın kara yazısı” cümlesinde “kara” sözcüğü yerine “siyah” kelimesi kullanılamaz.

Eş anlamlı karşılıkları verilen sözcüklerin genel olarak Türkçe karşılıkları verilmeye çalışılmıştır. Türkçe karşılığı olmayan sözcüklerin yerine ise artık Türkçeleşmiş olan alıntı sözcükler kullanılmıştır.

Arapça Kökenli Eş Anlamlı Örnekler:

Ama **talihsiz** (**şanssız**) bir başlangıç yaptım (7 s).

Öğretmen, biz sakın **mizaçlı** (**huy**, **tabiat**) öğrencilerine takvim kâğıdından kolye yapımı **zanaatını** (**el ustalığı**) öğretmeye çalışıyordu (9 s).

Ben köşemde pısımış dururken öğretmen bardağı **cevval (hareketli)** arkadaşlarımın elinden kurtarmaya çalışarak, “Çocuğum alsana suyunu” demek zorunda kalıyordu (9-10 s).

Olur olmadık konularda **evhamlanırlar (kuruntu yapmak)** (11 s).

Kim bilir belki de içten içe anaokulu **masraflarından (harcama)** kurtulmak istiyordu (11 s).

Pencerelerinin yarısını cam yerine gazete kâğıtları ve **mukavvalarla (karton)** kaplamıştı (18 s).

Bazen merak ediyorum, hayatta kaybetmeye **mahkûm (mecbur)** olduklarının farkındalar mı diye (19 s).

Yerdeki misketlerin en başındakini vurarak hepsini kazanan Cemalettin, atmacaları bile kendine hayran bırakacak bir teknikle yere çöküp tek bir hamlede tüm **ganimetlerini (beklenmedik kazanç)** avuçlarına doldurdu (20 s).

İşte **nihayet (sonunda)** benim de hayattan bir beklentim vardı (22 s).

Hayli de **asabiydi (sinirli)** (24 s).

Burhan kaçmaya çalıştı ama **nafile (boşuna)** (24 s). [Kelimenin bu anlamı Türkçe’de ortaya çıkmıştır] (KL.).

Haydi bana **eyvallah (Allahaısmarladık)** (25 s).

Gazanfer’in bana verdiği **hasar (zarar)**, Burhan’daki kadar açık gözükmediğinden bir şey fark etmedi (25 s).

Annem sokaktan geldikten sonra elini ayaklarını yıkamadan selam verirken ev mikropların **istilasına (ele geçirme)** uğrayacak sanır (26 s).

Çok **efkârlanmışım (hüzün)** (28 s).

Babamı **tayin (atamak)** ediyorlar (31 s).

Neler olup bittiğini anlamaya çalışırken, odanın görüş alanım dışında kalan sol yanından bir **ifrit (ruh)** korkunç bir çığlık atarak fırlayıverdi (35 s).

Babam da ben de bir saattir tek **kelime (söz)** bile etmiş değildik... (37 s).

Bir **cinayete (adam öldürme)** tanık olmuş (37 s).

Vatandaşa işlerin yolunda gittiği hissini vermek **vazifesinin (görev)** bir parçasıydı (38 s).

Kadın kendisiyle aynı hastanede çalışan, evli bir kalp **cerrahıyla (hekim)** aşk yaşıyormuş (39 s).

Doktor, kadını **ameliyata (operasyon)** almış hemen (39 s).

Nasıl bildirmezsin öldürülenin bir emniyet **mensubu (üye)** olduğunu? (41 s).

Vallahi (yeminle) sordum, bana da bir şey söylemediler komiserim (41 s).

Nasıl da hemen satıvermişti bizi güç ve cesaretin **timsali (örnek, simge)** (41 s).

Arkadaşına, ben onun çobanı mıyım dediği zamanki **tafrasından (böbürlenmek)** eser kalmamıştı (41 s).

Bir iki kere **muhabbet (sohbet)** etmişliğimiz de vardı (42 s).

Hatta dediğine göre yıllar önce kim bilir hangi **maksatla (amaç)** yeraltında açılmış bir tünel... (43 s).

Daha doğrusu Hicabi Bey memleketin **ahvali (durum)** üzerine atıp tutar, Yakup da kafasını sallardı (43 s).

Peki ikisi arasında başka bir **alâka (ilgi, münasebet)** geliyor mu aklına? (43 s).

“Onu siz biraz zor bilirsiniz,” diyerek kalemini babamın burnuna doğru salladı zehir **hafiye (dedektif)** (44 s).

Onur Çalışkan kısa bir **tereddüt (kararsızlık)** anından sonra koltuğuna yığıldı (46 s).

Ertesi gün uyandığımda **yakit (zaman)** öğleni bulmuştu (48 s).

Kansız hemen onu da şenliğimize katmak üzere kendisine karşı bir **taarruz (saldırı, sataşma)** girişiminde bulunduyorsa da, Cemalettin onu şöyle bir ittirerek “Çekil oğlum şimdi başımdan. Seninle uğraşamam şimdi,” dedi (50 s).

Evdeki **istirap** (**eziyet**, **sıkıntı**) dolu sessizliğe son vermek için kendimi camdan aşağı atmayı planlıyordum ki zil çaldı (52 s).

“İyiym” diyerek mikroplarıyla birlikte bir **sandalyeye** (**iskemle**) ilişti Rebi Abi (52 s).

Tüm **katliam** (**kırım**) sahnelerini büyük bir soğukkanlılıkla izlediği gibi, bir süre sonra katilin kimliği konusunda fikir yürütmeye bile başladı (55 s).

Onu bir kez olsun onaylama arzusuyla bu **iddiayı** (**sav**) şöyle bir değerlendirdim (57 s).

Derin bir nefes aldıktan sonra büyük bir **dirayetle** (**dayanıklılık**) yatağında doğruldum (57 s).

Benim basın **müessesinde** (**kurum**) biraz işim var (60 s).

Ne de olsa **bünyesi** (**yapı**) fazla alışık değildi düşünmeye (61 s).

Bu **devrim** (**yenilik**) yapacak ben de göreceğim (61 s).

“Beni buraya kimse göndermedi,” dedim yapay bir **sükûnetle** (**sakinlik**) (65 s).

Şaşırtmalı bir soruydu **muhakkak** (**şüphesiz**) (64 s).

Git babana söyle, bu tip ucuz hesaplar peşinde koşacağına vazife **mesuliyetini** (**sorumluluk**) üstlenip vatanına milletine layık olmaya çalışsın (64 s).

“Onu bilmiyorum valla,” dedi, bunu benim sorunum olduğuna işaret eder, **ukala** (**çokbilmiş**) bir tavırla (69 s).

Zaten mahallede adım **gammaza** (**ispiyoncu**) çıkmış (70 s).

Bugün okulda **mektup** (**nâme**) yazmayı öğrendik (71 s).

Birisi meymenetsiz suratları karşısında **mahcubiyet** (**utangaçlık**) hissedince kendilerini bir şey zannederler (72 s).

Acele edersem Hicabi Bey’e karşı son vazifelerini **ifa eden** (**yapan**) korteji yakalayabilirim diye düşünerek daldım ölümler halkının topraklarına (76 s).

Yalnız, bazı mevtâlara (ölüler) ait vesikalık fotoğrafların, mezar taşlarının üzerine hangi akla hizmet yerleştirildiğini pek anlayamamıştım (77 s).

Havaya atılan bir cismin (madde) yere düşme eğilimi gibi bir şeydi bu (85 s).

Devam ediyordu ayyaş ilahe (tanrıça) (87 s).

Zalim (acımasız) değilim ben (88 s).

Ölüm kadar kasvetli (sıkıntılı) ve müşfiktim (sefkatli) (88 s).

Sadece bir kâbus (karabasan) gördüğüme inanmayı istiyorum ama kayınpederimin bakışları bana bunun gerçekten olduğunu söylüyor (89 s).

Biz sadede gelememiştik ama sadet (mevzu) bize gelmişti işte (90 s).

Peki, hayatın lağım (kanalizasyon) çukuruna itilmiş herhangi bir meczubun (deli) barınağında rastlanabilecek bu sıradan sefalet manzarası neden bende tuhaf bir tedirginlik yaratıyordu? (97 s).

Kendi kendime sıkı sıkı o odadan hiç çıkmamam, hatta oturduğum yerden bile kımıldamamam gerektiğini telkin (öğretme, asılama) etmeme rağmen buna beş dakika dayanabildim (97 s).

Açlıktan gebermek üzereydim ve derhal nevaleye (yivecek) giriştim (98 s).

Melun (kötü) koku, hayır, çiçeklerden gelmiyordu (98 s).

Bildiğiniz gibi birşeylerin olması için mutlaka mütesebbis (girişken) ruhlu bir ahmağın bu kuralı çiğnemesi gerekir (99 s).

O meşum (uğursuz) koku olanca yoğunluğuyla suratıma çarptı (99-100 s).

Ancak, gulyabanilerin (hayalet) hiçbirisi Hicabi Bey'den daha canlı görünmüyordu (101 s).

Kendimi, cezası idam (öldürme) gerektiren bir suç işlerken yakalanmış gibi hissediyordum (104 s).

Yalnız kendisine kafa tutan bir iki kişiye biraz daha ayrıcalıklı muamele (tutum) yapıyor tabii (105 s).

Askerde kafa tutmanın değil itaat etmenin **meziyet (nitelik)** sayıldığını sanıyordum (105 s).

Böylece karakolda adamın **eşkâlini (görünü)** görmedim derken yalan söylediğim anlaşılacaktı (106 s).

Tanrı, içindeki **tahammülfersa (davanılmaz)** boşluğu doldurmak için evreni yaratır (108 s).

Ne var ki hayat onu bakkallığa mahkûm etmişti; pek çok müthiş **kabızmalı (komisyoncu)** milletvekilliğine mahkûm ettiği gibi (111 s).

Bir sadrazam ailesinin **sayfiye (yazlık)** evi mi neymiş zamanında (114 s).

Aramızdaki **vakur (ciddi)** sessizliği bozan ben oldum (115 s).

Beni öfkeden deliye döndüren iğrenç iftiraları değil, kendinde babama ve bana böylesine **fütursuzca (aldırmayarak)** hakaret etme hakkı görmesiydi (118 s).

Duruma uyanan serserilerden biri bir **nara atarak (haykırmak)** Metin Bilgin'in üstüne saldırdı ve bu noktadan sonra da her şey anormal bir hızla gelişti (122 s).

Bu **minvalde (şekil)** devam ediyorlardı (140 s).

Fotoğraf **tab etmeyi (basmak)** öğrenmişsindir herhalde? (129 s).

Hasılı (kısacası), halimiz kötü bir komedi filmi kadar acıklıydı (132 s).

Babam nihayet gecenin bir vaktinde, azıcık da alkol kokaraktan **avdet ettiğinde (dönmek)** dudaklarım ay çekirdeğinden büzüşmüş bir haldeydi (132 s).

Yapılmadı mı o **imtihan (sınav)**? (141 s).

Rebi Abi bardağını kaldırdı, içindeki **mayiyi (sıvı)** şöyle bir çevirdi, tekrar yerine bıraktı (143 s).

“Döndüğünde iyileş miydi bari?” diye sordu Kız Tevfik, Rebi Abi **cinnet getirmeden (delirmek)** önce hikâye hayırlı bir sona bağlanabilir umuduyla (146 s).

Ataşlanmış bir **tomar (deste)** fotoğraf ve negatifleri görünce yüreğim hop etti (149 s).

İnsan dünya barışı, kardeşlik falan bile **safsatalara** (**yalan**) dahi inanacak gibi oluyor (154 s).

Aramızdaki meselelere dair yanıtı net olmayan nice başka **sualler** (**sorular**) de mevcuttu (157 s).

Durağanlık **dimağ** (**idrak**) gücü verirken insanı hissizleştirir (158 s).

Arz ediniz (**sunmak**), dilerse (159 s).

“Neden böyle düşündüğünü biliyorum!” diye haykırdı nereden çıktı bu **asasını** (**baston**) gökyüzüne doğru sallayarak (158 s).

Öyle görünüyordu ki, Öztürk geçmişiyenler konusuna **kerhen** (**istemeyerek**) giriyorum gibilerinden bir hava yaratmamı sağlayan bütün başlıkların bir bir ve kararlılıkla üstüne gidilmesi yanlıydı (159-160 s).

Bir tür **hezeyan** (**savıklama**) (160 s).

Bu **sakil** (**çirkin**) finiş, o görkemli girişe pek yakışmamıştı (160 s).

“Fazla zamanımız yok,” diye derhal **maruzatını** (**arz**) verdi Öztürk (162 s).

Tarih **tereddütten** (**kararsızlık**) ibarettir (164 s).

Kurbanın tarihindeki bir olay durmadan **tekerrür** (**tekrarlanmak**) ediyor ve işte onu bu cümlelerin öznesi haline getiriyor (164 s).

Uç beylerinden aldığımız **istihbaratlar** (**haberler**) bunun mümkün olmadığını gösteriyor (166 s).

“İşte bunu bilmiyoruz,” dedi Öztürk **müdanasızca** (**minnetsiz**) (169 s).

Simgeleme sanatı bu noktada bir **infilak** (**patlama**) yaşamıştır (170 s).

Bir de alınının tam ortasında **kadim** (**eski**) bir yara izi bulunmaktadır (170 s).

Heyhat (**yazık**) o sırrı hiçbir zaman öğrenemeyecektim... (175 s).

“Gel buraya” dedi Duygu Fırtına **mütehakkim** (**hükmeden**) bir sesle (175 s).

Öztürk’le birlikte Duygu Hanım da turp gibi gözlerini tam gözlerime değilse de kaş **nahiyeme (bölge)** dikmiş gülümsüyordu (179 s).

Gayriihtiyari (istemeksizin) kafamı kaldırıp Alev Ablaların dairesine bakınca Remziye Teyze’nin balkonda çamaşır asmakta olduğunu fark ettim (183 s).

Düşünceli bir adam olduğu konusundaki fikrimi böylece **tevit (doğrulama)** ediyordu (184 s).

Mutullah Amca, senin en çok sevdiğim yönün **lüzumsuz (gereksiz)** sorular sormaman (184 s).

Kararlı bir tereddüdü kendine **düstur (kural)** edinenlere özgü, hüznünlü bir çehresi vardı (189 s).

Çektiği ve çekmekte olduğu onca acıya rağmen yüzünde taşıdığı **vakar (onur)**, hayatının son deminde kendini doya doya heba etme bahtiyarlığından kaynaklansa gerekti (189 s).

Necla Hanım işte burada, **metruk (terkedilmiş)** bir köşkün yatak odasında, gözlerimin önünde ölüyordu (190 s).

Nitekim bu boyu uzun akli kısa evladın her şeyi son anda mahvetmesine **ramak kalmıştı (az kalmak)** (191 s).

Küçük oğul güçlü bir **müsekkin (sakinleştirici)** enjeksiyonu vasıtasıyla kontrol altına alınıyordu (192 s).

Acuzelerin (kocakarı) gözyaşları kim bilir kaç yıldan beri ilk kez bir sevap değeri taşıyordu (196 s).

Bence sadece blöf yapıyordunuz ama **velev ki (olsa bile)** böyle bir işe girişip babamla uğraşmaya karar vererseniz bir şeyi hesaba katmanız gerekecek (197 s).

Hayatımın aşkı, nihayet yıllardır beklediğimiz o anın geldiğini, artık birlikteliğimizin önünde herhangi bir **mani (engel)** kalmadığını müjdeliyordu (200 s).

Talih, mizaç, zanaat, cevval, evham, masraf, mukavva, mahkûm, ganimet, nihayet, asabi, nafile, eyvallah, hasar, istila, efkâr, tayin, ifrit, kelime, cinayet, vazife,

cerrah, ameliyat, mensup, vallahi, timsal, tafra, muhabbet, maksat, ahval, alâka, hafiye, tereddüt, taarruz, ıstırap, sandalye, katliam, iddia, dirayet, müessese, bünye, devrim, ukala, mesuliyet, muhakkak, ukala, gammaz, mektup, mahcubiyet, ifa, mevtâl, cisim, ilahe, zalim, kasvet, müşfik, kâbus, sadet, lağım, meczup, telkin, nevale, melun, müteşebbis, meşum, gulyabani, idam, muamele, meziyet, eşkâl, tahammülfersa, kabzımal, sayfiye, vakur, fütursuz, nara, minval, tab etmeyi, hasılı, avdet, imtihan, mayi, cinnet, tomar, safsata, sual, dimağ, arz, asa, kerhen, hezeyan, sakil, maruzat, tereddüt, tekerrür, istihbarat, müdanasız, infilak, kadim, heyhat, mütehakkim, nahiye, gayriihtiyari, teyit, lüzumsuz, düstur, vakar, metruk, ramak, müsekkin, acuze, mani, velev... Romanda geçen Arapça kökenli sözcüklerdir.

Farsça Kökenli Eş Anımlı Örnekler:

Zarardan **kâr (fayda)** (7 s).

Yeni bir **tımarhane (akıl hastanesi)** mi açılmış Erzurum'da (26 s).

Bir de meslekten gelme bir alışkanlıkla mahallenin **asavîş (güvenlik)** işlerinden sorumlu sayardı (29 s).

Nankör (iyilikbilmez), kadıncağıza yaptıkları için bir teşekkür bile etmeden ağlaya zırlaya oradan kaçmış (34 s).

Tutanağı hazırlayan kişinin okuma-yazmayla ilişkisinin bizim Hakan'ınkinden bile **beter (kötü)** olduğunu söylemeliyim ama vaka hayli ilginçti (38 s).

Canına kıyan, otuz üç yaşında bir **hemşireymiş (hastabakıcı)** (38 s).

Onur Çalışkan yumruğunu masaya öyle bir **hışımla (öfke)** geçirdi ki, gözlüklü **süvari (atlı asker)** yine ayağa fırladı (41 s).

Tabii Güzelyayla Apartmanı'na giren **esrarengiz (sırlı, gizli)** yabancı bölümünü atlayarak (49 s).

Mesela katil pirinç **samdanla (mumluk)** bir beyin mi dağıtacak; vur babam vur, dört buçuk dakika çalışıyordu kurbana (55 s).

Suç işlemek zorunda kalmış **garîbanlara (zavallı, bîcâre kimseler)** da babalık ederdi (56 s).

Kimsenin **soytarısı** (**maskara**) olmayı istemem (70 s).

Gönül Teyze'nin kocasıyla **hayli** (**epey**) iyi anlaşılan babam bu öneriyi hemen kabul etti (82 s).

Kutuyu yine aynı **pervasızlıkla** (**umursamazlık**) kafasına dikti (85 s).

Ani bir adrenalın patlaması **naçiz** (**değersiz**) bedenimi, bir atom parçacığına dönüştürdü ve olanca gücümle Hicabi Bey kılıklı hortlağın üzerine atıldım (101 s).

Çünkü pencereden bakarken komşunun **mendebur** (**hayırsız**) oğlunun sokakta olduğunu ve Bremen Mızıkacısı'nı onun da gördüğünü fark etmiş (153 s).

Çünkü duygularımızı canlı kılmanın **yegâne** (**tek**) yolu devinmektir (158 s).

Mirim (**dostum**) anlamıyorsunuz! (165 s).

Kim bilir belki bir gün tamamen oraya yerleşir, hayatımın geri kalanını aklın **serhaddinde** (**sınır**) mutlu bir mülteci olarak sürdürürdüm (180 s).

Sonraki bir saati televizyon karşısında, şişman insanların da sevebileceğini ve **mazur** (**mazeretli**) görülmeleri gerektiğini anlatan bir film izleyerek geçirdim (182 s).

Ne var ki, Rebi Abi anasını görmekle yetinmeyip merhumenin yanağına bir de veda **busesi** (**öpücük**) kondurmaya niyetlenince ağabey buna karşı çıkıyor... (192 s).

Necla Teyze **feri** (**parlaklık**) kaçmış gözlerini aralayıp bana baktı (194 s).

Bu geleneğin son temsilcisi olarak ben de Hicabi Bey cinayetinin ardında yatan akıllara durgunluk verici sırları bir bir günışığına çıkartırken tarih, başarıımı işte bu manyaklar ve yitikler ordusu **nezdinde** (**katında**, **huzurunda**) not düşecekti (195 s).

Bütün **pespayeliğiyle** (**alçaklık**) (203 s).

Kâr, tımarhane, asayiş, nankör, beter, hemşire, hışım, süvari, esrarengiz, şamdan, gariban, soytarı, hayli, pervasız, naçiz, mendebur, yegâne, mirim, serhat, mazur, buse, ferî, nezd, pespaye... Romanda geçen Farsça kökenli sözcüklerdir.

Fransızca Kökenli Eş Anımlı Örnekler:

Bütün **rasyonel** (**aklî**) dayanaklarıyla (7 s).

İşin kötüsü kadın katılımcı ders işleme **metoduna (yöntem)** kafayı takmıştı... (8 s).

Az önce yaptığım **espri (nükte)** yüzünden bir düşüp bayılmadığı kalmıştı şimdide tutup çok daha edepsizce çağrışımlara açık laflar ediyordu (31 s).

Ama onlar pes etmez, bir demir parayı **şöminede (ocak)** ısıtıp cama dayarlarmış (33 s).

Girişteki **portmanto (askılık)** ve ayakkabılık yere devrilmişti (35 s).

Karakol'a varıldığında polisler, Deli Ertan'ı büyük bir **minibüsten (dolmuş)** yaka paça indirdiler (37 s).

İkna edicilik konusunda daha gelişkin yöntemlere sahip bulunmayışını da genel **pratiğine (tecrübe)** vermek lazımdı (38 s).

Ben de oturduğum yerden, komiserin makamının hemen ardındaki **panoya (levha)** asılı bir intihar vakası tutanağını okumaya koyuldum (38 s).

Dedektifler (hafiyeler) kralı, eski bir emniyet görevlisi hakkındaki yorumumu duyunca, yazmayı kesip beni tutuklasa mı acaba diye komiserinin gözünün içine baktı... (43- 44 s).

Hikâyenin Gazanfer'in kulağına gitmesi **riskini (tehlike)** göze alamazdım henüz (49 s).

Sadece ben, hasbelkader içimdeki çirkinliği dışa vurmanın daha **rafine (arıtılmış)** yöntemlerini geliştirmiş bulunuyorum (51 s).

Ofisin (iş yeri) bahçesinde servisten indik ve annem kendi çalıştığı yeni binaya gitmek üzere bizden ayrıldı (59 s).

Hem Hicabi Amca **sempatik (sevimli)** bir adamdı bence (56 s).

Anlamsız bir **hiperaktivite (hareketlilik)** içindeki tek kişi, annemin oda arkadaşı Süreyya Bey idi (58 s).

Sadece devlet dairelerindeki **modernizasyonu (yenileştirme)** gösterebilir diye koymuşlardı oraya (60 s).

Bir de pencerelerde **panjur** (**gölgelik**) yerine zevksiz kahverengi perdeler ve yerde de orası burası lekelenmiş boktan bir halı bulunuyordu (62 s).

Bir şey söylemeden doğruca kapıya gidip sırtıma iklim koşullarına uygun bir **palto** (**ceket**) geçirdim (70 s).

Hakan **antetli** (**simge**) zarfa suratını buruşturarak baktı (71 s).

Savcı ağızımdan laf çıkmayacağını anlayınca portmantodan **pardösüsünü** (**palto**) aldı (74 s).

İtiraf edeyim yağmurdan sonra ortalığı kaplayan kokuda, **metropolün** (**anakent**) ortasında bile yaşasa, insanın içini kıpır kıpır eden birşeyler var (76 s).

Beni, oturacak yer namına tek bir **kanepeden** (**çekyat**) başka bir şey bulunmayan bir odaya buyur etti (84 s).

Özellikle **solistleri** (**solocu**) süper **vokal** (**şarkı**) yapıyor (84 s).

İstedığınız olunca pişmanlık, olmayınca da **histeri** (**sinir**) krizleri yaşıyorsunuz (86 s).

Hep **lüks** (**gösterişli**) yerlere... (87 s).

Öte yandan bir **anormallik** (**olağandışılık**) yok gibiydi (98 s).

Hem şu dizindeki yaraya **pansuman** (**bakım**) yaparız (104 s).

Tabii neticede beni de harcamaları çok muhtemeldi ama meseleye dünyanın çıkarları açısından bakıldığında bu da **ekstra** (**ilave**) bir kazanç demekti zaten (120 s).

İşin aslı, mahalleye girip de Cemalettin'i görene kadar böyle bir intikam **projesi** (**tasarı**) aklımın ucundan bile geçmiyordu (125 s).

“Ne var bunun içinde?” diye sordu elimdeki **poşeti** (**torba**) işaret ederek (130 s).

O saatte **morgu** (**ölü hane**) açtırmak için izin alacak birini bulmak olanaksızdı (144 s).

Mecit oğlum, bu evlilik işi seni iyice **melankolik** (**hüzünlü**) yaptı (145 s).

Otogar (**garaj**) (147 s).

Sonunda müstahakkını bulan bu sefa düşkünü kart horoz, aynı zamanda son derece **paranoyak** (**şüpheli**) bir kişiliğe sahip olduğundan öyle gece yarısı gelenlere kolay kolay kapısını açacak bir tip değilmiş (152 s).

Divanın altında yerimi almamın üzerinden en fazla bir dakika sonra, eski püskü **somyanın** (**yatak**) paslı demirleri bir kapıya dönüştü (156 s).

“**Mersi**” (**Teşekkür**) (158 s).

Bu arada ruhumuzun karanlıklarını **onore etmiş** (**onurlandırmak**) bulunmayalım (159 s).

O Öztürk gitmişti yerine bir film **artisti** (**oyuncu**) gelmişti (160 s).

Tabii daha önce de onun öfkeli bir **gladvatör** (**dövüşçü**) tavrıyla konuştuğunu duymuştum ama benimle değil (160 s).

Parantez kapanmış, **rejisör** (**yönetmen**) devam etmemi imlemişti (161 s).

Generallik Öztürk’e **efemine** (**kadınsı**) bir hava mı vermişti, bana mı öyle geliyordu? (165 s).

Derdim şu ki soldan sağa geçme **mizanseninde** (**çalışma**) hiçbir siyasi mesaj aranmamalıdır (169-170 s).

Oradan sağ çıkmayı istiyorsam canavara **psikanaliz** (**ruhçözümü**) yapmalıydım! (171 s).

Bunu basit bir **hiyerarşi** (**basamak**) biçiminde ele alman kendini kandırmak istemenden... (173 s).

Komplo (**tuzak**) (188 s).

Rasyonel, metot, espri, şömine, portmanto, minibüs, pratik, pano, dedektifler, risk, , rafine, Ofis, sempatik, hiperaktivite, modernizasyon, panjur, palto, antet, pardösü, metropol, kanep, solist, histeri, lüks, anormal, pansuman, ekstra, proje, poşeti, morg, melankolik, otogar, paranoyak, somya, mersi, onore etmek, artisti, gladyatör, rejisör, efemine, mizansen, psikanaliz, hiyerarşi, komplo... Romanda geçen Fransızca kökenli sözcüklerdir.

İtalyanca Kökenli Eş Anlamlı Örnekler:

Ben de derhal mutfağa gidip buzdolabının arkasına **istiflenmiş (sıralanmış)** onlarca boş Tekel Bira şişesinin dibinde kalanları diklemeye koyuldum (28 s) (TS.).

Bir sürü üniformalının doldurduğu görkemli cenaze alayını görmek için, Siverek eşrafından örnek insan, iyi eş ve titiz **manifaturacı (bezzaz)** Halis Deveci'nin harbiden devasa mezarına tırmanmam bile gerekmedi (78 s) (KL.).

Türkçe Kökenli Eş Anlamlı Örnekler:

İki saat sonra **öğretmen (muallime)** çingırağını sallayarak odaya girdiğinde gerinerek uyanıyormuş gibi yapıyordum (9 s).

Ben köşemde **pısmış (sinmiş)** dururken öğretmen bardağı cevval arkadaşlarımın elinden kurtarmaya çalışarak, “Çocuğum alsana suyunu” demek zorunda kalıyordu (9-10 s).

Enine (genişlik) boyuna (uzunluk) iki katımdı (24 s).

Ama hepsinin gözlerinde büyük bir **öfke (kızgınlık)** ve nefret okunuyordu (25 s).

Sen miydin **demin (az önce)** bağırın? (28 s).

Kayda değer tek **devinim (hareket)**, çöpleri karıştıran sokak köpeklerinininkiydi (29 s).

Birden boynundaki **kızıl (kırmızı)** yarık dikkatimi çekti (36 s).

Diğer bir deyişle, hemşirenin bedeni ölse de **tinsel (ruhsal)** varlığı son nefesini verene kadar doktorunkinden ayrılmayacaktı (39 s).

Arka koltuktakiler biraz sıkışıp annem ile babama yer açtılar, ben de geçip **tekerlek (çember)** çıkıntısına oturdum (58 s).

“Savcılıktan kendilerine bir **çağrı (davet)** belgesi gönderilmediyse...” diye pasımı gole çevirdi Onur Çalışkan rahatlamış bir halde (73 s).

Birden, o kadar da **alılık (sersem)** bakmayan gözlerini benimkilere dikti (91 s).

Gazanfer itleriyle birlikte bu noktada **konuslanıp (mevzilenmek)** beni beklemesi çok akla yatkındı (96 s).

Ardından yastığın üzerindeki kırmızı noktacıkların, kocaman kartonlarla günışığına kapatılmış pencerelerin ve içeride bir tek bitki bile bulunmadığının **ayırdına vardım (kavramak)** (99 s).

O anda merdiven boşluğunun hemen altında, her nasılsa daha önce dikkatimi çekmeyen bir **girinti (oyuk)** bulunduğunu fark ettim (99 s).

Evrenin orasını burasını felsefeyle, sanatla, aşkla, hatta ironik bir biçimde Tanrı'yla **bezerken (donatmak)** ortak anlamsızların en küçüğünün elbette bir gerçeği unutması gerekmektedir (108- 109 s).

İnsan yüreği bir **sarkaç (rakkas)** gibidir işte böyle (122 s).

İki kadeh **tokuşturalım (dokundurma)** şöyle karşılıklı (138 s).

“Oğlum bir gazoz, iki sandalye getir çabuk!” diye bağırdı Tahtakafa meyhanecinin **yamağına (cırak)** (138 s).

Haftalarca çılgın gibi *Milena*’dan mektup gelmesini bekleyen sonra beklediği mektup postadan çıktığında da onu açma işini durmadan geciktiren *Kafka* gibi **duyumsuyordum (hissetmek)** kendimi (150 s).

Biz **eylem (hareket)** adamlarıyız! (159 s).

Yine de buyrunuz **soylayınız (söylemek, bildirmek)** Geçmişyiyenlerle ilgili hikâyenizi (159 s).

Gidelim **eylevelim (yapmak)** sonra da (159 s).

Ama sen hepsini bir yalan uğruna **yokumsuyorsun (inkâr)**! (160 s).

Benim bu **savsaklamacı (geçiştirici)** halimin onun iddiacı damarını büsbütün kabartacağını fark ederek ani bir düzeltme manevrasına giriştim (161 s).

Bu düşüncelerimi ona aktarmaktansa, duruma uygun olarak, “Ne!” diye bağırmayı **veğledim (tercih etmek)** (164 s).

Ne kadar da **toydu** (**acemi**) ve o böcek şimdi bir aslana dönüşüvermişti karşımda (170 s).

Öğretmen, pısmak, en, öfke, demin, devinim, kızıl, tinsel, tekerlek, çağrı, alık, konuşlanmak, ayırdına varmak, girinti, beze, sarkaç, tokuşturmak, yamak, duyumsamak, eylem, soylamak, eylemek, yokumsamak, savsaklamak, toy, yeğlemek... Romanda yer alan Türkçe sözcüklerdir.

İngilizce Kökenli Eş Anlamlı Örnekler:

Adamı **linç** (**taşlamak**) etmek varken değil mi ama? (54 s).

Bir de üzerine ispirotolu kalemle “**top-secret**” (**çok gizli**) yazmıştı (43 s).

Bunu ortaya çıkarmak için **blöf** (**kandırma**) yapmaya karar verdim (91 s).

Sanki **holde** (**sofa**) yatıyormuşuz gibi (134 s).

Yurdakul’un tüm gözeneklerinden **stres** (**gerginlik**) fışkırıyordu (139 s).

Ben size **baypas** (**yangeçit**) bileti vereceğim (168 s).

Bulgarca Kökenli Eş Anlamlı Örnekler:

Babam daha önce birlikte yaptığımız Beşiktaş turlarından bazılarında, içmeye başlamak için akşamı bekleyemeyecek kadar sabırsız kimi arkadaşlarını görmeye Muhittin’in yerine uğradığından bu **izbe** (**kuytu**) meyhaneyi tanıyordum az buçuk (135-136 s) (KL.).

Latince Kökenli Eş Anlamlı Örnekler:

Yani kişinin **ego** (**benlik**) kodlarını birebir taşıyan hücre içi yapı (176 s).

Moğolca Kökenli Eş Anlamlı Örnekler:

Beş yaş insanın en olgun **çağıdır** (**zaman**); sonra çürüme başlar (7 s) (KL.).

Eş Anlamlı Sözcüklerin Aynı Cümlede Bulunduğu Örnekler:

Karlar Kraliçesi, işi gücü **hâinlik** ve **fesatlık** olan Laponya’lı bir cadıymış (32 s).

Alev Abla'ya karşı **zaafımı** hayli başarıyla gizlediğimi düşünüyordum ama doğal **eğilimlerimin** sorumlusu olduğuna inandığım babam çakozlamıştı durumu anlaşılan (13 s).

Kömürlüğün tepesinden karşı duvarın üzerindeki telleri **asıp**, her tarafını bakımsız kabirlerde rastlanan türden, yer yer benim boyuma ulaşan yabancı otların bürüdüğü komşu bahçeye **geçmek** çocuk oyuncağıdır (18 s).

Darılmaca, gücenmece yok (20 s).

Sözü geçen pis karı öyle bir ayna yaptırmış ki, bu aynaya yansıyan tüm görüntüler güzelliklerini yitirir, **iğrenç** ve **kötücül** şeylere dönüşürmüş; dünyayı bir kez oradan görenler anında taş kalpli, **berbat** insanlar oluverirlermiş (32 s).

Çocuklara bakıp da **safılık, masumiyet** ve güzellik edebiyatı yapanlara şaşarım (51 s).

Seri **cinayeti işleyen** sapık bir **katili** yakalamaya çalışıyordu gözü pek New York polisi (55 s).

Falan filan tarihinde yapılan sınav sonucunda ofiste devlet memuriyetine başlama hakkı kazananların listesi (62 s).

Ne ki, **salva sümük** olup yalancılığıma itiraf etmemi daha çok beklemesi gerekecekti Savcı Bey'in (74 s).

Kopan **bağırış çağırışlardan**, Necla Hanım Teyze'nin kabrinin çevresindeki boşluğun yeni bir mezar kazılmasına izin verecek genişlikte olmamasından dolayı Hicabi Bey'in sevgili eşinin koynuna gömülmesi kararının alındığını öğrendim (79 s).

Para, pul, lüks içinde yüzüyorum (89 s).

Bir saniye sonra, **sevgili** dostum sümüklü Cemalettin'in ve tabii ki **can** düşmanım Gazanfer'in ikamet ettiği evin bahçesindeydim (93 s).

Bu yüzden pazartesi kendimi son derece **zinde** ve **formda** hissediyordum (110 s).

Biber yedikten sonra su içersem ağzımın daha fena yanacağı, bazı böceklerin sopayla dürtüklendiğinde top gibi yusuvarlak bir hale geldiği, efsanevi Beşiktaşlı oyuncu

Şükrü Gülesin 'in kornerden onlarca gol attığı ve “**soldier**” kelimesinin İngilizce’de **asker** anlamına geldiği hep ondan öğrendiğim gerçeklerdi (137 s).

Rebi Abi masadakilerin taziyelerini **olgun** ve biraz da **görmüş geçirmiş** bir tavırla kabul ederken yamak Yurdakul elinde iki tabureyle peydahlanıverdi (138 s).

Pek **sessiz**, **sakin**, efendi biriydi (145 s).

Hainlik/ fesatlık, zaaf/eğilim, aşır/geçmek, darılmaca/gücenmece, iğrenç/kötücül/ berbat, saflık/masumiyet, cinayeti işleyen/katıl, falan/fılan, salya/sümük, bağırış /çağırışlar, para/pul, sevgili/can, zinde/formda, soldier/asker, sessiz/sakin, olgun/görmüş geçirmiş... Sözcükleri bir cümle içerisinde geçen eşanlamlı örneklerdir.

Anlamları aynı olan sözcüklerin oluşturduğu eşanlamlılık başlığı kendi içerisinde alt başlıklara ayrılmıştır. Romanda 111 Arapça sözcük tespit edilmiştir. Diğer tespit edilen eşanlamlı sözcük sayısı 194’tür.

4.5.16. Terim

Bilim, sanat, spor ya da çeşitli alanlardaki meslek gruplarına ait olan sözcük veya sözcük gruplarına terim anlamı sözcükler denilmektedir. Örneğin kaside, gazel, mesnevi kelimeleri edebiyat ile ilgili terimlerdir. Korner kelimesi ise futbol sporuna ait bir terimdir.

“Gündelik ve normal dilde kullanılan bazı kelimeler sanat, bilim, askerlik, sosyoloji, siyaset, sağlık, spor ve benzeri alanlarda kullanıldıklarında özel anlamlar kazanır. Kelimelerin kazandığı özel anlama terim anlam adı verilir” (Demirci, 2017, 227).

Eserde geçen örnekler şu şekildedir:

Repertuarımız, dünyanın en kötü müzisyenleri tarafından, eğitilebilir küçük embesiller için yazılmış bazı eserlerden oluşuyordu... (8 s).

Ben tabii ki süregiden **kakofoniye** katılmayı reddettiğim için şarkının **durak noktalarında** öğretmen adımı bağırarak aklınca beni sanata teşvik ediyordum (8 s).

Ruhum tekmelenmiş bir sokak köpeği gibi inledi odada “**rediyezz**” diye (10 s).

Böyle küçük **burjuva** adetlerinden nasıl tiksindiğimi belki bin kere söylemişimdir onlara (11- 12 s).

Mahalle futbol takımının **kalecisiydi** (16 s).

Beklediğim gibi Kansız Celal ile Cemalettin'i apartmanın arka bahçesinde **misket** oynarken buldum (17 s).

Severim **futbol** oynamayı (20 s).

Savaş kahramanı gibi hissediyor insan kendini; bir de **varoluş** mu önce gelir **öz** mü çok iyi anlıyor (20 s).

Ceza sahası çevresinde tilki gibi dolanarak eşitliği sağlayacak vuruş için fırsat kolluyordum (22 s).

Şöyle gelişine vurabileceğim kavisli bir **orta** (22 s).

Baskılı oynuyorduk ama Yaprak Sokak'ın attığı her **sut** yüreğimizi ağzımıza getiriyordu (22 s).

Aramızda Hakan'dan başka kaleciliğe hevesli bir keriz bulunmadığından her birimiz bir gollüğüne **kaleye** geçmek zorundaydık (22 s).

Mesele basit bir **Oidipus Kompleksi**'nden ibaretti (23 s).

Ağabeyinin küçükken çok kötü **menenjit** geçirdiğini, o yüzden böyle davrandığını falan söyleyerek korumaya çalışırdı onu (23 s).

Acaba Hicabi Bey ölmeden önce o **golü** görebilmiş miydi (36 s).

Bir parçadaki **notaların**, ara vermeden birbirine bağlanarak söylenebileceğini veya çalınacağını anlatır, altı harfli, üçüncü harfi 'g' (39 s).

"**Legato**," dedim (39 s).

"Doymuş **hidrokarbon**" (39 s).

"**Etan**" (39 s).

“Onu siz biraz zor bilirsiniz,” diyerek kalemini babamın burnuna doğru salladı **zehir hafiye** (44 s).

Yalnız **savcı** seninle görüşmek isteyebilir haberin olsun (46 s).

Mahalle savaşlarında orayı **üs** olarak kullanırdık bu yüzden (48 s).

Sen git kızlarla **seksek** oyna (51 s).

Benim **ifadem** dışında bir bilgi alabildiniz mi polisten? (53 s).

Babamla birlikte odaya kapanıp o çalışırken ben de belki bir iki güzel **dize** yazabilirim umuduyla daktilonun başına geçtim (59 s).

Benim **basın** müessesesinde biraz işim var (60 s).

Bir şey içmek tuvalete gitmek ya da annemin yanına çıkmak istersem nasıl davranması gerektiğini biliyordu ama kafasındaki **uyaran-tepki kümesinin** dışına düşen bu durumla nasıl başedeceğine dair hiçbir fikir yoktu (61 s).

Sağ taraftaki küçük sehpa siyah beyaz **monitörlü**, asırlık bir bilgisayar duruyordu (60 s).

Hey gidi koca Marx, diye geçti aklımdan, kalk mezarından gör **diyalektik** nasıl oluyormuş (62 s).

Refleksle bir adım geriledim (63 s).

Özellikle **solistleri** süper **yokal** yapıyor (84 s).

“Müziği hissetmelisin,” dedi **ritme** uygun biçimde koluyla havada kocaman bir sekiz işareti çizerek (84 -85 s).

Daha fazlasını kaldırabileceğimden emin değildim ne ki, o hıçkırıklar ve geçirtiler arasında **sado-mazohistik** fantezilerine kaptırmış gidiyordu (89 s).

Nirvanaya ulaşmış bir Zen Budistinin saf mutluluğuyla gülümseyen bu insan evladını tanıdığım anda da ayaklarımı altındaki bulut bir anda çekildi... (92 s).

Biraz daha **politik** davranmak hayırmaydı (93 s).

Canavarın küçük bir çocuk olarak **portresi** (97 s).

Derken yatağın başucundaki komodinin üzerinde duran ilaç kutuları ile **enjektörleri** fark ettim (99 s).

Anladığım kadarıyla kutudakiler **morfin** türevi bir şeylerdi (99 s).

Spiritüel sabuklamaları bir yana bırakıp meseleye soğukkanlılıkla ve üstün ussal yeteneklerimle yaklaşmalıydım (101 s).

Hem şu dizindeki yaraya **pansuman** yaparız (104 s).

Şemi Abi **ecza dolabından** gerekli pansuman malzemelerini aldıktan sonra beni tam Hicabi Bey'in katledildiği yere oturttu (105 s).

“Söyle bakalım, ne istiyor bu Gazanfer senden?” diye sordu Şemi Abi **oksijenli suyla** yarayı temizlerken (105 s).

Tam **tentürdiyotu** dizime basarken bu sözü etmesi akıllıcaydı (105 s).

Post-travmatik stres bozukluğu, **mani**, **akut psikotik atak** vesaire... (106 s).

Sırt çevirdiğiniz hayat o noktada sizi kucaklarken hıçkırıklarınız **fraktal** bir dans müziğine dönüşür (109 s).

Hayır, bu örtük **eşcinsellik** işaretinin konumuzla bir ilgisi bulunmuyordu (112 s).

Yok canım, ne **mirası**! (114 s).

Bakkal Yakup'la birlikte savcının hakkımızda vereceği kararı beklerken, **nikotin moleküllerinin** onun insafını biraz olsun artırmasını umut etmekten başka yapabileceğimiz bir şey yoktu (115 s).

Zaten, **maktulün** gırtlığı son derece güçlü bir tek, kararlı bir darbeye kesilmiş (117-118 s).

Bak, benim aklıma şöyle bir **senaryo** geldi (118 s).

Gençliği serserilikle geçmiş, işyerinde **komünizm** propagandası yaptığı müdür tarafından tespit edilerek, yetkili makamlara bildirilmiş bir adam (118 s).

En geç önümüzdeki hafta **davayı** açıyorum (123 s).

Aşağı yukarı bir **manga** kadar (126 s).

Güreş, **bilek güreşi** ve **saklambac** (127 s).

İki dakikada **tuş ettim** piç kurusunu... (127 s).

Rütbe tartışması sürerken onları bırakıp bir kenarda, elindeki odun parçasıyla kendi kendine **eskrim** antrenmanı yapan Yüksel’in yanına sokuldum (128 s).

Herkesi en kısa sürede **sobeleven** oyunu kazanacaktı (127 s).

“Bırakmayacağız!” diye vikledi Kansız zaten ince olan sesini üç **oktav** daha incelterek (128 s).

Rütbeni söküyorum senin oğlum (128 s).

Bundan sonra **onbaşı** değilsin (128 s).

Adi bir **ersin** artık! (128 s).

Fotoğraf **tab etmeyi** öğrenmişsindir herhalde? (129 s).

Bilhassa, vitaminleri kaçmasın diye üstüne bir tabak kapatılmış duran salatanın insanda yarattığı haleti ruhiye ile kıyaslandığında *Genç Werther*’in çektikleri bir **fars** olmaktan öteye gidemezdi (132 s).

Akortsuz kemani eşliğinde derbeder biz müzisyenin kulaklarından dökülen, “*Bir Bahar Akşamı Rastladım Size*,” şarkısının nağmeleri ortamdaki uğultuya ve bardak çanak tangirtisine karışıyordu (136 s).

Herhalde bu türden vahşi **duygudurum** salınımlarına alışıklardı meclislerinde (143 s).

Biber yedikten sonra su içersem ağzımın daha fena yanacağı, bazı böceklerin sopayla dürtüklendiğinde top gibi yusuvarlak bir hale geldiği, efsanevi Beşiktaşlı oyuncu Şükrü Gülesin’in **kornerden** onlarca gol attığı ve “soldier” kelimesinin İngilizce’de asker anlamına geldiği hep ondan öğrendiğim gerçeklerdi (137 s).

Bakkal Yakup annemin kendini camdan attığını, üç gündür askerî hastanede **komada** olduğunu söyledi (144 s).

Annemin doktoru, abimin ilk **birliğinden** yakın arkadaşımı (144 s).

“**Bölükte** Ankaralı bir çocuk vardı” diye söze başladı Mecit bir sigara yakıp (145 s).

Önce epeyi bir marizlediler bunu, para etmeyince **tümenin** psikoloğuna gönderdiler (146 s).

Ataşlanmış bir tomar fotoğraf ve **negatifleri** görünce yüreğim hop etti (149 s).

Şuursuzca **top sahasına** doğru ilerliyordum (149 s).

Çarpıntım **fizyolojik** değil **psikolojik** sebeplere dayanıyordu çünkü (149 s).

Bale? (150 s).

Akrobasi? (150 s).

Diğer **fotoroman** kahramanı deliye gelince... (153 s).

Psikanalitik bir metafor mu? (157 s).

Öztürk ve ben her zaman olduğu gibi, **jenerik** niyetine, çöle bakan tümsekte buluştuk (157 s).

Yoksa sadece **sübjektiflik** batağında mı debeleniyorum? (158 s).

Boş verip bıraktım **oratoryosuna** devam etsin (160 s).

Bu sakil **finiş**, o görkemli girişe pek yakışmamıştı (160 s).

Bir keresinde hikayemizin baş kahramanı, sevgili silah arkadaşı Öztürk’e yaşadıkları dünyanın aslında var olmadığını, bu var olmayan dünyaya bizzat Öztürk’ün de dahil bulunduğunu, her şeyin gerçek hayatta **narsist kişilik bozukluğundan** mustarip bir orta sınıf çocuğu olan kendisinin divanın altında kurduğu bir fanteziler silsilesinden ibaret olduğunu belirtmiş... (160 s).

Parantez kapanmış, **rejisör** devam etmemi imlemişti (161 s).

İtiraf edeyim bir **nanosaniyeliğine** – kesinlikle daha fazla değildir- bu son **tümcevi herkes koca bir yalandır** şeklinde telaffuz etsem mi diye düşünmedim değil (161 s).

Telepatik birşeyler olmalı (161 s).

Ben **devrik cümle** bile kuramazdım (162 s).

Akranlarım bozuk bir Türkçe'yle gül gibi anlaşıırken, bütün o **gramer** kurallarının anasını ağlatarak bildirirken, **giriş gelişme sonuç** kavramlarından bihaber, rasgele bölünmüş **paragraflarla kompozisyon** yazarken, ben... (162 s).

Ben kendime ihanet eder cümlelerin öğelerine sadık kalırdım (162 s).

Kelimeler kifayetsiz kalıyor, **dilbilgisi** sırnaşık (162 s).

Uzaydan gelen hafıza tüketiciler falan gibi (163 s).

Kurbanın tarihindeki bir olay durmadan tekrerr ediyor ve işte onu bu cümlelerin **öznesi** haline getiriyor (164 s).

Rıza gösterdiğimi belirtir bir hareket yapmadan devam etmeyeceğimi anladığım noktada zayıflıklarımı mümkün olduğunca az ele verecek **mimik ve jestlerle** bu makul ve yeterli bulduğumu belirttim (164 s).

Generallik Öztürk'e efemine bir hava mı katmıştı bana mı öyle geliyordu (165 s).

Geçmişiyenlerin **antenleri** vardır (165 s).

"Onların bir tür kör olduğunu söylüyorsun," diye politik bir cevapla geçiştirdim bu soruyu ya da **retoriği** (165 s).

Ve ben de diyorum ki, bir geçmişiyen için kralının ölümü, düşünülebilecek en kötü şey dolayısıyla da hatıradır," dedi gülerek, kafasını otuzbeş **derece** kadar sağa yatırarak ve parmağını hınzırca sallayarak (166 s).

Ne var ki, kurbanın bedenine girerken elektrokimyasal bir dönüşümle organik hale geliyorlar ve **corpus colossus**'a yerleşiyorlar (167 s).

"Yani beynin iki yarıküresini birleştiren o ufacık sinirlere," diye gözlerim şimşekler çakaraktan açıkladım **anatomi** bilgisi yetersiz izleyicilerime (167 s).

Öztürk bir **laborant** gibi ben ise şu anda anlatamayacağım biçimde giyinmiştik (168 s).

Öztürk'ün sesi beni **kösnül** hayallerimden koparttı (168 s).

Sizi dilaltına basacağım ki **kan beyin bariyerine** yakalanmadan beyne geçebileceksiniz (168 s).

Tahminlerim doğru çıkarsa **hipotalamusu** geçtikten on onbeş saniye sonra Broca'nın Alanı'na varacaksınız (168 s).

Özel bir elbiseye ihtiyacım yoktu çünkü daha önce sıvı **oksijen** dersi almıştım (*Duygular Sadece Temelsiz Düşünceler midir?* adlı serüvenden) ve Duygu Hanım'ın beyinde yeterince **oksijen molekülüyle** karşılaşacaktım (169 s).

Leibniz'in, dev bir beyin inşa etsek ve içine girip baksak tüm göreceğimiz bazı **mikrokimyasal** işlemler olur, o beyinde ne düşünüldüğünü, ne hissedildiğini asla anlamayacağız savının doğruluğunu bizzat yerinde gördüm (169 s).

Bir tür **animatik** cehennem tasviri (169 s).

Derdim şu ki, soldan sağa geçme **mizanseninde** hiçbir siyasi mesaj aranmamalıdır (170 s).

Oradan sağ çıkmayı istiyorsam canavara **psikanaliz** yapmalıydım! (171 s).

Önce geçmişyiyene bir serbest çağrışım egzersizi yaptıracaktım; böylece onun sürekli tekrarladığı temalardan saplantısının hangi **psikoseksüel** döneme ait olduğunu bulacak... Şifa bulması için ona bir **katarsis** yaşatacaktım (171 s).

Noktalı virgüllerin, noktalara göre yaşama şansımı arttırdığına inanıyorum (173 s).

Sol lobun yüksekçe bir bölgesinde, bacaklarını ve kollarını açıkta bırakan seksi kırmızı taytı içinde ve elinde kırbaçıyla karşımda dikilen kişi Duygu Fırtına'dan başkası değildi (175 s).

Egonükleikasit (176 s).

Doğrudan **hücre** içine dalar, ENA'yı bulur ve onun üzerinde kayıtlı ego kodlarını kendisinininkilere dönüştürür (176 s).

Duygu Hanım biraz kendini toparladığı anda onbinlerce **akyuvar** seni yok etmek için peşine düşecektir (178 s).

Ben atom çağına aittim, o **atomaltı** bir **parçacıktı** (179 s).

Öztürk beni **lam** ile **lamel** arasından cımbızla çekip süperküçültücünün süperbüyütücü fonksiyonu vasıtasıyla eski halime dönüştürmesi bilmiyorum ne kadar sürdü (179 s).

Narkotik seyahatim, evet, beni aradığım yanıtlara ulaştırmış, ne ki bu yanıtlar ruhumu huzura kavuşturamamıştı (180 s).

Telefonun **almacı** hala elindeydi ama henüz herhangi bir tuşa basmış değildi (185 s).

Muayenem tamamlandıktan sonra beni annemin çalıştığı servisin kapısına kadar götürdü (188 s).

Kol ve bel nahiyesinde hafif **darp raporumu** elime tutuşturup sıkı sıkı bunu çok iyi saklamamı tembih etti ve ardından uzun adımlarla kim bilir hangi diyarlara, hangi kahpelere haddini bildirmek üzere yanımdan ayrıldı (188 s).

Mutlu bir tesadüf neticesinde, **gen** dizilişi küçük kardeşininki kadar alık bir dimağ meydana getirmeyen ve bu nedenle de babasının ne mal olduğunu çok iyi anlamış bulunan Şemi Abi'nin içi kan ağlamaktaydı (191 s).

Cinayetin işlendiği günün öğleden sonrası arkadaşlarla **mac** yapmak için çiftliğe gitmiştik (196 s).

Bütün bunların Deli Ertan'a faturası, fazladan birkaç ay aşağılanma ve üç beş **elektroşok** seansı olacaktı (201 s).

Repertuar, kakofoni, durak noktası, rediyez, burjuva, kaleci, misket, futbol, varoluş, öz, ceza sahası, orta, şut, kale, Oidipus Kompleksi, menenjit, gol, nota, legato, hidrokarbon, etan, hafiye, savcı, üs, seksek, ifade, dize, basın, uyarıcı-tepki kümesi, monitör, diyalektik, refleks, solist, vokal, ritm, sado-mazohistik, Nirvana, politik, portre, enjektör, morfin, spiritüel, pansuman, ecza dolabı, oksijenli su, tentürdiyot, post-travmatik stres bozukluğu, mani, akut psikotik atak, fraktal, eşcinsel, mirası, nikotin molekülleri, maktul, senaryo, komünizm, dava, manga, güreş, bilek güreşi ve saklambaç, tuş ettim, eskrim, sobe, oktav, rütbe, onbaşı, er, tab etmek, fars, akortsuz, duygudurum, korner, koma, birlik, bölük, tümen, negatif, jenerik, fizyolojik, psikolojik, bale, akrobasi, fotoroman, top sahası, sübjektiflik, oratoryo, finiş, narsist kişilik bozukluğu, rejisör, nanosaniye, tümce, telepatik, devrik cümle, giriş gelişme

sonuç, paragraf, kompozisyon, dilbilgisi, uzay, özne, mimik ve jest, generallik, anten, retorik, derece, corpus colossum, anatomi, laborant, kösnül, kan beyin bariyeri, hipotalamus, oksijen, oksijen molekülü, mikrokimyasal, animatik, mizansen, psikoseksüel, katarsis, noktalı virgül, nokta, sol lob, egonükleikası, hücre, akyuvar, atomaltı, lam, lamel, narkotik, almaç, muayene, darp raporu, gen, maç, elektroşok... Romanda geçen terim anlamlı sözcüklerdir.

Bir konuyla alakalı olarak özel ve belirli bir kavram alanı olan sözcüklerin oluşturduğu terim anlam başlığı içinde 121 sözcük tespit edilmiştir.

4.5.17. Argo

Toplumdaki belli bir kesim tarafından konuşulan, kendine has sözcük ve anlamlar barındıran özel bir dildir.

Aktunç argo tanımı ile ilgili şu bilgiyi vermiştir:

Önce özellikle Fransız dili filolojisinde, sonra kaplamı genişletmek suretiyle de genel dilcilikte, Türkoloji’de ve başka kollarda, dilin tabakalanması bahsinde kullanılan bir terim (...) Eskiden, önce esnafın, sonra da dilenci, serseri, külhanbeyi, hırsız, kaçakçı ve genel olarak şerir takımının kendi yaşayış tarzı isteğine uyarak, etrafındakilerin anlayamayacağı bir şekilde ve kendi aralarında konuştuğu özel ve gizli dil (Aktunç, 1998, 10).

Eserde geçen örnekler şu şekildedir:

Kapadı çenesini **sürtük** (9 s).

Okumayı severdi ama **dandik** kitaplar okurdu çoğunlukla (12 s).

Alev Ablâ’ya karşı zaafımı hayli başarıyla gizlediğimi düşünüyordum ama doğal eğilimlerimin sorumlusu olduğuna inandığım babam **cakozlamıştı** durumu anlaşılan (13 s).

Tabii benim bu yanıtım, kendimi onların gözünde büsbütün **göt oğlanı** durumuna düşürmekten başka bir işe yaramadı (19 s).

Her ikisinin de her an birbirlerine her türlü **pustluğu** yapmaları meşru (20 s).

“Boş ver, gelmesin **lavuk**,” dedi Cemalettin (20 s).

Aramızda Hakan’dan başka kaleciliğe hevesli bir **keriz** bulunmadığından her birimiz bir gollüğüne kaleye geçmek zorundaydık (22 s).

“Düzgün konuş,” dedi mosmor bir suratla (24 s).

Yaprak Sokak tayfası çoktan arazi olmuştu (24 s).

“Tüvelim hemen” (24 s).

Piç kurusu bir bir arkadaşlarımı harcıyordu... (24 s).

Züğürt tesellisi işte (25 s).

Gazanfer hepimizi biraz daha kalaylayıp gittikten sonra ayakta kalanlar etrafımıza toplandı (25 s).

Havatı kaymıştı (28 s).

“Erdoğan göööt!” diye bağırdım sesim çıktığı kadar (28 s).

O dalgacı Cemallettin ile Kansız’ın bile nelere taktığını duymak beni her seferinde şaşkınlığa uğratır (29 s).

Bir koşu yukarıdan fare zehri getirip zıkkımlandıkları çöplerin içine basmak geçti aklımdan ama kendime yakıştıramadım (29 s).

Tuzla buz olan aynanın tozları kuzey rüzgârlarıyla dünyanın dört bir tarafına dağılıp, onun bunun gözüne girmiş; ortalık bok heriflerden geçilmez hale gelmiş (32 s).

İkisi birlikte, yaşadıkları onca maceradan sonra bile, dirhem olgunlaşmamış aynı gerzek çocuklar olarak evlerine, ninelerinin dizlerinin dibine geri dönmüşler (34 s).

Güzelyayla Apartmanı’nın adını verirsem Gazanfer’in göt altına gideceği kesin gibiydi (45 s).

Polislerin onu iyice bir ıslatmasından kuşkusuz büyük bir zevk duyardım ama masum birine iftira atmak da istemiyordum (45 s).

“Deme yahu,” diye atladı sazan Hakan (50 s).

“Bunun manyak ağabeyi gelip bozdu oyunu,” dedi Kansız, Cemalettin’i göstererek (51 s).

Annemin ağız yüzü her zamankinden iki kat daha fazla seğiriyor, sigaraları ucuca ekleyen babam, oflaya puflaya **volta** atıyordu (52 s).

Saat kaçta yemek yenir, kaçta kaçtan kaçta televizyon izlenir, kaçta tuvalete gidilir, kaçta **zıbarıp** yatılır (52 s).

Rebi Abi bütün nezaketine rağmen bu soruyu **pas geçip** bana döndü (53 s).

Ben de sabaha kadar ağlata ağlata babasının yanına **postalardım** artık onu (55 s).

Bu son sözleri hiç inanmadan söylediğim çok belliydi ama birçok insan gibi duymak istediklerine inanıvermişti **keriz** (56 s).

Kesin **atıyor** diye düşündüm (57 s).

Annem dışarı çıktıktan sonra **çaktırmadan** notu yapıştırdığı yerden çıkartıp cebime attım (58 s).

Masanın üzerindeki **zimbirtıların** hepsi birbirinden iç karartıcıydı (60 s).

Bana **maval** okumayı bırak oğlum (64 s).

Baktım, **savalak** kapının önünde dikiliyor (67 s).

Gelip koluma yapışmasın mı **piç kurusu**? (78 s).

“**Yaylan**” (78 s).

O **mermer sıcan götlerinin** tehlikede olduğunu bilsinler ve geceleri rahat uyuyamasınlar istiyordum (83 s).

Sallarım ben böyle sık sık (85 s).

Şu sarışın **orospuyla** (89 s).

Çünkü o gece yine bir sürü **hap** almışım ve her şeyi sisler ardından hatırlıyorum (89 s).

Tam nedir bilmiyorum ama bence karı Erkin’i **fistekliyordu** gidip herifi öldürmesi için (91 s).

“Cinayetin işlendiği gece Erkin Abi’yi Hicabi Bey’in evinden çıkıp buraya girerken çıkarken gördüm,” dedim olanca **faşistliğimle** (91 s).

Derin bir nefes alıp başladı **ötmeye** (91 s).

Moruğun elinde bulunan bazı resimlerden (91 s).

Gerçi Yeşim'in onun hakkındaki tasarıları hesaba katıldığında, Erkin Abi'nin önümüzdeki otuz seneyi **kodeste** geçirmesi çok da kötü sayılmayabilirdi (92 s).

İkincisi, şahsiyetin ne kadar güçlü olursa olsun, kendinden bir metre daha uzun birine **posta koymak** komik kaçıyordu (92 s).

Can havliyle **dallamayı** ittirdiğim gibi, köpeklerin arasından karşı sıradaki kömürlüklere dayanmış tahta merdivene atıldım (94 s).

Zaten ondan bu kadar **tırsmamım** bir anlamı yoktu (97 s).

Yarım akıyla beni **faka bastırmaya** çalışıyordu (106 s).

Aklıca *He-Man* denen **angutla** hayal gücümü tahrik edecek, ben de uydurduğum hayali şüpheli hakkında kim bilir ne palavralar sıkmaya başlayacaktım (106 s).

Muhtemelen **sallamıştı** (107 s).

Bu herifin ne **ayak** olduğunu en iyi sen bilirsin diye düşündüm (112 s).

Onu da üç kere **şişlemişlerdir** (116 s).

Senin kadar **palavracı** bir çocuk görmedim (116 s).

Tabii neticede beni de **harcamaları** çok muhtemeldi ama meseleye dünyanın çıkarları açısından bakıldığında bu da ekstra bir kazanç demektir zaten (120 s).

“Palavracı mı?” diye sordum olanca **kılığım**la (120 s).

Kendimi bağlayacak bir palavra **sıkmayayım** diye son bir psikolojik manevraya girişmişti (120 s).

Eğer tüm bu **mavalları** beni kandırmak için okuyor idiyse bile meselenin özüne karşı bütünüyle kayıtsız kalmadığı anlaşılıyordu (120-121 s).

Eleman paketten iki sigara çekip birini kulak arkası etti, diğerini dudaklarının arasına yerleştirdi ve sırnaşık bir hareketle çıkmak istediğini belirtti (121 s).

Sanki birkaç dakika öncesine kadar onu **eşek cennetine** postalamalarını umut eden ben değilmişim gibi (121-122 s).

Kopan gürültü nedeniyle millet pencerelere çıkmış, yerde kıvranan üç gencinkine eş motivasyon taşıdıkları her hallerinden belli birkaç **bitirim** çevremizde birikmişti (123 s).

Var mı lan başka **göbeğinden işeven**? (123 s).

Ahlar vahlar içinde kıvranan saldırganlar alelacele toparlanıp toz oldular, bitirimler dağıldı, pencereler kapandı, kediler araba altlarındaki **sotalarına** geri döndüler (123 s).

Askerlerinin önünde küçük düşmemek için çaresiz kabul etti **lavuk** (127 s).

Fark ediyorum, aslında kıcı **üç buçuk atıyor** (127 s).

Ne ki tek bağırın o olduğu için **soparlık** yaptığını gizleyemedi bu kez Burhan'dan (128 s).

“Gelip yüzüzlük yapıyor, sonra da bozuluyor **inek**” (129 s).

Gidip eve bal **ziftlenecekti** (130 s).

Birkaç kez hala ne **bok vediğini** sormak için aradığımda, işi babasından habersiz halletmek için fırsat kolladığını söylemişti (131- 132 s).

Annem, babama ve tanışmalarına vesile olan karıya ilene ilene pencerenin önünde dört dönerken, ben annemin özel günler için sakladığı kuruyemiş stokundan **apardığım** bir kâse ayçekirdeğini çitleyip televizyona bakıyor ve ölmek istiyordum (132 s).

Sesindeki **yan çizme** tınlaması, tahmin ettiğinden daha büyük bir iyilik isteyeceğimi sezdiğini gösteriyordu (134 s).

Ama bu saatlerde tek başıma yollara düşersem evden kaçmış falan diye tutup karakola **postalarlar** diye korkuyorum (135 s).

Oraya **kafa çekmeye** gitmeyeceğim Rebi Abi (135 s).

Ulan **kerhaneci** (137 s).

Allah sana böyle bir evlat vermiş, **tantana** yapıyorsun (138 s).

Yurdakul yana yakıla, aniden polis baskın yapsa, patronu görse, biri şikâyet etse halinin nice olacağını anlatmaya çalışıdursun sarhoşlar ordusundan kimsenin zavallıyı şuncacık **iplediği** yoktu (139 s).

Bu iğrenç davranışım nedeniyle masadaki **üşütüklerden** epeyi tezahürat topladım (139 s).

Karı geçenlerde paramı al başına çal, bir daha da gözüm görmesin seni diye **sepetlemiş** bizimkini (140 s).

“Yapılsa ne olur, yapılmasa ne olur?” diyerek rakısını **dipledi** babam (141 s).

Önce epeyi bir **marizlediler** bunu... (146 s).

Hatta, iyi hatırlıyorum, biz arkadaşlarla bu uyanık bütün bu **dümenleri** hava değişimi almak için çevirmiş olmasın falan gibilerinden konuşmuştuk (146 s).

“O biraz zor,” dedi ama **tırstığı** belliydi (149 s).

Karısını kederden öbür tarafa postalayan bu moruğun en büyük zevki, cinci karının kızıyla mahalleni delisini **düzüştürüp** onları fotoğraflamakmış (152 s).”

Ne emniyet müdürünü, ne de bunun **pezevenk** anasını (154 s).

Bu saçmalıkların bana **sökeceğini** mi sanıyorsun? (173 s).

Herifcioğlu izin vermeyecekti şöyle havalı bir konuşma yapmama (182 s).

Sevinçle el salladım kızının **pezevengi**, aşağılık **kocakarıya** (183 s).

Bakkal beni görünce, “ Ha işte bu çocuk, topunu kaçırmış senin bahçeye geçenlerde...” havasından **okumaya** başladı (198 s).

Ruhan Amca acaba beni **kafaya mı alıyor** diye ona şöyle bir baktım (199 s).

Kansız adisini geçen gün miskette acayip **kökezledim** (204 s).

Sürtük, dandik, çakozlamak, göt oğlanı, puştluk, lavuk, keriz, mosmor, arazi olmak, tüymek, piç kurusu, züğürt tesellisi, kalaylamak, hayatı kaymıştı, dalgacı, zıkkımlanmak, bok herif, gerzek çocuklar, göt altına gideceği, ıslatmak, sazan, manyak, volta, zıbarmak, pas geçmek, postalamak, keriz, atıyor, çaktırmadan, zımbırtı,

maval, şavalak, piç kurusu, yaylan, mermer sıçan göt, sallamak, orospu, sürü hap, fiştelemek, faşistlik, ötmek, moruk, kodes, posta koymak, dallama, tırsmak, faka bastırmak, angutla, ayak, şişlemiş, palavracı, harcama, kılık, sıkmak, eleman, eşek cenneti, bitirim, göbeğinden işeyen, sota, üç buçuk atmak, şoparlık, inek, ziftlenmek, bok yediğini, aparmak, yan çizmek, postalalamak, kafa çekmek, kerhaneci, tantana, iplemek, üşütük, sepetlemek, diplemek, marizlemek, dümen, tırs, düzüştürmek, pezevenk, sökmek, herifçioğlu, kocakarı, okuma, kökezlemek, kafaya almak... Romanda tespit edilen argo sözcük ve sözcük gruplarıdır.

Sürtük kelimesi halk ağzında kötü kadın anlamında kullanılmıştır. Dandik sözcüğü yapısı itibariyle sahte olma, işe yaramama anlamında kullanılmıştır. Çakozlamak sözcüğü bir durumun kötü gittiğinin farkına varmak, idrak etmek, anlamak anlamlarında kullanılmıştır. Göt oğlanı, halk arasında adam olmamış kişiliği zayıf kimseler için veya samimi arkadaşlar arasında dalga geçme amacıyla kullanılmıştır. Lavuk sözcüğü Eski Türkçede oğlan çocuğuna verilen lakap iken gereksiz konuşan kimselere söylenen bir söz anlamına gelmiştir. Keriz sözcüğü kolaylıkla kandırılabilen saf kimseler için kullanılmıştır. Mosmor olmak, bir hareket veya davranış karşısında ezilme, utanma, aşağılanma anlamlarında kullanılmıştır. Arazi olmak, çok gerekli bir anda kişinin bulunduğu yerden uzaklaşması, sorumluluktan kaçması durumunu anlatmaktadır. Yine tüymek kelimesi de başa çıkamayacağı bir durum karşısında kişinin kaçması anlamında kullanılmıştır. Züğürt tesellisi, boş bir avuntu içine girmek durumunu anlatmıştır. Kalaylamak sözcüğü bir iletişim sırasında bir kimsenin karşısındaki kimseyi yüksek sesle azarlamasını anlatmaktadır. Hayatı kaymak, yaşam şartlarının bozulması, manevi olarak dağılmak anlamlarında kullanılmıştır. Gerzek, gereksiz yere konuşan, çenesi düşük kişiler için kullanılan bir argo sözcüktür. Islatmak, halk arasında bir durumu kutlamak için kurulan içki sofrasında yapılan eğlence anlamını taşımaktadır. Sazan, her şeyi çabuk unutmaya müsait, kandırılan kişi anlamında kullanılmıştır. Volta atmak, kısa mesafede gel git şeklinde yürüme biçimidir. Pas geçmek, görmezden gelmek, bir durumla bir seferliğine ilgilenmemek anlamına gelmektedir. Postalamak, bir ortamda bulunan istenmeyen kişileri bir bahane yardımıyla uzaklaştırmak anlamı taşımaktadır. Çaktırmamak, bir durumu veya olayı saklayarak gizli bir şekilde yapmak anlamında kullanılmıştır. Zimbirtı sözcüğü değersiz görülen, uğraşı çok olan nesneler için kullanılmıştır. Yaylan sözcüğü halk arasında “buradan uzaklaş, git” anlamında

kullanılmaktadır. Fiştelemek, halk arasında bir kişiyi gaza getirmek, ateşlemek anlamında kullanılmaktadır. Ötmek sözcüğü sırları ortaya dökmek, gizli yapılan işleri ortaya çıkarmak, işpiyonculuk anlamında kullanılmıştır. Kodes, hapishane, nezarethane anlamında kullanılmıştır. Posta koymak, bir kimsenin karşıdaki bir kimseye üstünlüğü göstermesi anlamında kullanılmıştır.

Dilden ayrılmaz bir bütün haline gelen, zaman içinde kendi özgü bir alan oluşturan argo sözcükler başlığında 90 sözcük tespit edilmiştir.

4.5.18. Buluşma

İki farklı kelimenin bir araya gelerek dilde yeni bir kelime ve anlam oluşturmaktır. Örneğin metrobüs kelimesi İstanbul'da çok fazla kullanılan bir ulaşım aracının ismidir. Metrobüs kelimesi Fransızca metro ve otobüs kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur.

Vardar bu anlam olayı için şu bilgiyi vermiştir: “Bir ögenin başka bir ögeyi etkileyerek her ikisinin de birtakım özelliklerini taşıyan bir başka ögenin oluşmasına yol açması” (Vardar, 2002, 51).

“İki sözcük bir arada bulunduğu birbiri etkileyebilir; bu durumda bulaşmadan söz edilir” (Guiraud, 1999, 79).

Eserde geçen örnekler şu şekildedir:

Hayatımdaki tek iyi şey artık **anaokuluna** gitmek zorunda olmayışımı (7 s).

Aslında anaokuluna başlarken bu kurum hakkında iyi ya da kötü herhangi bir **önvargıya** sahip değildim (7 s).

Onlar kurtlarını dökerken sadece ben ve birkaç sersem kız, **elisi** masasının başına geçiyorduk (9 s).

Neyi ilaçladığını bilmiyorum ama işe **motosikletiyle** gidip gelir (18 s) [Fr. motor + Fr. bisiklet] (TS.) .

İçeride **sümüklüböcek** yuvası var zannedersiniz (18 s).

Doğalgaz tesisatı döşenmeden önce apartman sakinlerinin kömürlük olarak kullandığı iki metre yüksekliğindeki bu yapının tepesinde de az dökmemişizdir kurtlarımızı (18 s).

Burhan sekiz yaşındaydı ve aramızdaki en **kabadayı** çocuktı (24 s).

Bana kalırsa babamın kopamayacağı yer İstanbul değil **Besiktas**'tır (27 s).

Kay adlı oğlan ile Gerda adlı kız, birbirine bitişik iki evin **tavanarasında** oturan iki ailenin sevimli çocuklarıymış ve birbirine bayırlırlarmış (32 s).

Bu **özkıyım** davranışının aslında dünyadan çekip gitme değil, bir biçimde yaşamı sürdürmeye dönük olduğunu düşündüm (39 s).

Doymuş **hidrokarbon** (39 s) [Fr. Hidrojen + Karbon] (TS.).

Üç beş kere **ayaküstü** laflamışızdır en fazla (42 s).

Hatta dediğine göre yıllar önce kim bilir hangi maksatla **veraltında** açılmış bir tünel... (43 s).

Tepesi tamamen asmalar, **hanımeli**ler ve daha bir sürü başka bitkiyle kaplı çok bakımlı bahçeleri vardı (48 s).

Yüksel'in Celal'in kulaklarını hunharca fiskelemeye giriştiğini görünce ben de Hakan'ı **kafakola** aldım (50 s).

Aksamüstü kalkıp sofrayı kurdum... (51-52 s).

İşgüzarlığım yüzünden yemeği her zamankinden önce yemiştik... (52 s) [Türkçe İş+ Fars. Güzar] (TS.).

Zaten akli melekeleri yerinde değil diye kendisi de **cezaevine** gönderilmesine izin vermemiş (54 s).

Galiba o karşı tarafta, bir **orduevinde** kalacak (55 s).

Dilimi **eşekarısı** soksun (56 s).

Her şey **buzdolabındadır** (58 s).

Kahverengi deri ceketini sırtından hiç çıkarmazdı (59 s).

Sinekkaydı tıraşı, özenle taranmış bıyıkları, ince vücuduna tam oturan şık takım elbisesiyle neredeyse zarif bir görünüme sahipti Savcı Bey (72 s).

Onun bu işe verildiğini öğrendiğinden beri **başkomiser** ortalıkta görünmez oldu (74 s).

O işi çoktan yaptık Bay **Cokbilmiş** (75 s).

Üstelik **saygıdeğer** ölülerin tanıtımı için genellikle gençlik resimleri kullanılmıştı (77 s).

Ya da ölüm düşüncesini **bilinçaltılarının** en derinlerine gönderdikleri dönemlere ait bu resimler, söz konusu kişilerin, bak şimdi ne hale geldiğini göstererek bize bir ders vermeye çalışıyor da olabilirdi (77 s).

Katil **ezkaza** aramızda idiye sinirceli bir mimik, yanlış bir jestle kendini ele verebilirdi (79 s) [Fars. Ez +Ar. Kaza] (TS.).

Şemi Abi **bassağlığı** dileklerini kabul ederken cemaat arasında neşeli fısıldaşmalar ve hatta merhum hakkında ölçülü dedikodular bile başlamıştı (80 s).

Ancak cemaatteki tek **boşboğaz** ve dedikoducu o değildi (81 s).

Kadınlar yakışır bir **ışbilirlik** (83 s).

Bir **huzurevi** gibi (85 s).

Yerdeki adi tahtaların önemli bir kısmı **tahtakuruları** tarafından halledilmişti (96 s).

Derken yatağın **başucundaki** komodinin üzerinde duran ilaç kutuları ile enjektörleri fark ettim (99 s).

Ardından yastığın üzerindeki kırmızı noktacıların, kocaman kartonlarla **günüşiğine** kapatılmış pencerelerin ve içeride bir tek bitki bile bulunmadığının ayırdına vardım (99 s).

Spiritüel sabuklamaları bir yana bırakıp meseleye **soğukkanlılıkla** ve üstün ussal yeteneklerimle yaklaşmalıydım (101 s).

Öncelikle, karanlığın Tanrı olduğuna dair **ıçgörüümü** hala korumakla birlikte, enleme üflemek gibi bir hafifliğı yüce yaradana pek yakıştıramıyordum (103 s).

Tanrı, içindeki **tahammülfersa** boşluğu doldurmak için evreni yaratır (108 s) [Ar. Tahammül + Fars. Fersâ] (TS.).

Onun bakkal **ıçgüdülerini** hesaba katmayarak büyük bir hata etmişim (110 s).

Balarısı Tombik (111 s).

Bakkal lime lime olmuş **elbezini** kovadaki suda nemlendirirken aptallığımıza gülmekten kendini alamadı (112 s).

Hayır, bu örtük **eşcinsellik** işaretinin konumuzla bir ilgisi bulunmuyordu (112 s).

Hemen hepsi sabıkalı olan halkının başlıca geçim kaynakları arasında hırsızlık, **yankesicilik** ve gasp sayılabilir (116 s).

Bakalım altından ne **çapanoğlu** çıkacak diye bekledim (117 s).

Bundan çok daha gülünç iddialarla insanların **darağacına** gönderebileceğini biliyordum (118 s).

Cumartesi günü **anneannemlere** gittik oğlum! (125 s).

Her neyse, bir kahvehane dolusu insan, Ruhan Bey'in cinayet sırasında kahvehanede kendileriyle birlikte maç seyrettiğine tanıklık edince esrarengiz **heykeltıraşı** serbest bırakmışlardı (131 s).

Cinayetin çözümü konusundaki tüm umutlarımı **balayısı** Yüksel'in kim bilir ne zaman tab edip getireceğı Allah'ın cezası fotoğraflara bağlamışım (131 s).

Karşılıklı suçlamalar, **beddualar**, küfürler havada uçuşurken kaçıp odama gitmek istiyor ama yerimden kımıldayamıyordum (133 s).

Böyle durumlarda hep gittiğı bir **mevhâne** var (134 s) [Fars. mey + hâne] (TS.).

Yakında **dünyaevine** girecek olmanın Macit'i ciddi bir strese soktuğı belliydi (141 s).

Herhalde bu türden vahşi **duygudurum** salınımlarına alışıklardı meclislerinde (143 s).

Sonra **hastabakıcılar** falan girdi araya (145 s).

Bir gece evde herkes uyurken **havagazını** açmış (146 s).

Aybaşında öderim (146 s).

Giderayak üzme istemezdim adamcağızı (147 s).

Psikanalitik bir metafor mu? (157 s).

“Geçmişyivenler” (158 s).

Konuşamazdık demiyorum, **pürdikkatinizi** çekerim (159 s) [Fars. pür + Ar. dikkat] (TS.).

Daha sonra deli profesör hak ettiği cezayı bulmuş, **başkahramanla yankahraman** arasındaki çatışmalar son bulmamıştır (161 s).

İtiraf edeyim bir **nanosaniveliğine** –kesinlikle daha fazla değildir- bu son tümceyi *herkes koca bir yalandır* şeklinde telaffuz etsem mi diye düşünmedim değil (161 s) [İng. nano + Ar. saniye].

O **türezer** geçmişyivenler aslında sadece çevredeki en güçlü acıya saldırıyorlardı (165 s).

Hesaplamalarım göre hiçbir insan kırkbin **kilometrekarelik** bir alan içinde kralı ölmüş bir geçmişyiyenden daha güçlü bir hatıra sinyali veremiyor (166 s).

“Bunlar temelde **elektromanyetik** ıvır zıvırlar”... (167 s).

Ne var ki, kurbanın bedenine girerken **elektrokimyasal** bir dönüşümle organik hale geliyorlar ve *corpus colossum*’a yerleşiyorlar (167 s).

Ezeli düşmanımız Fanzager’in elinden aldığımız **süperküçültücü** yardımıyla (167 s).

Leibniz’in, dev bir beyin inşa etsek ve içine girip baksak tüm göreceğimiz bazı **mikrokimyasal** işlemler olur, o beyinde ne düşünüldüğünü, ne hissedildiğini asla anlamayacağız savının doğruluğunu bizzat yerinde gördüm (169 s).

Sağda ve solda beynin iki **yarımküresi** ve her taraf korkunç bir kırmızı ışığın etkisi altında (169 s).

“İşte analizimi şehit ENA’lardan aldığım değerli veriler ışığında yaptım,” diye **önaçıkladı** seksi ENA (177 s).

Duygu Hanım biraz kendini toparladığı anda onbinlerce **akyuvar** seni yok etmek için peşine düşecektir (178 s).

“Acele edersek ilk otobüsü yakalayabiliriz,” dedi Duygu Fırtına’nın **kişilikbölüntüsü** (178 s).

Baygınlık demeye **süperkahraman** dilim varmıyor, dalmışım (179 s).

Ertesi sabah uyandığımda kendimi **pötikareli** bir gömlek kadar zavallı hissediyordum (180 s) [Fr. petit-carre] (TS.).

Zaten gerçeğin, büründüğü kılıktan katman katman sıyrılıp kendisini bana sunduğu o tuhaf ülkeden her geri dönüşüm beni daha da **bedbaht** kılmaktaydı (180 s) [Fars. bed+ baht] (TS.).

Gayriihtiyari kafamı kaldırıp Alev Ablaların dairesine bakınca Remziye Teyze’nin balkonda çamaşır asmakta olduğunu fark ettim (183 s) [Ar. gayr + ihtiyârî] (TS.).

Sevinçle el salladım kızının pezevengi, aşağılık **kocakarıya** (183 s).

Ana yüreği, gerçeği büyük oğlunun, Rebi Abi’nin **boşboğazlığı** ve yarım akıllılığı konusunda söylediklerine hak vermek zorunda kalıyordu (191 s).

Bütün bunların Deli Ertan’a faturası, fazladan birkaç ay aşağılanma ve üç beş **elektroşok** seansı olacaktı (201 s).

Şu zengin **hergeleyle** kaçtı, değil mi? (203 s) [Fars. har + gele] (TS.).

Bütün **pespaveliğiyle** (203 s) [Fars. pes + pây-e] (TS.).

Anaokulu, önyargı, elişi, motosiklet, sümüklüböcek, doğalgaz, kabadayı, Beşiktaş, tavanarası, özkıyım, hidrokarbon, ayaküstü, yeraltı, hanımeli, kafakol, akşamüstü, işgüzarlık, cezaevi, orduevi, eşekarısı, buzdolabı, kahverengi, sinekkaydı, başkomiser, çokbilmiş, saygıdeğer, bilinçaltı, ezkaza, başsağlığı, boşboğaz, işbilirlik, huzurevi, tahtakuruları, başucu, günüşiği, soğukkanlı, içgörü, tahammülfersa, içgüdü, balarısı, elbezi, eşcinsellik, yankesicilik, çapanoğlu, darağacı, anneannem, heykeltıraş,

balayısı, beddua, meyhâne, dünyaevine, duygudurum, hastabakıcılar, havagazını, aybaşı, psikanalitik, giderayak, geçmişiyenler, pürdikkat, başkahraman, yankahraman, nanosaniye, türezer, kilometrekare, elektromanyetik, elektrokimyasal, süperküçültücü, mikrokimyasal, yarımküre, önaçıkla, akyuva, kişilikbölüntüsü, süperkahraman, pötikareli, bedbaht, gayriihtiyari, kocakarıya, boşboğazlık, elektroşok, pespaye, hergele... Romanda tespit edilen buluşma örnekleridir.

İki sözcüğün yeni bir kelime oluşturması olan buluşma anlam olayında 80 örnek tespit edilmiştir.

4.5.19. Eksilti

Bir kelimenin, kelime grubunun veya cümlelerin anlamını kaybetmeden kısaltılması olayıdır. Türkçede gerek yabancı gerek Türkçe birçok eksiltili kelime kullanılmaktadır. Örneğin KBB (kulak burun boğaz), AKBİL (akıllı bilet) vb.

Zeynep Korkmaz eksilti için şu tanımı vermiştir: “Anlatımda kolaylık sağlamak üzere bir kelimenin, bir kelime grubunun veya bir cümlelerin bazı öğelerinin atılıp eksiltilerek kullanılması olayı” (Korkmaz, 1992, 53).

Özmen ise eksiltiyi şu şekilde tanımlamıştır: “Dilde, en az çaba kuralına bağlı olarak, bir kelimenin, bir kelime grubunun veya bir cümlelerin, herhangi bir öğesinin, herhangi bir anlam karışıklığına yol açmayacak şekilde, düşürülmesi, eksiltilmesi olayı” (Özmen, 1996, 71).

Sözcük Parçalarında Eksilti:

Doymuş **hidrokarbon** (39 s) [Fr. Hidrojen + Karbon] (TS.).

Babamla birlikte odaya kapanıp o çalışırken ben de belki bir iki güzel dize yazabilirim umuduyla **daktilonun** başına geçtim (59 s) [Daktilo makinası].

Hastanede, yanındaki tek kişi büyük oğlu Şemi idi (191 s) [Hastahâne].

Ben de **postane**ye gidiyorum (72 s) [Postahâne].

Maçı seyretmeye **kahveye** indi (37 s) [Kahvehâne].

Tepesinde biriken yaşlı karılar **kolonya** kıyamet onu kendine getirme çalışmalarına başladılar (80 s) [Köln yağı] (TS.).

Apartmanın **çıkışına** doğru birkaç adım atmıştım ki... (92 s) [Çıkış kapısı].

Lepiska saçları omuzlarının üzerinde yayılmış, güzel yüzünde neredeyse huzurlu bir ifade vardı (144 s) [Alm.> Leipzig ipeği] (TS.).

Karakola varıldığında polisler, Deli Ertan'ı büyük bir **minibüsten** yaka paça indirdiler (37 s) [Fr. Mini ve İng. bus] (TS.).

Cebimden birkaç **bozukluk** çıkarıp şakırdattım (78 s) [Bozuk para].

Bu yüzden **pazartesi** kendimi son derece zinde ve formda hissediyordum (110 s) [Fars. bazar + T. ertesi] (TS.).

Gebertmek istiyordum **eşsoğlueşegi** (125 s.) [Eşek + oğlu+ eşek].

Oradan **motorla** Beşiktaş'a, oradan da yürüyerek Balık Pazarı'nın arka tarafındaki Muhittin'in Yeri'ne kadar vardık (135 s) [Deniz motoru].

O yüzden o öldükten sonra **pastane** benim oldu (199 s) [Pastahâne].

Kelime Gruplarında Eksilti:

Hemen apartmanın bodrumuna açılan **demir kapıya** yöneldim (102 s) [Demirden yapılmış kapı].

Can havliyle dallamayı ittirdiğim gibi, köpeklerin arasından karşı sıradaki kömürlüklere dayanmış bulunan **tahta merdivene** atıldım (94 s) [Tahtadan yapılmış merdiven].

Sırtımı **tahta duvarlara** verip soluklandım (94 s) [Tahtadan yapılmış duvar].

Hayal gücünü harekete geçirici sayılabilecek tek şey, bir duvarın dibine dizilmiş çeşitli ebatlardaki spatulalar, kesici aletler, yapıştırıcı ve ne idüğü belirsiz sıvılarla dolu **teneke kutulardı** (97 s) [Tenekeden yapılmış kutu].

Güzel ciltli eski bir kitabın adını okuyabilmek için uzanıp **porselen bir eşeği** kenara çekince, arkasında duran küçük fotoğraf makinesini fark ettim (107 s) [Porselenden yapılmış bir eşek].

Erzurum balı (130 s) [Erzurum ilinde üretilen bal].

Babam masaya en büyük **kağıt paradan** bir adet bıraktı (146 s) [Kağıttan yapılmış para].

Erzurum otobüsleri (147 s) [Erzurum’a giden-gelen otobüsler].

Merdivenleri inip bodrumdaki **sabundan canavarların** arasından el yordamıyla geçtim ve arka bahçeye çıktım (194 s) [Sabundan yapılmış canavar].

Hidrokarbon, daktilo, hastane, postane, kahve, kolonya, çıkış, lepiska, minibüs, bozukluk, pazartesi, eşşoğlueşgeği, motor, pastane, demir kapı, tahta merdiven, tahta duvar, teneke kutular, Erzurum balı, porselen bir eşek, kâğıt para, sabundan canavarlar, Erzurum otobüsleri... Romanda tespit edilen eksilti örnekleridir.

Özne Eksiltisi:

Sınıf başkanı şişko, sadece çocuklarda görülebilecek türden sadist bir zevkle beni izliyordu. (**Sınıf başkanı şişko**) Dolma gibi parmaklarından birini bana doğru salladı. “Seni şikâyet edeceğim!” (**Sınıf başkanı şişko**) İstiyordu ki sefil bir yalan uydurmaya çalışayım, beni daha çok sıkıştırabilisin (10 s).

Anneler böyledir zaten. (**Anneler**) Olur olmadık konularda evhamlanırlar (11 s).

Hakan ilkokula başlamıştı ve vargücüyle okuma yazmayı sökmeye çalışıyordu. (**Hakan**) Yalnız, biraz mankafa olduğu için başaramıyordu bir türlü. (**Hakan**) Tahminime göre kendisini ders çalıştırmamı isteyecekti (14 s).

Kansız Celal ile Cemalettin bizim buraların piçleridir. (**Kansız Celal ile Cemalettin**) Geçen yıl buraya ilk tanıştığımızda benimle de çok kafa buluyorlardı. Pek aldırdığım yoktu doğrusu. (**Kansız Celal ile Cemalettin**) Beni muhallebi çocuğu olarak görüyorlardı. (**Kansız Celal ile Cemalettin**) Belki de haklıydılar (19 s).

Belanın adı **Gazanfer**’di; Cemalettin’in iki numaralı ağabeyi. (**Gazanfer**) Suratında hep hastalıklı bir sırıtışla gezen, onsekizinde, kavruk bir serseri. (**Gazanfer**) Geceleri oto-teyp hırsızlığı yapar, gündüzleri mahallenin ufaklıklarıyla uğraşırdı. (**Gazanfer**) Bir anda ortaya çıkıp çocukların misketlerini kapar, topunu çalar, kendisine karşı gelenleri bir araba küfür eşliğinde döverdi. (**Gazanfer**) Nasıl becermişse mahallenin uyuz itlerinden ikisini eğitip kendine köle etmişti. (**Gazanfer**) Arap ve Kont adını takmıştı köpeklere (22-23 s).

Doğrudan Eksiltme:

Ben Duygu Hanım değil, Duygu Hanım'ın **ENA**'sıyım (175 s).

Cümlede Eksilti:

- “Güzel okuyor mu Hakan?” (16 s).
- “**Cok.**” (*Çok güzel okuyor*).
- “Ama kim olduğunu bilmiyorsun?” (73 s).
- “**Doğru.**” (*Kim olduğunu bilmiyorum*).
- “Bir daha görsen tanır mısın peki?” (73 s).
- “**Sanmıyorum.**” (*Bir daha görsem tanımam*).
- “Fotoğraf tab etmeyi öğrenmişsinizdir herhalde? (129 s).
- “**Herhalde yani**” (*Fotoğraf tab etmeyi öğrendim*).
- “Bana bir iyilik yapar mısın? (134 s).
- “**Elbette**” (*Sana bir iyilik yaparım*).
- “Sen benimle dalga mı...” (149 s).
- “Sen...” dedi Alev Abla o sahte gülücüğü suratında donmuş bir halde (152 s).
- “**Cay?**” (158 s).
- “Bunu basit bir hiyerarşi biçiminde ele alman kendini kandırmak istemenden...” (173 s).

Bir tümcede veya sözcükte anlamını yitirmeden eksilmesi başlığında 81 örnek tespit edilmiştir.

4.5.20. İkilemeler

Tekrarlar ya da ikilemeler anlatımı güçlendirmek, pekiştirmek için aynı, yakın anlamlı veya zıt anlamlı sözcüklerin yan yana dizilmesidir.

Muharrem Ergin ikilemeler konusunda şu bilgileri vermiştir:

Tekrarlar aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya getirilmesi ile meydana gelen kelime gruplarıdır. Tekrarı meydana getiren iki kelimenin tekrara iştiraki tamamiyle birbirine eşittir. Fonksiyonları da, şekilleri de vurguları da birbirinden farksızdır. Eksiz yan yana gelirler ve her iki kelime de kendi vurgusunu taşır. Bu kelime grubunun yapısının temelini kelimelerin arka arkaya tekrarlanması teşkil eder (Ergin, 2013, 377).

İkilemeler şu şekilde gruplara ayrılır:

Aynı Sözcüğün Tekrarlanması ile Oluşan İkilemeler

“Aynı sözcüğün tekrarlanması ile oluşan ikilemeler, bir kelimenin arka arkaya iki defa tekrarlanması ile yapılan tekrarlardır. Bu kelime grubu birçok kelime çeşidinden yapılan ve bol bol kullanılan bir gruptur” (Ergin, 2013, 377).

Eserde geçen örnekler şu şekildedir:

Müdire Hanım’la, sınıf öğretmenimle ve yuvadaki diğer çocuklarla **tek tek** tokalaştıktan sonra kustum (8 s).

Anneme ilk gün biraz heyecan duymamın normal karşılanması gerektiğini, **sık sık** böyle şeyler yaşandığını falan açıkladı (8 s).

Neyse ki asosyalliğim ve **ara ara** içimde kopan fırtınaları dışa vuran mimiklerim sayesinde öğretmen benim bir zihinsel özürlü olduğuma hükmetti de düştü yakamdan (8 s).

Herkes **osura osura** uyuyor, ben **diri diri** gömüldüğüm bu mezarda çile dolduruyordum (9 s).

Yüreğim **gümbür gümbür** çarpıyor, ellerim titriyordu (10 s).

Kim bilir nasıl bir menfaat beklentisi içinde, **kasım kasım** kasılarak söz konusu geri zekâlı ahabın adını soyadını aldı (14 s).

Derken saat bir sularında telefon **uzun uzun** çaldı... (14 s).

O **koca koca** kitapları nasıl okuyorsun peki? (14 s).

“Ödevimi bitiremezsem annem akşam sokağa salmaz beni” dedi hala böreğine dokunmadan duran Hakan **mahzun mahzun** (16 s).

“Ne oldu ki?” diye sordu o da **aval aval** sırtarak (17 s).

Sadece **salak salak** gülüyorlardı (17 s).

Cemalettin atışını yapar yapmaz yerinden fırlayıp sümüğünü **ceke ceke** misketlere doğru koşmaya başladı (20 s).

Bizimkiler de **ufak ufak** kaçmaya hazırlanıyorlardı (24 s).

Piç kurusu **bir bir** arkadaşlarımı harcıyordu ve ben elim kolum bağlı onu seyreliyordum (24 s).

Ayrıca ben o yaşa gelinceye kadar bu **civil civil** hayat dolu kızdan eser kalacak mıydı acaba? (31 s).

İçeriden yükselen tiz ve histerik haykırışlar televizyondan **bangır bangır** bağırان maç spikerinin sesine karışıyordu (35 s).

Kafamı bir yerlere **carpa carpa** öldürecek herhalde diye düşünüyordum (36 s).

Ha bir de Gerda’nın **durup durup** söylediği aptalca bir şarkı varmış (33 s).

Kanunun gücü **ters ters** baktı ona (38 s).

Takip eden yarım saat, kanun adamının masasındaki telefonu yirminci çalışından sonra tehditkâr bir “alo”yla açış, arayanın ahbabı olduğunu anladıktan sonra kendisiyle sulu bir muhabbet yürütüşü ve **ara ara** dışarıdan gelen ne idüğü belirsiz gürültülerle geçti (40 s).

Bu arada malımızın, canımızın güvencesi, üniformasının eteklerini **çekistire çekistire** raporunu veriyordu (40 s).

“**Tamam tamam**, telefonla arayıp haber verdiler” (40 s).

Maç **kaç kaç** bitti (40 s).

Öyle kendi kendine konuşup havalara **baka baka** dolanır durur (44 s).

“**Ne? Ne?**” diye bana doğru eğildi komiser yardımcısı (45 s).

Beynim gün içinde yaşadığım olaylarla ilgili görüntüleri **kopuk kopuk**, rastlantısal bir şekilde fırlatıyordu (46 s).

Bunu **hemen hemen** her gece yaparım aslında (47 s).

Nasıl kesmiş adamı **kıtır kıtır** (49 s).

Benimle uğraşan herkese **tek tek** ödeteceğim bunu dedi (50 s).

İcli icli çekti sümüklerini (50 s).

Yaşlar birikmiş gözleriyle bir an benim suratıma baktıktan sonra **koşa koşa** gitti (51 s).

Rebi Abi şöyle bir yutkunduktan sonra, “Gırtlak” dedi ve **katıla katıla** ağlamaya başladı (54 s).

Canınızı sıktım **aksam akşam** (54 s).

Yok yok (55 s).

Ben de sabaha kadar **ağlata ağlata** babasının yanına postaldım artık onu (55 s).

Kırılan kemiklerin, deşilen vücutların, kopan kafaların bini bir paraydı ve her sahnede **oluk oluk** kan akıyordu (55 s).

Cinayetler barındırdıkları vahşet öğelerine dair hiçbir ayrıntı atlanmadan, **uzun uzun** gösteriliyordu (55 s).

Kapıyı **sıkı sıkı** çek üç kere (58 s).

Odada yalnız kalınca masanın üzerindeki kâğıt parçalarını çöpe atıp rutubet kokulu havayı **derin derin** içime çektim (60 s).

Yürüye yürüye yeni binanın yeni binanın önüne kadar gelmiştik (62 s).

Gözlerim gururla ve minnet duygusuyla **dolu dolu** oldu (65 s).

Buram buram otorite fişkırıyordu her tarafından (72 s).

Adam öyle **dik dik** bakmayı sürdürünce anladım ki, kim bakışlarını önce kaçırarak oyunu oynuyoruz (72 s).

“**Çıka çıka** Metin Bilgin çıktı karşımıza” diye mırıldandı (74 s).

Yavaş yavaş çıldırıyor (75 s).

İtiraf edeyim yağmurdan sonra ortalığı kaplayan kokuda, metropolün ortasında bile yaşasa, insanın içini **kıpır kıpır** eden bir şeyler var (76 s).

Ama ben sersemce bir, hadi mutluluk demeyelim de memnuniyet içinde, ıslıkla büyük Çin klasik müzik sanatçısı Wu Zhao-Ji’nin *İlkbahar Sesleri* adlı eserinden bir kuple **çala çala** yürüyordum (76 s).

Dik dik baktı suratıma (77 s).

Hâlâ **sıkı sıkı** kolumu tutuyordu (78 s).

Az önce Rebi Abi’nin tepesine çöken cadılardan biri başörtüsünü **cekiştire cekiştire**, “Aah, Necla Hanım, ah!” diye inledi (81 s).

Göz ucuyla Hicabi Bey’in mezarı tarafından **hemen hemen** tamamen doldurulmuş mezarına şöyle bir göz attıktan sonra devam etti (81 s).

Demin **zırıl zırıl** ağlıyordun ama (85 s).

Saşkın şaşkın suratıma bakıyordu (86 s).

Yalan diye bağırdı gözleri **çakmak çakmak** (86 s).

Anneleri hafta sonları **kolay kolay** salmazdı onları sokağa (82 s).

Bir süre **boş boş** birbirimize baktık (84 s).

Derken devinimleri **yavaş yavaş** asabi bir hal aldı... (85 s).

“Tanrım, ölmek istiyorum, ölmek istiyorum!” diye **bar bar** bağıırıyordu bir yandan da (85 s).

Sallarım ben böyle **sık sık** (85 s).

Ayaklarını **sürüye sürüye** odadan çıktı ve geri döndüğünde elinde yeni bir bira kutusu vardı (85 s).

Demin **zırıl zırıl** ağlıyordun ama (85 s).

Şaşkın şaşkın suratıma bakıyordu (86 s).

“Yalan!” diye bağırdı gözleri **çakmak çakmak** (86 s).

Başını evet anlamında **hızlı hızlı** salladı... (87 s).

Ardından da **katıla katıla** ağlamaya başladı (88 s).

Kulaklarım **cavır cavır** yanıyordu (89 s).

Yalnız **zaman zaman** keşke her şey başka türlü olsaydı diye düşünüyor, kederleniyoruz (90 s).

Kesik kesik solumaya başlamıştı ve bu hayra alamet değildi (90 s).

Evin her zaman açık tutulan kapısı kapalıydı ve perdeler de **sıkı sıkı** çekilmişti (93 s).

Kendi kendime sıkı sıkı o odadan hiç çıkmamam, hatta oturduğum yerden bile kııldamamam gerektiğini telkin etmeme rağmen buna beş dakika dayanabildim (97 s).

Yukarı odadaki çiçeklerin dehşet çığlıklarına kulaklarımı tıkayıp, avuçlarımı iki yanımdaki duvarlara sıkıca yapıştırarak dar merdivenlerden **ağır ağır** indim (100 s).

Tüylerim **diken diken** olmuş, bütün vücudum alarına geçmişti (101 s).

Cıglık cıglığa, önüme ne çıktıysa devirerek karanlığın içine doğru koşmaya başladım (101 s).

Gide gide ulaştığım yer, Hicabi Bey’in katledildiği evin bahçe katıydı (103 s).

Lime lime olmuş bir Jean-Jacques Rousseau: *Emil Yahut Terbiyeye Dair* (107 s).

Polis evi **didik didik** aradığından muhtemelen makinede film bile yoktu (107- 108 s).

İki saatlik dayak seansına gık demeden katlanan siz, yere kapanıp **zırıl zırıl** ağlamaya başlarsınız (109 s).

Yüreğim Gazanfer korkusunun son tortularından da arınmış bir halde **ara ara** çiseleyen yağmura aldırmaksızın sokağa çıktım (110 s).

“Laf arasında bir soruverdim,” dedi bakkal gözlerini **devire devire** (114 s).

Allah Allah... (114 s).

Paris Mahallesi'ndeki birkaç zavallının canını yakıyordunuz, bunu gören diğerleri **uslu uslu** oturmaları gerektiğini anlıyorlardı (119 s).

Yüz yüze geldikleri anda herif derhal elini çekti (121 s).

Çarpmanın şiddetinden giriş katının pencere camları **zangır zangır** titredi (123 s).

Kansız, Cemalettin, Burhan, Hakan, Yüksel ve yaşları beş ile on arası değişen ne kadar kopuk varsa içinde **fokur fokur** katran kaynayan bir kazanın çevresinde toplanmış... (124 s).

Sümüğünü **ceke ceke** koşarak gitti evine doğru (126 s).

Başladı **ciyak ciyak** bu haksızlığa isyan etmeye (128 s).

Bir süre daha olduğu yerde dikilip **melül melül** baktıktan sonra kendisiyle muhatap olmayacağını anlayarak suratı beş karış çekip gitti (128-129 s).

“Bana ne oğlum sizin ne konuştuğunuzdan” diye cevap verdi **ters ters** (128 s).

Bön bön bakıyordu (130 s).

Annem, babama ve tanışmalarına vesile olan karıya **ilene ilene** pencerenin önünde dört dönerken, ben annemin özel günler için sakladığı kuruyemiş stokundan apardığım bir kâse ayçekirdeğini çitleyip televizyona bakıyor ve ölmek istiyordum (132 s).

“Yok yavrum, bir şey yok. Üzülme sen,” diye inledi burnunu **ceke ceke** (133 s).

Sadece her “çocuk” dediğinde hep bir ağızdan “sucuk” diye bağırarak **katıla katıla** gülüyorlardı (139 s).

Yalnız babam suratıma **ters ters** bakarak bardağı önümden çekip aldı (139 s).

Rebi Abi ortamın tadını kaçırdığı için hepsinden özür üstüne özür dilerken onlar **sakin sakin** sırtını sıvazlayıp onu teskin ediyorlardı (143 s).

Bu alanı **boydan boya** geçip, çiftliği sınırlayan kavak ağaçlarının dibindeki dereye kadar vardım (149 s).

Dudaklarım kupkuru kesilmiş, ellerim **zangır zangır** titriyordu (149 s).

Mide bulantıma rağmen bitkiyi **uzun uzun** çiğneyip yuttum (150 s).

Tek tek her bir resme dikkatle baktım (150 s).

Sonunda müstahakkını bulan bu sefa düşkünün kart horoz, aynı zamanda son derece paranoyak bir kişiliğe sahip olduğundan öyle gece yarısı gelenlere **kolay kolay** kapısını açacak bir tip değilmiş (152 s).

Allah yarattı demiyor, hayallerimin kadını **tekme tokat** dövüyordu (154 s).

Dudaklarını **ısıra ısıra** başladı ötmeye (155 s).

Öyle görünüyordu ki, Öztürk geçmişiyenler konusuna kerhen giriyorum gibilerinden bir hava yaratmamı sağlayan bütün başlıkların **bir bir** ve kararlılıkla üstüne gidilmesi yanlısıydı (160 s).

Bir süre gözlerini **koca koca** açıp baktı bana Öztürk (161 s).

“**Evet evet,**” dedim ben de elimle **geç geç** işareti yaparak (161 s).

Bir kez daha çöldeydim- ama bu sefer ki bir film setiydi- ve bana sevgilimin aslında ölmediğini haber veren ihtiyarı sarsarak onan bunu **tekrar tekrar** söylemesini istiyordum (163 s).

Çok çok korkunç bir şekilde (164 s).

Yakın arkadaşımız, kimi serüvenlerde bizimle beraber kılıç kuşanan, kirli çıkılışıyla **türlü türlü** kahraman arasında kendine özgün bir yer edinen Duygu Fırtına bir geçmişiyenin ağına düştü (164 s).

Hatırlayacaksınız ben **harıl harıl** süperküçültücünün kullanma kılavuzunu çalışırken siz benimle dalga geçer tavırlar takınmıştınız... (167 s).

“Kan beyin bariyeri nedir?” diye sordum bunun kaderimi belirleme konusunda son derece iddiasız bir soru olduğunu **bile bile** (168 s).

En azından **bütün bütüne** (173 s).

İçimde, şeytan Castratus'un yeni bir oyunuyla **karşı karşıya** olabileceğim kuşkusunu taşımakla birlikte ona itaat ettim (175 s).

Babası cetveli yastığın içinde gizlemektedir **vesaire vesaire**... (177 s).

Zaten gerçeğin büründüğü kılıftan **katman katman** sıyrılıp kendisini bana sunduğu o tuhaf ülkeden her geri dönüşüm beni daha da bedbaht kılmaktaydı (180 s).

Sabahtan akşama kadar **dakika dakika** ne yaşanacağını bildiğim kahredici bir düzene ihtiyacım vardı (180 s).

Kapıdaki güvenlik görevlisine elimle gelişimi müjdeleyip son hız, **yan yana** dizilmiş onlarca kamyonetin, rengârenk sandıkların arasından geçip binalardan daha büyük ve daha çirkin olanına daldım (183-184 s).

Burnundan **soluya soluya** masanın etrafından dolaşıp üzerime doğru gelmeye başladı (187 s).

Çektiği ve halen çekmekte olduğu onca acıya rağmen yüzünde taşıdığı vakar, hayatının son deminde kendini **doya doya** heba etme bahtiyarlığından kaynaklansa gerekti (189 s).

Şemi Abi **uzun uzun** düşünüp annesini kurtaracak bir plan hazırladı (191 s).

İnanılması güç ama Şemi Abi'nin planı uzun süre **tıkır tıkır** işliyor... (192 s).

Babası herhalde ahirette de rahat vermek istemediği karısının yanı başına gömülmeyi vasiyet etmişti ve kadıncağızın her tarafı **tukış tukış** yabancı ölülerce çevriliydi (193 s).

Cıvıl cıvıldı ortalık (194 s).

Son arzusunun eve yerleşmek olduğunu söylediğimde birşeyler tahmin etmiştim ama bunu hiçbir zaman **açık açık** konuşmadık (199 s).

O gözden kaybolunca ben de **gerisin geri** evimin yolunu tuttum (200- 201 s).

Eş/ Yakın Anlamalı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

“Eş/ yakın anlamalı sözcüklerden oluşan ikilemeler, aynı mânâya gelen veya çok yakın mânâlı iki ayrı kelimenin meydana getirdiği tekrarlardır” (Ergin, 2013, 378).

Eserde geçen örnekler şu şekildedir:

Çekingenliğimizin sebebi, bu kocaman bahçenin tam ortasındaki, çocuklar tarafından abartılı bir biçimde “köşk” diye adlandırılan, üç katlı, **yıkık dökük** ahşap eve birkaç ay önce gelip yerleşen tuhaf adamdı (18 s).

Cemalettin – bence sırf kaleden kurtulmak için- gelen ilk tıngır mıngır topu içeri buyur etmişti ve **oflaya puflaya** onun yerini alan Kansız Celal’in de aynı biçimde davranacağına emindik (22 s).

Bir keresinde mahallenin orta yerinde ağabeyi Zafer’i **evire çevire** dövünce herkes büsbütün korkmaya başlamıştı ondan (23 s).

Özellikle **üstü başı** parçalanmış... (25 s).

Dediğim gibi onu **doğru düzgün** göremedim (45 s).

İtler zavallıyı yere yıkıp **orasını burasını** ısırmaya başladılar (24 s).

Sonuçta üç Gazanfer gazisi, **salva sümük** yerde kıvranıyorduk (25 s).

Nankör, kadıncağıza yaptıkları için bir teşekkür bile etmeden **ağlaya zırlaya** oradan kaçmış (34 s).

“Ben söylerim babana, anasıyla diye,” dedikten sonra **koyunlu kuzulu** bir türkü tutturarak geri döndü (62 s).

Bağrı çağrı Bakkal Yakup’un dükkânındaki şeker ve sakız stokunu yağmalayan yüz binlerce üç buçuk yaşında Hicabi Bey geldi gözümün önüne (66 s).

Onur Çalışkan bir iki **öksürüp tıksırdıktan** sonra devletimizin varlığını bütün gücüyle arkamda hissettiren bir açıklama yaptı (69 s).

Üstü başı Hicabi Bey’in kanına bulanmış (75 s).

Ara sıra uğra yine (76 s).

Derhal milleti **ittire kaktıra** ön saflara geçip insanların yüzünü incelemeye aldım (79 s).

Kadidi çıkmış mezarıcı hemen **kazma küreğini** bir yana atıp davrandı... (79 s).

Birasının kalanını ağzının kenarlarından **döke saça** içip bitirdi (87 s).

Ayak sesleri bulunduğum yere yaklaşırken aklıma **feryat figan** imdat istemekten başka bir kurtuluş çaresi gelmiyordu (94 s).

İnsan kasapları çiçek sevmez ya da nevresimlerini değıştirmez gibi bir kural yoktu tabii ama Ruhan Bey'in elinden geldiğince **derli toplu** bir hayat sürdürmeye çalışan bir gariban olması daha akla yakındı (99 s).

Tam elimi apartmanın giriş kapısına uzattığım sırada kapı kendiliğinden açıldı ve iki elinde **tıka basa** doldurulmuş iki alışveriş poşeti taşıyan bir devle burun buruna geldim (103 s).

Yine de evdeki tüm eşyaların **yerli yerinde** durduğunu görmek beni şaşırtmıştı (105 s).

Paketten **çekip çıkardığı** bir sigarayı dudaklarına ilıştirip yaktı (115 s).

Gelmişine geçmişine sayıp suratına tükürmemek için kendimi güç tutuyordum (118 s).

Ahlar vahlar içinde kıvranan saldırganlar alelacele toparlanıp toz oldular... (123 s).

Yol boyunca elim cebimde Hicabi Bey'in fotoğraf makinesinden çıkan filmi **evirip çevirmiştim** (123 s).

Ve böylece **kavga gürültü** yeniden başladı (133 s).

Akortsuz kemani eşliğinde derbeder biz müzisyenin kulaklarından dökülen, “*Bir Bahar Akşamı Rastladım Size,*” şarkısının nağmeleri ortamdaki uğultuya ve **bardak çanak** tangirtısına karışıyordu (136 s).

Rebi Abi masadakilerin taziyelerini olgun ve biraz da **görmüş geçirmiş** bir tavırla kabul ederken yamak Yurdakul elinde iki tabureyle peydahlanıverdi (138 s).

Yurdakul **yana yakıla**, aniden polis baskın yapsa, patronu görse, biri şikâyet etse halinin nice olacağını anlatmaya çalışadursun sarhoşlar ordusundan kimsenin zavallıyı şuncacık iplediğı yoktu (139 s).

“Sen laftan anlamaz mısın çocuk!” dedi Erkin Abi **kan ter** içinde (154 s).

Peki onca maceradan **sağ salim** kurtuluşumuzu nasıl açıklıyorsun? (161 s).

Şemi Abi onun annesi sandığı şeye dokunmasını istemiyordu çünkü bir önceki gece morga yerleştirilen şey **etten kemikten** bir beden değil, büyük bir sanatçının, Ruhan Bey'in elinden çıkma sabundan bir heykeldi! (192 s).

Yıkık dökük derken artık kullanılmaz hale gelmiş olmak, oflaya puflaya derken çok sıkıntılı bir durum içinde kalmak, evire çevire derken iyice, adamakıllı şekilde, üstü başı derken kıyafetler, doğru düzgün derken net şekliyle, orasını burasını derken vücudun belli bölümleri, salya sümük derken çok ağlamak, ağlaya zırlaya derken bağırarak fazla ağlamak, bağırsı çağrış derken yaşanan gürültü, öksürüp tıksırma derken kısaca öksürmek, ara sıra derken zamanın seyrek olması, ittire kaktıra bir işin zorla meydana gelmesi, döke saça derken dağıtarak, feryat figan derken bağırsıma, derli toplu derken düzenli olmak, tıka basa derken sıkıştırmak, yerli yerinde derken her şeyin uygun biçimde olması, çekip çıkardığı derken almak eylemi, ahlar vahlar derken sızlanma, görmüş geçirmiş deneyimi fazla olan kimse, yana yakıla derken sızlanma, kan ter derken perişan bir durum, sağ salim derken hiç zarar görmemiş olmak anlatılmıştır.

Biri Anlamalı Diğeri Anlamsız Sözcükten Oluşan İkilemeler

Biri anlamalı diğeri anlamsız sözcükten oluşan ikileme grubunda, sözcüklerin biri anlamalı sözcükten oluşurken diğeri anlamsız sözcükten oluşmaktadır.

Eserde geçen örnekler şu şekildedir:

Günün ilk kısmı, genellikle öğretmenimizin bize yazın ne yetişir, kışın ne pişer türü **sacma sapan** bilgiler vermesiyle geçiyordu (8 s).

Kırk yaşlarında, kır saçlı, pos bıyıklı, **kaba saba** görünümlü bir herif (18 s).

O ara gözüme **yırtık pırtık** elbiseler içinde, elinde plastik bir ibrik, mezar ziyaretine gelenlerin eteklerine yapışan benden iki üç yaş falan büyük bir çocuk ilişti (77 s).

Az önce yanından geçtiğimiz tiplerden biri, en **ufak tefek** olanı, peşimize takılmıştı (120 s).

Divanın altında yerimi almamın üzerinden en fazla bir dakika sonra, **eski püskü** somyanın paslı demirleri bir kapıya dönüştü (156 s).

Belki evlenip **çoluk çocuğa** bile karışabilirdik (177 s).

Onun intiharını gizlemeye çalışan Hicabi Bey'in **konu komşuya** söylediği gibi bir trafik kazasında hayatını kaybettiği de doğru değildi (189- 190 s).

Saçma sapan derken durumun çok saçma olması, kaba saba derken özensiz, görgüsüz kimse, yırtık pırtık derken çok eskimiş olan, ufak tefek derken gelişimi az olan küçük kimse, eski püskü derken yine çok eskimiş olan, yıpranmış olan, çoluk çocuğa derken bir aile olmak, konu komşuya derken çevrede bütün yaşayanlar belirtilmiştir.

İkisi de Anlamsız Sözcükten Oluşan İkilemeler

İkisi de anlamsız sözcükten oluşan ikilemeler grubundaki kelimelerin özelliği tek başlarına veya yan yana kullanıldıklarında bir anlam taşımasıdır.

Eserde geçen örnekler şu şekildedir:

Sonra envai çeşit bahçecilik **ıvır zıvırıyla** bunları saksılara doldurur, içlerine de çiçek tohumları yerleştirirdi (12 s).

Birkaç saniye sonra yola vazolar, fotoğraf çerçeveleri ve bin türlü **ıvır zıvır** yağıyordu (35 s).

Cemalettin – bence sırf kaleden kurtulmak için- gelen ilk **tingir mingir** topu içeri buyur etmişti... (22 s).

Rebi Abi **palas pandıras** bir kenara çekildi (80 s).

Birkaç saat televizyondaki **abuk subuk** programlara takıldıktan sonra... (82 s).

Kem küm etti öyle... (114 s).

“O zaman niçin **zırt pırt** soluğu bu yalan dünyada aldığınızı sorabilir miyim? (161 s).

Zarfı kutudan çekip de üzerinde kendi **kargacık burgacık** el yazımı görünce bir an şaşırdım ama hemen sonra hatırlayıverdim (183 s).

İvır zıvır derken gereksiz önemsiz eşyalar, tıngır mıngır derken yavaşlık, palas pandıras derken yaka paça hızlı şekilde olmak, abuk subuk derken saçmalık, kem küm derken gereksiz sözler söylemek, zırt pırt derken sürekli sık olarak, kargacık burgacık derken okunaklı olmayan kötü yazı belirtilmiştir.

Biri Olumlu Biri Olumsuz Sözcükten Oluşan İkilemeler

Bu gruptaki ikilemelerin biri olumlu sözcükten oluşurken bir diğeri olumsuz sözcükten oluşmaktadır.

Eserde geçen örnekler şu şekildedir:

Hakan odaya **girer girmez**... (14 s).

Cemalettin atışını **yapar yapmaz**... (20 s).

Maç **başlar başlamaz**... (22 s).

Zıt Anımlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Bu gruptaki ikilemeler zıt anlamlı sözcüklerden oluşmaktadır.

Ben bunun **eninde sonunda** gerçekleşeceğini biliyordum tabii (23 s).

Karakola varıldığında polisler, Deli Ertan'ı büyük bir minibüsten **yaka paça** indirdiler (37 s).

Birasının kalanını bitirip **güç bela** doğruldu (85 s).

Az önce Castratus'a **atıp tutarken** Duygu Hanım'dan sevgilim diye söz ettiğimi anımsadım (178 s).

Müteşebbis Rodin girişte durdu, beni **baştan aşağı** bir kez daha süzdü (200 s).

Baştan aşağı derken, insan vücudunun başından aşağı kadar olan kısmı, yaka paça derken zorla, güç kullanarak, güç bela derken zorlukla, atıp tutarken derken haddinden fazla abartılı sözler söylemek, eninde sonunda derken kesinlikle anlamları anlatılmıştır.

Sayı Bildiren Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Çıkardığı gürültü o kadar fazlaydı ki, kendimi ölümün kardeşinin kollarına teslim edene kadar **üç beş** kere yastığını çekmem gerekti (57 s).

Babamla birlikte odaya kapanıp o çalışırken ben de belki **bir iki** güzel dize yazabilirim umuduyla daktilonun başına geçtim (59 s).

On beş yirmi adım atmıştık ki beklediğim soru geldi (61 s).

Binaya çıkan merdivenleri **ikişer ikişer** tırmanıp içeri daldım (62 s).

Hakan oturduğu yerde **bir iki** kıvrandıktan sonra başını önüne eğdi (68 s).

Önünden kâğıt yığınının altından **üç dört** tane fotoğraf çıkarıp önüme doğru attı (73 s).

Beş on metre uzaklaşmıştım ki arkamdan bağırıldığını duydum (78 s).

Bir iki hıçkırdı (85 s).

Son **bir iki** cümleyi söyleyişi birşeyler sakladığını düşündürmüştü bana (91 s).

Nihayet **on on beş** metre kareden büyük olmayan, taş zeminli açık bir alana çıkınca temiz havayla birlikte gün ışığını da içime çektim (102 s).

Üstelik listede Tuğrul'un dışında **yirmi yirmibeş** kişinin daha adı bulunuyordu (185 s).

Zamirlerden Oluşan İkilemeler

Falan filan tarihinde yapılan sınav sonucunda ofiste devlet memuriyetine başlama hakkı kazananların listesi (62 s).

Deyimlerde Geçen İkilemeler

Geçmişten gelip amansızca öldüren canlının, yani Necla Hanım Teyze'nin, denkleme dâhil oluşuyla birlikte bir yığın **ipe sapa gelmez** ayrıntı anlam kazanıvermiş... (190 s).

Bu deyimde kullanılan ipe sapa ikilemesi, akla kolay gelmeyen fakat saçma olan durum veya olayları anlatmak için kullanılmıştır.

Bir kelimenin peş peşe tekrarı ile anlatımı kuvvetlendirme amacı taşıyan ikilemeler başlığı kendi içerisinde alt başlıklara ayrılmıştır. Toplamda 188 ikileme örneği tespit edilmiştir.

4.5.21. Gelişmeli Anlambilim Açısından Anlam Olayları

Gelişmeli anlambilim başlığı altında, başka anlama geçiş, anlam iyileşmesi, anlam kötüleşmesi anlam genişlemesi, anlam daralması ve genelleşme olayları ele alınmıştır.

“Bir göstergenin gösterilen boyutu durağan değil, değişime açık bir niteliğe sahiptir. Sözcükler yüklendiklerini zamanla çeşitli etkenlere bağlı olarak bırakabilirler, bazen de yeni yüklerle yollarına devam ederler” (Kerimoğlu, 2019, 209).

Aksan’a göre bu anlam olayı bir göstergenin ilk olarak dilde yer aldığı anlamında bir daralma veya bir genişleme olayının ortaya çıkması ya da aynı kelimenin belli bir zamandan sonra bir başka kavramı anlatır hale gelmesidir (Aksan, 2020, 112).

Kimi zaman, toplumdaki değişimler, kullanılan araç gereçlerdeki gelişmeler anlam değişimlerine neden olur. Örneğin Fr. konservatuvar sözcüğü başlangıçta kimsesiz çocukların yetiştirildiği esirgeme kurumlarına verilen addı. Kimsesiz çocukların eğitildiği bakımevleri, bunlar için müzik derslerinin konmasıyla giderek müzik ve sanat okullarına dönüşmüştür (Aksan, 2020, 112-113).

4.5.21.1. Başka Anlama Geçiş

Başka anlama geçiş, bir kelimenin ilk kazandığı anlamını zaman içinde yitirerek farklı bir anlama bürünmesidir.

Aksan bu konu için şu tanımlamayı verir: “Bir göstergenin kimi zaman, başlangıçtaki anlamından büsbütün uzaklaşarak farklı bir anlamı yansıtır duruma gelmesidir” (Aksan, 2020, 112).

Aksan örnek olarak ise garip sözcüğünü verir: “Türkçeye Arapçadan giren *garip* sözcüğünün başlangıçtaki anlamı “gurbette olan, yabancı” idi. Birçok dilde “yoksul, fakir” anlamındaki sözcükler de aynı zamanda “zavallı” anlamına gelir” (Aksan, 2020, 112-113).

Eserde geçen örnekler:

O gidince ben büsbütün **öfkələndim**... (13 s) [Öfke (< Öbke) sözcüğünün Eski Türkçedeki anlamı “ciğer”di. Fakat bugün bir duyguyu ifade etmektedir (Kerimoğlu, 2019, 210)].

Çok **gençtim** (144 s) [Divan-ü Lügat-it Türk'te “genç” sözcüğü “çocuk” anlamındadır (Bayraktar, 2014, 172)].

Karı kılıklı! (51 s) [“Karı” sözcüğü eskiden “yaşlı kadın” anlamında iken bugün tamamen anlam değiştirmiştir (Bayraktar, 2014, 173)].

En acıklısı ise masayla üzerindeki **ağır** cam kaplamanın arasına sıkıştırılmış fotoğrafı (60 s) [“Ağır” sözcüğü Orta Türkçede “değerli” anlamındayken bugün “tartıda çok çeken” anlamını kazanmıştır (Bayraktar, 2014, 173)].

Askerî **eğitimin** adama hızlı karar verip çabuk harekete geçirme yeteneği kazandırdığı kesindi (80 s) [OT igit- “beslemek, doyurmak, bakmak” anlamındayken bugün eğitmek sözcüğü “birinin akla uygun, fiziksel ve moral gelişmesi üzerine etki ederek çeşitli davranış yatkınlıkları, bilgi ve görgü aşılayarak önceden tespit edilmiş amaçlara göre onun belirli yönde gelişmesini sağlamak, terbiye etmek” anlamlarını kazanmıştır (Bayraktar, 2014, 173)].

İşin içine **gereksiz** yere Alev Abla'yı karıştırmayı istemiyordum (40 s) [OT kergetsiz sözcüğü “bol bol, fazlasıyla” anlamını taşıırken bugün gereği olmayan, yararsız, lüzumsuz” anlamına gelmektedir (Bayraktar, 2014, 173)].

Kendimi Alev Abla'nın yanında o güne **dek** hiç olmadığım kadar rahat ve saldırgan hissediyordum (151 s) [OT teg “gibi” anlamındayken bugün “kadar” anlamını kazanmıştır (Bayraktar, 2014, 174)].

Üstüne afiyet, **dün** gece içime biraz şeytan girmiş de onu çıkarıversin diyecektim (151 s) [OT tün “gece, geceleyin” anlamındayken dün sözcüğü bugün “bu günden bir önceki gün; geçmiş” anlamına geçmiştir (Bayraktar, 2014, 174)].

Noter onayı kadar güçlü, üstelik çok daha **ucuza** geliyor (187 s) [OT ucuz “kolay” anlamını taşıırken bugün “fiyatı yüksek olmayan, düşük fiyatlı” anlamına geçmiştir (Bayraktar, 2014, 174)].

Giderayak **üzmek** istemezdim adamcağızı (147 s) (OT üz- “kırmak, koparmak” anlamındayken bugün “üzüntü vermek; bir şeyi gerip çekerek gevşetmek, sürterek asındırmak” anlamlarını kazanmıştır (Bayraktar, 2014, 174)].

Öfke, genç, karı, ağır, eğitim, gereksiz, dek, dün, ucuz, üzmek... Kelimelerinde anlam değişimi tespit edilmiştir.

4.5.21.2. Anlam İyileşmesi

Anlam iyileşmesi, eskiden belirli bir sınır içinde varlığını sürdüren olumsuz, kötü anlamlı bir kelimenin zaman içinde kötü anlamından sıyrılarak olumlu, güzel bir anlam kazanmasıdır.

Aksan anlam iyileşmesi hakkında şu bilgiyi vermiştir: “Anlam iyileşmesi, göstergenin eskiden taşıdığı anlamda bir iyileşmenin meydana geldiğini anlatır” (Aksan, 2020, 115).

Bayraktar ise şu tanımları verir: “Bir sözcüğün eskisine göre daha iyi bir anlam taşır duruma gelmesidir. En belirgin örneği Lat. Mareşal ‘seyis, at bakıcısı’ sözcüğünün, ‘savaşa katılmış general’ anlamı kazanmasında görülür (Bayraktar, 2014, 174).

Anlam iyileşmesine örnek olarak *yavuz (yabız)* kelimesi eski zamanlarda kötü anlamında kullanılırken anlam iyileşmesi ile günümüzde sert, yaman, çetin anlamlarını kazanmıştır.

Eserde geçen örnekler:

Özellikle de evin girişine çıkan merdivenlerin altındaki boşluk **müthiş** bir toplantı mekânıydı (48 s).

Müthiş bir müzikleri var (84 s) [Müthiş sözcüğü ilk anlamı olan “dehşet veren” anlamı için kullanılmamış; “çok güzel, sürükleyici, harika” anlamlarını karşılamak için kullanılmıştır (Kerimoğlu, 2019, 210)].

4.5.21.3. Anlam Kötüleşmesi

Anlam kötüleşmesi eski zamanda olumlu, iyi anlamda kullanılan bir sözcüğün, dilin evrimleşmesi sonucunda olumsuz, kötü bir anlam kazanmasıdır. Bu anlam olayına da anlam kötüleşmesi adı verilir.

Bayraktar anlam kötüleşmesi için şu tanımı vermiştir: “Bir göstergenin gösterilenindeki olumlu anlam birimciklerini yitirerek olumsuz anlam birimcikler kazanmasıdır” (Bayraktar, 2014, 174).

Demirci bu anlam olayını şu örnekle açıklar: “Argoda *top* kelimesi homoseksüel erkekler için kullanılmıştır. Oysa bu kelime Türkçede çok farklı alanlarda hâlâ kullanılan normal bir kelimedir” (Demirci, 2017, 229).

Aksan ise şu örneği verir: “Önceleri ‘yabancı, misafir’ demek olan Lat. *hostis*, zamanla ‘düşman’ anlamına gelmeye başlamıştır” (Aksan, 2020, 116).

Eserde geçen örnekler:

Kapadı çenesini **sürtük** (9 s) [Sürtük kelimesi “sürtünmüş, aşınmış” anlamındayken bugün “evinde oturmayan, çok gezen kadın, hayat kadını” anlamını karşılamaktadır (Kerimoğlu, 2019, 210)].

Fakat büyücü **kadın** Gerda’nın o angut kay için kendisini terk etmesinden hala çok korkarmış (33 s) [Kadın kelimesi OT. Katun “hatun, kağanın eşi” anlamında kullanılırken TT. Hatun tüm kadınlar için kullanılır duruma gelmiştir (Bayraktar, 2014, 174)].

Hatta corpus-colossum'a bir **yabancının** yaklaştığını fark ettiğimde az daha mikrop diye ben harcıyordum seni (178 s) [Önceleri misafir anlamında kullanılan bu kelime zamanla düşman anlamında kullanılmaya başlamıştır (Aksan, 2020, 166)].

Merdivenleri inip bodrumdaki sabundan **canavarların** arasından el yordamıyla geçtim ve arka bahçeye çıktım (194 s) [Canavar kelimesi eskiden canlı, yaşayan anlamında kullanılırken günümüzde zararlı hayvan anlamına gelmektedir (FD.)].

4.5.21.4. Anlam Daralması

Anlam daralması, sözcüğün ifade ettiği anlam bütününün zaman içinde o anlamın sadece bir kısmını, bir türünü ifade etmesidir.

Aksan anlam daralması için şu tanımlamayı vermiştir: “Bir göstergenin önceden anlattığı nesne ya da devininin ancak bir bölümünü, bir türünü anlatır duruma gelmesidir” (Aksan, 2020, 114).

“Örneğin erik sözcüğü Eski Türkçede pek çok meyveyi karşılayan bir sözcüktü. Bugün sadece tek bir meyve için kullanılan bir sözcük durumuna gelmiştir” (Kerimoğlu, 2019, 210).

Eserde yer alan örnekler şu şekildedir:

Gazanfer ağzından tuhaf, ıslık benzeri bir ses çıkararak parmağıyla birini işaret etti mi bu miskin **hayvanlar** azgın canavarlara dönüşür... (23 s) [Eskiden insan dâhil bütün canlılar için kullanılırken günümüzde insan dışındaki inek, kuş, vs. gibi canlılar için kullanılır (Demirci, 2017, 230)] .

Tanrı yine ortalıkta yoktu (56 s) [Eskiden gökyüzü anlamında kullanılırken günümüzde Allah, ilah anlamında kullanılır (Demirci, 2017, 230)] .

Heyecandan **donuma** edecek gibiydim (10 s) [Eskiden elbise anlamında kullanılırken günümüzde iç çamaşırı anlamında kullanılır (Demirci, 2017, 230)] .

Annem kırılan **kuruyemiş** kâsesinin parçalarını yerden topladıktan sonra yatmaya gitti (133 s) [Yemiş bazı bölgelerde yalnızca incir anlamında kullanılmaktadır (Demirci, 2017, 230)] .

Maşallah senin **oğlan** pek çabuk büyümüş (136 s) [Eskiden oğul kelimesi hem kız hem erkek çocuk anlamına gelmekteydi günümüzde yalnızca erkek çocuk için kullanılır (Demirci, 2017, 230)] .

Bense sizi başka biri **zannetmişim** (194 s) [Karahanlı döneminde “saymak”la beraber “düşünmek” demekti (Aksan, 2020, 168)] .

Belki de yoldan geçerken, mezarlara bakıp onlar ölü, ben ise yaşıyorum diye düşünerek münasebetsizce bir sevince kapılacak saygısızlara, orada yatan kişinin **diri** olmayı bir zamanlar kendilerinden kat kat daha iyi becerdiğini göstermek amacını taşıyorlardı (77 s) [ET. hem “yaşamak” hem de “öldükten sonra canlanmak” için kullanılan diri kelimesi bugün Türkiye Türkçesinde yaşamak anlamında varlığını sürdürüyor (Aksan, 2020, 168)] .

Tahtakafa Amca ve Mecit **alkışlarla**, Amcabey ise övücü olduğunu tahmin ettiğim hırıltılarla beni kutladılar (139 s) [ET. alkış sözcüğü “Övme, kutlama, dua, takdis”

anlamındaydı. Günümüzde anlam daralmasına uğrayarak yalnızca “alkışlama” eylemini anlatır duruma gelmiştir (Bayraktar, 2014, 170)].

4.5.21.5. Anlam Genişlemesi

Sözcükler toplumların dilinde canlı ve değişime açık özellik gösteren varlıklardır. Bu sebepten bazı sözcükler dilin söz varlığı içinde yeni anlamlar kazanarak anlamlarını genişletebilirler. Örneğin *sofra* kelimesinin temel anlamı üzerine yiyecek, içecek, kaşık, çatal konularak etrafına oturulup yemek yenilen nesne, masa anlamındadır. Bu anlam zaman içinde genişleyerek *sofra* kelimesinin bazı durumlarda sadece “yemek” anlamında kullanılmasına neden olmuştur.

Kerimoğlu anlam genişlemesi için şu tanımlamayı vermiştir: “Bir sözcüğün ilk anlamından daha geniş, yeni anlamlar kazanmasıdır” (Kerimoğlu, 2019, 209).

Aksan anlam genişlemesi konusunda şu örnekleri verir:

11. yüzyılda “düz ve alçak yer” demek olan ve Eski Anadolu Türkçesinde de bu anlamda görülen *alan* sözcüğü Ar. *saha*’nın yerine kullanılarak onun etkisiyle “iş, meslek, araştırma-inceleme konusu, uzmanlık” gibi çeşitli anlamlara gelmeye başlamıştır. *Dal* sözcüğünde de buna koşut bir gelişme olmuş, bilim, sanat, spor konularında, üzerinde çalışılan alanı anlatır duruma gelmiştir (Aksan, 2020,169).

Eserde geçen örnekler:

Çevrede pek kimse gözükmüyordu (28 s) [Bir şeyin yakınıni anlatan bu öge zamanla “muhit, ortam, geometri terimi...” kavramlarını yansıtmaya başlamıştır (Aksan, 2020, 169)].

Birkaç saniye sonra yola vazolar, fotoğraf çerçeveleri ve bin bir türlü ıvır zıvır **yağıyordu** (35 s) [Önceleri yağmak kelimesi, gökten yağmur veya kar yağması anlamlarını taşıırken günümüzde art arda bir şeyin gelmesi, düşmesi anlamlarından birine de gelmektedir] (TS.).

Yok bizim **felsefemizde** sağ, sol (61 s) [Eskiden sadece bir bilgi disiplini anlamına gelen felsefe kelimesinin zaman içinde, kişinin dünya görüşü, bakış açısı anlamlarını kazanmıştır] (FD.).

İnsan kopyalamaya **başlamışlar** (67 s) [OT. Başla- “liderlik etmek, başta olmak anlamlarında kullanılırken günümüzde bir işe girişmek anlamında kullanılmaktadır (Bayraktar, 2014, 171)].

Gök meleklerle dolacak (33 s) [Eskiden kök/gök kelimesi yalnızca mavi renk için kullanılırken günümüzde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk, gökyüzünün, denizin rengi anlamlarında kullanılmaktadır (Bayraktar, 2014, 171)].

O meşum akşam da, hava çoktan karardığı halde babam bir türlü **yuvasına** gelmiyordu (132 s) [Yuva kelimesi eskiden hayvanların yavruları için yaptığı yer anlamına gelirken zaman içinde aile ile yaşanan ev anlamını kazanmıştır].

Sonra çeşitli yüksekliklerde müstemilat **damlarına** basarak ve kömürlüklerden sızarak kestirmeden Hicabi Bey'in evine vardım (194 s) [Eskiden duvar anlamında kullanılırken günümüzde yapıları dış etkenden korumak amacıyla üzerlerine yapılan bölüm anlamında kullanılmaktadır (Bayraktar, 2014, 171)].

Önce epeyi bir marizlediler bunu, para etmeyince **tümenin** psikoloğuna gönderdiler (146 s) [Eskiden sayı olarak on bin anlamında kullanılırken günümüzde on bin erden oluşan asker kuvveti anlamında kullanılır (Bayraktar, 2014, 171)].

Otomatiğe takmış konuşmayı sürdürüyordum... (152) [Otomatik kelimesi teknik olarak kendi kendine çalışmayı sağlayan cihazlar için kullanılmaktadır. Zaman içinde bu kelime anlamını genişleterek insanın istemsizce yapılan davranışları anlamında kullanılmaya başlamıştır].

Bundan sonra kadın, **uzun** yıllar sonra sevdiği erkekle birlikte yeni bir yaşama yelken açabilecekti (191 s) [Eskiden uzak anlamında kullanılırken günümüzde iki ucu arasında fazla uzaklık olan; başlangıcıyla bitimi arasında fazla zaman aralığı olan; çok süren anlamlarını kazanmıştır (Bayraktar, 2014, 171)].

Bütün **çocuklara** sorabilirsiniz (197 s) [Bu sözcük Kaşgarlı'da “domuz yavrusu, küçük” anlamında kullanılırken bugün “yavru, insan yavrusu” için kullanılmaktadır (Kerimoğlu, 2019, 209)].

Kansız topa bir **yüklen** top sen git köşkün bahçesine... (112 s) [Ağırlık anlamına ilaveten “bohça, hayvanların taşıdığı şey, rahimdeki çocuk, sorumluluk” gibi anlamlar kazanmıştır (Kerimoğlu, 2019, 209)].

Bir sözcüğün zaman içinde ilk taşıdığı anlamından uzaklaşarak yeni bir anlam kazanması anlam değişmesi olarak tanımlanmıştır. Bu anlamda 42 anlamın değişen sözcük tespit edilmiştir.

4.5.21.6. Genelleşme

Genelleşme, bir kişi, marka veya herhangi bir özel anlama sahip olan bir sözcüğün zaman içinde tür adı haline gelmesidir. Örneğin “yumoş” kelimesi bir yumuşatıcı markasının ismidir. Bu sözcük günümüzde genelleşerek yumuşatıcı yerine de kullanılmaktadır.

Bayraktar anlam genelleşmesi için şu tanımı vermiştir: “En genel tanımla, özel adların tür adına dönerek birçok dilde yaygın hale gelmesidir. Bu birçok dilde görülen bir anlam olayıdır” (Bayraktar, 2014, 172).

Vardar’a göre ise “Anlamalı bir birimin içeriğinin daha kapsamlı duruma gelmesi” dir (Vardar, 2002, 101).

Aksan konuyla ilgili şu örneği vermiştir: Röntgen ışınlarının mucidi olan Alman fizikçi Wilhelm Röntgen’in isminin genelleşmesinin sonucu olarak Röntgen sözcüğü zaman içinde fizik terimi haline gelmiştir (Aksan, 2020, 115).

“Türkçede marka adlarında, kişi ve özel adlarda genelleşme görülür. Marka adlarından selpak, pimapen, kişi adlarından pantolon, jilet, manyak, sandviç, şehir adlarından fayans, kaşmir, astragan...” (Bayraktar, 2014, 172).

Eserde geçen örnekler:

Hastalık hastası anasının bir ay önceki **çekap** işini, teyzemin üniversite hastanesinde dekanlık yapan oğlu sayesinde bedavaya getirmiş olmasa dünyada şereflemezdi bizi (13 s).

Bu Erkin ve Koray’ı çok gözlemlemiştim, sokakta yürürlerken, bakkalda **kola** içerlerken (17 s).

O akşam Beşiktaş’ın **Avrupa Kupası** maçı vardı (28 s).

“Gazanfer Abi’yi senin ispiyonladığını,” dedi Hakan **marleyleri** saymayı sürdürerek (68 s).

Hızla üstüme bir tişört ayağıma bir **pantolon** geçirip evden dışarı attım kendimi (183 s). [Pantalone adlı palyaçonun adından]

O bir **android**, diye düşündüm, bir teknoloji harikası (122 s).

Çekap, kola, android, marley, pantolon, Avrupa Kupası, android

Herhangi bir özel sözcüğün yıllar içinde bir türü işaret etmesi olan genelleşme anlam olayında 6 örnek tespit edilmiştir.

SONUÇ

Anlam, kelimelerin insan zihninde uyandırdığı biçim, şekil ve düşüncelerdir. Anlambilim bu sözcüklerin veya söylenenlerin anlamını inceleyen ve bu anlamda yer alan ilişkinin ne olduğunu inceleyen bilim dalıdır. İnsanoğlu ilk anlamlandırma uğraşlarına din ile başlamıştır. Bu da anlambilim çalışmalarını çok eskiye kadar götürmektedir. Kuran-ı Kerim’i anlamlandırmaya çalışmak ilk dili anlama çalışmalarına örnektir. Batıda Latin dilleri ile gelişen anlambilim, Eski Yunan’da ünlü düşünürler Sokrates ve Platon ile devam etmiştir. Ünlü bilginler sözcükleri kendi düşünce kalıplarına sokarak anlamlandırmaya çalışıp fikirlerini yaymayı amaçlamışlardır. 20. yüzyıl başlarında ise Saussure ile yepyeni bir dönem başlamıştır. Dili sistemli bir bilim olduğunu açıklamış ve bunu kanıtlamaya çalışmıştır. Saussure çağdaş dilbilimin kurucusu sayılır.

Anlambilimin dilin anlam yönünü incelemesi açısından temel taşları ünlü Alman dilcisi K.Reising tarafından atılmıştır. Ardından Michel Breal “Semantik” terimini ilk kez kullanarak anlambilimi çağdaş bir şekilde ele almıştır. Bu terimden sonra anlambilim semantics adıyla anılmıştır.

Alper Canıgüz, İstanbul doğumlu önemli romancılarımızdandır. Bu çalışmada Alper Canıgüz’ün Oğullar ve Rencide Ruhlar adlı romanı anlambilim açısından incelenmiştir. Yazarın ikinci romanı olan bu eser, içinde çokça ironi, polisiye, fantastik öğeleri barındırmaktadır. Anlatım yönüyle anlambilim açısından incelenmeye uygun bir eserdir.

Alper Canıgüz’ün Oğullar ve Rencide Ruhlar adlı romanının sözcük anlambilimi açısından incelenmesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Romanın başkahramanı Alper Kamu, çok yönlü, hemen her konuda bilgi sahibi olan bir kişiliktir. Diliyle, davranışlarıyla, söylediği, düşündüğü her sözle romana derinlik katar. Bu sözler de anlambilim açısından önem taşımaktadır.

Her sözcüğün belirleyici veya ayırıcı özelliği vardır. Anlam belirleyici ve anlam ayırıcı örnekleri romanda yoğun bir şekilde yer almaktadır. Romanda geçen anlam belirleyicilerine 111 farklı örnek bulunmuştur. Anlam ayırıcılarında bulunan örnek sayısı 227’dir.

Temel anlam kelimenin zihninde canlanan ilk anlamıdır. Bu bağlamda romanda 46 temel anlamlı sözcük bulunmuştur.

Duygu Değeri açısından romanda çok zengin örnekler bulunmuştur. Romanda çeşitli duygular bir arada verilmiştir. Özellikle Alper Kamu'nun cinayeti çözme esnasında yaşadığı olaylardaki heyecan, panik, korku, gerilim duyguları kullanılan kelimeler sayesinde çok canlı tutulmuştur. Duygu değeri başlığında toplam 490 örnek tespit edilmiştir.

Duygu değeri açısından özel adlara romanda sıkça yer verilmiştir. Bu başlık 4 alt başlığa ayrılmıştır. Eserde geçen yer adlarında 35, kurgulanmış yer adlarında 5, kişi adlarında 85, özel gün, din, dil, kitap adlarında 39 farklı örnek tespit edilmiştir.

Temel anlamdan doğan, ona anlam yönüyle yaklaşan yan anlam başlığında 50 örnek bulunmuştur.

Mecaz anlamlı sözcükler romanda önemli bir yerde bulunmaktadır. Gerçek anlamının dışında kullanılan sözcüklerin anlamıyla romanda akıcılık kuvvetlendirilmiştir. Romanda geçen 201 farklı mecaz anlamlı örnek tespit edilmiştir.

Romanda benzetme sanatının kullanımına fazlaca rastlanmaktadır. Örnekler benzeyen ve benzetilen unsuru bir arada olan cümleler de tespit edilmiştir. Kalıp sözler ve konuşma sırasında da benzetme sanatının kullanılması romanın anlam akıcılığını arttırmıştır. Eserde geçen bazı benzetmelerde “Tilki gibi dolanarak” derken kurnazlık, “Pancar gibi kızardım” derken utangaç olmak, “Karga sesiyle” derken çirkin bir ses kastedilmiştir. Benzetme başlığında toplam 63 örnek bulunmuştur.

Aktarmalar başlığı deyim aktarmaları ve ad aktarması şeklinde iki başlıkta incelenmiştir. Deyim aktarmaları yine çoğu kez benzetme yoluyla yapılan aktarma türleridir. Alper Canıgüz romanda sık sık deyim aktarmalarına yer vermiştir. İnsandan doğaya deyim aktarması başlığında 12, doğadan insana deyim aktarmasında 25, doğadaki nesneler arası aktarmada 6, somutlaştırmada 20, duyular arası aktarmada 12 örnek tespit edilmiştir. Ad aktarması başlığında 59 örnek bulunmuştur. Güzel adlandırma başlığı altında 2 örnek tespit edilmiştir.

Bir kelimenin farklı birçok anlama sahip olması çok anlamlılığı doğurmuştur. Bu anlamda romanda çok anlamlı 62 farklı örnek bulunmuştur.

Çok anlamlılığın tersine dilde varoluşları tesadüfi şekilde olan eşadlı kelimeler de önemli bir yere sahiptir. Romanda 46 örnek tespit edilmiştir.

Cümlelerde geçen kelimelerin anlamlarının oluşturduğu bir bağlam vardır. Bağlam başlığında 16 örnek tespit edilmiştir.

Ters (zıt) anlamlı kelimeler altı alt başlığa ayrılmıştır. İkili karşıtlıklar başlığında 29, biçimsel karşıtlar başlığında 11, ilişkisel karşıtlıklar başlığında 14, dereceli karşıtlıklar başlığında 6, yön gösteren karşıtlıklar başlığında 7, zıt anlamlı sözcüklerin aynı cümle içerisinde kullanıldığı örnekler başlığında 91 farklı örnek tespit edilmiştir.

Eserde eşanlamlı sözcükler çokça kullanılmıştır. Arapça, Farsça, Fransızca, İtalyanca, İngilizce, Bulgarca kökenli kelimelerin varsa Türkçe karşılıkları verilmiştir. Türkçe karşılığı olmayan kelimelerin artık Türkçeleşmiş olan karşılıkları verilmiştir. Arapça kökenli 111 sözcüğün, Farsça kökenli 23, Fransızca kökenli 44, İtalyanca kökenli 3, Türkçe kökenli 26, İngilizce kökenli 6, Bulgarca kökenli 1, Latince kökenli 1, Moğolca kökenli 1 sözcüğün eş anlamlı karşılıkları verilmiştir. Eşanlamlı sözcüklerin aynı cümlede kullanıldığı cümleler başlığında 16 örnek tespit edilmiştir.

Terim anlamlı kelimelere romanda sıkça rastlanmaktadır. Yazarın psikoloji mezunu olduğunu gösteren psikoloji terimleri ve farklı birçok terim romanda bir arada kullanılmaktadır. Romanda toplamda 121 terim anlamlı sözcük tespit edilmiştir.

Alper Kamu zaman zaman argoya yaklaşan bir dil kullanmıştır. Bu sebeple argo örnekleri romanda yaygın olarak yer almaktadır. Argo kelimeler, içinde bulunulan duruma, mekâna, kişilere göre farklılık kazanmıştır. Romanda toplamda 90 farklı argo sözcüğe rastlanmıştır.

Buluşma, iki farklı sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan anlam olayıdır. Romanda geçen 80 farklı buluşma örneği sıralanmıştır.

Bir kelimenin veya kelime grubunun anlamını kaybetmeden kısalmasına eksilti denir. Romanda toplamda 81 eksilti örneğine rastlanmıştır.

Anlamı güçlendiren ikilemeler romanda fazlasıyla geçmektedir. İkilemeler kendi içerisinde 9 başlığa ayrılmıştır. Aynı sözcüğün tekrarı ile oluşan ikilemeler

başlığında 121, eş/yakın anlamlı sözcüklerden oluşan ikilemeler başlığında 31, biri anlamlı biri anlamsız sözcüklerden oluşan ikilemeler başlığında 7, ikisi de anlamsız sözcüklerden oluşan ikilemeler başlığında 8, biri olumlu biri olumsuz sözcüklerden oluşan ikilemeler başlığında 3, zıt anlamlı sözcüklerden oluşan ikilemeler başlığında 5, sayı bildiren ikilemeler başlığında 11, zamirlerden oluşan ikilemeler başlığında 1 ve deyimlerde geçen ikilemeler başlığında 1 örnek tespit edilmiştir.

İlk ortaya çıktığı zamandaki anlamını zaman içinde kaybeden, genişleten, daraltan, iyileştiren, kötüleştiren sözcükler Gelişmeli Anlambilim açısından ele alınmıştır. Kelimelerin değişimine göre Eski Türkçe ve Orta Türkçe döneminde kullanılan karşılıkları parantez içinde verilmiştir. Başka anlama geçiş başlığında 10, anlam iyileşmesi başlığında 2, anlam kötüleşmesi başlığında 4, anlam daralması başlığında 8, anlam genişlemesi başlığında 12, genelleşme başlığında 6 farklı örnek tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, sözcükler dilimizin içinde yaşayan önemli birer yapıtaşlarıdır. Her sözcüğün kendine ait bir anlam alanı vardır. Fakat bu anlam bazı insanlara veya durumlara göre farklılık gösterir. Romanda yer alan sözcüklerin anlambilim açısından Türkçeye büyük katkı sağlayacak nitelikte oldukları söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2006). Anlambilim Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi. Ankara: Engin Yayınevi 4.baskı.
- Aksan, D. (2015). Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 6.baskı.
- Aksan, D. (2020). Anlambilim Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi. Ankara: Bilgi Yayınevi 3.baskı.
- Aksan, Y. (2001). Türkçede Zaman Anlatımı ve Kimi İkileme Yapıları. XV. Dilbilim Kurultayı Bildiriler: Dilbilim ve Dilbilgisi 115.
- Aksarı, M. (2006). Dilara Akıncı'nın Betonlar Çiçek Açsa, Çitlembik Kız, Lise Günleri Hikâye Kitaplarının Sözcük Anlambilimi Açısından İncelenmesi. Elazığ: Yüksek Lisans Tezi.
- Akşehirli, S. (2004). Temel Anlambilim Kavramları Üzerine Bir İnceleme. İzmir: Yüksek Lisans Tezi.
- Aktunç, H. (1998). Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Akyalçın, N. (2011). Türkçe Deyimler Sözlüklerine Alınmış Deyim Olmayan Kimi Söz Öbeklerine İlişkin Bir Değerlendirme. Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Folklor Edebiyat Dergisi, C:17 S:68.
- Akyalçın, N. (2019). Deyim ve İkileme İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. Rating Academy, C:2 S:3.
- Alkayış, A. (2018). Dil Felsefesi Bağlamında Wittgenstein'in Tractatus Logica-Philosophicus ile Felsefi Soruşturmalar Döneminin Karşılaştırılması. Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi.
- Altınörs, A. (2003). Dil Felsefesine Giriş, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Armağan, S. (2020). Ömer Seyfettin'in Başını Vermeyen Şehit Hikâyesinde Sözcüksel Bağdaşıklık. Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür- Sanat- Mimarlık Dergisi, Özel sayı, 65-82.

- Bakacak, E. (2021). Murat Mentef'in Ruhi Mucerret Romanının Sözcük Anlambilimi Açısından İncelenmesi. Karabük: Yüksek Lisans Tezi.
- Balcı, Aşkın, H. (2019). Dilbilimsel Açından Argoda “Kabadayı” ile İlgili Sözcüklerin Kavram Alanı. I. Uluslararası Beydağı Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi, S:111-121. Malatya.
- Barut, E. ve Odacıoğlu, M.C. (2018). Anlambilim Teorilerindeki Temel ve Yan Anlam Kavramları ve Anlambilim-Çeviribilim İlişkisi. Tarih Okulu Dergisi, Yıl:11 S: XXXIII.
- Bayraktar, N. (2000). Artzamanlı Anlambilim Açısından Orhon Yazıtlarında Geçen Toplumsal Yaşamla İlgili Sözcüklerin Anlambilimsel Değerleri. Türkbilig, S:1.
- Bayraktar, N. (2014). Dil Bilimi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık 3.baskı.
- Berger, A. (2004). Semiotic Analysis, Sage Publishing.
- Boz, E. (2015). Bir Gösterge Modeli Olarak Dil. Türk Dili Dergisi.
- Calp, M. (2014). Kişi Adları Üzerine Dilbilimsel Bir Çalışma (Ağrı İli Örneği). Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 52.
- Canıgüz, A. (2019). Oğullar ve Rencide Ruhlar. İstanbul: İletişim Yayınları 25.baskı.
- Cruse, D.A. (1986). Lexical Semantics (Sözcüksel Anlambilim). Cambridge University Press.
- Çabuk, Çiftioğlu, A. (2015). Türkçede Örtmece Sözlerin Oluşum Yolları. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, C:4 S:5.
- Çağlar, B. (2012). Bir İletişim Biçimi Olarak Göstergebilim. Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi III-II.
- Çalışkan, S. (1993). Yapıbozumculuk Üzerine. Dilbilim Araştırmaları Dergisi C:4 S:99.
- Çetin, M. , Yiğit, M. ve Karlı, E. (2011). Dilde Anlam ve Bağlam. 1st International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics May 5-7.

- Çınar, B. (2008). Teşbih (Benzetme) Sanatına Dilbilimsel Bir Yaklaşım. Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, C:5 S:1.
- Çürük, Y. (2009). Atilla İlhan'ın "Kurtlar Sofrası" Romanında Geçen İkilemeler. Adana: Yüksek Lisans Tezi.
- Demirci, K. (2008). Dilbigiselleşme Üzerine Bir İnceleme. Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi S:45.
- Demirci, K. (2017). Türkoloji İçin Dilbilim. Ankara: Anı Yayınevi 4.baskı.
- Devellioğlu, F. (2015). Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları 31.baskı.
- Elbourne, P. (2020). Anlam Anlambilime Giriş. Çev. Murat Demirekin. İstanbul: The Kitap Yayınları.
- Ergin, M. (2013). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Guiraud, P. (1999). Anlambilim. Çev. Berke Vardar. İstanbul: Multilingual Yayınevi.
- Gümüştam, G. (2013). Eksiltim (Ellipsis) ve Türkçede Eksiltim Türleri. Turkish Studies, C:8 S:1.
- Hatiboğlu, V. (1981). Türk Dilinde İkileme. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları Genişletilmiş 2.baskı.
- Ivosevic, S. (2011). Bürün Bilgi Yapısı ve Sözcük Dizilişi Etkileşimi: Türkçe-Sırpça Örneği. Ankara: Doktora Tezi.
- İmer, K. , Kocaman, A. ve Özsoy, S. (2011). Dilbilim Sözlüğü. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Kalfa, M. (2016). Bulmak ve Bulunmak Fiillerinin Anlam ve Kullanım Özellikleri. TÜBAR XL.
- Karaağaç, Delen, N. (2012). Yapısal Dilbilimin Oluşumu ve Bu Alanda Yapılan Çalışmalara Genel Bir Bakış. Litera: Dil Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi C:21 S:1.

- Karaağaç, G. (2015). Türkçenin Ses Bilgisi. İstanbul: Kesit Yayınevi
- Kerimoğlu, C. (2019). Genel Dilbilime Giriş. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kıran, Eziler, A. (2014). Dilbilim, Anlambilim, Edimbilim. Turkish Studies, C:9 S:6.
- Kocaman, A. (1992). Anlambilim Sorunları. Dilbilim Araştırmaları Dergisi. C:3.
- Korkmaz, Z. (1992). Gramer Terimleri Sözlüğü, Ankara: Atatürk Kültür, Dil, Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kubbealtı Lugatı, Erişim Tarihi: 22 Aralık 2021.
- Mete, F. ve Akpınar, K.D. (2013). Dil Öğretimi ve Duygusal Zekâ. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Bilimleri Sosyal Araştırmalar Dergisi, C:2 S:5.
- Özkan, M. ve Sevinçli, V. (2015). Türkiye Türkçesi Söz Dizimi. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Özkan, M. (2016). Edebiyatta Dil Kullanımı. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C:52 S:52.
- Özmen, M. (1996). Bir Eksiltili Cümle Tipi Üzerine. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C:4 S:4.
- Özsoy, S. vd. (2011). Genel Dilbilim-I. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Özsoy, S. vd. (2011). Genel Dilbilim-II. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Sav, B. (2003). Anlambilim Değişmeleri Üzerine Art Zamanlı Bir İnceleme, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C:23 S:1.
- Sebzecioğlu, T. (2017). Dilbilim Kavramlarıyla Türkçe Dilbilgisi. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Şafak, O. (2019). Alper Canıgüz'ün Romanlarında Söz Varlığı. Zonguldak: Yüksek Lisans Tezi.
- Türk Dil Kurumu. (1998). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Basım Evi.

Ullmann, S. (1978). Anlambilimi. Çev. Ahmet Kocaman. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi Dil Yazıları Özel Sayısı, C:XXXVIII.

Vardar, B. (2002). Açıklamalı Dilbilim Sözlüğü. İstanbul: Multilingual Yayınevi.

Yastı, M. (2007). Türkçe Deyimlerde Geçen İkilemelerin Ses ve Şekil Özellikleri. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S:21.

Yılmaz, Deniz, Ö. (2018). Bir Alt Dizgesi Olarak Söz Dizimi ve Birimleri, Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi C:5 S:2.

URL-1, Filizok, R. (2018). Metin Anlambilimi. www.turkceindirilisi.com, Erişim Tarihi, 18.12.2021.

URL-2, Filizok, R. (2006). Gösterge (İşaret) ve Anlam. www.ege-edebiyat.com, Erişim Tarihi, 20.12.2021.

URL-3, <https://acikders.ankara.edu.tr>. Sözcük Anlambilimi. Erişim Tarihi: 18.12.2021.

ÖZGEÇMİŞ

İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini İzmit’te tamamladı. 2014 yılında Karabük Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde eğitimine başladı. 2019 yılında mezun oldu. Aynı yıl aynı üniversitede yüksek lisans eğitimine başladı.

